

ΤΟ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΒΙΣΤΩΝΙΔΑΣ

Επιμέλεια: Σπύρος Γ. Αλεξανδρής

ΤΟ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ
ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΒΙΣΤΩΝΙΑΔΑΣ

© ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΙΛΩΝ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ

Κτίριο Στέγης Αγάπης «Ο Ευαγγελιστής Ιωάννης»

Θέση Άγιος Νικόλαος 190 02 Παιανία

τηλ. 210-6141171, fax: 210-6141170, e-mail: info@friendsofimmb.net

Α΄ ΕΚΔΟΣΗ 2010

ISBN: 978-960-99218-0-0

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΙΛΩΝ ΜΟΝΗΣ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ

**ΤΟ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ
ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΒΙΣΤΩΝΙΔΑΣ**

Επιμέλεια

Σπύρος Γ. Αλεξανδρής

Δικηγόρος, LL.M.

ΑΘΗΝΑ 2010

Περιεχόμενα

Πρόλογος	9
Εισαγωγή	11
I. Αγωγή I. Μονής Βατοπαιδίου κατά του Ελληνικού Δημοσίου της 1.5.1922	27
II. Γνωμοδότησις των τακτικών Καθηγητών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών Κ. Πολυγένους, Γ. Στρέϊτ, Κ. Ράλλη και Δ. Παπούλια της 1.3.1922	33
III. Γνωμοδότησις των Καθηγητών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και νομομαθών Κ. Δ. Ρακτιβάν, Δ. Παπούλια, Δ. Δίγκα, Ν.Ν. Σαριπόλου και Κ. Μ. Ράλλη της 26.1.1923	39
IV. Σχόλιον του περιοδικού «Θέμιδος» επί της υποδέσεως	53
V. Αίτησις της I. Μονής Βατοπαιδίου προς το επί της Γεωργίας και των Δημοσίων Κτημάτων Υπουργείον περιέχουσα πρότασιν συμβιβασμού της 23.5.1923	61
VI. Εμπιστευτικόν έγγραφον του Πρωθυπουργού και Υπουργού επί των Εξωτερικών Αλ. Παπαναστασίου και του επί της Γεωργίας Υπουργού Αν. Μπακάλμπαση της 29.3.1924 περί αποδοχής της προτάσεως συμβιβασμού	67
VII. Νομοδεδεικτόν Διάταγμα της 8.4.1924	69
VIII. Απάντησις του Νομικού Συμβούλου του Υπουργείου Δικαιοσύνης Α. Κουμάντου της 20.4.1924 περί του συννόμου του γεγομένου συμβιβασμού	71
IX. Απόφαση της Ολομελείας του Συμβουλίου Επικρατείας υπ' αριθ. 41/1929	73

X. Υπόμνημα του πληρεξουσίου δικηγόρου της Ι. Μονής Βατοπαιδίου Ι. Γ. Ηλιάκη προς τον Υπουργό της Γεωργίας (τέλη 1929)	81
XI. Σύμβαση μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της Ι. Μονής Βατοπαιδίου υπ' αριθ. 2343/4.5.1930 ενώπιον του Συμβολαιογράφου Αθηνών Δ. Ιατρίδη	95
XII. Αναγκαστικός Νόμος της 16.11.1935	105
XIII. Νομοθετικό Διάταγμα 271/1941	107
XIV. Αναγκαστικός Νόμος 476/1945	111
XV. Αναγκαστικός Νόμος 1924/1951	113
XVI. Νομοθετικό Διάταγμα 420/1970 (Άρθρα 49, 51 και 66)	115
XVII. Νόμος 1740/1987 (Άρθρο 3 § 6)	119
XVIII. Γνωμοδότηση 26/1998 του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων	121
XIX. Γνωμοδότηση 111/2000 του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (Ολομ.)	129
XX. Γνωμοδότηση 17/2002 του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων	145
XXI. Γνωμοδότηση 46/2002 του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων	155
XXII. Γνωμοδότηση 26/2004 του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων	165
XXIII. Γνωμοδότηση 15/2004 του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους	175
XXIV. Αποδεικτικό γνησιότητας 23 εγγράφων αποκειμένων εις το Αρχείο της Ι. Μονής Βατοπαιδίου σχετικών με την ιδιοκτησία της επί της λίμης Βιστωνίδας του Ινστιτούτου Βυζαντινών Ερευνών / Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών της 14.5.2004	185

XXV. Γνωμοδότηση του Καθηγητού του Εκκλησιαστικού Δικαίου της Νομικής Σχολής Αθηνών του Πανεπιστημίου Αθηνών Ι. Μ. Κονιδάρη της 28.8.2008	189
XXVI. Γνωμοδότηση του Ομοτ. Καθηγητού του Αστικού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών Ι. Σ. Σπυριδάκη της 18.9.2009	223
XXVII. Υπόμνημα των πληρεξουσίων δικηγόρων της Ι. Μονής Βατοπαιδίου Φ. Κρεμμύδα και Καθηγητή του Αστικού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών Φ. Δωρή της 21.11.2008	235

Πρόλογος

Εκτιμώντας την τεράστια προσφορά της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου στην Ορθοδοξία και στο Έθνος μας, από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα στην δεύτερη πλέον χιλιετία της ιστορίας της, λάβαμε την πρωτοβουλία να ιδρύσουμε τον Σύλλογο των Φίλων της Μονής Βατοπαιδίου με σκοπό να συμπορευόμαστε με την Αδελφότητα και να προσφέρουμε την βοήθειά μας στο έργο της.

Ο Σύλλογος προβαίνει στην έκδοση του ανά χείρας τόμου, ο οποίος αποτελεί ένα τεκμήριο για κάθε άνθρωπο που έχει κοινή λογική, ότι η Ιερά Μονή Βατοπαιδίου έχει πλήρη κυριότητα επί της λίμνης Βιστωνίδας και των παραλιμνίων εκτάσεών της.

Ευχαριστούμε τον έμπειρο γνώστη της νομικής επιστήμης κ. Σπύρο Αλεξανδρή, ο οποίος είχε την ευγενή καλοσύνη να αναλάβει την επιμέλεια του τόμου και την συγκέντρωση του υλικού που εκτείνεται χρονικά από τις 1.3.1922 έως τις 18.9.2009, και ευχόμαστε, ότι τα στοιχεία που προκύπτουν από την έκδοση αυτού του τόμου θα δια φωτίσουν κάθε ενδιαφερόμενο.

Ο Πρόεδρος του Δ.Σ.

Κωνσταντίνος Λούλης
τ. Πολιτικός Διοικητής του Αγίου Όρους

Εισαγωγή

Κατά τη διάρκεια του μόλις αποδραμόντος έτους 2009 την επικαιρότητα στη χώρα μας εντόνως απασχόλησε το αποκληθέν «σκάνδαλο του Βατοπαιδίου».

Ο επιπόλαιος και ατυχής αυτός χαρακτηρισμός αποδόθηκε στις προσπάθειες ανταλλαγής περιουσίας της Ι. Μονής Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους, και συγκεκριμένα της λίμνης Μπουρού / Βιστωνίδας στον Νομό Ξάνθης με ακίνητα του Ελληνικού Δημοσίου. Η προσπάθεια αυτή επιχειρήθηκε με τήρηση όλων των νόμιμων διαδικασιών και με τη διαχρονικώς σύμφωνη γνώμη των αρμόδιων οργάνων της Πολιτείας, υπηρεσιακών και κυβερνητικών.

Το όλο ζήτημα τεχνηέντως διατηρήθηκε στην επικαιρότητα για να καταλήξει ατυχώς στον διασυρμό όχι μόνον της σεβάσμιας Αδελφότητας, η οποία από το έτος 1990 εγκαταβιώνει στην παλαιάφατη αυτή Ι. Μονή, αλλά συνόλου του Αγιώνυμου Όρους και των Ι. Πατριαρχικών και Σταυροπηγιακών Καθιδρυμάτων του και γενικότερα του Ορθόδοξου Μοναχισμού.

Ενόψει αυτών κρίθηκε επάναγκες για τη διαφώτιση κυρίως του νομικού κόσμου της χώρας, αλλά και ευρύτερα παντός ενδιαφερομένου, να επιχειρηθεί η νηφάλια αποτύπωση, επί τη βάση αδιάψευστων μαρτυριών και επίσημων εγγράφων, της μακράς προϊστορίας της επίμονης διεκδικήσεως από το Ελληνικό Δημόσιο περιουσιακών στοιχείων της Ι. Μονής Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους και ειδικότερα της λίμνης Μπουρού / Βιστωνίδας, διεκδικήσεως η οποία πλησιάζει αισίως να συμπληρώσει έναν ολόκληρο αιώνα(!) και αντιστοίχως της έμπονης προσπάθειας διαχρονικώς της Αδελφότητας της Ι. Μονής, τόσο υπό το καθεστώς της ιδιορρυθμίας όσο και μετά από την επανακοινοβιοποίησή της, να προστατεύσει, ως δικαιούται, αλλά και υποχρεούται εκ των Ιερών Κανόνων, τα περιουσιακά της στοιχεία.

Προτού όμως παρουσιασθούν εισαγωγικώς, σε αδρές γραμμές, τα περιεχόμενα του μετά χείρας τόμου, κρίνεται ότι επιβάλλεται να προταχθεί μια γενικότερη παρατήρηση.

Όπως είναι ευρέως γνωστό το Άγιον Όρος μετά τη δεκαετία του 1950 γνώρισε μια προϊούσα παρακμή και απειλήθηκε κυριολεκτικώς με αφανι-

σμός εκ της λειψανδρίας, η οποία συν τω χρόνω έτεινε να αφανίσει όλες τις Ι. Μονές της μοναστικής πολιτείας. Η κρίση αυτή αντεστράφη από τη δεκαετία του 1970, οπότε άρχισε αργά, αλλά σταθερά, μία νέα άνθηση του Αγιώνυμου Όρους, η οποία οφειλόταν κυρίως στην εγκατάσταση στις κατερειπωμένες Ι. Μονές νέων και δυναμικών συνοδιών υπό την ηγεσία φωτισμένων Πατέρων και Ηγουμένων.

Το αυτό συνέβη και με την Ι. Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους, δεύτερη κατά την τάξη εκ των είκοσι Ι. Μονών του Όρους, η οποία ιδρύθηκε το 985 μ.Χ., αιώνες δηλ. πριν από τη δημιουργία του νεότερου Ελληνικού Κράτους. Η Ιερά αυτή Μονή επανδρώθηκε και επανακοινοβιοποιήθηκε το 1990 με την εγκατάσταση σε Αυτήν της συνοδίας του Γέροντος Ιωσήφ και 18 πατέρων. Η νέα αυτή Αδελφότητα είχε βεβαίως ως πρώτο μέλημά της την πνευματική αποκατάσταση της Μονής, όφειλε όμως και να αναστηλώσει το κτηριακό συγκρότημα Αυτής και να συντηρήσει και διαφυλάξει τα μοναδικά πάσης φύσεως κειμήλια, τα οποία διά μέσου των αιώνων είχαν συγκεντρωθεί στα σκευοφυλάκιά Της.

Το γεγονός και μόνον ότι η Αδελφότητα παρέλαβε ένα τελείως κατερειπωμένο συγκρότημα οικοδομημένης επιφάνειας 35.000 τετραγωνικών μέτρων της κυρίως Μονής και άλλων 50.000 τετραγωνικών μέτρων των *εξαρχιμάτων* Αυτής εντός του Αγίου Όρους, καταδεικνύει όχι μόνον τις εργώδεις προσπάθειες που έπρεπε να καταβληθούν από μέρος της Αδελφότητας για τη στοιχειώδη αποκατάσταση των κτηρίων, αλλά και τα οικονομικά μέσα που θα έπρεπε να δαπανηθούν προς τον σκοπό αυτό, οικονομικά μέσα τα οποία βεβαίως το Ελληνικό Δημόσιο δεν επρόκειτο ούτε ηδύνατο να καταβάλει.

Είναι, συνεπώς, αυτονόητο ότι η Αδελφότητα όφειλε να αναδείξει και να εκμεταλλευθεί προς τον σκοπό αυτό όλους του διαθέσιμους πόρους και προπάντων τα ακίνητα της Μονής, τα οποία κατά τα μοναχικά θέσμια βρίσκονται καταγεγραμμένα στο *βρέβιον* κάθε Ι. Μονής, όπου λεπτομερώς καταγράφονται όλα τα ακίνητα περιουσιακά στοιχεία, τα οποία, πλην των εξαιρετικών εκείνων περιπτώσεων που προβλέπουν οι Ιεροί Κανόνες, είναι καταρχήν αναπαλλοτριώτα.

Μεταξύ των επιτρεπτών τρόπων εκμεταλλεύσεως της μοναστηριακής περιουσίας καταλέγεται και η ανταλλαγή των ακινήτων της Μονής με άλλα, ίσης αξίας, ακίνητα. Η ανάληψη συνεπώς μιας τέτοιας προσπάθειας δεν προσβάλλει ούτε έρχεται σε αντίθεση με τους Ιερούς Κανόνες και τα μοναχικά θέσμια, αντιθέτως εντάσσεται στο πλαίσιο των δεμιτών πρωτοβουλιών

που οφείλει να αναλάβει κάθε Αδελφότητα προκειμένου να πορισθεί τους αναγκαίους πόρους για τη συντήρηση και διαφύλαξη των κινητών και ακίνητων περιουσιακών της στοιχείων.

* * *

Όσο και αν παρίσταται τελείως οξύμωρο, γεγονός είναι ότι αμφισβήτηση για το ιδιοκτησιακό καθεστώς της λίμνης Βιστωνίδας (τότε λίμνης Μπουρού) εμφανίζεται για πρώτη φορά, όταν η Δυτική Θράκη αποδίδεται στην Ελλάδα, τον Μάιο 1920. Το Ελληνικό Δημόσιο κατέλαβε τη λίμνη και τα εκεί ιχθυοτροφεία και αμφισβήτησε την ιδιοκτησία της Ι. Μονής Βατοπαιδίου.

Προ αυτής της καταστάσεως η Ι. Μονή Βατοπαιδίου προσέφυγε με την από 1 Μαΐου 1922 διεκδικητική αγωγή της «*ενώπιον των εν Αθήναις Πρωτοδικών*» κατά του Ελληνικού Δημοσίου. Με την αγωγή της αυτή, την οποία υπογράφει ο (τότε) πληρεξούσιος δικηγόρος της *Κ. Νάτσουλης*, ζητούσε να αναγνωρισθεί η κυριότητά της επί της λίμνης, του ιχθυοτροφείου (βιβαρίου) και του μονυδρίου του Αγ. Νικολάου, να διαταχθεί η αποβολή του Δημοσίου και η επανεγκατάσταση της Μονής και να υποχρεωθεί το Δημόσιο να καταβάλει στην Ι. Μονή 150.000 δραχμές κατ' έτος λόγω απώλειας εισοδημάτων από της παρανόμου καταλήψεως και μέχρι της επανεγκαταστάσεως της Μονής (αριθ. Ι, σ. 27).

Προς επίρρωση των απόψεών της, η Ι. Μονή Βατοπαιδίου ζήτησε και έλαβε δύο γνωμοδοτήσεις των επιφανεστερών νομομαθών της εποχής εκείνης. Η πρώτη, με ημερομηνία 1 Μαρτίου 1922, υπογράφεται από τους τακτικούς καθηγητές της Νομικής Σχολής του (μόνου τότε στη χώρα μας) Πανεπιστημίου Αθηνών *Κ. Πολυγένη, Γ. Στρέϊτ, Κ. Μ. Ράλλη και Δ. Παπούλια* (αριθ. ΙΙ, σ. 33). Η δεύτερη, με ημερομηνία 26 Ιανουαρίου 1923, υπογράφεται από τους διακεκριμένους νομικούς *Κ. Δ. Ρακτιβάν*, στη συνέχεια πρώτο πρόεδρο του Συμβουλίου της Επικρατείας και *Δ. Δίγκα*, ο οποίος είχε διατελέσει Υπουργός Εκκλησιαστικών και Δημοσίας Εκπαιδεύσεως και ακολούθως Δικαιοσύνης επί κυβερνήσεων Ελ. Βενιζέλου, και από τους τακτικούς καθηγητές της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών *Δ. Παπούλια, Ν. Ν. Σαρίπολο και Κ. Μ. Ράλλη*, καθηγητές αντιστοίχως του Ρωμαϊκού, του Συνταγματικού και του Εκκλησιαστικού Δικαίου (αριθ. ΙΙΙ, σ. 39).

Οι δύο γνωμοδοτήσεις, με εδραία επιχειρηματολογία, επιβεβαιώνουν τα δίκαια της Ι. Μονής Βατοπαιδίου. Ιδιαίτερως η δεύτερη εκ των ως άνω γνωμοδοτήσεων ανατρέπει την επιχειρηματολογία του Ελληνικού Δημοσίου, το οποίο διά των νομικών του συμβούλων υποστήριζε την άποψη ότι η ιδιο-

κτησία της Ι. Μονής Βατοπαιδίου επί της λίμνης περιήλθε διά και από της κατακτήσεως της περιοχής στο Οθωμανικό Δημόσιο και εκείθεν στο διάδοχο αυτού Ελληνικό Δημόσιο. Ομοφώνως οι γνωμοδοτούντες όχι μόνον αποδεικνύουν ότι η Οθωμανική κατάκτηση δεν κατέλυσε την προϋπάρχουσα από της βυζαντινής εποχής κυριότητα της Ι. Μονής επί της λίμνης Μπουρού / Βιστωνίδας, αλλά εκφράζουν και την απορία, εάν το Δημόσιο αντιλαμβάνεται τις συνέπειες από την τυχόν αποδοχή της απόψεώς του αυτής, η οποία θα οδηγούσε ευθέως σε κρατικοποίηση σύμπασας της εκκλησιαστικής περιουσίας στις λεγόμενες «Νέες Χώρες», αλλά και σε δημεύσεις εκκλησιαστικής περιουσίας σε άλλες χώρες από κράτη που διαδέχθηκαν την Οθωμανική Αυτοκρατορία (Τουρκία, Βουλγαρία, Ρουμανία κ.λπ.).

Η εντύπωση που δημιουργήσαν στον νομικό κόσμο της εποχής οι επεικώς ατυχείς αυτοί ισχυρισμοί του Ελληνικού Δημοσίου εναργέστατα αντικατοπτρίζεται στα σχόλια της Συντάξεως του πλέον έγκριτου νομικού περιοδικού της εποχής εκείνης, της «*Θέμιδος*» των αδελφών Αγγελοπούλου, τα οποία για τον λόγο αυτό παρατίθενται εξ ολοκλήρου (αριθ. IV, σ. 53).

Στο καυστικότατο όντως σχόλιό της, η Σύνταξη του περιοδικού, την οποία αποτελούσαν τότε ο *Θρ. Αγγελόπουλος* και ο μετέπειτα Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών *Χρ. Πράτσικας*, μεταξύ πολλών άλλων, επισημαίνει ότι ο ισχυρισμός του Δημοσίου αποκαλύπτει «*διά τους έχοντας απλούστατον αίσθημα δικαίου, το οποίον είναι πάντοτε εντονώτερον και επιβλητικώτερον πολλαπλής σοφίας, μία σκληρά αλήθεια συντελεσθείσης αρπαγής, υπό την οποίαν το διά των πανελληνίων αγώνων αναγεννηθέν και υπάρχον Δημόσιον της Ελλάδος, κρυπτόμενον υπό την νομιμότητα της τουρκικής κτήσεως, και της δι' αυτής εις αυτό, ως διάδοχον, περιελεύσεως, ζητεί ν' αφαιρέση, απ' αυτών των αγωνισθέντων, τα ένεκεν του απελευθερωτικού αγώνος αφαιρεθέντα απ' αυτών υπό του καθ' ού ο αγών δυνάστου, και εν τη συνεχεία αυτού ανακτηθέντα*».

Η Ι. Μονή Βατοπαιδίου, ιδιόρρυθμος την εποχή εκείνη Μονή, εκπροσωπούμενη υπό των Επιτρόπων Αυτής Γέροντος Γρηγεντίου και Προηγούμενου Αδριανού, προέβη πάντως, διά του ειδικώς προς τούτο εξουσιοδοτημένου αντιπροσώπου της Γέροντος Ιγνατίου, σε συμβιβαστική πρόταση, προκειμένου το Δημόσιο να «*αναγνωρίση και αποδόση ημίν οικειοθελώς το δίκαιόν μας*», όπως αναφέρει η από 23 Μαΐου 1923 σχετική αίτηση, προσφέροντας στο Ελληνικό Δημόσιο, ιδιαίτέρως χειμαζόμενο την εποχή εκείνη, ως εκ των συνεπειών της Μικρασιατικής καταστροφής και του κύματος των προσφύγων, κατά πλήρη κυριότητα δύο σημαντικά μετόχιά της στη Χαλκιδική, το κτήμα Σοφουλάρ,

εκτάσεως 18.000 στρεμμάτων και το κτήμα του Αγίου Μάμαντος εκτάσεως 20.000 στρεμμάτων (αριθ. V, σ. 61).

Το αίτημα για συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς έκανε δεκτό η κυβέρνηση του Αλεξ. Παπαναστασίου. Λίγες μόλις ημέρες μετά από τον σχηματισμό της, με το υπ' αριθ. 2672/29.3.1924 εμπιστευτικό έγγραφο «προς τον αντιπρόσωπον του Αγίου Όρους Πανοσ. κ. Ιγνάτιον Βατοπαιδινόν», το οποίο υπογράφεται από τον Πρόεδρο της Κυβερνήσεως Αλ. Παπαναστασίου, ως ασκούνται προσωρινώς και τα καθήκοντα του Υπουργού Εξωτερικών και από τον επί της Γεωργίας Υπουργό Αν. Μπακάλμπαση, ανακοινώνεται, μεταξύ άλλων, η απόφαση «ν' αποδοθή» η «εν Πόρτολάγο λίμνη Μπουρού» μετά του «εν αυτή ιχθυοτροφείου» στην Ι. Μονή Βατοπαιδίου, υπό τον όρο τα μετόχια αυτής Σοφουλάρ και Άγιος Μάμας να περιέλθουν στην απόλυτη κυριαρχία του Κράτους και η Μονή να αναλάβει τη συντήρηση της Αθωνιάδος Σχολής. Τονίζεται μάλιστα ότι η απόφαση αυτή είναι «τελειωτική» και παρακαλείται η Μονή να διαβιβάσει το ταχύτερον την κυβερνητική απόφαση στην Ι. Κοινότητα του Αγίου Όρους, προκειμένου να υπογραφεί «η καταρτισθησόμενη εν τω μεταξύ» σύμβαση (αριθ. VI, σ. 67).

Μετά από την αποδοχή των κυβερνητικών αποφάσεων από τα αρμόδια όργανα της Ι. Μονής και του Αγιωνύμου Όρους, με βάση το από 25.3.1924 Ψήφισμα της Δ' εν Αθήναις Συντακτικής Εθνοσυνελεύσεως «περί εκδόσεως Νομοθετικών διαταγμάτων κατά την διακοπήν των εργασιών της Εθνοσυνελεύσεως», εκδόθηκε το Νομοθετικό Διάταγμα της 8 Απριλίου 1924 «Περί εξουσιοδοτήσεως του Υπουργού της Γεωργίας να υπογράψη δύο συμβάσεις μετά της Ιεράς Κοινότητος Αγίου Όρους και Ιεράς Μονής Βατοπεδίου περί παραχωρήσεως και εκμισθώσεως υπό του Δημοσίου διαφόρων αγροκτημάτων» (αριθ. VII, σ. 69).

Με το άρθρο I β' του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος ο Υπουργός Γεωργίας εξουσιοδοτείται να υπογράψει «μετά της εν Αγίω Όρει Ιεράς Μονής του Βατοπεδίου σύμβασιν οριστικής παραχωρήσεως και μεταβιβάσεως εις την κυριότητα του Δημοσίου των εν Χαλκιδική κειμένων δύο αγροκτημάτων (Μετοχιών) αυτής Αγίου Μάμαντος και Σοφουλάρ, επί ανταλλάγματι παραιτήσεως εκ μέρους του Δημοσίου πάσης αξιώσεως επί της εν Πορτολάγω της Ξάνθης λίμνης Μπουρού μετά των ιχθυοτροφείων αυτής παρά την νησίδα και τα στόμια της λίμνης κειμένων (Δαλλιάνη, Καραπέ, Ταουσαντζίκ κ.λ.π.), με τα ανέκαθεν γνωστά τούτων όρια αποδιδομένων τη αποκλειστική κατοχή της ειρημένης Ιεράς Μονής και μεταβιβαζομένων εις αυτήν όλων των υπό του Δημοσίου ασκούμενων δικαιωμάτων, υπό τον πρόσθετον δε όρον, όπως η Μονή αύτη διά της

αυτής συμβάσεως αναλάβει την υποχρέωσιν της συντηρήσεως, ιδία δαπάνη, της εν Αγίω Όρει Αθωνιάδος Ιερατικής Σχολής, κατά τα υπό του Υπουργείου των Εκκλησιαστικών κανονισθησόμενα».

Κρίνεται ιδιαιτέρως σημαντικό να σημειωθεί στο σημείο αυτό και το έγγραφο με το οποίο ο (τότε) Νομικός Σύμβουλος του Υπουργείου Δικαιοσύνης Α. Κουμάντος πληροφορεί τη Διεύθυνση Δικαστικού του Υπουργείου Οικονομικών ότι, μετά από εισήγησή του, η Ολομέλεια του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους έκρινε ομοφώνως ότι παρέλκει η γνώμη του περί του συμφέροντος ή μη του συμβιβασμού υπέρ του Δημοσίου, τον οποίο πρότεινε η Ι. Μονή Βατοπαιδίου, μετά το Νομοθετικό Διάταγμα της 8 Απριλίου 1924, «*δια του οποίου εξουσιοδοτείται ο Υπουργός Γεωργίας να συνάψη σύμβασιν μετά της εναγούσης Μονής περί καταργήσεως της εκκρεμούς δίκης και παραιτήσεως πάσης αξιώσεως του Δημοσίου επί της διεκδικουμένης λίμνης*» (αριθ. VIII, σ. 71).

Η κωλυσιεργία του Δημοσίου να υπογράψει την μετά της Ι. Μονής Βατοπαιδίου σύμβαση, παρά μάλιστα το γεγονός ότι είχε ουσιαστικώς αποκτήσει τα οφέλη εξ αυτής με την παράνομη κατάληψη και κατοχή των δύο μετοχίων της Ι. Μονής Βατοπαιδίου, οδήγησε αναγκαστικώς και πάλι στη δικαστική διεκδίκηση των δικαιωμάτων της Μονής, αυτή τη φορά με προσφυγή ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας κατά του Υπουργού Γεωργίας για την άρνησή του να προβεί σε εκτέλεση οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας, εν Ολομελεία, εισηγουμένου του Συμβούλου Ν. Κολυβά, με την υπ' αριθ. 41/1929 απόφασή του, δέχθηκε ομοφώνως την προσφυγή της Ι. Μονής, επισημαίνοντας μάλιστα ότι αντιτίθεται στην «*έννοια της καλής διοικήσεως*» το γεγονός ότι «*το Δημόσιον απέκτησε κατ' ουσίαν τα παρά του Αγίου Όρους και της Μονής Βατοπαιδίου υποσχεθέντα ανταλλάγματα, τα οποία δεν προσφέρεται καν να επιστρέψη ή κατ' άλλον τρόπον να διακανονίση*» και κάλεσε τον Υπουργό Γεωργίας να προβεί στον καθορισμό των όρων και να υπογράψει τη σύμβαση που προβλέπεται από το Νομοθετικό Διάταγμα της 8 Απριλίου 1924 (αριθ. IX, σ. 73).

Όπως, όμως, ατυχώς όχι σπανίως συμβαίνει στη χώρα μας, η ομόφωνη αυτή εν Ολομελεία απόφαση του ανώτατου διοικητικού δικαστηρίου, η οποία δημοσιεύθηκε την 2 Ιουλίου 1929, δεν εστάθη ικανή να συγκινήσει τη Διοίκηση και να οδηγήσει τον αρμόδιο Υπουργό Γεωργίας σε άμεση συμμόρφωση. Τούτο υποχρέωσε τον εκ των νομικών παραστατών της Ι. Μονής Βατοπαιδίου, δικηγόρο Ι. Γ. Ηλιάκη, μετά την πάροδο εξαμήνου από την έκδοση της αποφάσεως, να επιδώσει προς τον Υπουργό Γεωργίας εμπερι-

στατωμένο *Υπόμνημα*, στο οποίο ανασκοπείται η όλη υπόθεση, παρουσιάζεται και κρίνεται η απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας, διασωγραφίζονται παρασκευιακές ενέργειες για τη φαλκίδευση των δικαίων της Ι. Μονής και καλείται αύθις ο Υπουργός να συμμορφωθεί προς τις διατάξεις της αποφάσεως του ανώτατου δικαστηρίου (αριθ. X, σ. 81).

Εν τέλει, εδέησε, την 4 Μαΐου 1930, ενώπιον του συμβολαιογράφου Αθηνών Δ. Ε. Ιατρίδη, να υπογραφεί η υπ' αριθ. 2343 Σύμβαση μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου, εκπροσωπούμενου από τον Υπουργό Γεωργίας Κ. Σπυρίδη, και της (ιδιόρρυθμης ακόμη τότε) Ι. Μονής Βατοπαιδίου, εκπροσωπούμενης από τον Προϊστάμενό της Γέροντα *Ιγνάτιο Λαμπάκη* (αριθ. XI, σ. 95).

Με τη σύμβαση αυτή, η Ι. Μονή Βατοπαιδίου παραχώρησε και μεταβίβασε στο Δημόσιο *κατά πλήρη κυριότητα, νομή και κατοχή* τα δύο ιδιόκτητα αγροκτήματά της στη Χαλκιδική, το Μετόχιο Σοφουλάρ και το Μετόχιο Αγ. Μάμας, συνολικής εκτάσεως 38.000 στρεμμάτων, παραιτήθηκε κάθε αξιώσεως για αποζημίωση για την κατάληψη των δύο αυτών κτημάτων της από το Δημόσιο, ήδη από του έτους 1924, καθώς και από την αγωγή της, της 1 Μαΐου 1922, κατά του Δημοσίου. Το Δημόσιο, εξ ετέρου, «εις αντάλλαγμα», «αποδίδει εις την αποκλειστικήν κατοχήν της *Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου την εν Πορτολάγω Ξάνθης λίμνην Μπουρού μετά των ιχθυοτροφείων αυτής των παρά την νησίδα και τα στόμια της Λίμνης κειμένων (Δαλλιάνη, Καραψέ, Ταουσταντζίκ κ.λπ.), ... του Δημοσίου διατηρούντος αμειώτα τα δημοσίου δικαίου δίκαια*» επ' αυτής.

Είναι, συνεπώς, φανερό ότι το αντάλλαγμα του Δημοσίου ήταν η παραίτηση από κάθε αξίωσή του στην επίδικη περιοχή της λίμνης Μπουρού / Βιστωνίδας, αντικείμενο δε μεταβιβάσεως ήταν όχι βεβαίως η κυριότητα της επίδικης εκτάσεως, την οποία ουδέποτε άλλωστε είχε το Ελληνικό Δημόσιο, αλλά η κατοχή της εν γένει περιοχής της λίμνης έτσι, ώστε η Ι. Μονή Βατοπαιδίου να ασκεί του λοιπού ανενόχλητη πλήρη την επί της εκτάσεως αυτής εξουσία της.

Τη σύμβαση αυτή κατήργησε η Δικτατορία Κονδύλη, με Αναγκαστικό Νόμο της 16 Νοεμβρίου 1935, που υπογράφει ο «Αντιβασιλεύς» Γ. Κονδύλης, με τον οποίο ορίζεται ότι από την 1 Μαρτίου 1936 και εφεξής η ιχθυοτροφική εκμετάλλευση της λίμνης Μπουρού θα γίνεται «δι' ενοικιάσεως βάσει πλειοδοτικής δημοπρασίας ενεργουμένης συμφώνως προς τας ισχύουσας εκάστοτε διατάξεις περί ενοικιάσεως λιμνών και ιχθυοτροφείων» (αριθ. XII, σ. 105).

Με το Νομοθετικό Διάταγμα 271/1941 «Περί αυθεντικής ερμηνείας του από 8/10 Απριλίου 1924 Ν.Δ. “περί εξουσιοδοτήσεως του Υπουργού της Γεωργίας να υπογράψη δύο συμβάσεις μετά της *Ιεράς Κοινότητος Αγίου Όρους*»

και Ιεράς Μονής Βατοπεδίου περί παραχωρήσεως κ.λπ.»» (αριθ. XIII, σ. 107), ορίσθηκε ότι η αληθής έννοια των διατάξεων του νομοθετικού διατάγματος του 1924 είναι ότι αναγνωρίσθηκαν επί της λίμνης Μπουρού και των ιχθυοτροφείων της τα «υφιστάμενα δυνάμει χρυσοβούλλων απaráγραπτα δικαιώματα κυριότητος και αποκλειστικής εκμεταλλεύσεως της εν Αγίω Όρει Ιεράς Μονής Βατοπεδίου, η δε μεταξύ ταύτης και του Δημοσίου εκκρεμής δίκη επί της από 1 Μαΐου 1922 αγωγής της πρώτης κατ' αυτού, κατηργήθη, του Δημοσίου παραιτηθέντος πάσης αξιώσεως επί της λίμνης και των ιχθυοτροφείων...».

Λίγα μόλις έτη αργότερα, με το άρθρο 9 του Αναγκαστικού Νόμου 476/1945 «Περί ρυθμίσεως ενοικιάσεων ιχθυοτροφείων» ρητώς καταργήθηκε το Νομοθετικό Διάταγμα 271/1941 (αριθ. XIV, σ. III).

Επί κυβερνήσεως Σ. Βενιζέλου, με εισήγηση του τότε Υφυπουργού Οικονομικών Κων. Μητσοτάκη, ψηφίσθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο «λόγω επειγούσης και αναποφεύκτου ανάγκης» ο Αναγκαστικός Νόμος 1924/1951 «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του από 16/19 Νοεμβρίου 1935 Αναγκ. Νόμου», του νομοθετικού δηλ. πλαισίου της Δικτατορίας Κονδύλη που επαναφερόταν σε ισχύ (αριθ. XV, σ. II3).

Ο νόμος αυτός βελτίωνε τη ρύθμιση της δικτατορίας Κονδύλη, απέδιδε στην Ι. Μονή Βατοπαιδίου συνολικώς το 60% των μισθωμάτων της λίμνης Μπουρού - Ξάνθης, αλλά όριζε ότι ο υπολογισμός των ανηκόντων στην Ι. Μονή Βατοπαιδίου μεριδίων επί του μισθώματος ανατρέχει στο έτος 1946, «καταργουμένης κάθε απαιτήσεως και αξιώσεως αυτής επί των προ του έτους 1946 προσόδων της Λίμνης».

Η ρύθμιση των εσόδων της Ι. Μονής Βατοπαιδίου από την ιχθυοτροφική εκμετάλλευση της λίμνης Μπουρού ρυθμίζεται στη συνέχεια από διατάξεις του Αλιευτικού Κώδικα (Νομοθετικό Διάταγμα 420/1970) και ειδικότερα από τα άρθρα 49, 51 και 66 αυτού (αριθ. XVI, σ. II5). Το άρθρο 51 του Αλιευτικού Κώδικα τροποποιήθηκε ακολούθως με το άρθρο 3 § 6 του Νόμου 1740/1987 «Αξιοποίηση και προστασία κοραλλιογενών σχηματισμών, ιχθυοτρόφων υδάτων, υδατοκαλλιεργειών και άλλες διατάξεις» (αριθ. XVII, σ. II9).

* * *

Προσεκτική σπουδή των έως το σημείο αυτό παρουσιασθέντων τεκμηρίων οδηγεί αδιάστως στην εξής σημαντική διαπίστωση:

Η διαπίστωση αυτή αναφέρεται στην προϊούσα αβελτηρία που επιδεικνύεται από την Ι. Μονή Βατοπαιδίου σχετικά με την υπεράσπιση των δι-

καιωμάτων της, ιδίως μετά τη δεκαετία του 1940 και η οποία ασφαλώς δεν οφείλεται μόνον στην φυσιολογική κόπωση που παρουσιάζει για τον οποιοδήποτε πολίτη, πολλώ μάλλον για τους Αγιορείτες μοναχούς, η συνεχής και συχνάκις απρόβλεπτη αντιδικία με το Ελληνικό Δημόσιο ούτε στην ασταδή πολιτικώς περίοδο με την γερμανοϊταλική κατοχή και τον εμφύλιο πόλεμο που μεσολάβησε, γεγονότα που επηρέασαν, ως γνωστόν, και την περιοχή του Αγίου Όρους.

Είναι, λοιπόν, προφανές ότι αυτή η περιγραφείσα κατάσταση σε ό,τι αφορά τον τρόπο ασκήσεως των δικαιωμάτων της Ι. Μονής επί της λίμνης και της εν γένει περιοχής της συνδέεται στενώς και με την προϊούσα παρακμή της Μονής που την οδήγησε, όπως και τις περισσότερες Ι. Μονές του Αγίου Όρους, από τη δεκαετία του 1950 σε πνευματική και υλική παρακμή.

Οι ελάχιστοι Γέροντες που παρέμεναν στα ερείπια των πάλαι ποτέ επιβλητικών κτισμάτων δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσουν ούτε τα καθημερινά προβλήματα επιβιώσεώς τους, πολλώ μάλλον να αντισταθούν στις κρατικές αυθαιρεσίες.

Η εξήγηση του φαινομένου αυτού βοηθεί και στην κατανόηση των όσων θα ακολουθήσουν. Η επάνδρωση των ερειπίων με πολυμελείς και εύρωστες πνευματικώς συνοδίες υπό την ηγεσία ισχυρών προσωπικοτήτων, ήταν φυσικό να συνεπιφέρει και ανανέωση του ενδιαφέροντος για τα μείζονα πνευματικά και υλικά ζητήματα των Ι. Μονών, οι οποίες, ειρήσθω εν παρόδω και προς αποφυγή ηθελημένων ή αδέλητων παρανοήσεων, δεν στερούνταν ποτέ περιουσίας ούτε θα πρέπει να συγχέονται στο ζήτημα αυτό με την ακτημοσύνη των καθ' έκαστον μοναχών.

Ακριβώς, λοιπόν, για τον λόγο αυτό, μετά και την επάνδρωση της Ι. Μονής Βατοπαιδίου με τη συνοδία του Γέροντα Ιωσήφ και των 18 πατέρων, η οποία, το έτος 1990, με απόφαση του Οκουμενικού Πατριαρχείου και της Ιεράς Κοινότητας του Αγίου Όρους, μετεγκατεστάθη εκεί από τη Νέα Σκήτη και επανακοινοβιοποίησε την Ι. Μονή, ήταν φυσικό να στραφεί το ενδιαφέρον και στην αναζήτηση των περιουσιακών εκείνων στοιχείων, η τύχη των οποίων είχε αμεληθεί κατά την περίοδο παρακμής που είχε προηγηθεί.

* * *

Η Αδελφότητα της κοινόβιας πλέον Ι. Μονής Βατοπαιδίου αντελήφθη βεβαίως συντόμως ότι η από αμνημονεύτων ετών κυριότητά της στη λίμνη Μπουρού / Βιστωνίδα είχε, παρά τη σαφή νομοθετική ρύθμιση της κυβερ-

νήσεως *Αλ. Παπαναστασίου* το 1924 και παρά την από μέρους της παραχώρηση των συμφωνηθέντων ανταλλαγμάτων, αμφισβητηθεί στην πράξη από το Ελληνικό Δημόσιο.

Τούτο βέβαια, πέραν του ότι υπερέβαινε προφανώς τα όρια της νομοθετικής εξουσιοδότησεως, όπως αυτά σαφώς ορίζονται στο Νομοθετικό Διάταγμα της 8 Απριλίου 1924, είναι για κάθε καλόπιστα σκεπτόμενο άνθρωπο και προδήλως άτοπο και παράλογο, διότι πώς θα ήταν δυνατόν να δεχθεί κανείς ότι παραχωρείται στο Δημόσιο η κυριότητα εκτάσεως 38.000 στρεμμάτων στη Χαλκιδική με αντάλλαγμα κάποια ποσοστά από την εκμετάλλευση ενός ιχθυοτροφείου !

Από την περίοδο αυτή, από την επανακοινοβιοποίηση δηλ. της *Ι. Μονής Βατοπαιδίου* το 1990 έως σήμερα, παρουσιάζονται δύο ομάδες τεκμηρίων: Η πρώτη περιλαμβάνει σειρά γνωμοδοτήσεων του «Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας» (του άρθρου 90 Προεδρικού Διατάγματος 264/1988) και του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους που αφορούν στη δυνατότητα ανταλλαγής της ιδιοκτησίας της Μονής με ακίνητα του Δημοσίου. Η δεύτερη ομάδα περιέχει ιδιωτικές γνωμοδοτήσεις και υπομνήματα επιστηρικτικά της επιχειρηματολογίας της *Ι. Μονής* κατά τη δικαστική διαμάχη της με το Ελληνικό Δημόσιο σχετικά με την κυριότητα της λίμνης Μπουρού / Βιστωνίδα.

Ειδικότερα στην πρώτη ομάδα περιλαμβάνονται η Γνωμοδότηση 26/1998 του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων (αριθ. XVIII, σ. 121), η Γνωμοδότηση III/2000 της Ολομέλειας του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (αριθ. XIX, σ. 129), οι Γνωμοδοτήσεις 17/2002 (αριθ. XX, σ. 145), 46/2002 (αριθ. XXI, σ. 155), 26/2004 (αριθ. XXII, σ. 165) του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και η Γνωμοδότηση 15/2004 του Δ' Τμήματος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (αριθ. XXIII, σ. 175).

Κοινός παρονομαστής όλων αυτών των επίσημων γνωμοδοτήσεων, αλλά και των υπουργικών αποφάσεων που τις έκαναν δεκτές και οι οποίες για λόγους οικονομίας χώρου παραλείπονται, είναι ότι επαναλαμβάνουν αυτό το οποίο είχε νομοθετικώς και οριστικώς αποφασισθεί το 1924, την αναγνώριση δηλαδή της ήδη υφιστάμενης κυριότητας της *Ι. Μονής Βατοπαιδίου* επί της λίμνης Μπουρού / Βιστωνίδα και των παραλίμνιων περιοχών και συνεπώς δεν είναι δυνατή ούτε επιτρεπτή η προβολή δικαιωμάτων του Δημοσίου στην επίδικη περιοχή.

Στη δεύτερη ομάδα τεκμηρίων προτάσσεται έγγραφο του Διευθυντή Ερευνών του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευ-

νών Κρ. Χρυσοχοϊδή με το οποίο πιστοποιείται η γνησιότητα όλων εκείνων των τίτλων του αρχείου της Ι. Μ. Μονής Βατοπαιδίου που αναφέρονται στην κυριότητα αυτής επί της λίμνης Μπουρού / Βιστωνίδας και διασκεδάζονται έωλες υποθέσεις περί πλαστότητας ενίων εξ αυτών (αριθ. XXIV, σ. 185).

Ακολουθούν οι γνωμοδοτήσεις των ειδικών, Καθηγητών Ι. Μ. Κονιδάρη και Ι. Σ. Σπυριδάκη, οι οποίες αναφέρονται στα δικαιώματα της Ι. Μονής Βατοπαιδίου επί της λίμνης Μπουρού / Βιστωνίδας και των παραλίμνιων αυτής εκτάσεων και στοιχούνται με εκείνες των διαπρεπών νομοδιδασκάλων του παρελθόντος αιώνα.

Ο Καθηγητής του Εκκλησιαστικού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και τ. Διευθυντής του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου της Ακαδημίας Αθηνών Ι. Μ. Κονιδάρης στην από 28 Οκτωβρίου 2008 μακρά γνωμοδότησή του αναφέρεται διεξοδικώς και εμπειριστατωμένως στην κυριότητα της Μονής επί της λίμνης καθ' όλες τις ιστορικές περιόδους που προηγήθηκαν, δηλ. εκείνες της βυζαντινής αυτοκρατορίας, της σερβικής κατακτήσεως, της οθωμανικής κυριαρχίας, της βουλγαρικής κατοχής, της διασυμμαχικής διοικήσεως και της ελληνικής πολιτείας (αριθ. XXV, σ. 189).

Η γνωμοδότηση του Καθηγητή Κονιδάρη καταλήγει στα ακόλουθα επί λέξει συμπεράσματα: «*Η Ι. Μονή Βατοπαιδίου είχε στην ιδιοκτησία της, ήδη από τους βυζαντινούς χρόνους, μεγάλη κτηματική περιουσία στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης Βιστωνίδας που προερχόταν κυρίως από δωρεές, όπως προκύπτει από δωρητήρια έγγραφα, μικρό μόνο μέρος των οποίων έχει προφανώς σωθεί έως τις ημέρες μας. Την περιουσία αυτή μερικώς μόνο γνωρίζουμε από αυτοκρατορικά χρυσόβουλλα της εποχής, τα οποία παρέχουν φορολογική ατέλεια (εξκουσεία) στα κτήματα της Ι. Μονής.*

Το αργότερο στα μέσα του 14ου αιώνα στην ιδιοκτησία της Ι. Μονής Βατοπαιδίου έχει περιέλθει και η λίμνη Πορού (αργότερα Μπουρού, σήμερα Βιστωνίδα) με την ευρύτερη περιοχή της, όπως μαρτυρεί χρυσόβουλλος λόγος του σέρβου Δεσπότη Ιωάννου Ούγκλεση (Ugleša) του έτους 1371.

Η συνεννόηση του Αγίου Όρους με τους Σουλτάνους, ήδη πριν από την κατάληψη της περιοχής από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, επέτρεψε την προστασία των δικαιωμάτων των Ι. Μονών του και τη διασφάλιση της περιουσίας τους, η οποία με τον τρόπο αυτό δεν κατέστη δημόσια, αλλά παρέμεινε καθ' όλη τη διάρκεια των πέντε αιώνων οθωμανικής κυριαρχίας ιδιωτική - μοναστηριακή περιουσία (mülk).

Στην περίοδο της βουλγαρικής κατοχής το μετόχιο της Ι. Μονής Βατοπαιδίου στη λίμνη Βιστωνίδας υπέστη δηώσεις, οι βατοπαιδινοί δε πατέρες εκδιώχθηκαν διά της βίας. Επανήλθαν ευθύς μετά από την εγκατάσταση της διασυμμαχικής διοικήσεως στην περιοχή και διεκδίκησαν τόσο με υπομνήματα στην ελληνική κυβέρνηση όσο και με παραστάσεις στη διασυμμαχική διοίκηση τα ιδιοκτησιακά τους δικαιώματα, τα οποία είχαν θαναύσως καταπατηθεί από τους Βουλγάρους.

Με πρωτοβουλία της Κυβερνήσεως Αλ. Παπαναστασίου και προσωπικός του προέδρου της, που ήταν τότε και ο αρμόδιος Υπουργός Εξωτερικών, το Ελληνικό Δημόσιο προήλθε σε συμφωνία με την Ι. Μονή Βατοπαιδίου για την οριστική διευθέτηση του ανοικτού ζητήματος. Η συμφωνία προέβλεπε την ανταλλαγή δύο ιδιόκτητων κτημάτων της Ι. Μονής στη Χαλκιδική, συνολικής εκτάσεως 40.000 περίπου στρεμμάτων, με την παραίτηση του Ελληνικού Δημοσίου από κάθε αξίωσή του επί της λίμνης Μπουρού (Βιστωνίδας). Η συμφωνία περιβλήθηκε τον τύπο νομοθετικού διατάγματος, το οποίο ανέθετε στον Υπουργό Γεωργίας την υλοποίησή της.

Το Ελληνικό Δημόσιο, αφού έλαβε αμέσως από την Ι. Μονή τη χρήση των δύο μετοχίων της, στη συνέχεια, κατά παράβαση κάθε έννοιας χρηστής διοικήσεως, κωλυσιέργησε για την υλοποίηση της συμφωνίας και όταν, υπό την πίεση εννοϊκής για την Ι. Μονή ομόφωνης αποφάσεως της Ολομέλειας του Συμβουλίου Επικρατείας, κυριολεκτικώς εσύρθη στην υπογραφή της Συμβάσεως, επέβαλε όρους, οι οποίοι μετέβαλαν ουσιαστικώς τη φύση της και μετέτρεψαν το αντάλλαγμα του Δημοσίου, από παραίτηση κάθε αξιώσεώς του και συνεπώς αναγνώριση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της Ι. Μονής Βατοπαιδίου επί της λίμνης, σε παραχώρηση των δικαιωμάτων εκμεταλλεύσεως των ιχθυοτροφείων της λίμνης!

Η ιδιοκτησία της Ι. Μονής Βατοπαιδίου, ως περιουσία μοναστηριακή και μάλιστα Ι. Μονής του Αγίου Όρους προστατεύεται συνταγματικώς, το Δημόσιο δεν μπορεί να επικαλεσθεί ούτε χρησικτησία επί των εκτάσεων αυτών, ούτε επηρεάζεται το ιδιοκτησιακό καθεστώς της Ι. Μονής από τυχόν παρουσία αρχαιοτήτων στην επίδικη περιοχή. Τυχόν αναγκαστική απαλλοτρίωση της εκτάσεως για δημόσια ωφέλεια προϋποθέτει την πλήρη αποζημίωση της ιδιοκτήτριας Ι. Μονής, σύμφωνα με το άρθρο 17 του Συντάγματος.

Η Ι. Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους έχει ιδιοκτησιακά δικαιώματα επί της περιοχής της λίμνης Βιστωνίδας και των παραλίμνιων εκτάσεών της, που ερείδονται τελικώς σε νόμο της Ελληνικής Πολιτείας από το έτος 1924, ο οποίος δεσπίζει παραίτηση του Δημοσίου από κάθε αξίωσή του επί της εν λόγω λίμνης, ως αντάλλαγμα για την παραχώρηση της κυριότητας δύο αγροκτημάτων ιδιοκτησίας της Ι. Μονής στη Χαλκιδική».

Σε ανάλογα συμπεράσματα καταλήγει και η από 18 Σεπτεμβρίου 2009 γνωμοδότηση του Καθηγητή του Αστικού Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών *Ι. Σ. Σπυριδάκη* (αριθ. XXVI, σ. 223), ο οποίος ερευνά διεξοδικώς τρία ερωτήματα που αντιστοίχως αφορούν στην κυριότητα της λίμνης Βιστωνίδας, στην ιδιότητα αυτής ως κοινόχρηστου πράγματος και σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα αυτό, στο εάν δημιουργείται ζήτημα ως προς το δικαίωμα της κυριότητας και το μεταβιβαστό της λίμνης και των παραλίμνιων εκτάσεων.

Η γνωμοδότηση του Καθηγητή *Σπυριδάκη* καταλήγει στα εξής επί λέξει συμπεράσματα, τα οποία απαντούν αντιστοίχως στα τεθέντα τρία ερωτήματα: *«Η κυριότητα της λίμνης Βιστωνίδας ανήκει στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου. Η λίμνη δεν έχει την ιδιότητα του κοινοχρήστου. Και αν ακόμη γίνει δεκτό, ότι έχει την ιδιότητα του κοινοχρήστου, η Μονή διατηρεί την κυριότητά της στη λίμνη, το δικαίωμά της δε αυτό είναι μεταβιβαστό (χωρίς βέβαια να διγεται η ιδιότητα της λίμνης ως κοινοχρήστου πράγματος)»*.

Τα τεκμήρια της δεύτερης ομάδος κατακλείει το από 21 Νοεμβρίου 2008 Υπόμνημα, το οποίο κατέθεσαν ενώπιον του δικαστηρίου οι πληρεξούσιοι δικηγόροι της *Ι. Μονής Βατοπαιδίου Φ. Κρεμμύδας* και *Φ. Δωρής*, Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών (αριθ. XXVII, σ. 235). Το Υπόμνημα αυτό, το οποίο στηρίζεται σε όλες τις προηγηθείσες γνωμοδοτήσεις, αναλύει το ιστορικό της υποθέσεως και απαντά λεπτομερώς σε όλα τα ζητήματα, τα οποία αποτελούν αντικείμενο της δικαστικής κρίσεως. Ειδικότερα το κυρίως μέρος του Υπομνήματος εξετάζει σε αντίστοιχες ενότητες τρία θεμελιώδη ερωτήματα:

Πρώτον, εάν και δυνάμει ποίων τίτλων απέκτησε η *Ι. Μονή Βατοπαιδίου* κυριότητα επί της λίμνης Βιστωνίδας και των παραλίμνιων αυτής εκτάσεων και, εφόσον απέκτησε όντως κυριότητα, εάν αυτή εξακολουθεί να υφίσταται σήμερα. Στο θεμελιώδες αυτό ερώτημα, μετά μακρά και εμπεριστατωμένη ανάλυση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της λίμνης τόσο μετά την κατάκτηση της περιοχής από τους Οθωμανούς δυνάστες και στη συνέχεια την αυδαίρετη κατάληψή της, το 1821, από τον Σουλτάνο, όσο και μετά την περιέλευση, το 1920, της περιοχής στο Ελληνικό Δημόσιο, δίδεται η σαφής απάντηση ότι η *Ι. Μονή Βατοπαιδίου* απέκτησε κυριότητα επί της λίμνης από αμνημονεύτων χρόνων και βάσει των τίτλων που επικαλείται, η οποία εξακολουθεί να υφίσταται και σήμερα σύμφωνα με το άρθρο 51 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, κατά το οποίο η απόκτηση κυριότητας και γενικώς εμπράγματων δικαιωμάτων κρίνεται με βάση το δίκαιο που ίσχυε κατά τον χρόνο, κατά τον

οποίον έλαβαν χώρα τα γεγονότα που οδήγησαν στη κτήση του δικαιώματος.

Δεύτερον, εάν αποτελεί η λίμνη Βιστωνίδα κοινόχρηστο πράγμα και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, εάν η ιδιότητά της αυτή δύναται να έχει επίπτωση στα ιδιοκτησιακά δικαιώματα της Ι. Μονής Βατοπαιδίου επί της λίμνης Βιστωνίδα και των οχθών της. Στα ερωτήματα αυτά, μετά από εμπειρισταωμένη έκθεση των εφαρμοστέων διατάξεων και γενικώς του ζητήματος της κοινοχρησίας τόσο κατά το προϊσχύσαν όσο και κατά το υπό τον Αστικό Κώδικα δίκαιο, διαπιστώνεται εν πρώτοις ότι «η έννοια της κοινοχρησίας δεν είναι ασύμβατη προς κυριότητα ανήκουσα σε ιδιώτη» και συνεπώς, «και αν ακόμη ήθελε θεωρηθεί η Βιστωνίδα “μεγάλη λίμνη” και άρα κοινόχρηστη, αυτό δεν θα ήταν λόγος απόσβεσης της επ’ αυτής κυριότητας, την οποία η Μονή είχε ήδη πριν από την έναρξη ισχύος του Αστικού Κώδικα». Άρα, και «η μεταβίβαση της κυριότητας επί της λίμνης Βιστωνίδα και των οχθών της από την Ι. Μονή Βατοπαιδίου στο Ελληνικό Δημόσιο δεν εμποδιζόταν από τον ενδεχόμενο χαρακτηρισμό αυτής ως “μεγάλης λίμνης”» και απλώς θα είχε ως αποτέλεσμα να ενωθεί στο νομικό πρόσωπο του Δημοσίου «η ανήκουσα ήδη σε αυτό “δημόσια ρυθμιστική εξουσία” που έχει γενικώς αυτό επί των “μεγάλων λιμνών» (ως κοινόχρηστων πραγμάτων), με το ιδιωτικού δικαίου δικαίωμα κυριότητας, το οποίο περιήλθε σε αυτό με την ανταλλαγή».

Τρίτον, εάν επέφεραν μεταβολή στο ιδιοκτησιακό καθεστώς της λίμνης Βιστωνίδα και των παραλίμνιων περιοχών αυτής οι γνωμοδοτήσεις του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων από το 1998 και εντεύθεν και οι εν συνεχεία υπουργικές πράξεις αποδοχής τους. Στο ερώτημα αυτό η απάντηση είναι ομοίως σαφής: «Τόσο οι γνωμοδοτήσεις αυτές όσο και οι υπουργικές αποφάσεις αποδοχής τους δεν έχουν δικαιοπαραγωγική (διαπλαστική) λειτουργία. Δεν παρέχεται δηλαδή με αυτές στη Μονή Βατοπαιδίου δικαίωμα που ανήκε στο Ελληνικό Δημόσιο. Πρόκειται για γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις περί “της μη προβολής δικαιωμάτων του Δημοσίου” στην επίδικη περιοχή». Περιεχόμενός τους δηλ. είναι η παραίτησή τους από τις ίδιες αξιώσεις του Ελληνικού Δημοσίου κατά της Ι. Μονής Βατοπαιδίου, από τις οποίες είχε αυτό παραιτηθεί με το Νομοθετικό Διάταγμα της 8 Απριλίου 1924.

* * *

Η ενδελεχής μελέτη των κειμένων, που όλως εποπτικώς και άρα ελλειπτικώς, παρουσιάσθηκαν στο εισαγωγικό αυτό σημείωμα, αφήνει στον αναγνώστη τους μια πικρή γεύση για τον όλο χειρισμό της υποθέσεως αυτής από μέρους του Ελληνικού Δημοσίου, *πάλαι τε και επ’ εσχάτων*.

Το γεγονός και μόνο της ελλείψεως συνέχειας στη σαφή απόφαση του Ελληνικού Κράτους το 1924, και μάλιστα επί κυβερνήσεως Αλεξ. Παπαναστασίου, και η μεθοδευμένη διαστρέβλωση μιας καθαρής συμφωνίας, αφού όμως το Δημόσιο πορίσθηκε, αξιοποίησε και εκμεταλλεύθηκε τα εξ αυτής ανταλλάγματα, είναι εξόχως χαρακτηριστική.

Την αναξιοπιστία, αν όχι πονηρία του Ελληνικού Δημοσίου καθιστά εναργέστερη η παρατήρηση ότι το Δημόσιο υπέγραψε και παρέλαβε χωρίς να προβάλλει καμμία αντίρρηση την πλήρη κυριότητα, νομή και κατοχή επί 38.000 στρεμμάτων ιδιοκτησίας της Ι. Μονής Βατοπαιδίου στην Χαλκιδική, επί των μετοχίων δηλ. Σοφουλάρ και Άγιος Μάμας, στηριζόμενο σε τίτλους ιδιοκτησίας (χρυσόβουλλα, σιγγίλια, φερμάνια και ταπία), τους οποίους στη συνέχεια αρνείται να αναγνωρίσει στην Ι. Μονή Βατοπαιδίου, όταν εκείνη στηρίζει επί ανάλογων τίτλων την ιδιοκτησία της επί της λίμνης Βιστωνίδα.

Η ποινικοποίηση, εξάλλου, σήμερα μιας καθαρώς αστικής φύσεως διαφοράς είναι πρόδηλο ότι προσπαθεί να εμπούσει φόβο στους «καλόγερους» που προασπίζονται αυτά τα παλαιά και παγκόσμιας αναγνωρίσεως προσκηνύματα με τους ανεκτίμητης αξίας πολιτιστικούς θησαυρούς.

Η Ελληνική Πολιτεία, εν πάση περιπτώσει, δεν επιτρέπεται να παραβλέψει ότι ενώπιόν της έχει μια από τις ιστορικότερες Ι. Μονές του Αγιωνύμου Όρους με υπερχιλιετή παρουσία και ανυπολόγιστη προσφορά στην Ορθοδοξία, το Γένος και την Κοινωνία, η οποία επέζησε δηώσεων, καταστροφών και ποικίλλων κατακτητών. Συνεπώς, η Ελληνική Πολιτεία έχει χρέος να συμβάλει και αυτή, κατά το μέτρο των δυνάμεών της, στη συνέχιση της πορείας και της προσφοράς της Ι. Μ. Μ. Βατοπαιδίου.

I

Άγωγή

Ι. Μονῆς Βατοπαιδίου κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου (1.5.1922)*

Ἐνώπιον τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν

*Άγωγή τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὁρει Ἱερᾶς Μεγίστης Μονῆς τοῦ Βατοπαιδίου,
ἐκπροσωπούμενης ὑπὸ τῶν Ἐπιτρόπων αὐτῆς Γέροντος Ἄνανιου
Βατοπεδινοῦ καὶ Γέροντος Νικολάου Βατοπεδινοῦ κατοίκων ἐν τῇ Μονῇ*

κατὰ

τοῦ Δημοσίου ἐκπροσωπούμενου ὑπὸ τῶν κ.κ. Ὑπουργῶν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας κατοίκων Ἀθηνῶν.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἡ Βασιλικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ παλαιότερων χρυσοβούλλων καὶ ἐκ τοιούτων τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, φερόντων χρονολογίαν 1367 μ.Χ. δι' ὧν ἀναγνωρίζεται ἡ κυριότης τῆς Μονῆς ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῇ κτημάτων, ἐν οἷς καὶ τοῦ ἰχθυοτροφείου καὶ τῆς λίμνης Μπουροῦ, ἐκέκτητο ὑπὸ τὴν πλήρη κυριότητα καὶ κατοχήν της τὴν ἐν τῷ ὄρμῳ Πόρτο Λαγὸ τῆς Δυτικῆς Θράκης γνωστὴν λιμνοθάλασσαν ὀνομαζομένην «Μπουροῦ» ἢ «Πουροῦ» μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ ἰχθυοτροφείου (Διβαρίου ἢ Βιβαρίου) ἰδρύσασα μάλιστα εἰς αὐτὸ ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ τὰ τῆς ἱεροπραξίας καθήκοντα ἐξετέλει ἀπεσταλμένος ἐφημέριος τῆς Μονῆς, ὅστις ἐπέβλεπε τὰ τοῦ Διβαρίου, εἰς ὃ εἰργάζοντο μισθωτοὶ κάτοικοι τῆς Αἴνου καὶ τῆς Ξάνθης, ἀποδίδοντες τῇ Μονῇ εἴτε εἰς εἶδος εἴτε εἰς χρῆμα τὰ δικαιώματα τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἀπολύτου κυριότητος αὐτῆς, δι' ὃ καὶ ποσότητες τῶν ἀλιευομένων ἰχθύων μετεφέροντο εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, χρησιμοποιοῦμεναι πρὸς διατροφήν τῶν μοναζόντων

* Ὑπόμνημα, Ἀγωγή, Αὐτοκρατορικὰ καὶ Πατριαρχικὰ Ἐπίσημα Ἐγγράφα, Ἀθῆναι: τύποις Ἰ. Χατζηγιάννου καὶ Κ. Μπουσμπουρέλη, 1923, σ. 8-15.

ἐν τῇ τοῦ Βατοπεδίου Μονῇ καὶ ἄλλαις εἰς ἃς αὕτη παρεχόρει, εἴτε ἐπ' ἀνταλλαγῇ ἄλλων εἰδῶν εἴτε καὶ ἐπὶ χρήμασιν.

Οὕτως εἶχεν ἡ κατάστασις μέχρι τοῦ 1373 μ.Χ., ὅποτε ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Δεσπότης Οὐγκλεσης, κατακτῆσας τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἐπισκεψάμενος δ' εἶτα τὴν Μονὴν Βατοπεδίου καὶ πληροφορηθεὶς τὰ ἐπὶ τῆς λίμνης καὶ τοῦ Βιβαρίου δικαιώματα αὐτῆς, ἐξέδοτο οὗτος χρυσόβουλλον, δι' οὗ προσεκυρώθη ἡ πλήρης κυριότης τῆς Μονῆς ἐπὶ τῆς Λίμνης καὶ τοῦ Βιβαρίου, ἀποφαινόμενος ἐν αὐτῷ οὕτω «τὴν τοῦ Βατοπεδίου τούτου Ἱερὰν καὶ Σεβασμίαν Μονὴν τῆς Βασιλείας μου εὐροῦσα μεγάλην καὶ λαμπρὰν καὶ ἐπίδοξον καὶ μηδαμῶς παραχωροῦσαν ἑτέρα τὰ πρωτεῖα καὶ παρ' αὐτῆς μεγάλαις εὐχαῖς ἐφοδιασθεῖσα εὐεργετῆ ἡ Βασιλεία μου τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσκουμένους Μοναχοὺς τὸν παρόντα χρυσοβούλλιον λόγον, δι' οὗ δὴ προστάσσεται καὶ ὀρίζει ὡσὰν κατέχουσιν ἀπὸ τε τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὸ κατὰ τὴν λίμνην τῆς Ποροῦς εὐρισκόμενον Βιβάριον καὶ ἐπονομαζόμενον τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου, τέλειον καὶ ὀλόκληρον μετὰ πάσης τῆς ἀρχαίας προνομῆς καὶ περιοχῆς αὐτῆς καὶ τῆς ἐκ παντὸς γένους θαλαττίας ἀλιείας. Ὅφείλουσι τοίνυν οἱ τοιοῦτοι μοναχοὶ ἀναλαβέσθαι τὸ προειρημένον Βιβάριον ἀνενόχλητον πάντη καὶ ἀδιάσειστον μὴ εὐρίσκοντες ἐν αὐτῷ παρά τινος τῶν ἀπάντων τὴν τυχοῦσαν ἐπήρειαν καὶ διενόχλησιν...».

Κατὰ τὸ ἔτος 1453 διετήρησεν ἡ Μονὴ ἡμῶν τὰ δικαιώματά της ἐπὶ τῇ θάσει τοῦ ἱεροῦ Ὁθωμανικοῦ Δικαίου, ἀλλὰ καὶ δυνάμει τῆς τῷ 1453 ἐκδοθείσης διαθήκης (Ἀχτιναμέ) τοῦ Κατακτητοῦ Σουλτάνου Μωάμεδ Β' πρὸς τὸν Πατριάρχην Κων/πόλεως Γεννάδιον, δι' ἧς ἀνεγνωρίσθη εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν σὺν τοῖς ἄλλοις ἡ κατοχὴ κυριότης καὶ ἐλευθέρως διαχειρισίς τῶν ἀνηκόντων εἰς ταύτην κτημάτων. Οὕτω δὲ ἡ ἐν λόγῳ λίμνη καὶ τὸ ἰχθυοτροφεῖον ἐγένοντο ἀντικείμενον ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, καὶ ὡς τοιαύτην ἀναπαλλοτρίωτον, συμφώνως πρὸς τοὺς τὸ ἀναπαλλοτρίωτον τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας θεσπίσαντας ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας, τὴν αὐστηρὰν δὲ τήρησιν τοῦ ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων θεσπισθέντος ἀναπαλλοτριώτου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, ἐπισήμως καὶ πανηγυρικῶς ὑπέσχοντο οἱ ἐκάστοτε Σουλτάνοι πρὸς τοὺς Πατριάρχας.

Μετὰ τοῦτο ἡ Μονὴ ἀπεφάσισε νὰ διοργανώσῃ ἐπὶ τὸ τελειότερον καὶ ἐπωφελέστερον τὰ τοῦ ἰχθυοτροφείου τούτου τοῦ ἐπικαλουμένου τότε Βιβαρίου τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου, καὶ ἀπέστειλεν ἱκανὸν ἀριθμὸν πατέρων αὐτῆς, οἵτινες καὶ ἐγκατέστησαν αὐτόθι τὰ ἀπαραίτητα ἀλιευτικὰ μέσα πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν ἰχθυοτροφείων καὶ τὰς ἀναγκαίας ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν διαμονὴν τῶν ἀλιέων.

Τὸ καθεστὼς τοῦτο ἐτηρήθη ἀδιατάρακτον ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ παρενοχληθῆ ἡ Ἱερὰ ἡμῶν Μονὴ ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν δικαιομάτων της παρὰ τῶν διαφόρων κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους ἐπιδρομέων καὶ κατακτητῶν τῶν διαδεχθέντων ἀλλήλους μηδ' αὐτῶν τῶν Τούρκων ἐξαιρουμένων. Καὶ ἀναφέρομεν τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα (1791 μ.Χ.) ὁ ναύαρχος τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου Καπετὰν-Χουσεῖν-Πασᾶς-Τζεζαερλῆς πλεύσας εἰς τὰ μέρη ταῦτα μετὰ τοῦ στόλου ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ τὴν Λίμνην καὶ τὸ Βιβάριον ἴδιον ἑαυτοῦ κτῆμα. Εὐρεθεὶς ὁμως πρὸ διαμαρτυριῶν τῶν ἐκεῖ διαμενόντων Πατέρων καὶ διίσχυρισμῶν αὐτῶν ὅτι ἡ Λίμνη καὶ τὸ Βιβάριον εἰσὶν ἀφιερωμένα τῇ Ἱερᾷ Μονῇ ἀπέστειλεν ἔντονον διαταγὴν εἰς τὸν Πατριάρχην ἵνα δηλώσῃ ἀμέσως εἰς τίνα ἀνήκει ἡ λίμνη καὶ τὸ Βιβάριον. Βεβαιωθεὶς δὲ παρὰ τοῦ τότε Πατριάρχου Νεοφύτου τοῦ Ζ' καὶ τῆς Ἱερᾶς περὶ αὐτὸν Συνόδου δι' ἐπισήμου τακριρίου, ὅτι ἡ εἰρημένη λίμνη καὶ τὸ Βιβάριον ἦσαν ἔκπαλα ἀφιερωμένα εἰς τὴν Μονὴν Βατοπεδίου ἔπαυσε ἐνοχλῶν τὴν Μονήν. Ἐξηκολούθησεν οὕτως αὕτη νεμομένη τὴν λίμνην καὶ τὸ Βιβάριον μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' (ἔτος 1808) πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ξάνθης καὶ Περιθεωρίου, ὡς ἐκαλεῖτο τότε ἡ περὶ τὴν λίμνην τοῦ Μπουροῦ καὶ τὸ Πόρτο-Λαγὸ περιφέρεια, Σεραφεῖμ, ὅστις ἐπειδὴ ἡ περιφέρεια αὕτη ἀνήκεν εἰς τὴν Μητρόπολιν του, ἤγειρεν ἀξιώσεις Δεσποτείας ἐπὶ τοῦ Βιβαρίου καὶ τοῦ Ναοῦ. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ἀναφέρονται ρητῶς τὰ ἑξῆς: «.....τούτου, χάριν, καὶ γράφοντες προτρεπόμεθα καὶ ἐντελλόμεθα τῇ ἱερότητί σου, ὅπως ἐπειδὴ ὁ τόπος ἐκεῖνος, τῆς λίμνης Μπουροῦ καὶ τοῦ Περιθεωρίου ἐστὶν ἀφιερωμένος ὡς διείληπται εἰς τὸ τοῦ Βατοπεδίου Ἱερὸν Μοναστήριον καὶ ἡ παλαιὰ ἐκείνη ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου κατηδαφίσθη καὶ ἐκ νέου κατεσκευάσθη ἀπὸ καλάμους ἄλλη ἐν τῷ αὐτῷ Βατοπεδινῷ τόπῳ ...». Διατάσσεται ὁ Μητροπολίτης Ξάνθης Σεραφεῖμ, οὐ μόνον ν' ἀπόσχῃ πάσης ἐνοχλήσεως τῶν Βατοπεδινῶν ἐν τε τῇ λίμνῃ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ὡς αὐτοῖς ἀφιερωμένων, «ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὴν εὐλάβειαν, ἣν ὀφειλομένως ἔχομεν σύμπαντες εἰς τὰ ἱερὰ Μοναστήρια καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς αὐτὸ τοῦ Βατοπεδίου...».

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καθ' ἣν καὶ οἱ Ἁγιορεῖται μοναχοὶ ἐνεργὸν εἰς αὐτὴν ἔλαβον μέρος, ὀχυρώσαντες τὴν διώρυγα τοῦ Ξέρξου (πρόβλακα τῶν ὀνομαζομένην), ὁ Σουλτάνος μένεα πνέων κατὰ τῶν Ἁγιορειτῶν, ἀσεβῶν δὲ πρὸς τὸ ἀπ' αἰῶνων τηρούμενον καθεστὼς, ἀφήρπασε σὺν ἄλλοις καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν ταύτην τῆς Μονῆς, ἥτοι τὴν ἐν λόγῳ Λίμνην Μπουροῦ μετὰ τοῦ Βιβαρίου, κατόπιν ὁμως ἐπανειλημμένων διαμαρτυριῶν τοῦ Πα-

τριάρχου καὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς, δὲν ἀπέπεμψε τοὺς ἐν τῷ Μονυδρίῳ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ πατέρας, ἀλλ' ἀφῆκεν αὐτοὺς ἐν Μπουροῦ, ἀλιεύοντας ἐν μεγάλαις ποσότησιν ἰχθύας, οὐς ἀπέστελλον εἰς τὴν ἡμετέραν Μονήν, ἐπέβαλε δὲ καὶ εἰς τοὺς ἐκάστοτε ἐνοικιαστὰς τῆς Λίμνης νὰ χορηγῶσιν εἰς τοὺς πατέρας τὸν ἀναγκαιοῦντα ἄρτον, μὴ παύσας οὕτω νὰ ἀναγνωρίζη καὶ αὐτὸς τὰ ἐπὶ τῆς λίμνης δικαιώματα τῆς Μονῆς ἡμῶν. Καθ' ὅλον δὲ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς αὐθαιρέτου καὶ βιαίας ταύτης καταλήψεως, ἤτοι ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1913, ἡ ἱερὰ ἡμῶν Μονὴ οὐδέποτε ἔπαυσεν ἐνεργοῦσα πράξεις διακατοχῆς καὶ νομῆς ἐπ' αὐτῆς, τὸ μὲν διὰ συνεχοῦς τελέσεως τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων ἐν τῷ Μονυδρίῳ τὸ δὲ διὰ συνεχοῦς καὶ ἀδιαλείπτου διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς ἀλιείας ἐν τῇ λίμνῃ μεγάλων ποσοτήτων ἰχθύων χρησιμοποιοουμένων εἰς τε τὰς ἀνάγκας τῆς Μονῆς καὶ πρὸς πώλησιν. Τῷ 1833 ἀντεκατέστησε τὴν καλαμίνην ἐκκλησίαν διὰ λιθοκτίστου τοιαύτης, τῷ 1904 ἀντεκατέστησε ταύτην διὰ μεγαλυτέρας, καὶ τῷ 1911 ἀνεκαίωσε καὶ ἐκ βάθρων ἀνήγειρε τὸ Μονύδριον, διαρκῶς δὲ ἠλίευεν ἐν τῇ λίμνῃ διὰ τῶν πατέρων αὐτῆς εἰς εὐρεῖαν κλίμακα.

Τὸ καθεστὼς τοῦτο διετηρήθη μέχρι τοῦ ἔτους 1913, ὅποτε οἱ Βούλγαροι ὑπερβαλόντες τοὺς Τούρκους εἰς τὰς βαιοπραγίας καὶ αὐθαιρεσίας, ἀπέπεμψαν ἅμα τῇ ἐπιδρομῇ αὐτῶν, εἰς τὴν Δυτικὴν Θράκην τοὺς Πατέρας καὶ ἀντιπροσώπους τῆς Μονῆς ἐκ τῆς Ἐκκλησίας καὶ Λίμνης, λεηλατήσαντες καὶ τὸ Μονύδριον καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐκτοτε δὲ καὶ μέχρι τῆς ἐκδιώξεώς των (1913-1920) οἱ Βούλγαροι ἐνέμοντο καὶ ἐκαρποῦντο τὴν ἐν λόγῳ ιδιοκτησίαν τῆς Μονῆς.

Ἐκδιωχθέντων τῶν Βουλγάρων, ἡ Μονὴ ἡμῶν ἀπέστειλεν εἰς τὴν ἐν λόγῳ ιδιοκτησίαν τῆς τὸν ἀντιπρόσωπόν της Κασσιανὸν μοναχόν, ἐπιληφθέντα καὶ τῶν Θρησκευτικῶν καθηκόντων ἐν τῷ Μονυδρίῳ καὶ τῆς κατοχῆς καὶ καρπώσεως τῆς λίμνης καὶ τοῦ Ἰχθυοτροφείου. Αἱ δὲ διασυμμαχικαὶ ἀρχαὶ Θράκης, κατόπιν παραστάσεων τῆς ἡμετέρας Μονῆς καὶ τοῦ ἡμετέρου Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν περὶ τῶν ἐπὶ τῆς ρηθείσης ιδιοκτησίας τῆς Μονῆς ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων αὐτῆς, διηκούλυναν τὴν ἐν αὐτῇ κατάστασιν ἡμῶν. Κατὰ Μάρτιον 1920 αἱ Γαλλικαὶ ἀρχαὶ εἶχον προκηρῦξει δημοπρασίαν ἐκμισθώσεως τῆς λίμνης καὶ τοῦ Ἰχθυοτροφείου διὰ δέκα ὀλόκληρα ἔτη, μόλις ὅμως διεμαρτυρήθημεν ἡμεῖς καὶ προὔβαλομεν τὰ δικαιώματα τῆς Μονῆς, ἠλάττωσαν μὲν τὴν διάρκειαν τῆς ἐκμισθώσεως, εἰς τρία μόνον ἔτη, ἀλλὰ καὶ κατεκύρωσαν τὴν μίσθωσιν, κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν Μονήν, μὲ πλήρη ἀναγνώρισιν τῶν ἐπιφυλάξεων τῆς ὡς πρὸς τὴν κυριότητά της. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐκμισθωσιν τὸ ἐπὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν κτημάτων ἀρμό-

διον τμήμα τῆς Γαλλικῆς διοικήσεως, ἐξετάσαν τοὺς τίτλους τῆς Μονῆς καὶ συλλέξαν καὶ μαρτυρίας ἀξιοπίστων προσώπων, βεβαιωσάντων τὰ δικαιώματα τῆς Μονῆς, ἐπρόκειτο ὀλοκληρωτικῶς ν' ἀποδώσῃ τὴν Λίμνην καὶ τὸ ἰχθυοτροφεῖον εἰς τὴν Μονήν. Ἀλλὰ ἐπῆλθε τὸ εὐτυχὲς γεγονός τῆς ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος καταλήψεως τῆς Θράκης, καὶ οὕτω τὸ ζήτημα παρεπέμφθη εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἀρχάς. Τὸ Ἑλληνικὸν ὅμως Δημόσιον ἀξιοῦν ἀνύπαρκτα ἐπὶ τῆς ἐν λόγῳ ἰδιοκτησίας τῆς Μονῆς δικαιώματα, κατέλαβεν αὐθαίρετως ταύτην καὶ ἐξακολουθεῖ κατέχον αὐτὴν παρανόμως, μὴ ἀναγνωρίζον τὰ ἐπ' αὐτῆς δικαιώματα τῆς Μονῆς.

Ἐπειδὴ ἐκ τῶν ἐκτεθέντων ἔχομεν δεδομένον ὅτι ἡ ἱερὰ ἡμῶν Μονὴ κυρία οὔσα τοῦ Βιβαρίου καὶ Λίμνης δυνάμει σειρᾶς χρυσοβούλλων καὶ ἄλλων ἐγγράφων ἦτοι, 1) τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου 2) Ἰωάννου τοῦ Δεσπότη Οὐγκλεση 3) Ἐπιστολῆς Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' 4) Σιγιλλίου Πατριάρχου Κωνσταντίνου τοῦ Β' 5) Ἐπιστολῆς τοῦ ἰδίου 6) Ἐπιστολῆς Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Στ' 7) Ἐπιστολῆς Μητροπολίτου Εἰρηνοπόλεως Γρηγορίου πρὸς τὴν Μονὴν Βατοπεδίου 8) Σιγιλλίου Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Στ' 9) Ἐπιστολῆς τοῦ ἰδίου, κατεῖχε καὶ ἐνέμετο τὴν ἐν λόγῳ λίμνην μετὰ τοῦ Βιβαρίου καὶ Μονυδρίου, νομίμῳ τίτλῳ, καλῇ τῇ πίστει καὶ διανοίᾳ κυρίου, συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως, πρὸ πολλῶν αἰῶνων, μέχρι μὲν τοῦ ἔτους 1831 ἀποκλειστικῶς καὶ τελείως ἀνενοχλήτως, ἔκτοτε δὲ μέχρι τοῦ 1913 ὑπὸ τοὺς ἐκ τῆς παρανόμου, αὐθαίρετου καὶ βιαίας καταλήψεως τοῦ Σουλτάνου ἐκτεθέντας περιορισμούς. Ἐπειδὴ ἐπίσης δεδομένον ἔχομεν ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἰδιοκτησία ἀφιερωθεῖσα εἰς τὴν Μονὴν ἡμῶν κατέστη Ἐκκλησιαστικὴ περιουσία ἀναπαλλοτριώτος, τὸ ἀναπαλλοτριώτον δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιουσιῶν ἀνεγνώριζον πανηγυρικῶς πάντοτε οἱ ἐκάστοτε Σουλτάνοι τῷ παραδείγματι τοῦ Πορθητοῦ Μωάμεθ τοῦ Β' στοιχοῦντες· πᾶς δὴλον ὅτι ἀναγορευόμενος Σουλτάνος ἐπεκύρου τὸ Βεράτιον τοῦ Πατριάρχου, κατέχοντος ἤδη τὸ Βεράτιον τοῦ προγενεστέρου Σουλτάνου· παρὰ παντὸς δὲ Σουλτάνου ἀνερχομένου εἰς τὸν θρόνον ὁ Πατριάρχης ἠτεῖτο καὶ ἐλάμβανε τὴν κύρωσιν τοῦ ἀνα χεῖρας βερατίου καὶ πάντα τὰ τοῖς Πατριαρχαῖς διδόμενα Σουλτανικὰ βεράτια ἠγγυῶντο τὴν αὐστηρὰν καὶ ἀπαρέγκλιτον τήρησιν τοῦ ἀναπαλλοτριώτου τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας· ἐπειδὴ κατὰ ταῦτα βεβαιωμένον καὶ ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι ἡ Μονὴ ἡμῶν ἐξακολουθεῖ οὔσα ἀπόλυτος κυρία τῆς ρηθείσης λίμνης μετὰ τοῦ βιβαρίου καὶ Μονυδρίου, ἡ δ' ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου τῷ 1821 ἐπελθοῦσα βιαία καὶ παράνομος κατάληψις αὐτῶν εἶναι ἄνευ νομικῆς ἐπιρροῆς καὶ ἀποτελέσματος καὶ δὲν δύναται νὰ παραβλάψῃ τὰ ἀπαράγραπτα δικαιώματα τῆς Μονῆς, οὔτε

μόνιμον τίτλον κτήσεως κυριότητος ν' ἀποτελέσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ν' ἀποσβέσῃ τὰ πραγματοπαγῆ καὶ ἀναπόσβεστα τῆς Μονῆς δικαιώματα, διότι 1) ἡ Μονὴ καθ' ὅλον τὸν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ ἔτους 1913 χρόνον, καθ' ὃν διήρκεσεν ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ Σουλτάνου, ἐξηκολούθει ὡς ἐρρήθη νὰ παραμένῃ ἐν τῇ κατοχῇ καὶ καρπώσῃ τῆς λίμνης ἐνεργοῦσα τὰς ἄνω ρηθείσας πράξεις νομῆς ἱκανὰς νὰ διακόψωσιν καὶ ματαιώσωσιν πᾶσαν τυχὸν χωροῦσαν παραγραφὴν, 2) ἡ καταπατηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἰδιοκτησία, ὡς ἐρρήθη, τῆς Μονῆς ἦτο ἐκκλησιαστικὴ περιουσία ἀναπαλλοτριώτος καὶ συνεπῶς ἡ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου γενομένη αὐθαίρετος καὶ παράνομος κατάληψις δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ τίτλον κυριότητος περιουσίας ἀναπαλλοτριώτου, 3) κατὰ τὸ ἄρθρον 30 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου, τοῦτο μὲν, ἐπὶ βία καταλήψεως δὲν τρέχει κτητικὴ ὑπὲρ τοῦ οὕτω καταλαβόντος παραγραφὴ, τοῦτο δέ, καὶ ἡ ἀδυναμία ἀσκήσεως ἀγωγῆς κατὰ τοῦ καταλαβόντος, ἰδίᾳ καὶ διότι ὁ ἀντίπαλος οὗτος κέκτηται δύναμιν, ἧς ἔνεκα ὁ ἕτερος φοβεῖται τὴν δίκην, ἀποκωλύει τὴν χρησικτησίαν, ἐπομένως τὸ Δημόσιον παρανόμως καὶ ἄνευ οὐδενὸς δικαιώματος καταλαβὸν καὶ κατέχον τὴν ἐν λόγῳ ἰδιοκτησίαν τῆς Μονῆς, ἦτοι τὴν λίμνην μετὰ τοῦ Βιβαρίου καὶ Μονυδρίου, ἀρνούμενον δὲ ν' ἀναγνωρίσῃ τὰ ἐπ' αὐτῶν δικαιώματα κυριότητος τῆς Μονῆς, εἶναι ὑπόχρεον νὰ καταλίπη τὴν κατοχὴν αὐτῶν καὶ νὰ καταβάλλῃ τῇ Μονῇ τὰ εἰσοδήματα τούτων, ἀπὸ τῆς παρανόμου καταλήψεως μέχρι ἐγκαταστάσεως τῆς Μονῆς, ἐκ δραχμῶν 150 χιλιάδων κατ' ἔτος.

Διὰ ταῦτα καὶ τὰ ἐν τῇ δικασίμῳ εἰς ἣν καλεῖται ἐμπροθέσμῳ τὸ δημόσιον πρὸς συζήτησιν.

Ἐ ξ α ι τ ο ὑ μ ε θ α

Γενομένης δεκτῆς ταύτης, ν' ἀναγνωρισθῇ ἡ ἐπὶ τῶν ἄνω ρηθέντων Λίμνης, Βιβαρίου καὶ Μονυδρίου κυριότης τῆς Μονῆς, νὰ διαταχθῇ ἡ ἐξ αὐτῶν ἀποβολὴ τοῦ Δημοσίου ἢ παντὸς τρίτου, ἐξ αὐτοῦ ἔλκοντος δικαιώματα, καὶ ἡ ἐν αὐτοῖς ἐγκατάστασις τῆς Μονῆς, νὰ ὑποχρεωθῇ τὸ Δημόσιον νὰ πληρώσῃ τῇ Μονῇ λόγῳ εἰσοδημάτων δραχμὰς 150.000 κατ' ἔτος, ἀπὸ τῆς παρανόμου καταλήψεως μέχρις ἐγκαταστάσεως τῆς Μονῆς, νὰ κηρυχθῇ προσωρινῶς ἐκτελεστὴ ἡ ἀπόφασις καὶ νὰ καταδικασθῇ τὸ Δημόσιον εἰς τὰ ἔξοδα καὶ τέλη. Ἀρμόδιος κλητὴρ ἐπιδότω νομίμως πρὸς τε τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τὸν τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ὡς ἐκπροσωποῦντας τὸ Δημόσιον.

Ὁ Πληρεξούσιος Δικηγόρος
Κ. Νάτσουλης

II

Γνωμοδότησις

**Κ. Πολυγένους, Γ. Στρέϊτ, Κ. Ράλλη και Δ. Παπούλια
(1.3.1922)***

Ἡ Ἱερὰ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου ἐν ὄρει Ἄθωνι, ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, ἐκέκτητο ὑπὸ τὴν πλήρη κυριότητα καὶ κατοχὴν τῆς τὴν ἐν τῷ ὄρμῳ Πόρτο Λαγὸ τῆς Δυτικῆς Θράκης λίμνης ὀνομαζομένην «Μπουροῦ» μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἰχθυοτροφείων, ἰδρῦσασα μάλιστα καὶ ἐντὸς τοῦ ἐνὸς τῶν ἰχθυοτροφείων ναόν, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Τῷ 1371 μ.Χ. ὁ Ἰωάννης Δεσπότης Οὐγκλεσις Σέρβος τὴν καταγωγὴν, κατακτῆσας τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ ἐπισκεψάμενος τὴν Μονὴν τοῦ Βατοπεδίου καὶ πληροφορηθεὶς τὰ ἐπὶ τῆς Λίμνης καὶ τοῦ ἰχθυοτροφείου δικαιώματα τῆς Μονῆς, ἐξέδοτο καὶ Χρυσόβουλλον, δι' οὗ προσεκυρώθησαν τὰ κτήματα ταῦτα εἰς τὴν Μονήν. Καὶ πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Χρυσοβούλλου τούτου καὶ ἔκτοτε ἡ Μονὴ ἐπὶ αἰῶνας ἀδιαταράκτως ἐνήσκει, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ ἐμποδισθῇ, τὰ ἀπόλυτα ἐπὶ τῆς λίμνης καὶ τῶν ἰχθυοτροφείων δικαιώματά της, ἐκμεταλλευσομένη εἴτε διὰ μοναχῶν της, εἴτε ἐκμισθοῦσα ταῦτα εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Αἴνου καὶ τῆς Ξάνθης. Ἀπόπειρα τοῦ Ναυάρχου τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου Καπετὰν Χουσεῖν Πασᾶ Τζεζαερλῆ πλεύσαντος εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα τῷ 1791 μ.Χ. νὰ τὰ καταλάβῃ, ἐματαιώθη κατόπιν διαμαρτυρίας τῶν Πατριαρχείων ἐντόνου. Ἀπόπειραι ὡσαύτως τοῦ Μητροπολίτου Ξάνθης, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου ὑπάγεται τοπικῶς ἡ τοποθεσία αὕτη, ἵνα καταλάβῃ τὰ κτήματα ταῦτα καὶ ἀσκήσῃ δικαιώματα ἐπὶ τῶν εἰσπράξεων τῶν ἰχθυοτροφείων καὶ τοῦ Ναοῦ, ἀπεκρούσθησαν διὰ συνοδικῶν ἀποφάσεων καὶ πατριαρχικῶν ἐγγράφων, ἀναγνωριζόντων τὰ ἐπὶ τούτων ἀπαράγραπτα δικαιώματα τῆς Μονῆς. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα μέχρι τῆς μεγάλης ἡμῶν Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, καθ' ἣν Ἁγιορεῖται Μοναχοὶ ἔλαβον μέρος εἰς ταύτην καὶ ὁ Σουλτάνος μένεα πνέων, κατέλαβε καὶ

* «Θέμις», ΛΓ' (1922/23), σ. 158-160.

διήρπασε βία τὴν εἰρημένην περιουσίαν τῆς Μονῆς, καταστήσας ταύτην κτῆμα τοῦ ἰδιαίτερου θησαυροφυλακίου του.

Ἐνεκα τῶν ἐπανειλημμένων διαμαρτυριῶν τοῦ Πατριάρχου, δὲν ἀπέπεμψε τοὺς ἐν τῷ μονιδρίῳ πατέρας, ἀλλ' ἀφῆκεν αὐτοὺς εἰς Μπουροῦ, ἐπιτρέψας αὐτοῖς νὰ ἀλιεύωσιν μεγάλας ποσότητας ἰχθύων, ἐπέβαλε δὲ καὶ εἰς τοὺς ἐκάστοτε ἐνοικιαστὰς τῆς λίμνης νὰ παραχωρῶσιν εἰς τοὺς πατέρας ἄρτον, ἔλαιον καὶ πᾶσαν ἄλλην τροφήν, μὴ παύσας οὕτω νὰ ἀναγνωρίζῃ τὰ ἐπὶ τῆς λίμνης δικαιώματα τῆς Μονῆς. Κατὰ τὰ ἔτη 1912 καὶ 1913 κατὰ τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον, καταληφθέντων τῶν μερῶν ἐκείνων ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἔσπευσεν καὶ αὐθις καὶ κατέλαβε διὰ μοναχῶν τὰ ἰχθυοτροφεῖα ἢ Μονή, πλήν, κηρυχθέντος τοῦ ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου καὶ μετὰ τὴν Συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου, παραχωρηθέντων τῶν μερῶν ἐκείνων εἰς τοὺς Βουλγάρους, οὗτοι ἐξέβαλον τοὺς μοναχοὺς διὰ τῆς βίας καὶ κατέλαβον τὰ πάντα, μηδὲ τοῦ ναϊδρίου ἐξαιρουμένου, ἐκδιώξαντες τὸν ἐκεῖ ἀντιπρόσωπον καὶ ἱερομόναχον Κασσιανόν. Μόλις, ὡς διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Νεϊγύ, ἡ Δυτικὴ Θράκη παρεχωρήθη εἰς τοὺς συμμάχους καὶ ἐγκατεστάθη Διασυμμαχικὴ Διοίκησις, ἔσπευσεν ἡ Μονὴ καὶ ἀπέστειλε τὸν ἐκδιωχθέντα ἀντιπρόσωπόν της Κασσιανὸν εἰς τὸ Μονιδριον δι' ἐτέρων δὲ ἀντιπροσώπων της προέβη εἰς τὰ κατάλληλα διαβήματα παρὰ τῷ Ἐπιφυλακίῳ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ταῖς Διασυμμαχικαῖς Ἀρχαῖς, διὰ τὴν παραχώρησιν τῆς λίμνης καὶ τοῦ ἰχθυοτροφείου. Ὡς ἐκ τῆς προσωρινότητος τῆς διασυμμαχικῆς κατοχῆς αἱ ἀρμόδιαι ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ καὶ αἱ διασυμμαχικαὶ ἀνέλαβον τὸν διακανονισμόν τοῦ ζητήματος καὶ τὴν οὐσιαστικὴν αὐτοῦ ἐξέτασιν.

Προκηρυχθείσης ἐκμισθώσεως παρὰ τῶν γαλλικῶν Ἀρχῶν, διαρκούσης τῆς διασυμμαχικῆς κατοχῆς, διὰ δέκα κατ' ἀρχὰς ἔτη, ἐπετεύχθη διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων διαμαρτυριῶν της διὰ τοῦ Ἐπιφυλακίου τῶν Ἐξωτερικῶν, νὰ περιορισθῇ ὁ χρόνος εἰς τρία μόνον ἔτη καὶ κατὰ τὴν ἐκμίσθωσιν ἐξαπέστειλεν ἀντιπροσώπους, οἵτινες, μὲ πλήρη καὶ ἀκεραίαν ἐπιφύλαξιν τῶν δικαιωμάτων της ἐπὶ τῆς λίμνης καὶ τῶν ἰχθυοτροφείων της, ἐπλειοδότησε καὶ κατεκυρώθη εἰς αὐτὴν δι' ἰδίου ἐγγράφου τῆς Διευθ. τῶν Οἰκονομικῶν Ἐπιφυλακίων ὑπὸ τὰς ἐπιφυλάξεις της ὡς πρὸς τὴν κυριότητα τῆς λίμνης καὶ τῶν ἰχθυοτροφείων. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς αὐθαρέτου καταλήψεως ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος μέχρι σήμερον, ἡ Μονὴ οὐδέποτε παρητήθη τῶν δικαιωμάτων της, συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως διαμαρτυρομένη καὶ ἐνεργοῦσα πάντοτε ἐφ' ὅσον καὶ καθ' ὅσον τῇ ἐπετρέπετο ὑπὸ τῆς βίας τοῦ κατακτητοῦ. Οὕτως ἀδιαλείπτως ἐτέλουν οἱ πατέρες της θρησκευτικὰ καθήκοντα ἐν τῷ Ναῷ τῷ ἰδρυμένῳ ἐπὶ τοῦ ἰχθυοτροφείου καὶ ἠλίευσον. Κατὰ τὸ 1833 ἀντεκα-

τέστησε τὴν καλαμίνην ἐκκλησίαν διὰ λιθοκτίστου. Τῷ 1904 τὴν ἀνωκοδόμησεν ἐκ βάθρων, δαπανήσασα λίρας χρυσᾶς Τουρκίας 80. Τὸ 1911 ἀνεκαίνισεν εἰς μέγα ὕψος ταύτην οἰκοδομήσασα καὶ οἰκήματα καὶ δαπανήσασα ἑκατοντάδας Ὀθωμανικῶν λιρῶν. Τούτων οὕτως ἐχόντων ἐρωτᾶται:

I. Ἡ ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων παραχώρησις δι' Αὐτοκρατορικοῦ Χρυσοβούλλου, κατοχὴ κατὰ πλήρη διάνοιαν κυρίου τῆς λίμνης καὶ τῶν ἰχθυοτροφείων, ὡς καὶ ἡ μετὰ τὸ 1371 μ.Χ. διὰ Χρυσοβούλλου Αὐτοκρατορικοῦ ἀναγνώρισις τῆς κυριότητος τῆς Μονῆς, ἐπὶ τούτων καὶ ἔκτοτε μέχρι τοῦ 1821 συνεχῆς καὶ ἀδιάλειπτος διακατοχὴ καλῆ τῆ πίστει καὶ διανοίᾳ κυρίου ἀποτελεῖ πλήρη τρόπον κτήσεως κυριότητος, ἀναγνωριζόμενον ὑπὸ τῶν Ὀθωμανικῶν Νόμων, τῶν ἰσχυόντων μέχρι τοῦ ἔτους 1921, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ κρατοῦντα ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ προνόμια τῶν Μονῶν καὶ τῶν Πατριαρχείων;

II. Ἡ διὰ τῆς βίας αὐθαίρετος τῶν κτημάτων τούτων κατάληψις παρὰ δυνάστου, ὡς ὁ Σουλτάνος, κατὰ τὸ ἔτος 1821, δύναται κατὰ τὸν Ὀθωμανικὸν νόμον ν' ἀποτελῆ τρόπον μεταβολῆς τοῦ προσώπου τοῦ κυρίου, ἤτοι νὰ μεταβάλλῃ κυριότητα;

III. Δοθέντος ὅτι ὁ καταλαβὼν εἶναι δυνάστης τοῦ τόπου, ὁ Σουλτάνος, κατὰ τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγερθῆ ἀγωγή, τρέχει παραγραφὴ τῆς κυριότητος τῆς ἰδιοκτητρίας Μονῆς;

IV. Ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ ἂν ἠδύνατο νὰ χωρήσῃ παραγραφὴ, δὲν διέκοψαν ταύτην οἱ ὡς ἄνω πράξεις τῆς Μονῆς αἱ ἐν τῷ ἱστορικῷ τῆς ὑποθέσεως ἀναφερόμεναι;

I. Βεβαίως, ἂν διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου καταλήψεως τῆς Λίμνης τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος Μονῆς ἐκτήθη δικαίωμα τι ὑπὲρ τοῦ τουρκικοῦ Δημοσίου τοῦτο περιῆλθε διὰ τῆς μεταβιβάσεως τῆς Θράκης τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ εἶτα τοῖς Συμμάχοις καὶ διὰ τούτων τῇ Ἑλλάδι, κατὰ τὰς περὶ διαδοχῆς μεταξὺ Κρατῶν ἐν τῷ διεθνεί δικαίῳ κρατούσας ἀρχὰς (Βλ. Huber Staatensuccession σελ. 66 καὶ 70) καὶ τὰς ἐν τῷ προκειμένῳ διεθνεῖς πράξεις. Ἄλλ' ἐρωτᾶται ἐκτήθη δικαίωμα τι ἐπὶ τῆς λίμνης ὑπὲρ τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου, κατὰ τὸ ἐν τῷ προκειμένῳ ἐφαρμοστέον Ὀθωμανικὸν Δίκαιον;

II. Οὐδεμιᾶς δυναμένης νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία περὶ τῆς ὑπὸ τῆς Μονῆς κτήσεως τῆς ἐπὶ τῆς λίμνης κυριότητος διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου τῷ 1356 γενομένης παραχωρήσεως, ἐπαναληφθείσης ὕστερον τῷ 1371 διὰ Χρυσοβούλλου τοῦ Σέρβου δυνάστου, ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος λίμνη κατέστη ἀντικείμενον ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας καὶ ὡς ταύτη ἐγένετο ἀναπαλλοτριώτος, συμφώνως πρὸς τοὺς τὸ ἀναπαλλοτριώ-

τον τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας θεσπίσαντας ἱεροὺς κανόνας, ἀποστολικούς τε καὶ συνοδικούς καὶ δῆ, κανόνας οὐ μόνον τοπικῶν Συνόδων, οἷον ἰε΄ Ἀγκύρας, κδ΄ Ἀντιοχείας, κστ΄ καὶ λγ΄ Καρθαγένης, ἀλλὰ καὶ Οἰκουμενικῶν. Οὕτω κατὰ τὸν κανόνα κδ΄ τῆς δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου: «Τὰ ἅπαξ καθιερωθέντα μοναστήρια κατὰ γνώμην ἐπισκόπου μένουν εἰς τὸ διηνεκὲς μοναστήρια καὶ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα φυλάττεσθαι καὶ μηκέτι γίνεσθαι ταῦτα κοσμικὰ καταγώγια, τοὺς δὲ συγχωροῦντας τοῦτο γίνεσθαι, ὑποκεῖσθαι τοῖς ἐκ τῶν κανόνων ἐπιτιμίαις». Κατὰ τὸν κανόνα μδ΄ τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου: «Ἀνανεούμενοι καὶ τοῦτον τὸν ἱερὸν κανόνα, ὀρίζομεν ὥστε τὰ ἅπαξ καθιερωθέντα Μοναστήρια κατὰ γνώμην ἐπισκόπου μένουν εἰς τὸ διηνεκὲς Μοναστήρια, καὶ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα φυλάττεσθαι τῷ Μοναστηρίῳ καὶ μηκέτι δύνασθαι γίνεσθαι αὐτὰ κοσμικὰ καταγώγια, μήτε δὲ ὑπὸ τινος τῶν ἀπάντων κοσμικοῖς ἀνδράσι ταῦτα ἐκδίδοσθαι, ἀλλ΄ εἰ καὶ μέχρι νῦν γέγονε τοῦτο, μηδαμῶς κρατεῖσθαι ὀρίζομεν. Τοὺς δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος τοῦτο πράττειν ἐπιχειροῦντας ὑποκεῖσθαι τοῖς ἐκ τῶν κανόνων ἐπιτιμίαις». Κατὰ τὸν ιβ΄ τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου: «Εἴ τις ἐπίσκοπος εὐρεθεῖη ἢ ἡγούμενος, ἐκ τῶν αὐτουργῶν τοῦ Ἐπισκοπείου ἢ τοῦ Μοναστηρίου, ἐκποιούμενος εἰς ἀρχοντικὴν χεῖρα, ἢ ἐτέρῳ προσώπῳ ἐκδιδοῦς, ἄκυρον εἶναι τὴν ἔκδοσιν, κατὰ τὸν κανόνα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τὸν λέγοντα: πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα, καὶ διοικεῖτω αὐτὰ ὡς Θεοῦ ἐφορῶντος, μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ σφετερίζεσθαι τι ἐξ αὐτῶν ἢ συγγενέσιν ἰδίοις τὰ τοῦ Θεοῦ χαρίζεσθαι, εἰ δὲ πένητες εἶεν, ἐπιχορηγεῖτω ὡς πένησιν, ἀλλὰ μὴ προφάσει τούτων τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀπεμπολεῖτω. Εἰ δὲ προφασίζοιντο ζημίαν ἐμποιεῖν καὶ μηδὲν πρὸς ὄνησιν τυγχάνειν τὸν ἀγρόν, μηδ΄ οὕτω τοῖς κατὰ τόπον ἄρχουσιν ἐκδιδοῦναι τὸν τόπον, ἀλλὰ κληρικοῖς ἢ γεωργοῖς. Εἰ δὲ πανουργία πονηρᾶ χρήσοιντο, καὶ ἐκ τοῦ κληρικοῦ, ἢ τοῦ γεωργοῦ ὠνήσῃται ἄρχων τὸν ἀγρόν καὶ οὕτως ἄκυρον εἶναι τὴν πρᾶσιν, καὶ ἀποκαθίστασθαι τῷ Ἐπισκοπείῳ ἢ τῷ Μοναστηρίῳ καὶ ὁ ἐπίσκοπος, ἢ ὁ ἡγούμενος τοῦτο ποιῶν, ἐκδιωχθήτω ὁ μὲν ἐπίσκοπος τοῦ Ἐπισκοπείου, ὁ δὲ ἡγούμενος τοῦ Μοναστηρίου, ὡς διασκορπίζοντες κακῶς ἢ οὐ συνήγαγον».

III. Τὴν αὐστηρὰν τήρησιν τοῦ ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων θεσπισθέντος ἀναπαλλοτριώτου τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ἐπισήμως καὶ πανηγυρικῶς ὑπέσχοντο οἱ Σουλτάνοι εἰς τοὺς Πατριάρχας, τῷ παραδείγματι τοῦ πορθητοῦ Μωάμεθ τοῦ Β΄ στοιχοῦντες. Πᾶς δῆλον ὅτι ἀναγορευόμενος Σουλτάνος ἐπεκύρου τὸ βεράτιον τοῦ πατριάρχου, κατέχοντας ἤδη τὸ βεράτιον τοῦ προγενεστέρου Σουλτάνου. Παρὰ παντὸς δὲ Σουλτάνου ἀνερχομένου

εἰς τὸν θρόνον, ὁ Πατριάρχης ἤτειτο τὴν κύρωσιν τοῦ ἀνὰ χειρας βερατίου. Πάντα τὰ τοῖς Πατριαρχαῖς διδόμενα σουλτανικὰ βεράτια ἐγγυῶνται τὴν αὐστηρὰν καὶ ἀπαρέγκλιτον τήρησιν τοῦ ἀναπαλλοτριώτου τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας. Οὕτω λ.χ. τὸ ἀπὸ 1671 σουλτανικὸν βεράτιον, τὸ δοθὲν τῷ Πατριάρχῃ Διονυσίῳ Δ΄ Μουσελίμῃ τῷ Κομνηνῷ, ὀρίζει ἐπὶ λέξει τάδε: «...καὶ νὰ κατέχη, τέλος, ὁ Πατριάρχης τὰς γαίας, τοὺς ἀμπελῶνας, τοὺς κήπους, τὰ ἀγροκήπια, τοὺς λειμῶνας, τὰ καράβια, τοὺς μυλῶνας, τὰ μοναστήρια καὶ τὰς κτήσεις τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, καθὼς καὶ τὰ εὐσεβῆ κληροδοτήματα, ὅσα γίνονται χάριν τῶν ἐκκλησιῶν. Καὶ θέλει ἀπολαμβάνει τοσαύτην ἐκ τῶν προνομίων τούτων ἰσχύν, ὅσην ἀπελάμβανον καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ κεκτημένοι ταῦτα, οὔτε θέλει δυνηθῆ νὰ ταράξη τις αὐτὸν ἢ ν' ἀνησυχῆσῃ καθ' οἰονδήποτε τρόπον. Ἔστω τοῦτο πᾶσι γνωστὸν καὶ δοθήτω πίστις εἰς τὴν ὑψηλὴν μου ταύτην ὑπογραφήν».

Τὸ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Ὄσμὰν Γ΄ τοῦ ἀνελθόντος τὸν θρόνον τὴν 2αν Δεκεμβρίου 1754 δοθὲν τῷ Πατριάρχῃ Κυρίλλῳ Ε΄ τῷ Κατακάλῳ κατὰ τὴν 6΄ πατριαρχεῖαν αὐτοῦ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1752 βεράτιον ὀρίζει: «Τὰς Ἐκκλησίας καὶ τὰ Μοναστήρια, ὅπου παλαιόθεν ἐξουσιάζουν, χωρὶς ὀρισμὸν νὰ μὴ τὰ παίρνη τινὰς ἀπὸ τὰς χειράς τους, οὔτε νὰ πειράζωνται εἰς τὰ μερεμέτια, ὅπου ἀκολουθοῦν εἰς αὐτὰ κατὰ τὴν παλαιάν τους θέσιν, μὲ ἄδειαν τῆς κρίσεως. Καθ' ὃν τρόπον ἐξουσιάζον οἱ πρὸ αὐτοῦ τοὺς κήπους, τὰ τσιφλίκια, τὰ χωράφια καὶ τζαγίρια τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τὰς πανηγύρεις, μοναστήρια, ἀγιάσματα, μύλους, ὀσπήτια, ἐργαστήρια καὶ ἄλλα πράγματα καὶ ζῶα ἀφιερωμένα εἰς τὰς Ἐκκλησίας, οὕτω καὶ ὁ διαληφθεὶς Πατριάρχης Κύριλλος νὰ τὰ ἐξουσιάζῃ».

Τὸ τῷ Πατριάρχῃ Ἰωακείμ τῷ Γ΄ κατὰ τὴν 6΄ Πατριαρχεῖαν αὐτοῦ δοθὲν τὴν 29 Ἰουνίου 1901 Βεράτιον ὀρίζει: «Μηδεὶς ἐπεμβαινέτω εἰς τὰς ἀμπέλους, τοὺς κήπους, τὰς ἐπαύλεις, τοὺς ἀγρούς, τὰ λειβάδια, τὰς πανηγύρεις, τὰς Μονὰς, τὰ ἀγιάσματα καὶ τοὺς μύλους τῶν ὑπὸ τὴν πατριαρχικὴν δικαιοδοσίαν Ἐκκλησιῶν ὡς καὶ εἰς τὰ πράγματα καὶ δρέμματα τὰ ἀφιερωμένα εἰς τοὺς παραπλησίους οἴκους, ἐργαστήρια καὶ ἄλλα ἐθνικὰ κτήματα αὐτῶν, ἀλλὰ διαμενέτωσαν ταῦτα ὑπὸ τὴν κατοχὴν καὶ νομὴν αὐτῶν ὡς ἀνέκαθεν».

Ὅτι καὶ ὁ Σουλτάνος ὁ διαρκούσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἀφαιρέσας τὸ περὶ οὗ πρόκειται κτῆμα τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, ἔδωκε τὴν αὐτὴν ὑπόσχεσιν διὰ Βερατίου τῷ Πατριάρχῃ, εἴτε οὗτος ὑπῆρξε Γρηγόριος ὁ Ε΄ (1818-1821), εἴτε Εὐγένιος ὁ Β΄ (1821-22), εἴτε Ἀνθιμος Γ΄ (1822-24), εἴτε ὁ Χρῦσανθος (1824-26), εἴτε ὁ Ἀγαθάγγελος (1826-30) οὐδεμία

βεβαίως δύναται νὰ ὑπάρξη ἀμφιβολία.

IV. Τούτων οὕτως ἐχόντων, κἂν ἔτι συμφώνως πρὸς ὑποστηριχθεῖσαν ἀκροτάτην γνώμην, καθ' ἣν πᾶσα αὐθαίρετος σουλτανικὴ βούλησις ἐδημιούργει δικαίωματα πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Συντάγματος, συμφώνως πρὸς τὸ κατὰ τὴν γνώμην ταύτην κρατοῦν γενικὸν μουσουλμανικὸν δίκαιον, πάντως τὸ δίκαιον τοῦτο δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου καταλήψεως μοναστηριακῶν κτημάτων. Διότι τὸ διὰ τῶν ἀνωτέρω (III) ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καθιερωθὲν δίκαιον, εἴτε ἤθελε τοῦτο κριθῆ ὡς σύμβασις ὡσεὶ διεθνῆς, καταρτισθεῖσα τῷ 1453, εἴτε ἤθελε τοῦτο θεωρηθῆ ἀποτελοῦν μονομερῆ παραχώρησιν, ἔκτοτε ρητῶς ἐπαναληφθεῖσαν ὑφ' ἐκάστου τῶν Σουλτάνων πρὸς ἕκαστον τῶν πατριαρχῶν, πάντως ἀποτελεῖ εἰδικὸν δίκαιον, *lex specialis*, σκοποῦν ἀκριβῶς νὰ σώσῃ ἀπὸ πάσης αὐθαιρεσίας τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὴν ὑπαγομένους ὡς πρὸς τε τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν, τὴν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀνήκουσαν, ρητῶς κηρυχθεῖσαν ἀναπαλλοτρίωτον. Ὅθεν ἢ παρὰ τὸ τοιοῦτον δίκαιον γενομένη κατάληψις δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀποτελοῦσα τίτλον κτήσεως κυριότητος.

V. Ἄλλ' οὐ δ' ἡ πάροδος χρόνου ἀπὸ τῆς καταλήψεως προσεπόρισε τῷ Σουλτάνῳ ἢ τῷ Ὀθωμανικῷ Δημοσίῳ κυριότητα, διότι κατὰ τὸ ἄρθρον 1663 τοῦ Ὀθωμανικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος καὶ τὸ ἀντιστοιχοῦν κατ' ἔννοιαν ἄρθρον 20 τοῦ περὶ Γαιῶν Νόμου τοῦ 1868, τοῦτο μὲν ἐπὶ βία καταλήψεως, δὲν τρέχει κτητικὴ ὑπὲρ τοῦ καταλαβόντος παραγραφὴ, τοῦτο δὲ καὶ ἡ ἀδυναμία ἀσκήσεως ἀγωγῆς κατὰ τοῦ καταλαβόντος, ἰδίᾳ καὶ διότι ὁ ἀντίπαλος οὗτος κέκτηται δύναμιν, ἧς ἔνεκα ὁ ἕτερος φοβεῖται τὴν δίκην, ἀποκωλύει τὴν χρησικτησίαν. Καὶ ναὶ μὲν ἀμφότεροι οἱ νόμοι οὗτοι εἶναι μεταγενέστεροι τῆς ἐν τῷ προκειμένῳ καταλήψεως, ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸ τοῦ νόμου τούτου δίκαιον οὐδαμῶς ἐπὶ τοῦ οὐσιώδους τούτου ζητήματος ἀφίσταται τοῦ διὰ τῶν μνησθεισῶν διατάξεων διατυπωθέντων, ἅτε τοῦ ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ Δικαίου ὄντος ἀμεταβλήτου καὶ διὰ τῶν ἀστικῶν νόμων ἀπλῶς κωδικοποιηθέντος, ὡς ρητῶς ἀναφέρει ἡ εἰσηγητικὴ ἰδίᾳ τοῦ ἀστικοῦ νόμου ἔκθεσις περὶ ἧς βλ. Young, *Corps de droit Ottoman* 6, σελὶς 173, τῶν νεωτέρων νόμων μὴ δυναμένων νὰ θίξωσι τὰς τοῦ ἱεροῦ νόμου δεμελιώδεις ἀρχάς.

III

Γνωμοδότησις

**Κ. Δ. Ρακτιβάν, Δ. Παπούλια, Δ. Δίγκα, Ν.Ν. Σαριπόλου
καὶ Κ. Μ. Ράλλη (26.1.1923)***

Ἐπεβλήθησαν ἡμῖν:

α) Ἡ ἀπὸ 1ης Μαρτίου 1922 γνωμοδότησις τῶν Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου κ.κ. Κ. Πολυγένους, Γ. Στρέιτ, Κ. Ράλλη καὶ Δ. Παπούλια.

β) Ἡ ἀπὸ 27 Ἰουνίου 1922 ἐτέρα τοιαύτη τοῦ παρὰ τῷ Ἐπιτελεῖσσι τῆς Γεωργίας Νομικοῦ Συμβούλου κ. Ν. Ἐλευθεριάδου.

Καὶ ἐζητήθη ἡ γνώμη ἡμῶν ἐπὶ τε τῶν ἐν ταῖς γνωμοδοτήσεσι ταύταις ἐξεταζομένων ζητημάτων καὶ περὶ τοῦ βασίμου ἐν γένει τῶν ὑπὸ τῆς ἐν ὄρμῳ Πόρτο-Λαγὸ τῆς Δ. Θράκης λίμνης Μπουροῦ μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἰχθυοτροφείων.

Α΄

Τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα ἐν ἄρθρῳ 2, ἀσφαλίζει τὴν «ἀπαρασάλευτον» τήρησιν τῶν Ἱερῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν κανόνων, εἴτε εἰς τὸ δόγμα εἴτε εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας ἀφορῶσιν οὗτοι, κατὰ τὴν κρατήσασαν παρ' ἡμῖν ἐρμηνείαν (ἴδε περὶ τῆς προστασίας πάντων τῶν κανόνων καὶ τῶν διοικητικῶν ἔτι, Χρ. Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τ. I, 1920 σ. 316 καὶ ἐπ. Δ. I. Μπαλάνου, Πολιτεία καὶ Ἐκκλησία 1920 σελ. 8 σημ. 4, Κ. Δυοβουνιώτου, Σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας 1916 σ. 8 καὶ ἐπ. σ. 32 καὶ ἐπ. σ. 36, Π. Ἀνδρούτσου, Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία 1920 σ. 60, Ν. Ν. Σαριπόλου Σύστημα Συνταγματικοῦ δικαίου, τ. Γ' δ' ἔκδ. 1923 σ. 310 καὶ ἐπ. Ἄρ. Πάγου ἀποφ. ἐν ὀλομελείᾳ ὑπ' ἀριθ. 15 τῆς 14ης Φεβρουαρίου 1909 καὶ λοιπὰ σχετικὰ δημοσιεύματα ἐν τῷ παρὰ τοῦ Ἐπιτελεῖσσι τῶν Ἐσωτερικῶν ἐκδοθέντι 1909 τεύχει ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ διορισμοῦ τῶν Ἱεροψαλτῶν καὶ Νεωκόρων) ὑπὸ τὸν οἴκοθεν ἐννοούμενον ὅρον, ὅτι ἡ ἰσχὺς αὐτῶν, ἦν ἐκ τοῦ ἄνω ἄρθρου τοῦ Συντάγματος ἀρύονται, δὲν ἀντιτίθεται πρὸς ἐτέρας διατάξεις τοῦ αὐτοῦ Συντάγματος.

* «Θέμις», ΛΕ' (1924/25), σ. 332-335 καὶ 349-351.

Κατὰ ταῦτα τὸ ἀναπαλλοτρίωτον τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, δεσπισθὲν ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων, ἀποστολικῶν τε καὶ συνοδικῶν, (ἴδε τὴν ὑπὸ στοιχ. Α, ἄνω γνωμοδότησιν), ἐφ' ὅσον δὲν προσκρούει εἰς διάταξιν τινα τοῦ Συντάγματος, ὑπερισχύει παντὸς ἀντιθέτου νόμου, ὅστις ἀντιβαίνει εἰς τοὺς σχετικούς κανόνας ἀντίκειται καὶ πρὸς τὸ ἄρθρον 2 τοῦ Συντάγματος καὶ δεόν νὰ μὴ ἐφαρμόζηται ὡς ἀντισυνταγματικὸς ὑπὸ τῶν δικαστηρίων. Συγκεκριμένως τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπικαλεσθῇ ἑλληνικὸν νόμον ὀρίζοντα καθ' ὑπόθεσιν τὴν δήμευσιν Μοναστηριακῶν κτημάτων, οὐχὶ ὅμως τὴν κατὰ τὸ ἄρθρον 17 καὶ ὑπὸ τὰς ἐγγυήσεις αὐτοῦ ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτρίωσιν, ἣν ὀρίζει αὐτὸ τὸ Σύνταγμα καὶ ἥτις ἄλλως τε, γενομένη διὰ λόγον κοινῆς ὠφελείας καὶ ἐπὶ ἰσαξίῳ ἀνταλλάγματι, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὑπαγομένη καὶ εἰς τὰς ἐξαιρέσεις καθ' ἃς ἐπιτρέπεται τῶν μοναστηριακῶν ἢ ἀπαλλοτρίωσις (Πρβλ. περὶ τούτου Σαριπόλου τομ. Γ' ἐκδ. 1923 σελ. 295 σημ. 2), τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ὀφειλούσης νὰ μὴ προσβάλλῃ οὐδὲ διὰ νόμου ἔτι τοὺς Ἱεροὺς Ἀποστολικοὺς καὶ Συνοδικοὺς κανόνας κατὰ τὸ ἄρθρον 2 τοῦ Συντάγματος.

Ἄλλ' ὡς ἀποκλείεται ἡ ἄμεσος τῶν κανόνων προσβολή, οὕτως ἀποκλείεται καὶ ἡ ἔμμεσος τούτων παραβίασις, τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους μὴ δυναμένου π.χ. ὡς διαδόχου τοῦ Ὀθωμανικοῦ Δημοσίου νὰ ἐπικαλεσθῇ τίτλον κυριότητος στηριζόμενον εἰς Ὀθωμανικὸν Νόμον ἀντιβαίνοντα εἰς τοὺς Ἱεροὺς, Ἀποστολικοὺς, Συνοδικοὺς κανόνας, ὧν τὴν «ἀπαρασάλευτον» ἀπολύτως τήρησιν ἐν Ἑλλάδι ἀσφαλίζει τὸ ἄρθρον 2 τοῦ Συντάγματος. Ὡστε ἐὰν ἡ ἐν λόγω Μονὴ εἶχε τὴν κυριότητα τῆς λίμνης κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους (ἴδε τὴν ἄνω γνωμοδότησιν Α') ὡς δὲν ἀμφισβητεῖ καὶ ὁ Ν. Ἐλευθεριάδης ἐν τῇ Β' Γνωμοδοτήσῃ (ἴδε ἐν «Θέμειδι» τῆς 18ης Σεπτεμβρίου 1922 σελ. 317-320), δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπη τις, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ὅτι ἡ κυριότης αὕτη ὄχρετο ἀπιοῦσα, καπνὸς ἦν καὶ διελήθη, πομφόλυξ καὶ διερράγη ὡς λέγει ὁ ἴδιος (σ. 317) καὶ τοῦτο συνεπέα τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, συμφώνως πρὸς τὸ ἱερὸν μουσουλμανικὸν δίκαιον. Διότι τὸ ἀλλοδαπὸν τοῦτο δίκαιον ὡς ἄλλως καὶ οἰονδήποτε ἑλληνικὸν νόμον, δὲν δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸ ἑλληνικὸν Δημόσιον, ἐφ' ὅσον ἀντιβαίνει εἰς τοὺς Ἱεροὺς, Ἀποστολικοὺς καὶ Συνοδικοὺς κανόνας, ἥτοι εἰς τὸ ἄρθρον 2 τοῦ Συντάγματος, ὅπερ δὲν ἰσχύει μόνον διὰ τὸ μέλλον ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ παρελθόν, προκειμένου νὰ κριθῇ σήμερον ἢ ἐν δεδομένη περιπτώσει ἐφαρμογή του.

Β'

Ἀλλὰ καὶ ἐφαρμοζόμενου τοῦ Ὀθωμανικοῦ Νόμου εἰς τὸ αὐτὸ καταλή-

γομεν ἀποτέλεσμα καὶ δὴ·

α) Ἡ κατάκτησις καὶ τὰ κεκτημένα τέως δικαιώματα Μονῶν.

I. Δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι κατὰ τὸ Ἱερὸν Μουσουλμανικὸν Δίκαιον διὰ τῆς κατακτήσεως ἀπόλλυται πᾶσα τέως ἰδιωτικὴ κτήσις, καταλύεται καὶ περιέρχεται ἢ κυριότης τῷ Ὀθωμανικῷ Δημοσίῳ. Ἐν τῷ Ἱερῷ Νόμῳ γίνεται πρῶτον διάκρισις μεταξὺ κατακτηθέντων λαῶν, ἐχόντων θεόπεμπτον βίβλον (δηλ. Χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων) καὶ πολυθεϊστῶν, κατακτηθέντων λαῶν. Μόνον τῶν δευτέρων ἢ περιουσία ὀλοκληρωτικῶς δημεύεται. Ὡς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς γίνεται διάκρισις, ἂν διὰ πολέμου ἢ κατόπιν συνθήκης κατελήφθη ἢ χώρα αὐτῶν, ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ περιπτώσει οἱ κάτοικοι διατηροῦσι τὴν ἀκίνητον περιουσίαν αὐτῶν, ὑποβαλλόμενοι μόνον εἰς τὴν καταβολὴν φόρου ὑποτελείας (Ὁμὲρ Λιουτφῆ - Ἐραξὶ Κανουνοῦ Εἰσαγ. Εἰσαγωγικὴ ἔκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Νόμου 297 μετάφρ. Ὁθ. Κωδίκων ἐν ἐκδόσει Νόμου περὶ Γαιῶν σελ. 4. Ν. Ἐλευθεριάδου «Ἀνατολικαὶ μελέται» Σμύρνη 1909 κεφ. 31, παρ. 30, 31, 33 σελ. 60-61).

Αἱ Μοναὶ τοῦ Ἁγίου Ὅρους πολὺ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως καὶ οὐχὶ συνεπεῖα πολεμικῆς κατακτήσεως ἐδήλωσαν ὑποτελείαν πρὸς τὸ Τουρκικὸν Κράτος, τὸ μὲν πρῶτον πρὸς τὸν Σουλτάνον Ὁρχάν (1326-1360) εἰς Προῦσσαν, εἶτα δὲ πρὸς τὸν Σουλτάνον Μουράτ (1360-1389) εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ἀμφότεροι οἱ Σουλτάνοι οὗτοι ἐξέδωκαν φερμάνια, δι' ὧν ἀνεγνώρισαν εἰς τὰς Μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὅρους ὅλα τὰ ἐπὶ Βυζαντινῶν προνόμια αὐτῶν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ νέμονται ἐλευθέρως τὰ κτήματά των (Μανουὴλ Γεδεὼν ἐπισ. ἔγγραφα Τουρκικὰ περὶ ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν δικαίων 1910 σελ. 116 – Κοσμᾶ Βλάχου, Ἡ Χερσόνησος τοῦ Ἁγίου Ὅρους 1903 σελ. 89-90 – Ν. Ἐλευθεριάδου «Ἀνατολικαὶ Μελέται» Β' Κεφ. II παρ. 46 σελ. 160-161).

II. Ἀλλὰ καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς εἰδικῆς μετὰ τοῦ Ἁγίου Ὅρους συνθηκολογήσεως τῶν Σουλτάνων καὶ τῆς ἐκ ταύτης ἀναγνωρίσεως τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας τῶν Μονῶν αὐτοῦ, καὶ γενικῶς ἢ μοναστηριακὴ περιουσία κηρύσσεται ἱερὰ καὶ σεβαστὴ κατὰ τὸν ἱερὸν μουσουλμανικὸν νόμον καὶ οὐδεμίαν ἢ κατάκτησις δύναται νὰ ἔχη ἐπ' αὐτῆς συνέπειαν, ἀφοῦ αὐτὸς ὁ Προφήτης ἐν τῇ κατὰ τὸ δεύτερον τῆς Ἐγίρας ἔτος ὑπογραφεῖσιν ὑπ' αὐτοῦ συνθήκη τοῦ Ὅρους Σινᾶ ἀνακηρύσσει ἱερὰν τὴν περιουσίαν τῶν Μονῶν, ρητῶς ὀρίζων: «Ἐγὼ εἶμαι ἐν μέσῳ τῶν (μοναχῶν) προστάτης καὶ φύλαξ αὐτῶν καὶ ὅλων τῶν πραγμάτων των μὲ τὴν ἰδίαν μου ψυχὴν». Τὴν δὲ ὑπόσχεσιν ταύτην δίδει ὁ προφήτης ὡς πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ, τὰ ἐξῆς ἐπὶ λέξει ἐν τῇ Συνθήκῃ ὀρίζων: «ὅστις ἐκ τῆς φυλῆς μου καὶ θρησκείας μου θέλει τυχὸν παραβῆ τὸν

ὄρκον καὶ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅπου εἶναι εἰς τὴν παροῦσαν συμφωνίαν παραβαίνει τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀρνεῖται τὸν ὄρκον του καὶ ἐναντιοῦται εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ, ἀναιρεῖ τὴν πίστιν του (μὴ γένοιτο) καὶ γίνεται ἄξιος τοῦ ἀναθέματος, ἢ Βασιλεὺς εἶναι ὁ τοιοῦτος ἢ πτωχὸς καὶ γενικῶς ὅστις καὶ ἂν εἶναι». Ἀφορᾷ δὲ ἡ Συνθήκη τοῦ Σινᾶ ὄχι μόνον τοὺς Μοναχοὺς τοῦ Ὁρους Σινᾶ ἀλλ' ὡς ἐν τῷ προοιμίῳ αὐτῆς ρητῶς κηρύσσεται ἀποτελεῖ «στερεὸν καὶ βέβαιον τάξιμον καὶ ὑπόσχεσιν διὰ τὸ Ἔθνος τῶν Ναζρανι (χριστιανῶν), ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκεται εἴτε εἰς τὰ πλησίον, εἴτε εἰς μακρὰν κείμενα μέρη». Ἡ δὲ διάρκεια τῆς ἰσχύος τῶν ἐπιταγῶν τούτων τοῦ Προφήτου εἶναι ἀπεριόριστος. «Καὶ διὰ τοῦτο προστάσσω οὐδεὶς ἀπὸ τῆς θρησκείας μου δὰ τολμήσῃ νὰ κάμῃ τὸ ἐναντίον ταύτης τῆς ὑποσχέσεως μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Βλέπε τὸ κείμενον τῆς Συνθήκης ταύτης ἐν Ἐλευθερ. Ἀνατολ. Μελέται σελ. 97 ἐπ.). Τὴν ὑπαρξιν τῆς ἀυθεντικότητος τῆς συνθήκης ταύτης ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθειμένην ἔννοιαν ἀνεγνώρισε σύμπας ὁ μουσουλμανικὸς κόσμος (Ἐλευθεριάδου, Ἀνατολ. Μελέται σελ. 85 παρ. 46).

Ἡ διαγωγή, ἥτοι αἱ πράξεις καὶ οἱ λόγοι τοῦ Προφήτου, ὡς γνωστόν, ἀποτελοῦσι μετὰ τὸ Κοράνιον τὴν δευτέραν πηγὴν τοῦ Ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ Νόμου (Savas Pacha, Théorie du Droit Musulman. Κεφ. I σελ. 22 Ἐλευθερ. αὐτόθι σελ. 70-71 παρ. 37, βλέπ. καὶ μετάφρ. Γεν. Ἀρχ. Ὁδ. Ἀστικοῦ Κώδ. ὑπὸ Ἐπιτροπῆς Ν. 297 ὑποσ. σελ. 4 καὶ ὑποσ. 2 σελ. 19). Ὡς τοιαύτην ἐσεβάσθησαν τὴν εἰρημένην ἀρχὴν τῆς μοναστηριακῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀκινήτου περιουσίας πάντες οἱ μετὰ τὸν Μωάμεθ Χαλίφαι καὶ οἱ Σουλτάνοι, μὴδ' αὐτοῦ τοῦ Κατακτητοῦ ἐξαιρουμένου, καὶ τὴν περὶ τούτου διάταξιν τοῦ Ἱεροῦ Νόμου πανηγυρικῶς ἐπανέλαβον ὡς ἰδίαν ὑπόσχεσιν υἰοθετήσαντες, κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν πρὸς τοὺς Πατριάρχας Βερατιῶν (Βλέπ. σχετικὰ ἐν εἰρημένῃ Α' γνωμοδοτήσῃ Θεμ. ΛΓ' ἄρθρ. 10 σελ. 169 III, πρβλ. καὶ Ἐλευθεριάδ. Μελέται Μουσουλ. Δικαίου 1912 σελ. 36-37).

Οἱ δὲ νεώτεροι ὀθωμανικοὶ νόμοι, εὐρόντες τὸ καθεστὼς τοῦτο ἐσεβάσθησαν καὶ ἀνεγνώρισαν αὐτό. Οὕτω α') ὁ μὲν Νόμος περὶ Γαιῶν ἐν ἄρθρῳ 122 ἐξήρесе τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων αὐτοῦ τὰς ἔκπαλαι εἰς τι μοναστήριον ἀνηκούσας γαίας καὶ ἐκήρυξεν αὐτὰς ἀναπαλλοτριώτους, θεωρήσας αὐτὰς ὡς ἀφιερωμένας καὶ ὑπαγομένας εἰς τὴν κυριότητα τῶν Μονῶν (Μετάφρ. Ν. περὶ γαιῶν ἐπιτροπῆς Ν. 297 σελ. 117 ὑποσημ. 7), – β'. ὁ Νόμος περὶ τῶν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Μονῶν τῆς 20 Ζιλχισέ 1294 ἐν ἄρθρῳ 52 ἐπανέλαβε καὶ οὗτος τὸ κατὰ τοὺς Ἱεροὺς κανόνας ἀναπαλλοτριώτον τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας.

III. Πρὸ τῆς σαφηνείας τῶν διατάξεων τούτων τοῦ Ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ Νόμου εἶναι πρόδηλον ὅτι καὶ ἀσχέτως πρὸς τὴν περίπτωσιν συνθηκολογήσεως κατὰ τὴν κατάκτησιν, ἢ λόγῳ ταύτης δήμευσις τῆς περιουσίας τῶν κατακτωμένων δὲν δύναται νὰ ἀφορᾷ κατὰ τὸν Ἱερὸν Μ. Νόμον τὴν ἀκίνητον περιουσίαν τῶν ἐν τῇ κατακτωμένῃ χώρᾳ Χριστιανικῶν Μονῶν, ἥτις παραμένει, νόμῳ τοῦλάχιστον, εἰς τὴν ἀπόλυτον κυριότητα ἐκάστης αὐτῶν ὡς τὸ πρότερον, συμφώνως πρὸς τὴν διὰ τοῦ Προφήτου ἐξαγγελθεῖσαν θέλησιν τοῦ Θεοῦ.

Ἐπομένως ὁ ἐν τῇ εἰρημένῃ γνωμοδοτήσει τοῦ κ. Ἐλευθεριάδου ἰσχυρισμός, ὅτι τὰ ἐπὶ τοῦ ἐπιδίκου ἀκινήτου δικαιώματα, ὅσα εἶχεν ἡ Μονὴ ἐπὶ Βυζαντινῆς διοικήσεως ἐξέλιπον μετὰ τὴν κατάκτησιν ὡς διαλυθεῖς καπνὸς καὶ πομφόλυξ, τῆς κυριότητος περιελθούσης τῷ μουσουλμανικῷ Δημοσίῳ, εἶναι ὅλως ἀβάσιμος καὶ ἀπὸ ἀπόψεως μουσουλμανικοῦ δικαίου ἐξεταζόμενος.

IV. Ἐπίσης δὲ ἀβάσιμος εἶναι καὶ ὁ ἐν τῇ γνωμοδοτήσει ἰσχυρισμὸς ὅτι καὶ ἐπὶ μοναστηριακῆς περιουσίας, νομίμως κεκτημένης ἐπὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ἀπαιτεῖται παραχώρησις σουλτανικῆ ἢ τῆς ἀρμοδίας Ὄθωμ. Ἀρχῆς, παρέχουσα τῇ Μονῇ δικαίωμα χρήσεως ἢ ἐπικαρπίας (τεσσαρούφ), διότι ἡ Μονὴ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, διετήρησεν ὡς εἴρηται, τὴν προτέραν κυριότητα, δηλ. τὴν πλήρη κυριότητα (μουλκιέτ) (βλέπε εἰσαγ. μετάφρασιν Ν. Γαιῶν ἐπιτρ. Ν. 297 σελ. 4), ἐν ἧ περιέχεται τὸ «τεσσαρούφ» καὶ δὲν παρίσταται ἀνάγκη παραχωρήσεως νέας, συνεπῶς δ' οὐδὲ τίτλου Ὄθωμανικοῦ.

Διὰ τοῦτο δὲ δι' ὅλα τὰ κτήματα ὅσα κατέχουσι καὶ νέμονται αἱ ἐν Τουρκίᾳ Μοναὶ ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἐτι ἐποχῆς, ἢ δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς ὀθωμαν. τίτλος, ἀλλὰ μόνον τὰ Βυζαντινὰ χρυσόβουλλα ἢ ἀπαντῶσι μὲν καὶ φερμάνια, ἀλλὰ ταῦτα εἰσὶ ἀναγνωριστικὰ προϋπάρχοντος δικαιώματος καὶ δὴ ἐξ ἀφορμῆς ἐγερθείσης τινὸς ἀμφισβητήσεως, ἦν ἐπιλύει ὁ Σουλτάνος, οὐχὶ δὲ παραχωρητήρια δικαιώματος νῦν τὸ πρῶτον.

Τοῦτου ἔνεκα καὶ τὸ ἄρθρον 122 τοῦ Νόμου περὶ Γαιῶν ὀρίζει, ὅτι «αἱ ἔκπαλαι εἶς τι Μοναστήριον ἀνήκουσαι γαῖαι δὲν ἐξουσιάζονται μὲ ταπίον, μόνον δὲ αἱ μεταγενεστέρως ὑπὸ τῶν μοναχῶν κτηθεῖσαι γαῖαι, αἵτινες ἀνεκαθεν ἐξουσιάζονται μὲ ταπίον, ὑπάγονται εἰς τὴν γενικὴν κατηγορίαν τῶν λοιπῶν δημοσίων γαιῶν καὶ ἐξουσιάζονται μὲ τίτλον ταπίου».

β) Τὸ ἐφαρμοστέον δίκαιον ἐπὶ τῶν ἀκινήτων τῶν Μονῶν.

I. Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται ὅτι ἡ ἐπὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς νομίμως κεκτημένη μοναστηριακὴ περιουσία, οὐ μόνον παρέμεινε καὶ μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν ἀνήκουσα εἰς τὴν κυριότητα τῶν οἰκείων Μονῶν, ἀλλὰ καὶ

ἐξηρέθη τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τοῦ κοινοῦ περὶ ἀκινήτων δικαίου. Οὔτε αἱ διατάξεις τοῦ Νόμου περὶ Γαιῶν ἔχουν ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ μοναστηριακῶν κτημάτων κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 122, οὔτε ὁ Νόμος περὶ ταπίων ἐφηρμόσθη, ἀφοῦ ἄλλως ἢ ἔκδοσις ταπίου, προϋποδέτουσα φυσικὸν πρόσωπον κυρίου ἢ ἐξουσιαστοῦ, ἦτο ἀδύνατος ἐπ' ὀνόματι τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς Μονῆς, οὗ τὴν ὑπαρξιν ὡς ὑποκειμένου δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων ἠγγόνει ὁ Ἱερὸς Μουσουλμανικὸς Νόμος (Πρβλ. Padel et Steeg Legislation Foncière Ottomane παραγρ. 51 σελ. 64. Ἐλευθεριάδου Μελέται Μουσουλμαν. Δικαίου 1912 σελ. 44, 47 καὶ 50). Ἄλλ' οὔτε καὶ τὰ ἐμφυτευτικὰ ἢ ἄλλα συνήθη ἐπὶ τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων κεκτημένα δικαιώματα ἦτο δυνατόν νὰ κανονίσῃ ὁ μουσουλ. νόμος ὁ ἀγνοῶν ταῦτα.

Κατ' ἀνάγκην ἐπομένως αἱ ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ μοναστηριακῶν κτημάτων εἰρημέναι σχέσεις ἐξηκολούθησαν διεπόμεναι ὑπὸ τοῦ πρότερον ἰσχύοντος θρησκευτικοῦ τῶν Μονῶν δικαίου, ὅπερ εἶναι αὐτὸ τὸ Βυζαντινὸν δίκαιον καὶ αἱ σχετικαὶ διατάξεις τῶν Ἱερῶν καὶ Ἀποστολικῶν κανόνων.

II. Ὁ ἐν τῇ γνωμοδότησει τοῦ κ. Ἐλευθεριάδου ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ ἄρχων τῆς Τουρκικῆς Πολιτείας, ὅστις ἦτο συνάμα καὶ Χαλίφης, διάδοχος τοῦ Προφήτου καὶ ἀρχηγὸς τῆς Μουσουλμανικῆς Ἐκκλησίας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κηρύξῃ τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς Ἱεροὺς Χριστιανικοὺς κανόνας, διότι τοῦτο πρᾶττων δὰ ἔπαυε νὰ εἶναι Χαλίφης, ἦτο τελείως ἀβάσιμος παραγνωρίζων στοιχειωδῶς κρατοῦντα ἐν πάσῃ μουσουλμανικῇ Πολιτείᾳ. Ὅχι ὁ Σουλτάνος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Προφήτης ἐκήρυξε πρῶτος τὴν ἰσχὺν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ θρησκευτικοῦ τῶν Χριστιανῶν δικαίου πρὸς κανονισμὸν τῶν μεταξύ των σχέσεων. «Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Εὐαγγελίου δὰ δικάζονται σύμφωνα μὲ αὐτό. Οἱ μὴ δικάζοντες κατὰ τὰς διατάξεις ἐνὸς τῶν βιβλίων, ἅτινα ὁ Θεὸς ἔπεμψεν ἄνωθεν εἶναι ἀσεβεῖς» (Κορανίου Ε. 51). Ἐπὶ τῆς ρήτηρας ταύτης ἐρείδεται ὁλόκληρος ἡ ἐν πάσῃ μουσουλμανικῇ Πολιτείᾳ ὁμοιομόρφως παγιωθεῖσα νομοθεσία τῶν πρὸς τοὺς χριστιανοὺς προνομίων, καθ' ἣν ἐφαρμοστέον δίκαιον, διὰ τὰς μεταξύ τῶν χριστιανῶν σχέσεις ἀνεγνωρίζετο ὁ ἴδιος τῶν χριστιανῶν Νόμος, ὡς Νόμου τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὴν ρήτηραν τοῦ Κορανίου θεωρηθέντος τοῦ κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν διαρρυθμισθέντος ἐπὶ Βυζαντινῶν Ρωμαϊκοῦ Δικαίου. Περὶ τούτων συμφωνοῦσι πάντες οἱ τὸ θέμα τοῦτο πραγματευθέντες συγγραφεῖς, μηδ' αὐτοῦ τοῦ γνωματεύοντος ἐξαιρουμένου (Πρβλ. Pelissè du Rausas. Regime des Capitulations en Turquie σελ. 9-10 καὶ 20-21. Bertrand Parcilles. Les Turcs σελ. 75 καὶ 94 καὶ Ἐλευθεριάδου. Ἀνατολ. Μελ. Κεφ. Β' καὶ ἰδίᾳ παρ. 52 σελ. 96).

γ) Τὸ ἄρθρον 1 237 τοῦ Ὀθωμανικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος καὶ ὁ Ὀθωμανικὸς

Νόμος περί άλιείας.

Δεκτοῦ γενομένου ἐν τῇ προηγουμένη παραγράφῳ ὅτι ἐφαρμοστέον δίκαιον ἐπὶ τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων, τῶν ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς εἶναι τὸ Βυζαντινὸν δίκαιον, δὰ ἡδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι δὲν ἐφαρμόζονται ἐν προκειμένῳ αἱ ἀνωτέρω διατάξεις τῶν Ὀθωμανικῶν Νόμων.

Οὐχ' ἦττον καὶ τῶν διατάξεων τούτων ἡ ἀληθῆς ἔννοια εἶνε αὕτη: Τὸ ἄρθρον 1237 τοῦ Ὀθωμανικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ἀναγράφον τὰς μεγάλας λίμνας μεταξὺ τῶν κοινῆς χρήσεως πραγμάτων ἐν παρατάξει πρὸς τὰς θαλάσσας, ἐννοεῖ προδήλως τὰς μεγάλας ἐκεῖνας λίμνας, αἵτινες, ὡς ἐκ τῆς ἐκτάσεως αὐτῶν εἶναι ἀνεπίδεκτοι πραγματικῆς ἐξουσιάσεως ὑπὸ ιδιώτου καὶ διὰ τοῦτο ἀφήνει ἐκτὸς τοῦ κύκλου τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ τὰς μικρὰς λίμνας, ὡς ἐπιδικτικὰς τοιαύτης. Τοῦ νόμου μηδὲν παρέχοντος κριτήριον πρὸς διάκρισιν τῶν μὲν ἀπὸ τῶν δέ, ἀποτελεῖ ζήτημα πραγματικὸν ἢ ἐκτίμησις τοῦ γεγονότος ἂν δεδομένη λίμνη ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους της δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ιδιωτικῆς δεσποτείας. Ἄλλ' ἐν προκειμένῳ ἀμφιβολία τις δὲν δύναται νὰ γεννηθῇ ὅτι πρόκειται περὶ τοιαύτης λίμνης, ἀφοῦ ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους ἡ Μονὴ ἤσκησεν ἀποκλειστικὰ δικαιώματα κυριότητος καὶ μετὰ τὴν αὐθαίρετον δὲ ἀπὸ τῆς Μονῆς ἀφαίρεσιν δὲν ἀπεδόθη εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν, ἀλλ' ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον ιδιωτικῆς κτήσεως τοῦ ἀτομικοῦ θησαυροφυλακίου τοῦ Σουλτάνου, ἀπλῶς μεταβληθέντος τοῦ προσώπου τοῦ ἀποκλειστικοῦ κατόχου.

Προκειμένου ὅμως περὶ τοῦ δικαιώματος ἀλιείας τὸ ζήτημα λύεται κατηγορηματικῶς διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ 18 Σαφὲρ 1299 Ὀθωμαν. Νόμου περὶ Ἀστυνομίας τῆς θήρας καὶ ἀλιείας. Ὁ Νόμος οὔτος ἀναγνωρίζει τὴν ὕπαρξιν ἰδιωτικῶν λιμνῶν καὶ ἰχθυοτροφείων ἀσχέτως πρὸς τὸ μέγεθος αὐτῶν.

Καὶ ἐν μὲν ἄρθρῳ 19 ὀρίζει ὡς ὑπαγομένης εἰς τὴν διαχείρισιν τοῦ Δημοσίου ἀρνητικῶς, τὰς μὴ διατελούσας ὑπὸ τὴν κυριότητά τινος, ἐν ἄρθρῳ δὲ 21 ὀρίζει ὅτι «τὸ δικαίωμα τοῦ ἀλιεύειν ἐν ἰχθυοτροφείοις καὶ εἰς τόπους βολῆς (βολὴ Μαχαλεσὶ) ἐξουσιαζομένους δυνάμει τίτλου καὶ διαχειριζομένους ὑπὸ τῶν κυρίων αὐτῶν, ἢ ὑπὸ τοῦ ταμίου ἢ ἐφόρου τῶν βακουφίων ἂν τυγχάνωσιν ἀφιερωμένοι, ἀνήκει εἰς τοὺς κυρίους αὐτῶν, ἢ τὸ ταμεῖον ἢ τοὺς φόρους τῶν Βακουφίων, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μὴ παραβιασθῶσιν αἱ διατάξεις τῶν τίτλων καὶ τὰ ἀνέκαθεν ἰσχύοντα ἔθιμα».

Ἐπομένως κατὰ τὸν Νόμον περὶ ἀλιείας ἀναγνωρίζεται ἡ ὕπαρξις ἰδιωτικῶν ἰχθυοτροφείων ἐπὶ τῇ βάσει προεκδιδομένων τίτλων καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν κανονίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ περιεχομένου τῶν τίτλων καὶ τῶν ἀνέκαθεν κρατούντων ἐθίμων.

Τοιούτους τίτλους κέκτηται ἡ Μονὴ τοὺς ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς νομίμως ἐκδοθέντας, τὸ δὲ κῦρος καὶ ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἀναγνωρίζονται ἐν Τουρκίᾳ ὡς εἴρηται (ἀνωτέρω Α΄).

Εἶνε δὲ ἡ ἐπίδικος λίμνη Μπουροῦ ὑπερμέγεθές τι ἰχθυοτροφεῖον, ἃ τε ἀποτελουμένη ἀπὸ ἀβαθῆ ὑδροσκεπῆ ἔκτασιν ἀποφρασσομένην εἰς τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν στόμιόν της διὰ τεχνικῶν ἔργων, ἀνοιγομένων καθ' ὠρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους (Ἀπρίλιον-Ἰούνιον), ὅπως ἐπιτρέψωσι τὴν ἐκ τῆς θαλάσσης ἀθρόαν εἴσοδον ἰχθύων, κλειομένων δ' ἔπειτα ὅπως ἀποκωλυθῆ ἢ εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν ἐπάνοδος τῶν ἰχθύων καὶ ἐπιτευχθῆ ἢ ἐν τῷ περικλείστῳ καὶ φυλασσομένῳ χώρῳ ἐκτροφή αὐτῶν πρὸς ἀλιεῖαν.

Ἡ ἔκτασις τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς δὲν αἴρει τὸ νόμιμον τοῦ ἐπ' αὐτῆς ἀποκλειστικοῦ δικαιώματος ἀλιείας τῆς Μονῆς, διότι ὁ Ὄθωμανικὸς Νόμος περὶ ἀλιείας οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ μικρῶν ἢ μεγάλων ἰχθυοτροφείων. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν εἰρημένην ὀρθὴν ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου 1237 τοῦ Ὄθωμαν. Κώδικος δὲν πρόκειται περὶ μεγάλης λίμνης κοινῆς χρήσεως, ἀφοῦ εἶναι δυνατὴ ἡ ἄσκησις ἀποκλειστικῶν δικαιωμάτων παρ' ἰδιώτου (κατέχοντος τὰ τεχνικὰ ἔργα καὶ φυλάσσοντος τὴν λίμνην πρὸς ἀποκλειστικὴν ἀλιεῖαν) τοιαῦτα δὲ δικαιώματα κέκτηται ἡ Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου καὶ ἐπὶ αἰῶνας ἥσκει.

Ἐτέρα ὁμοία λίμνη ἐν Τουρκίᾳ ἢ παρὰ τὴν Κων/πολιν τοῦ Κιουτσοῦκ Τζεκμεζέ, ὁμοίως συγκοινωνοῦσα πρὸς τὴν θάλασσαν διὰ μικροῦ στομίου καὶ ἀποφρασσομένη διὰ τεχνικῶν ἔργων, ἀποτελεῖ ἐπίσης ἰδιωτικὸν ἰχθυοτροφεῖον, ἀνήκουσα κατὰ κυριότητα μὲν εἰς τι βακούφιον, συνεπεία ἀφιερώσεως τῆς ποτὲ ιδιοκτησίας Χανουμίσσης τινὸς δυνάμει φερμανίου, κατ' ἐξουσίασιν δὲ ὡς διτελὲς βακούφιον εἰς ἰδιώτας δυνάμει τίτλων τοῦ Αὐτ. Κτηματολογίου (Σενέδι Χακανί) ῥητῶς ἀναγραφόντων «Γκιολιβὲ Δαλιὰν» «Λίμνη καὶ Ἰχθυοτροφεῖον». Ἡ λίμνη αὕτη μάλιστα τοῦ Κιουτσοῦκ Τσεκμετζέ εἶνε καθ' ἕκαστον μεγαλειτέρα τῆς ἐπιδίκου, ἔχουσα περίμετρον 25 μιλίων, ἐνῶ ἡ τοῦ Μπουροῦ ἔχει περίμετρον μόνον 17 μιλίων. Καὶ ἡ Λίμνη τοῦ Μπιούκ Τσεκμετζέ εἶναι ἐπίσης ἰδιωτικὴ.

δ). *Ἡ κατὰ 1821 ἀφαίρεσις τοῦ ἐπιδίκου ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου.*

Ι. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν τῇ μουσουλμανικῇ Πολιτείᾳ ὁ ἀνώτατος Ἄρχων καὶ Χαλίφης συγκεντροῖ ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ πάσας τὰς ἐξουσίας. Δὲν ἔπεται ὅμως ἐκ τούτου ὅτι πᾶσα πρᾶξις τοῦ Σουλτάνου, ὅσον σεβαστὴ καὶ ἂν εἶναι διὰ τοὺς ὑπηκόους, ἀποτελεῖ δίκαιον καὶ νομικὴν διάταξιν, ὅπως φέρεται ἐν τῇ γνωμοδοτήσει. Ἐκάστη πρᾶξις τοῦ Σουλτάνου ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς δὲ κριθῆ ἂν εἶναι νόμος ἢ οὐ. Ἡ δὲ πρᾶξις ἀφαιρέσεως τῆς

περιουσίας τῆς Μονῆς δὲν εἶναι νόμος, διότι δὲν θέτει κανόνα δικαίου οὔτε δικαστική, διότι δὲν λύει ἀμφισβήτησιν δικαίου, ἀλλ' ἀπλῶς ἰδιωτικὴ ἢ τὸ πολὺ διοικητικὴ τις πρᾶξις.

Ἀλλὰ καὶ ὡσάκις νομοθετεῖ ὁ Σουλτάνος, τὸ δικαίωμα αὐτοῦ εἶναι περιορισμένον, δὲν δύναται νὰ διατάξῃ τι ἀντίθετον πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ Μουσουλμανικοῦ Νόμου ἢ νὰ τροποποιήσῃ τὸν Νόμον τοῦτον, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ θεῖον καὶ ἀναλλοίωτον δίκαιον πάσης μουσουλμανικῆς Πολιτείας (Savas Pacha, Theorie du droit Musulman. τόμ. I σελ. 138 καὶ E. Bertrand Pareilles Les Turcs σελ. 47. Ν. Ἐλευθεριάδου. Ἀνατολικά Μελέται. Τὰ προνόμια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Β' κεφ. III § 21 σελ. 170). Τοῦτο πρᾶττων ὁ Σουλτάνος ἀδικεῖ κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ μουσουλμανικοῦ δικαίου.

Ἐπομένως ἢ κατὰ τὸ 1821 βιαία ἀφαίρεσις παρὰ τοῦ Σουλτάνου ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς Μονῆς Βατοπεδίου τῆς νομίμως ὑπ' αὐτῆς κεκτημένης ἐπιδίκου περιουσίας, εἴτε ὡς διάταξις ὑπὸ τύπον νόμου θεωρηθῆ, εἴτε ἰδιωτικὴ ἢ διοικητικὴ πρᾶξις ἀποτελεῖ πρᾶξιν παράνομον, ὡς ἀντικειμένην εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ μουσουλμανικοῦ Νόμου ἐπιβαλλούσας ὡς εἴρηται (ἀνωτέρω Β' α') τὴν ἀναγνώρισιν καὶ προστασίαν τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας.

II. Ὁ ἐν τῇ γνωμοδοτήσει τοῦ κ. Ἐλευθεριάδου ἰσχυρισμὸς ὅτι τὰ βεράτια, τὰ ἀναγνωρίζοντα τὰ περιουσιακὰ δικαιώματα τῶν Μονῶν, δὲν ἀποτελοῦσι νομικὸν αὐτοπεριορισμὸν τῆς κυριάρχου ἐνεργείας τοῦ ἰδίου Σουλτάνου πρὸς ἀφαίρεσιν μοναστηριακῆς περιουσίας, ἀπομένει ἄνευ ἀξίας, ἐφ' ὅσον τὰ βεράτια ταῦτα περιέχουσιν ἐν περιλήψει αὐτὰς τὰς διατάξεις τοῦ Ἱεροῦ μουσουλμανικοῦ Νόμου, τὰς ἀφορώσας τοὺς Χριστιανούς, (ὅπερ ὑποστηρίζει καὶ αὐτὸς ὁ γνωμοδοτῶν, Μελέται Ἀνατολ. σελ. 198-199), ἃς οὐδεὶς Χαλίφης ἠδύνατο νὰ δίξῃ (αὐτόθι σελ. 170). Ἐπίσης μένει ἄνευ οὐσιαστικῆς ἀξίας καὶ ἡ ὑποστηριζομένη θεωρία περὶ τοῦ προσωπικοῦ χαρακτῆρος τῶν Πατριαρχικῶν Βερατίων καὶ περὶ τοῦ ἀνακλητοῦ αὐτῶν ἐφ' ὅσον, (καθ' ἃ καὶ ὁ ἴδιος γνωμοδοτῶν ἀποδέχεται ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι αὐτοῦ σ. 88-89) οἱ πρόδρομοι τῶν βερατίων «Ἀχδναμέδες» (=συνδηκαί), ἐπανάληψις ἐν τοῖς πλείστοις εἶναι τὰ βεράτια, καίτοι μονομερεῖς πράξεις δὲν εἶναι χαριστικά ὑποκείμενα εἰς ἀνάκλησιν, ἀλλὰ στηρίζονται εἰς τὸν Ἱερὸν Νόμον καθορίζουσαι τὴν ἰσχὺν αὐτῶν μέχρι συντελείας τῶν αἰῶνων.

Ὁ ἐν τοῖς βερατίοις ὄρος ὅτι «ἀπαγορεύεται ἡ ἀφαίρεσις μοναστηριακῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει ὑψηλὴ περὶ τούτου διαταγὴ» προδήλως ἐννοεῖ διαταγὴν στηριζομένην εἰς τὸν νόμον, (οἷον δικαστικὴν ἀπόφασιν κ.λ.π.), οὐχὶ δὲ αὐθαίρετον καὶ παράνομον ὑψηλὴν δια-

ταγήν, ὡς δέχεται ἡ γνωμοδότησις, διότι θὰ ἦτο τῇ ἀληθείᾳ περιέργον καὶ γελοῖον ὁ Ἄρχων τῆς Πολιτείας νὰ ἐξαγγέλλῃ ἐπισήμως διὰ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Βερατίου τὸ ἐνδεχόμενον αὐθαιρέτου καὶ παρανόμου πράξεως αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.

Ἀναστολὴ τῆς παραγραφῆς τῆς ἀξιώσεως τῆς νομῆς.

I. Ἡ παράνομος ἀφαίρεσις ἰδιωτικοῦ ἀκινήτου δύναται νὰ γίνῃ εἴτε παρ' ἰδιώτου, ἀσκοῦντος φυσικὴν βίαν καὶ ἀφαιροῦντος τὸ ἀκίνητον ἀπὸ τοῦ νομίμου κατόχου, εἴτε παρά τινος διαχειριζομένου πολιτικὴν τινα (δικαστικὴν ἢ διοικητικὴν ἐξουσίαν) ἐν τῇ χώρᾳ καὶ παρανόμως χρησιμοποιοῦντος ταύτην πρὸς καταπίεσιν τοῦ κατόχου τοῦ ἀκινήτου καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς ἰδιοποιήσεως αὐτοῦ. Τὴν πρώτην ἀφαίρεσιν ὀνομάζει ὁ νόμος αὐθαίρετον (φουζοῦλεν), τὴν δὲ δευτέραν ὡς διὰ καταδυναστεύσεως γινομένην (τεγάλιουμπεν) (πρβλ. Ὁθωμανικὸν Νόμον περὶ Γαιῶν ἄρθρ. 21).

Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει καθίσταται ἀδύνατος ἡ ἄσκησις ἀγωγῆς πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ προσβληθέντος δικαίου, εἴτε διότι «ὁ Μουτεγαλίτ» (ὁ καταδυναστεύων) συμβαίνει νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ἀπονέμων τὴν δικαιοσύνην ἐν τῷ τόπῳ, εἴτε διότι ὁ παθὼν φοβεῖται τὸν παρανομήσαντα ἀντίδικον λόγῳ τῆς ἰσχύος ἣν κέκτηται καὶ τῆς ἐξουσίας ἣν ἀσκεῖ.

Τὴν κατάστασιν ταύτην θεωρεῖ ὁ νόμος ὡς δεδικοιολογημένην ἀπραξίαν ἀγωγῆς καὶ ὀρίζει ὅτι ἀναστέλλεται ἡ παραγραφὴ, ἐφ' ὅσον χρόνον τὸ πρὸς ἔγερσιν ἀγωγῆς κώλυμα ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενον.

Πότε ὑπάρχει ἡ κατάστασις αὕτη τῆς καταδυναστεύσεως (τεγαλιούτ) καὶ τίνα πρόσωπα, ὡς ἐκ τῆς ἐξουσίας, ἦν ἀσκοῦσι, δύνανται νὰ καταστῶσι «μουτεγαλίπ», οὐδαμῶς καθορίζεται ἐν τῷ νόμῳ, ἀφίεται δ' ὡς ζήτημα πραγματικὸν εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ δικαστοῦ.

II. Ἡ ἐν τῇ γνωμοδοτήσει τοῦ κ. Ἐλευθεριάδου ὑποστηριζομένη γνώμη ὅτι ὁ Σουλτάνος, ὁ κυριάρχος καὶ ἀνώτατος ἄρχων τῆς μουσουλμανικῆς Πολιτείας εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποτεθῇ μουτεγαλίπ κατὰ τὸ μουσουλμανικὸν δίκαιον, δὲν εἶναι βάσιμος, διότι «μουτεγαλίπ» δὲν εἶναι ὁ καταχραστὴς τῆς νομίμου ἐξουσίας, δηλ. ὁ ἀντιποιοῦμενος νόμιμον Ἀρχὴν ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ τοιοῦτος ὁ Σουλτάνος, ἀλλὰ καὶ πᾶς ὁ χρησιμοποιῶν τὴν ἣν ἀσκεῖ ἐξουσίαν πρὸς παράνομον καταπίεσιν ἰδιώτου καὶ ἀφαίρεσιν τῆς περιουσίας του. Ἐφόσον δὲ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐν παραγράφῳ Β' δ' ἀναπτυχθέντα, ἐδέχθημεν ὅτι ὁ Σουλτάνος εἶναι δυνατὸν νὰ παρανομήσῃ κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ μουσουλμανικοῦ νόμου, εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ παρ' αὐτοῦ παράνομος ἀφαίρεσις περιουσίας ἰδιώτου ἀποτελεῖ κατ' ἐξοχὴν «τεγαλιούπ», ἃ τε τῆς παρανομίας προερχομένης ἐκ τοῦ χειριζομένου τὴν ὑψί-

στην ἐξουσίαν ἐν τῷ Κράτει καὶ δημιουργεῖ ἀπόλυτον ἀδυναμίαν ἀσκήσεως ἀγωγῆς κατ' αὐτοῦ, τόσον μᾶλλον καθ' ὅσον αὐτὸς οὗτος ὁ «τεγαλιουμπέν», ὁ ἀφαιρέσας τὴν διεκδικητέαν περιουσίαν εἶναι ὁ ἀπονέμων τὴν δικαιοσύνην ἐν τῷ Κράτει καὶ διαχειριζόμενος τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν.

III. Ἡ μνεῖα ἄλλως τε ἐν ἄρθρῳ 1663 τοῦ Ὁθωμ. Ἀστικοῦ Κώδικος τῶν τριῶν περιπτώσεων ἀναστολῆς τῆς παραγραφῆς ἔνεκα νομικῆς ἀνικανότητος (ἀνηλικιότης, παραφροσύνη, ἡλιθιότης) ἀποδημίας ἢ καταδυναστεύσεως δὲν εἶναι περιοριστικὴ ἀλλ' ἐνδεικτικὴ, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ κειμένου καταφαίνεται, παραδειγματικῶς ἀναφέροντος τὰς τρεῖς ταύτας περιπτώσεις διὰ τοῦ οἴου (κιμπί). Ἡ ἀρχὴ ἐξ ἧς ἀφορμᾶται ὁ νόμος θεσπίζων τὴν ἀναστολὴν τῆς παραγραφῆς εἶναι γενικωτέρα, ὡς ἐν τῷ α' ἐδαφίῳ τοῦ ἄρθρου 1663 διατυποῦται, τοῦτέστιν ἀδυναμία ἐγέρσεως ἀγωγῆς ἔνεκα δεδικαιολογημένης αἰτίας. Τοιαῦται εὐλογοὶ αἰτίαι δύνανται νὰ ὑπάρξωσι καὶ ἄλλαι, οὕτως ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν ἀναφέρεται ἢ περίπτωσις καθ' ἣν ὁ ἀνὴρ παρεκώλυε τὴν σύζυγόν του νὰ ἐγείρῃ ἀγωγὴν, ἢ παραγραφὴ τῆς ἀγωγῆς ταύτης ἀναστέλλεται ἐφ' ὅσον χρόνον διαρκεῖ τὸ κώλυμα (Ἀλῆ Χαϊδὰρ ἐρμηνεῖα Ὁθ. Ἀστ. Κώδικος Τομ. 4 σελ. 349, ἐνθα ἀναφέρεται καὶ σύμφωνος γνώμη τοῦ Ἀλῆ Ἐφένδη ἐν συλλογῇ Φετφάδων).

Ἐπομένως τὸ ζητητέον ἐν προκειμένῳ δὲν εἶναι ἂν ὁ Σουλτάνος εἶναι δυνατὸν ἢ οὐ νὰ θεωρηθῇ «μουτεγαλίπ» κατὰ τὸ μουσουλμανικὸν δίκαιον ἀλλ' ἂν ὑπῆρχε πραγματικὴ καὶ ἐξ εὐλόγου αἰτίας ἀδυναμία ἐγέρσεως ἀγωγῆς ἐκ μέρους τῆς Μονῆς κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Τοιαύτη δ' ἀδυναμία προδήλως ὑπῆρχε καθ' ὅλον τὸν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας ἐν Θράκῃ, χρόνον ἢ τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 1908, ὅποτε ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν τὸ Ὁθωμ. Σύνταγμα, διότι καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐθαιρέτως ἀφαιρέσαντος τὴν ἐπίδικον λίμνην Σουλτάνου, πάντες οἱ διάδοχοι Σουλτάνοι ἀπεδέχθησαν τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ καὶ συνέχισαν τὴν παράνομον κατοχὴν αὐτῆς, καθ' ὅλον δὲ τὸν μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας ἐν Θράκῃ, ἢ τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ Ὁθωμ. Συντάγματος χρόνον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐναχθῇ Σουλτάνος ἐνώπιον τῶν Ὁθωμ. Δικαστηρίων καὶ δὴ ὑπὸ χριστιανοῦ, ἔστω καὶ ἂν παρενόμησε κατὰ τὸ Ἱερὸν μουσουλμανικὸν δίκαιον. Ἐπομένως ὑπῆρχε διαρκῆς κατάστασις «τεγαλιουτ» ἢ ἄλλως δεδικαιολογημένης ἀδυναμίας πρὸς ἔγερσιν ἀγωγῆς ὑπὸ τῆς Μονῆς.

IV. Τὴν ἀπὸ μουσουλμανικῆς ἀπόψεως ὀρθότητα τῆς ἀνωτέρω ἀντιλήψεως ἀπαντῶμεν εἰς τὴν μετὰ τὸ Ὁθωμ. Σύνταγμα πρᾶξιν τῶν Νεοτούρκων, καθ' ἣν πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ Χαμίτ κατὰ τὸ στάδιον τῆς βασιλείας του αὐθαιρέτως καταληφθέντα καὶ εἰς τὴν ἀτομικὴν του περιουσίαν (Χαζινὲτ-Κασσᾶ)

ύπαχθέντα βακουφικά ἢ δημόσια ἀκίνητα ἐθεωρήθησαν ἀκύρως ἀφαιρεθέντα ἀπὸ τῶν νομίμων κατόχων καὶ ἀπεδόθησαν εἰς αὐτούς, τὰ δὲ εἰς τρίτους δικαιοῦχος περιελθόντα διεξεδικήθησαν, χωρὶς τὰ 35 ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Χαμίτ νὰ θεωρηθοῦν ἐπαρκῆ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς παραγραφῆς, τῆς ἀπολυταρχικῆς κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο Κυβερνήσεως αὐτοῦ θεωρηθείσης ὡς συνεχοῦς καταστάσεως «τεγαλιούπ».

V. Τὴν παραγραφὴν ἄλλως τε ἐν προκειμένῳ δὲν θὰ ἠδύνατο νομίμως κατὰ τὸν ὀθωμανικὸν νόμον νὰ ἐπικαλεσθῶσιν, ὁ αὐθαιρέτως καταλαβὼν Σουλτάνος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, συνεπῶς καὶ τὸ ὡς διάδοχος αὐτῶν κατέχον σήμερον Ἑλληνικὸν Δημόσιον, καὶ διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους:

1) Διότι κατὰ τὸ τρίτον ἐδάφιον τοῦ ἄρθρου 20 τοῦ Ὄθωμ. Νόμου περὶ Γαιῶν «ἐὰν ὁ ἐναγόμενος ὁμολογῇ ὅτι αὐθαιρέτως κατεῖχε τὰς γαίας, δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἢ τε παραγραφὴ καὶ κατοχή, αἱ δὲ γαῖαι αὗται ἐπεστρέφοντο εἰς τοὺς κυρίους αὐτῶν», τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ ἀκινήτων πλήρους ἰδιοκτησίας (Ὄθωμ. Ἀστικ. Κῶδιξ ἄρθρ. 674. Padel Steeg Legislation foncière Othomane σελ. 104-105).

2) Διότι ἐκ τῶν ἀκινήτων πλήρους ἰδιοκτησίας (οἷα ἐδέχθημεν ἀνωτέρω Β. α. IV ὅτι εἶναι τὰ ἐπὶ τῆς ἐπίδικου λίμνης δικαιώματα τῆς Μονῆς) καὶ τῶν κυρίως βακουφίων, πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς ἀγωγῆς διὰ τῆς παραγραφῆς, δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ παρέλευσις τοῦ χρόνου, καθ' ὅσον διὰ ταύτης καὶ μόνης δὲν ἀποσβέννεται τὸ δικαίωμα (Ὄθωμανικὸς Ἀστικὸς Κῶδιξ ἄρθρον 1674), ἀλλ' ἀπαιτεῖται πρὸς τῇ παρευλεύσει τοῦ διὰ τὴν παραγραφὴν ἀπαιτουμένου χρόνου καὶ ἐπὶ κλησις νομίμου τινὸς τίτλου ὑπὸ τοῦ προβάλλοντος τὴν παραγραφὴν, χωρὶς ὅμως ὁ ἐπικαλούμενος νὰ εἶνε ὑπόχρεως πρὸς ἀπόδειξιν αὐτοῦ (Ἀτὶφ Βέης, Ἑραζὶ Κονονὶ Σερχὶ σ. 93-94. Μετάφρ. Ν. Γαιῶν ὑπὸ Ἐπιτρ. Νόμου 297 σελ. 39 ὑποσημείωσις 3), ἐκτὸς ἂν συνομολογῆται συγχρόνως ὅτι τὸ ἐπίδικον ἀκίνητον ἐν χρόνῳ προγενεστέρῳ τοῦ τῆς παραγραφῆς ἀνήκεν εἰς τὸν διεκδικοῦντα αὐτό, περιελθὼν ἔκτοτε διὰ νομίμου αἰτίας εἰς τὸν ἐπικαλούμενον τὴν παραγραφὴν, ὁπότε πάλιν δὲν ὠφελεῖ ἡ πάροδος τοῦ χρόνου, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ ἀποδειχθῇ ἡ ἐπικαλουμένη νόμιμος αἰτία τῆς μεταβιβάσεως (Ἀλλῆ Χαϊδάρ, ἐρμηνεῖα Ὄθωμ. Ἀστικοῦ Κώδικος τόμ. 4 σελ. 362-363).

Ἐν προκειμένῳ δὲ οὔτε δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ νόμιμόν τινα τίτλον τὸ Δημόσιον περὶ τῆς κτήσεως τῶν προκατόχων τοῦ Σουλτάνου, οὔτε δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ἐν προγενεστέρῳ τῆς αὐθαιρέτου καταλήψεως χρόνῳ ἀνήκεν εἰς τὴν κυριότητα καὶ κατοχὴν τῆς Μονῆς, διότι ἐφ' ὅσον τὰ ἐν τῇ ἀγωγῇ ἐκτιθέμενα περιστατικὰ περὶ τῆς ἐν ἔτει 1821 αὐθαιρέτου ἀφαιρέσεως τοῦ

ἐπιδίκου ἀκινήτου εἶναι ἀληθῆ, δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ φαντασθῇ τις, ὅτι δύναται τὸ Δημόσιον νὰ δεχθῇ ἐπαχθησόμενον ὄρκον περὶ τῆς ἀληθείας τῆς αὐθαιρέτου ταύτης ἀφαιρέσεως, ἣν συνεπῶς συνομολογεῖ.

Ἐπὶ πλέον δὲ ἢ ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι σήμερον διαρκῆς σχεδὸν ἐμπόλεμος κατάστασις καὶ τὸ ἡμέτερον δικαιοστάσιον εἶναι νόμιμοι λόγοι ἀναστολῆς τῆς παραγραφῆς.

Συμπέρασμα

Διὰ πάντας τοὺς εἰρημένους λόγους ἀποφαινόμεθα ἐν συμπεράσματι:

α) Ὅτι ἡ κατάστασις οὐδαμῶς κατέλυσε τὴν ἐπὶ Βυζαντινῶν προϋπάρχουσαν κυριότητα τῆς Μονῆς ἐπὶ τοῦ ἐπιδίκου ἀκινήτου, νομίμως δ' αὕτη ἐπικαλεῖται πρὸς ἀπόδειξιν τῆς κυριότητός της τοὺς ἐπὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐκδοθέντας τίτλους αὐτῆς, χωρὶς νὰ εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ νέαν παραχώρησιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Δημοσίου.

β) Ὅτι ἡ ἐν ἔτει 1821 αὐθαίρετος ἀφαίρεσις ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου τῆς ὡς ἄνω κεκτημένης περιουσίας τῆς Μονῆς ἀποτελεῖ παράνομον πράξιν, εἴτε οἱ ἀποστολικοὶ καὶ ἱεροὶ κανόνες μετὰ τοῦ βυζαντινοῦ νόμου θεωρηθῶσιν ἐφαρμοστέον δίκαιον, εἴτε ὁ ὀθωμανικὸς νόμος.

γ) Ὅτι ἡ ἀγωγή τῆς Μονῆς δὲν παρεγράφη, εἴτε διότι δὲν συντρέχουν ἐν προκειμένῳ τὰ κατὰ τὸν ὀθωμανικὸν νόμον στοιχεῖα τῆς παραγραφῆς, εἴτε διότι ἀνεστάλη ἡ παραγραφή αὕτη.

Ἐν τέλει δὲν εἶναι ἄσκοπον νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἐὰν αἱ ἐν τῇ γνωμοδοτήσει τοῦ κ. Ἐλευθεριάδου διατυπούμεναι γνῶμαι ἤθελον ἐπικρατήσῃ καὶ ἀνεγνωρίζοντο ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας καὶ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων δικαστηρίων ὡς βάσιμοι, δὰ εἶχον τὰ ἐξῆς δεινότερα ἐπακολουθήματα:

Α) Ἐν ταῖς Νέαις Χώραις δὲν θὰ ὑπάρχη ἐκκλησιαστικὴ περιουσία, καθότι αὕτη περιῆλθεν εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν Δημόσιον, κατὰ τὸ ἱερὸν μουσουλμανικὸν δίκαιον, διὰ τῆς κατακτήσεως, καὶ εἶτα εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον.

Β) Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ διαμαρτυρηθῇ διὰ δημοῦσις κλπ. ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας παρὰ Πολιτείας, αἵτινες διεδέχθησαν τὴν Τουρκίαν, διότι ἔδει ν' ἀναγνωρίσῃ ὅτι αὗται ἔχουσι τὴν πλήρη κυριότητα π.χ. τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων.

IV

Σχόλιον περιοδικοῦ «Θέμιδος»*

Πρὸβλ. ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος γνωμοδότησιν τῶν καθηγητῶν κ.κ. Κ. Πολυγένους, Γ. Στρέϊτ, Κ. Ράλλη καὶ Δ. Παπούλια ἐν σελ. 158 ΛΓ΄ καὶ τὴν Ἐπίσημον Γνωμοδότησιν τοῦ εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου κ. Ν. Π. Ἐλευθεριάδου ἐν σ. 314-320 ΛΓ΄. Ἐπίσης παραβληθήτωσαν ἡ Γνωμοδότησις τῆς ὀλομελείας τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου ἐν σ. 527 ΛΔ΄ καὶ ἡ γνωμοδότησις τοῦ αὐτοῦ εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου κ. Ν. Ἐλευθεριάδου ἐν σ. 175 ΛΓ΄. Ἀλλὰ τὸ καθ' ἡμᾶς ἐπιθυμοῦμεν νὰ σκεφθῶμεν, καίτοι διατελοῦντες ὑπὸ τὸ βάρος τοσαύτης ἐπισημότητος. Ἐκ τῆς ἐν σ. 314 ΛΓ΄ ἐπισήμου γνωμοδοτήσεως, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἄνω, πληροφοροῦμεθα ὅτι παρὰ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Μονῆς Βατοπεδίου ἠγέρθη κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἀξίωσις ἐπὶ τῆς εἰς τὰ Θρακικὰ παράλια (Πόρτο-Λαγὸ) λίμνης Μπουροῦ, ἐκ δὲ τῆς ἐν σελ. 158 ΛΓ΄ καθηγητικῆς γνωμοδοτήσεως μανθάνομεν ὅτι τὴν λίμνην ταύτην κατέλαβεν ὁ Σουλτάνος τῷ 1821, ἐκδικούμενος τὴν ἣν τότε οἱ καλόγηροι τῆς Μονῆς Βατοπεδίου ἐπεδείξαντο εὐνοίαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 (ἐνθυμούμεθα ἀδελήτως κάποιους ἄλλους εὐνοήσαντας κάποια ἄλλα κινήματα μετὰ μίαν ἑκατονταετίαν), καὶ κατέστησεν αὐτὴν κτῆμα τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ περιουσίας, μεθ' ἧς αὕτη κατεστάλαξεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον. Εἰς αὐτὰ τὰ ὀλίγα λόγια γιγαντοῦται, διὰ τοὺς ἔχοντας ἀπλούστατον ἔμφυτον αἶσθημα δικαίου, τὸ ὁποῖον εἶναι πάντοτε ἐντονώτερον καὶ ἐπιβλητικώτερον πολλαπλῆς σοφίας, μία σκληρὰ ἀλήθεια συντελεσθείσης ἀρπαγῆς, ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸ διὰ τῶν πανελληνίων ἀγῶνων ἀναγεννηθὲν καὶ ὑπάρχον Δημόσιον τῆς Ἑλλάδος, κρυπτόμενον ὑπὸ τὴν νομιμότητα τῆς τουρκικῆς κτήσεως, καὶ τῆς δι' αὐτῆς εἰς αὐτό, ὡς διάδοχον, περιελεύσεως, ζητεῖ ν' ἀφαιρέσῃ, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀγωνισθέντων, τὰ ἔνεκεν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος ἀφαιρεθέντα ἀπ' αὐτῶν ὑπὸ τοῦ καθ' οὗ ὁ ἀγὼν δυνάστου, καὶ ἐν τῇ συνεχείᾳ αὐτοῦ εἶτα ἀνακτηθέντα. Ἦγουν τὸ ἑλληνικὸν Δημόσιον ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ δυνάστου καὶ ἐκάλεσεν κατ' αὐτοῦ εἰς

* «Θέμις», ΛΕ΄ (1924/25), σ. 29-31.

συναγερμὸν τὰ παντοιοτρόπως κακοποιηθέντα καὶ ληστευθέντα τέκνα του, ἀλλὰ οὐχ ἦττον φιλεῖ καὶ τοὺς ἀρπαγὰς του καὶ ἐπιφυλάσσει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὰ προϊόντα των. Ἴδε ἡ ὡμῶς κατεσκληκυῖα ἀντίληψις τοῦ αἰσθήματος τοῦ δικαίου.

Ἡ φρικαλέα αὕτη ἀλήθεια εἶναι ἀδύνατον νὰ καλυφθῇ, μὲ ὅσα καὶ ἂν ἐπιρριφθῶσιν ἐπ' αὐτῆς νομικὰ σαβανοσένδονα, οἷον καὶ τὸ ὕπερ πειρᾶται νὰ ἐπιρρίψῃ ἐπ' αὐτῆς ἡ ἐν σελ. 314 ΛΓ' ἐπίσημος Γνωμοδότησις, διὰ τῆς ἐκδοχῆς ὅτι, εἴτε ὁ Σουλτάνος εἴτε τὸ τουρκικὸν Δημόσιον κατέλαβε τὴν λίμνην, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐστί, καὶ τοῦτο διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ ὅτι τὸ καταληφθὲν (οὐχὶ κατακτηθὲν) τοῦτο περιουσιακὸν ἀντικείμενον περιῆλθεν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν δημοσίων γαιῶν καὶ ἐκ τούτου εἰς τὴν ἐπιδικτικότητα 15 ἢ 16ετοῦς, ἐὰν κριθῇ βακουφικόν, παραγραφῆς. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ γνωμοδότησις, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ καὶ μετατρέψῃ πρὸς τὴν συμφέρουσαν τῇ ἐκδοχῇ τῆς ἄποψιν, τὴν ἀτομικὴν τοῦ Σουλτάνου ἀρπαγὴν, μὴ δυναμένην δικαιολογηθῆναι ἄλλως, καὶ ὡς τοιαύτην οὕσαν ἀνεπίδεκτον νομίμων ἀποτελεσμάτων, τὴν ἐνέδυσσε, διὰ νὰ τὴν καταστήσῃ ἀγνώριστον, μὲ τὴν δωρὰν τῆς τάχα ἐκ πολεμικοῦ δικαίου πηγαζούσης κρατικῆς κατακτήσεως, χωρὶς νὰ ὑπολογίσῃ τὰς περαιτέρω τύχας, αἱ ὅποια, θὰ ἐπερίμενον, ὡς ἐν τῷ αἰσωπεῖ μύθῳ, τὴν ὑπὸ τὸ ἔνδυμα ἀποκρυβεῖσαν ἀρπαγὴν, τοσοῦτῳ μᾶλλον ὅσῳ καὶ πᾶσα πρὸς ἀπόκρυψιν προσπάθεια διὰ μεταμφίσεως ἦτο καὶ προσωρινῶς ἔτι ἀδύνατος, ἀφοῦ καὶ ὑπὸ καὶ ἄνευ δωρᾶς, δὲν ἀπέμεινε ἡ μία καὶ ἡ αὐτὴ ἀρπαγὴ καὶ οὐδὲν πλέον, μὴ δυναμένη ν' ἀλλάξῃ χαρακτῆρα ἐκ τοῦ ὅτι συνετελέσθη ὑπὸ τοῦ δεῖνα ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἢ ὑπὲρ ἄλλου. Οὐδὲ ἄλλως ἦτο καὶ καθ' ἑαυτὴν ὀρθὴ ἢ ἐπιχειρηθεῖσα σύγχυσις τῆς ἀτομικῆς περιουσίας τοῦ Σουλτάνου πρὸς τὴν τοῦ τουρκικοῦ Δημοσίου, διότι εἰς τοιαύτην ἀντιτίθεται οὐχὶ μόνον ἡ ἀπλῆ λογικὴ ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκ τῆς Συνθήκης τῶν Ἀθηνῶν, κυρωθείσης διὰ τοῦ Ν. ΔΣΙΓ' (Κδ. 1913 σ. 176) ἀντίληψις τοῦ Ὁδ. Δικαίου, καθ' ἣν ρητῶς καὶ σαφῶς τὰ κτήματα τῆς ιδιοκτησίας τοῦ Σουλτάνου διακρίνονται ἀπὸ τὰ τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου, τὰ εὕρισκόμενα ἐν ταῖς ἀνακτωμέναις χώραις (πρωτ. 2 προσ. ἐν σ. 179 αὐτόθι). Εἰρήσθω λοιπὸν τοῦτο περισσῶς, διότι δὲν χρησιμεύει εἰς τίποτε ἢ διάκρισις, ὅτι τὰ κτήματα τοῦ Σουλτάνου δὲν εἶναι τοιαῦτα τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου, ἂν καὶ ἀντιδέτως (κατὰ τὴν τουρκικὴν ἀντίληψιν) τὰ κτήματα τοῦ Δημοσίου ἦσαν -ἔστω- τοῦ Σουλτάνου, κατ' ἀνεστραμμένον τὸ εὐαγγελικὸν ρητόν: Τὰ σὰ ἐμά, ἀλλὰ τὰ ἐμὰ οὐχὶ σά.

Τεθείσης οὕτω ἐκτὸς ἀμφιβολίας τῆς διακρίσεως τῶν σουλτανικῶν κτημάτων, ἔρχεται ἡ σαφὴς διάταξις τῶν ἄρθρων 1663 καὶ 1664 τοῦ Ὁδ. Ἀστ. Κώδ.

καὶ τοῦ ἄρθρου 20 τοῦ περὶ Γαιῶν Νόμου, κατὰ τὰ ὁποῖα ρητῶς ἀναγνωρίζεται, ὅπως καὶ παρ' ὄλαις ταῖς νομοθεσίαις, καὶ παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ, ἡ ἀναστολὴ πάσης παραγραφῆς κτητικῆς ἢ ἀποσβεστικῆς, ἐφ' ὅσον χρόνον διαρκεῖ ἀνωτέρα βία, κατὰ τρόπον δέ, προσιδιάζοντα εἰς τὴν τουρκικὴν εἰλικρίνειαν, ὡς τοιαύτη ἀνωτέρα βία, ἀναστέλλουσα τὴν παραγραφὴν, χαρακτηρίζεται εἰς τὰ ἄρθρα 1663 καὶ 1664 τοῦ Ὅθ. Ἀστ. Κωδ. τὸ γεγονόςδς ὅτι ἔχει τις ἀντίπαλον ἰσχυρόν. Ἄς κλείσωμεν λοιπὸν ὅλα τὰ κιτάπια καὶ ὄλους τοὺς πολυωνύμους φεσοφόρους, σαρικοφόρους καὶ κιδαριοφόρους καὶ τούς, κατὰ τὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον, χεῖρονας τιαροφόρους συγγραφεῖς, καὶ ἄς ἐξέλθωμεν εἰς τοὺς δρόμους νὰ πιάσωμεν τὸν ἀπλοϊκώτερον ἀστὸν, ἔστω καὶ ἀράπην, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὁ ἐρωτύλος τοῦ δημῶδους τραγουδιοῦ ἤθελε νὰ μάθη πῶς πιάνεται ἡ ἀγάπη, ἴνα τὸν ἐρωτήσωμεν ἐὰν γνωρίζη κανένα ἄλλον ἰσχυρότερον, εἰς τὰ τουρκικὰ δικαστήρια, ἀντίδικον ἀπὸ τὸν Σουλτάνον. Ἀντὶ τοῦ καταπλήκτου καὶ εἰς ἀφασίαν ἐκ τῆς ἐρωτήσεως περιελεussoμένου ἀράπη, δὰ ἀπαντήσωσι καὶ οἱ τοῖχοι: Δὲν κοπιάζης, ἂν σοῦ βαστάξῃ νὰ ὑπάγῃς τὸν Σουλτάνον εἰς τὸ δικαστήριον; Αὐτὴν τὴν πρόδηλον πρὸς τὰ ἄρθρα 1663 καὶ 1664 σύγκρουσιν τῆς περὶ παραγραφῆς ἐκδοχῆς τῆς ἤθελε ν' ἀποφύγη ἡ γνωμοδότησις διὰ τῆς παρ' αὐτῆς ἐπιχειρηθεῖσης ἀμαρτυρήτου καὶ ἀτυχοῦς μεταμφίσεως τῆς σουλτανικῆς ἀρπαγῆς, ἥτις καθ' ἑαυτήν, μένουσα γυμνή, δὲν ἠδύνατο ν' ἀγάγῃ εἰς τὸ ποδοῦμενον, τὴν τουρκικὴν ἥτοι κρατικὴν κατάκτησιν, καὶ τὴν διὰ τοιαύτης τῷ Ἑλληνικῷ Δημοσίῳ δικαίωματι πολέμου περιέλευσίν τῆς.

Ἄλλ' ἄς δεχθῶμεν τὴν κατὰ τὸ 1821, συντελεσθεῖσαν σουλτανικὴν ἀρπαγὴν ὡς προσδώσασαν τῷ Τουρκικῷ Δημοσίῳ τὸ ἀρπαγὸν καὶ δι' αὐτῆς τῷ Ἑλληνικῷ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὰ ἠδύνατο νὰ ἐρωτηθῆ: Ἀπὸ πότε ἡ ἀρπαγὴ ἀλλάσσει ὄνομα καὶ φύσιν ἐκ τοῦ ὅτι ἐγένετο ὑπὸ ἐνὸς δυνάστου δι' ἑαυτὸν ἢ διὰ τὸ Κράτος του; Καὶ ἀπὸ πότε δύναται νὰ παρουσιάξῃ δικαιώματα σεβασμοῦ ἄξια, ἐμφανιζόμενα ἔστω καὶ διὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς μόνον τὰς ἐλλείψεις τῆς ἀνθρωπίνης μνήμης καλυπτούσης παραγραφῆς; Διότι πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι κατὰ τὰ δεδομένα ἐν τῷ θέματι, δὲν πρόκειται κἂν περὶ πολεμικῆς κατακτήσεως, ὑπὸ τὴν ὁποῖαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐκάλυψεν ἡ ἀνθρωπότης τὰς πολεμικὰς ἀρπαγὰς καὶ ταῖς παρέσχε τὰ νόμιμα παράσημα νομίμου κτήσεως κυριότητος, ἀπὸ τῶν ἀρχηγόνων ρωμαίων μέχρι τῶν σημερινῶν ψευδοπολιτισμένων. Πρόκειται περὶ ἀρπαγῆς συντελεσθεῖσης τῷ 1821 κατ' ἰδίῳ τῆς ἀρπαγὸς Πολιτείας ἀναγκαστικῶν ὑπηκόων τῆς, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι τὴν λαμπρὰν τύχην, ἐπανελθόντες αὐθις ὑπὸ τὴν πατρικὴν στέγην, νὰ ἀκούωσι παρὰ τῆς ὑπὲρ ἧς ἠγωνίσθησαν καὶ δι' ὃν ἀγῶνα ἀπώλεσαν τὴν περιουσίαν των, ὅτι ἡ ἀπώλεια ἐκείνη ἦτο νόμιμος καὶ ἡ δι' ἧς ἐπῆλθεν ἡ

ἀπώλεια ἐκεῖνη καταδυνάστευσις (ἢ ὑπερτάτη προσωποποίησης τῆς ἀνωτάτης βίας) δὲν ἀπέκλεισε τὴν παραγραφὴν ἐπὶ τῶν ἀπομεινῶν τυχὸν ἀπὸ τῆς καταλήψεως ἀξιώσεων τῶν καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ὡς διαδόχου ἀπορρόφῃσιν τοῦ ἀρπαγέντος. Διότι, κατὰ τινὰ τρόπον, τὰ Κράτη δύνανται νὰ ἀνακτήσωσι καὶ μετὰ δουλείαν τεσσάρων καὶ πέντε αἰῶνων, τὰς δουλωθείσας χώρας, τὴν κατάκτησιν τῶν ὁποίων οὐδεμία πώποτε ἠδύνατο νὰ καλύψῃ πάροδος χρόνου, ἀλλ' οἱ ἰδιῶται, οἱ ἀγωνισθέντες διὰ τὴν ἀνάκτησιν, δὲν δύνανται νὰ φιλονεικήσωσι τὴν νομιμότητα τῆς πρὸ τῶν αἰῶνων τούτων εἰς βάρος τῶν γενομένης κατακτήσεως, ἐφ' ὅσον ἐκ τούτου προσπορίζονται ἤδη ὄφελος ὑπὲρ τοῦ ἀνακτήσαντος τὰ τότε κατακτηθέντα. Τλήμων τῷ ὄντι ἀρετά!

Τὰ καί, ἐν ταῖς ἐπισήμοις γνωμοδοτήσεσι καὶ τῇ καθηγητικῇ φερόμενα ὅτι δὲν δύνανται νὰ νοηθῇ ἡ ὀθωμανικὴ νομοθεσία ἀναγράφουσα τὸ ἀνεπηρέαστον τῆς τουρκικῆς δικαιοσύνης ἐκ τοῦ Σουλτάνου, κατὰ τῆς περὶ τοῦ ὁποίου φροντίδος ἐν τούτοις διαμαρτύρονται, παρ' ὅλην τὴν τουρκικὴν σεμνοτυφίαν, αἱ διεθνεῖς ἐτερόδοκοι συμβάσεις καὶ ὅτι λέγων ὁ Ὄθωμ. Κώδηξ μουτεγαλήπ (δυνάστην) ἐννοεῖ ὅχι τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σουλτάνου, ἐξ ἧς ἡ ἀρπαγὴ, ἦν ὡς νόμιμον ὀλόκληρος ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐπανειλημμένως ἀνεγνώρισαν διὰ συνάψεων συμβάσεων πρὸς τὴν Ὄθωμ. Αὐτοκρατορίαν, ἀλλὰ τοὺς ἐπαναστατοῦντας κατὰ τοῦ Σουλτάνου, δύνανται νὰ προκαλέσωσι σαρκασμοὺς καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔτι τοὺς τάφους τῶν κεκοιμημένων ἐλευθερωτῶν τοῦ Γένους, ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ ἀκούσωσιν οὗτοι ὅτι αἱ ἐκ σκληρᾶς ἀνάγκης τῶν πραγμάτων ἐπιβεβλημένα εἴτε εἰς εὐρωπαίους, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἀκόμη καὶ οὐχὶ ἐπὶ τουρκικοῦ ἐδάφους, εὕρηται μαρτυρῶν περὶ καταδυναστεύσεως ὁ ἱστορικὸς μῦθος τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου ἐν Πότσδαμ παρὰ Βερολῖνον, εἴτε εἰς Ἑλληνας ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων τῶν ὁποίων εὕρηται πολλοὶ μῦθοι, ἄλλοι ἐρειπωμένοι καὶ ἄλλοι ἀλέθοντες ἔτι διὰ μηκέτι παύσαντος καταδυναστευτικοῦ ἀνέμου, συνεννοήσεις μὲ ἓνα δυνάστην μὲ ἓνα *de facto* ἀσκούοντα τὴν τυραννικὴν ἐξουσίαν του, ἀποτελοῦσιν ἀναγνώρισιν αὐτῆς καὶ ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς ἀντιλήψεως ὡς καὶ *de jure* τοιαύτης, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ὁποίας ὡς νομίμου καθεστῶτος ἐτέθη τάχα ἡ καθόλου ἀντιθέτως κατὰ τῆς ἐξ αὐτῆς ἀγριοκαταιγίδος ἐγερθεῖσα ἐθνικὴ ἀνάστασις. Ἐὰν πρὸς στιγμὴν κἄν μίαν ἐγίνετο δεκτὴ τοιαύτη ἀντίληψις ἢ ἑλλην. παλιγγενεσία τοῦ 1821, οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι καὶ οἱ ἐπακολουθήσαντες αὐτοὺς καὶ αὐτὴ ἡ μεγάλη Ἰδέα, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐνανουρίσθησαν ἅμα καὶ ἐτυραννήθησαν καὶ ἀπέθανον σειραὶ ὅλαι γενεῶν, δὲν εἶναι πλέον ἀποκατάστασις τῆς ἐν ἔτει 1453 βιαίως ἀνατραπέισης νομίμου καταστάσεως. Ἡ ἐπανάστασις

τοῦ 1821 δὲν εἶναι ἢ ὅ,τι ἐπρέσβευεν ὁ Μέτερνιχ, ἤτοι ἀποστασία τῶν ὑπηκόων κατὰ τοῦ νομίμου κυριάρχου των καὶ οἱ βαλκανικοὶ πόλεμοι, ὀργανωμένη ληστοπειρατεία κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Καὶ πρέπει ὅλοι οἱ νομιμόφρονες πολῖται, καὶ ἀπὸ τοιούτους ἔχει πλημμυρίσει ἡ Ἑλλάς, νὰ βγάλωμεν ταῖς ρεμπούπλικαῖς καὶ νὰ βάλωμεν φεσάκια, κατὰ τὴν συγκινητικὴν τοῦ μεγάλου σκοτωμένου νεκροῦ φράσιν. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ κατὰ τὸ 1917-20 ἐπιβήτορες τῆς ἐξουσίας ἐν Ἑλλάδι, ἐλέφ σενεγαλέζων ἐγκαθιδρυθέντες, θὰ ἦσαν νόμιμος ἐξουσία καὶ ὄχι ἄρπαγες καὶ οἱ ἀπελθόντες αἰμοσταγεῖς ἀπὸ χυμένον τίμιον αἷμα πτερνιστῆρες καὶ οἱ τούτους διαδεχθέντες αἰμοσταγέστεροι, θὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ νόμιμοι κάτοχοι τῆς ἐξουσίας.

Δὲν ἐνοήθη ἀκόμη ὅτι καὶ συγγραφεῖς καὶ νόμοι, ὡς ἀνεστήλωσε -χωρὶς νὰ εἶναι πολέμαρχος ἢ στρατηλάτης- εἷς ἐκ τῶν μεγάλων εἰρηρικῶν καταλυτῶν τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς μύλων τῆς αὐθαιρεσίας καὶ τῆς καταδυναστεύσεως, ἀπολίτιστος γερμανός, ὁ Jhering, ἔχουσιν ἓνα σκοπόν, πρῶτιστος δὲ τοιοῦτος εἶναι ἡ συντήρησις τῆς ἰδίας Πολιτείας, οἷα δὲν εἶναι ἡ ἄρπαγὴ τοῦ τὴν κεφαλὴν, τὸν ποντίφηκα, τὸν χαλίφην κτλ., ὡς ἀραδιάζει ἡ γνωμοδότησις, ἀποτελοῦντος Σουλτάνου. Τὸ πλᾶσμα ὅτι ἀπὸ τῆς προσαρτήσεως ὁ τουρκικὸς νόμος ἐγένετο ἐλληνικὸς δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ἐρμηνεύωμεν αὐτὸν ὡς τυχὸν ἐρμηνεύουσιν αὐτὸν οἱ μωαμεθανοὶ καὶ κατὰ τουρκικὴν ἀντίληψιν, μολονότι δὲν δίδεται ἡμῖν ὅτι ἡρμηνεύθη καὶ παρ' αὐτοῖς ἄλλως ὁ περὶ τῆς ἐκ τῆς ἐμπτώσεως ἰσχυροῦ ἀναστολῆς τῆς παραγραφῆς νόμος. Πρὸ παντὸς τὸ πλᾶσμα ἐκεῖνο δὲν σημαίνει ὅτι δύνανται νὰ ἰσχύσωσι ἐν Ἑλλάδι νόμοι ἀντικείμενοι εἰς τὴν δημοσίαν αὐτῆς τάξιν, οἷα θὰ ἦτο ἡ ἐπιδεικνυμένη νομιμοποίησις μιᾶς ἀσυστόλου ἄρπαγῆς, καθ' ὃν τρόπον θὰ ἦτο ἀδύνατος ἢ ἐν Ἑλλάδι κατίσχυσις τῆς πολυγαμίας.

Ἀλλὰ δεδόσθω ὅτι πρόκειται καὶ περὶ διὰ πολέμου κτηθείσης κυριότητος τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου, κατὰ τὸ περίεργον διεθνὲς συνονθύλευμα, τὸ ὁποῖον ἐπλάσθη καὶ ἐκαλύφθη ὑπὸ τὸ ἅγιον ὄνομα τοῦ δικαίου διὰ νὰ σκεπάξῃ τὰς ἀγριότητας τῶν ἀνθρωπίνων σπαραγμῶν. Καὶ κατὰ τὸ τότε ἰσχύον δημόσιον τοῦτο δίκαιον, πρὶν ἢ ὁ πόλεμος τῶν πολιτισμένων Λαῶν ἐξαφανίσῃ τὰ πάντα, αἱ ἰδιωτικαὶ κτήσεις ἦσαν σεβασταὶ καὶ ἀπαραβίαστοι καὶ ἡ παραβίασις των οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ ἄρπαγὴ, τὴν ὁποίαν καὶ συντελεσθεῖσαν ὑπὸ τὸ κάλυμμα τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ κατακτήσεως, εἶναι αὐτόχρημα αἷσχος νὰ συνεχίσῃ κατὰ τῶν ἰδίων, παρ' ὧν ἀφηρέθη τὸ ἄρπαγὴν ἤδη ὑπηκόων του, τὸ ἐλληνικὸν Κράτος, κρυπτόμενον ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῆ σκέπην τῆς τουρκικῆς αὐθαιρεσίας καὶ προθυμοποιούμενον νὰ δείξῃ ὅτι γίνεται ἀντάξιον διάδοχον τῆς οὐχὶ τέλος κατ' ἐχθρῶν, ἀλλὰ κατὰ τῶν ὁμοεθνῶν

ύπηκόων του άρπαγής.

Εύρισκόμεθα λοιπόν πρὸ αὐθαιρέτου καταλήψεως γενομένης οἰφδήποτε τίτλω εἴτε ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, εἴτε ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ Δημοσίου, οὐδαμῶθεν δυναμένης νὰ δικαιολογηθῇ, συνάμα δὲ πρὸ ἐπιβλητικῆς ἀποκαταστάσεως, χωρὶς νὰ τρέξῃ, καὶ ἐὰν κατέλθωμεν εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, οὐδὲ στιγμὴ παραγραφῆς, καθ' ὅλας τὰς νομοθεσίας, αἱ ὁποῖαι ἀναγράφουσι τὴν μὴ διαδρομὴν παραγραφῆς κατὰ τοῦ μὴ δυναμένου, καὶ δὴ ἐκ βίας, ἐνεργῆσαι, καὶ ἰδιαιτέρως ἐν τῇ περὶ ἧς πρόκειται περιστάσει δυνάμει τῶν ρητῶν διατάξεων αὐτοῦ τοῦ Ὅθ. Κώδικος, τῶν εἰδικώτερον ἀναφερουσῶν τὴν ἔμπωσιν ἰσχυροῦ ἀντιπάλου, οἷος δὲ ἦτο ὁ Σουλτάνος καὶ κατὰ μείζονα λόγον τὸ τουρκικὸν Δημόσιον.

Δὲν μεταβάλλεται ἡ ἀκλόνητος αὐτὴ ἀλήθεια τοῦ ἀδυνάτου τῆς διαδρομῆς παραγραφῆς ἐκ τῆς παρελεύσεως ἑκατονταετίας, διότι ἐφ' ὅσον ὑφίσταται τὸ κώλυμα καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ρωμ. δίκαιον οὐδεμίᾳ τρέχει παραγραφὴ καὶ ἐὰν αἰῶνες παρῆλθον (πρβλ. Regelsberger Γεν. Ἀρχ. § 184 Στ. III ἰδία in f.), χαρακτηριστικῶς δ' ἀναγράφεται ἐν N. 7 § 6, N. 70, N. 38 (41.1) = 6 B. 51.1 ὅτι ἡ κυριότης ἐδάφους κατακλυσθέντος ὑπὸ ὑδάτων, δὲν ἀποσβέννυται, ὅταν δὲ τὸ ἐγκαταλείψωσι τὰ ὕδατα ἀναξεῖ ἡ κυριότης τοῦ τέως κυρίου § 24 Εἰσ. 21.1, καὶ δὲν γίνεται τοῦτο ἀδέσποτον διὰ νὰ τὸ καταλάβῃ τὸ Δημόσιον, ὅσασδήποτε δεκαετηρίδας ἢ ἑκατονταετηρίδας καὶ ἂν διήρκεσεν ἡ κατάκλυσις, καθ' ὃν τρόπον καὶ τὸ κλοπιμαῖον οὐδέποτε παραγράφεται. Μία μόνη προϋπόθεσις ἀναγράφεται ἐν τοῖς νόμοις τούτοις τὸ νὰ σώζηται ἡ μνήμη περὶ τοῦ παλαιοῦ ἰδιοκτήτου (πρβλ. Α.Π. 40 (1880) 47 καὶ 48 (1883), ἔτι δὲ καὶ διατριβὴν ἐν Ἐφ. Ἑλλ. καὶ Γαλ. Νομολογίας τόμ. Γ' σ. 295-8). Ἐν προκειμένῳ ἡ τελεματώδης τουρκικὴ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος κατάκλυσις διήρκεσε τέσσαρας καὶ πλέον αἰῶνας καὶ ἡ ἐπὶ τῆς ἐπιμάχου Λίμνης ἐπὶ μίαν ἑκατονταετίαν. Ἡ κατὰ τμήματα ἀνάστασις τοῦ Γένους ἀπήλλαξε καὶ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην, καὶ ὅπως ἀρτία ἀνέθορον ἡ μία, οὕτω ἀκεραία πρέπει νὰ ἐξέλθῃ καὶ ἡ ἄλλη, ἀποδιδομένη εἰς ἐκείνους, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἠρπάγη, διότι εὐνόησαν τὴν πρώτην. Τοῦτο δὲν εἶναι πλέον ζήτημα ξηρῶν νομικῶν ἀπόψεων, ἀλλὰ ζήτημα κρατικῆς εὐπρεπείας.

Εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀπόψεως καὶ μόνης ἦτο ἐξεταστὸν τὸ ζήτημα, καὶ οὐχὶ ἀπὸ τῆς εἰς ἣν κατέγινεν ἡ καθηγητικὴ γνωμοδότησις, ἀπόψεως <τοῦ ἀναπαλλοτριώτου> τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων, διότι τοῦτο, καθιερωθὲν ὑπὸ τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὡς βεβαιούσιν οἱ γνωματεύσαντες καθηγηταί, εἶναι ζήτημα ἂν de facto ἐκράτει ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν προκειμένου μάλιστα περὶ ἀκινήτου. Ἄλλο

θέμα ὅτι κρατεῖ ἀναντιρρήτως ἀπὸ τῆς ἀνακτήσεως τῆς ἐλευθερίας τῶ 1912 ἢ 1921, ὅποτε ὑπὸ τὴν ἰσχύουσαν πλέον ἐλ. νομοθεσίαν πρέπει νὰ ἐξετασθῇ, μήπως, ἐκτὸς τοῦ διὰ τῶν διατάξεων τῶν Συνόδων ἀναπαλλατριώτου, ὑπάρχει καὶ ἡ τῶν Νεαρ. III, 131 κεφ. 6,7 Β. (5.3), Ἄρ. (Α. γ) 15 καὶ 45, Ἐπιτ. III 10, Πετρ. VIII 5 τεσσαρακονταετῆς παραγραφὴ ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὸν Ν. ΓΧΞ' τοῦ 1910.

V
Αίτησις
Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου
πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας πρὸς συμβιβασμὸν*
(ἐκπροσωπούμενης ὑπὸ τῶν Ἐπιτρόπων αὐτῆς
Γέροντος Γρηγεντίου καὶ προηγουμένου Ἀδριανοῦ)

Ἐν Ἀθήναις τῇ 23ῃ Μαΐου 1923

Πρὸς

Τὸ ἐπὶ τῆς Γεωργίας καὶ τῶν Δημοσίων Κτημάτων
Σεβαστὸν Ὑπουργεῖον

Ἡ ὑφ' ἡμῶν ἐκπροσωπούμενη Ἱερὰ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου ἤγειρε κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου τὴν ἀπὸ 1ης Μαΐου 1922 ἀγωγὴν διεκδικήσεως τῶν ἐν αὐτῇ ἀναφερομένων κτημάτων ἧτοι τῆς ἐν τῷ ὄρμῳ Πόρτο-Λαγὸ τῆς Δυτικῆς Θράκης λίμνης Μπουροῦ μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ ἰχθυοτροφείου καὶ Μονυδρίου καὶ τῶν παραρτημάτων καὶ παρακολουθημάτων αὐτῶν, ἅτινα τὸ Δημόσιον ἄνευ τινὸς δικαιώματος κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον τοῦ ἔτους 1920 κατέλαβε καὶ ἔκτοτε κατέχει, ἡ δὲ ἀγωγή αὕτη ἐκκρεμεῖ ἐνώπιον τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν.

Ἐν τῇ ἀγωγῇ ταύτῃ, ἧς συνημμένως ὑποβάλλομεν ἀντίγραφον, ἐκτίθενται λεπτομερῶς οἱ λόγοι, ἐφ' ὧν στηρίζονται τὰ δικαιώματα τῆς Μονῆς ἐπὶ τῶν εἰρημένων κτημάτων. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1821 ἡ κυριότης καὶ ἡ νομὴ τῶν κτημάτων τούτων διετέλεσεν ὑπὸ ἰδιορρύθμους συνθήκας, διότι τὸ πλεῖστον μέρος τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν διηρπάξτετο συνεχῶς ὑπὸ τοῦ Σουλτανικοῦ Ταμείου, ἐλάχιστον δὲ μέρος ἀφίετο εἰς τὴν Μονὴν κατὰ τὰ ἐν τῇ ἀγωγῇ λεπτομερέστερον ἐκτιθέμενα, τοῦτο δὲ πρὸς τιμωρίαν τῆς Μονῆς

* Ὑπόμνημα, Ἀγωγή, Αὐτοκρατορικὰ καὶ Πατριαρχικὰ Ἐπίσημα Ἐγγράφα, ὄπ.π., σ. 3-7.

ἐνεργῶς συμμετασχούσης εἰς τὸν Ἐθνικὸν ἀγῶνα. Τοὺς Τούρκους ὑπερέβαλον οἱ Βούλγαροι καταλαβόντες αὐθαιρέτως ἅμα τῇ ἐπιδρομῇ αὐτῶν εἰς τὴν Δυτικὴν Θράκην ἐν ἔτει 1913 τὰ κτήματα ταῦτα καὶ νεμόμενοι καὶ καρπούμενοι ἔκτοτε αὐτὰ μέχρι τῆς ἐκ τῆς Δυτικῆς Θράκης ἀποπομπῆς των κατὰ τὸ ἔτος 1920. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν, ἐκεῖθεν τῶν Βουλγάρων αἱ ἐγκατασταθεῖσαι Γαλλικαὶ ἀρχαὶ προέβησαν εἰς προσωρινὴν (τριετῆ) ἐκμίσθωσιν τῶν κτημάτων εἰς τὴν Μοῆν μὲ πλήρη ἀναγνώρισιν τῶν ἐπιφυλάξεων, ἃς ἐποίησατο, αὕτη, διὰ τὰ ἐπ' αὐτῶν δικαιώματά της, προϋτίθεντο δέ, ἀφοῦ ἐξήτασαν καὶ ἐπέισθησαν ὅτι τὰ κτήματα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν Μοῆν νὰ τὰ ἀποδώσωσιν εἰς αὐτήν. Τὴν ἀπόδοσιν ταύτην προέλαβεν ἡ κατάληψις τῆς Δυτικῆς Θράκης ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, συνεπεία τῆς ὁποίας ἡ ὑπόθεσις μετεβιβάσθη ἐκκρεμῆς εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἀρχάς. Ἐν τούτοις τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον καταλαβὼν τὰ κτήματα ταῦτα καὶ κατέχον αὐτὰ ἔκτοτε ἀποστέργει νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰ δικαιώματα τῆς Μοῆς, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ συνεπεία τῆς ἄνω μνησθείσης ἀγωγῆς ἡμῶν ἐκκρεμῆς δίκη.

Ἐνεκα τῆς ἰδιορρύθμου πολιτειακῆς καταστάσεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους πρὸς ὃ ὡς εἶναι πασίγνωστον, μετὰ βουλμίας αἰείποτε προσέβλεψαν καὶ προσβλέπουσι ποικιλόνυμοι τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους ἐχθροί, καὶ ἐπειδὴ μεγίστης ἀξίας ἀκίνητος περιουσία ἀνήκουσα εἰς τὰς Μοῆς τοῦ Ἁγίου Ὄρους κεῖται εἰς μέρη διατελοῦντα ὑπὸ ξένην κυριαρχίαν, πᾶσαν κατεβάλομεν ἀπ' ἀρχῆς προσπάθειαν, ἵνα ἀποφύγωμεν δικαστικὸν ἀγῶνα δεικνύοντα ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ἀμφισβητεῖ ἀπὸ αἰῶνων ἀνεγνωρισμένα καὶ ἀσκούμενα δικαιώματα τῆς μεγίστης τῶν μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀντλοῦν τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ ἐκ τῆς συνεχίσεως τῆς αὐθαιρεσίας ἐνὸς Σουλτάνου βουλευθέντος νὰ τιμωρήσῃ τὴν Μοῆν τοῦ Βατοπεδίου διὰ τὴν συμμετοχὴν αὐτῆς εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, θεωροῦντες ὅτι τοιοῦτος ἀγὼν οὔτε προσήκων δὲ ἦτο, ἀλλὰ καὶ πολλαχῶς ἐπιζήμιος ἐθνικῶς ἡδύνατο νὰ ἀποβῇ. Ἐφ' ᾧ καὶ ἀπετάθημεν πρὸς τὰ Ὑπουργεῖα τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἐπιζητοῦντες, ὅπως τὸ Δημόσιον ἀναγνωρίσῃ καὶ ἀποδώσῃ ἡμῖν οἰκειοθελῶς τὸ δίκαιόν μας. Ἴνα διευκολύνωμεν μάλιστα τὴν τοιαύτην, δυνάμεθα εἰπεῖν Ἐθνικὴν λύσιν, προσηνέχθημεν νὰ δώσωμεν εἰς τὸ Δημόσιον ὡς ἀντισταθμίσματα τὰ ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Χαλκιδικῆς καὶ ἐν τῇ περιφερείᾳ Καλαμαριᾶς δύο ἀγροκτήματα τῆς Μοῆς Σοφουλὰρ καὶ Ἁγιον Μάμαντα, χρήσιμα εἰς τὸ Δημόσιον διὰ τὴν γεωργικὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων, ἐξ ὧν τὸ μὲν Σοφουλὰρ ἐκτάσεως 18 χιλ. στρεμμάτων, ὃ δὲ Ἁγ. Μάμας ἐκτάσεως 20 χιλ. στρεμμάτων.

Ἐκ τῆς ἀφορμῆς ταύτης ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε δύο γνωμοδοτήσεις μία

τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου καὶ ἑτέρα τοῦ παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Γεωργίας εἰδικοῦ Συμβούλου κ. Ν. Ἐλευθεριάδου.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη, μὴ τεθέντων, ὡς φαίνεται, ἐνώπιον τοῦ Ν. Συμβουλίου προσηκόντως τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ζητημάτων, καθ' ὅσον δὲν εἶχεν ἐγερθῆ εἰσέτι ἡ ἄνω μνησθεῖσα ἀγωγή, μετὰ πολλῆς προχειρότητος πραγματευομένη μόνον μίαν ὄψιν τῆς ὑποθέσεως, τὴν ἀφορῶσαν εἰς τὴν παραγραφὴν τῆς ἀγωγῆς τῆς Μονῆς κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου θεωρεῖ παραγεγραμμένην τὴν ἀγωγὴν τῆς Μονῆς ἔνεκα τῆς χρησικτησίας ἐπὶ τῶν διεκδικουμένων κτημάτων τοῦ ἄρπαγος αὐτῶν Σουλτάνου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ.

Ἡ παρερμηνεῖα τοῦ ἄρθρου 1663 τοῦ Ὄθωμανικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ἐφ' οὗ τὸ Νομικὸν Συμβούλιον ἐστήριξε τὴν γνώμην του, εἶναι προφανές. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἀπασχολήσωμεν ἡμᾶς καὶ διὰ τῆς παρουσίας προβαίνοντες εἰς τὴν εὐχερῆ ἄλλως ἀντίκρουσιν τῆς γνωμοδοτήσεως ταύτης, δεδομένου, ὅτι λεπτομερῶς καὶ σαφῶς ἐξετάζεται μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸ θέμα τῆς παραγραφῆς τῆς ἀγωγῆς τῆς Μονῆς ἐν ταῖς συνυποβαλλομέναις δύο γνωμοδοτήσεσι πλειάδος ἐπιφανῶν νομικῶν καὶ καθηγητῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ὑπὸ χρονολογίαν Μαρτίου 1922 καὶ 26 Ἰανουαρίου 1923 καὶ ἰδίως τῇ δευτέρᾳ ἐξ αὐτῶν καὶ καταδεικνύεται κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον, ὅτι ζήτημα παραγραφῆς δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Ἀλλὰ θὰ ἐπιτραπῆ ἡμῖν, ἵνα μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαβείας ὑποβάλωμεν τὸ πλημμυροῦν τὴν ψυχὴν ἡμῶν ὡς Ἑλλήνων ἄρτι ἀπελευθερωθέντων ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ παράπονον διὰ μίαν περικοπὴν τῆς γνωμοδοτήσεως τοῦ Νομ. Συμβουλίου, ἣτις ἀποτελεῖ καὶ τὸ σπουδαιότερον ἐπιχείρημα ὅπως δοθῆ εἰς τὸ ρηθὲν ἄρθρον τοῦ Ὄθωμανικοῦ Νόμου, ἡ ἐρμηνεῖα, ἣτις ἐγένετο ἀσπαστὴ ἐν τῇ γνωμοδοτήσει. Φέρεται ἐν αὐτῇ ἐπὶ λέξει· «ἀμφισβητήτως θὰ ἦτο ἐντελῶς παράλογον νὰ ὑποτεθῆ, ὅτι ὁ Ὄθωμανικὸς Νόμος ἤθελεν ἀναγράψῃ διάταξιν καθ' ἣν ὁ Σουλτάνος, ὁ ἐκπροσωπῶν τὴν Ἐθνικὴν κυριαρχίαν καὶ τὸ νόμιμον καθεστῶς, ὁ κατ' ἐξοχίαν, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους ἐφορεύων εἰς τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν θεσμῶν, ἦτο δυνατὸν νὰ καταδυναστεύῃ καὶ ἐπηρεάζῃ τὴν Δικαιοσύνην ὑπὲρ τῶν ἰδιοκτῆτων αὐτοῦ ὑποθέσεων ἐπὶ ἀθεμίτῳ βλάβῃ τῶν δικαίων τῶν ἀντιδίκων του καὶ οὕτω νὰ μὴ δύναται οὗτος νὰ ἐπικαλῆται ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ δικαίωμα τῆς παραγραφῆς».

Δὲν παραδέτομεν σχόλιόν τι· μίαν πληροφορίαν ὅμως ἔχομεν νὰ μεταδώσωμεν, ὅτι πρὸς τὴν γνώμην ταύτην περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Τουρκικῆς Δικαιοσύνης, ἣτις μὲ τόσῃν θετικότητι ἐκτίθεται ἐν τῇ γνωμοδοτήσει, δὲν ἦτο σύμφωνος οὔτε αὐτὸς ὁ Σουλτάνος τῶν Τούρκων. Διότι, ἂν ὁ Σουλτάνος

εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι ἦτο ἀνίκανος νὰ καταδυναστεύῃ καὶ ἐπηρεάξῃ τὴν Τουρκικὴν Δικαιοσύνην, καὶ ὅτι πᾶς ὑπήκοος αὐτοῦ καὶ δὴ χριστιανὸς ἠδύνατο νὰ ἐγείρῃ ἀγωγὴν ἐνώπιον τῶν Τουρκικῶν δικαστηρίων κατὰ τοῦ Σουλτάνου καὶ Χαλίφου, βεβαίως δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ ἀρπάσῃ διὰ τῆς βίας τὴν ἀναπαλλοτριωτον ἄλλως ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν δευτέραν γνωμοδότησιν, τὴν τοῦ εἰδικοῦ νομικοῦ Συμβούλου τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας, πρὸς ἀποφυγὴν παλλιλλογιῶν παραπέμπομεν εἰς τὴν δευτέραν τῶν ὑφ' ἡμῶν ὑποβαλλομένων γνωμοδοτήσεων τὴν συνταχθεῖσαν ὑπὸ τῶν κ.κ. Κ. Ρακτιβάν, Κ. Ράλλη, Δ. Παπούλια, Ν. Σαριπόλου καὶ Δημ. Δίγκα, ἐν ἧ ἔν πάσῃ λεπτομερείᾳ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων τῶν νόμων καταδεικνύεται τὸ ἐσφαλμένον καὶ ἐν πολλοῖς ἀντιφαιτικὸν τῶν γνωμῶν τοῦ κ. Εἰδικοῦ Συμβούλου φθάνοντος μέχρι τοῦ σημείου ὥστε, νὰ μὴ ἐνθυμηταὶ ὅσα ὁ ἴδιος ἐπὶ τῶν αὐτῶν θεμάτων συνέγραψεν ἄλλοτε.

Τρέφομεν τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἐξετάζουσα τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν ἀπὸ τῆς προσηκούσης περιωπῆς καὶ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει ἐκ τῆς μελέτης τῶν ὑποβαλλομένων μετὰ τῆς παρούσης γνωμοδοτήσεων, ὅτι δὲν δύναται νὰ γεννηθῇ ἀμφιβολία σοβαρὰ περὶ τῆς νομιμότητος καὶ τῆς βασιμότητος τῶν δικαιωμάτων τῆς Μονῆς ἐπὶ τῶν κτημάτων τῶν διεκδικουμένων διὰ τῆς ἐκκρεμοῦς ἀγωγῆς, δικαιωμάτων ἅτινα ἐπὶ σειρὰν αἰῶνων ἐσεβάσθησαν καὶ ἀλλόφυλοι κατακτηταί, θὰ εὐαρεστηθῇ νὰ ἀναγνωρίσῃ ταῦτα, ἀποτρέπουσα τὸν κίνδυνον δικαστικοῦ ἀγῶνος, ὅστις ἐνῶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν βεβαιότητα, μέλλει νὰ ἀποβῇ κατὰ τοῦ Ἑλλ. Δημοσίου, θέλει δημιουργήσῃ ἐν ἐθνικῶς ἐπιβλαβὲς προηγούμενον εἰς βάρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκινήτου περιουσίας, τῆς κειμένης ἐν χώραις διατελούσαις ὑπὸ ξένην κυριαρχίαν, περιουσίας ἧς ἡ ἀξία ἀνέρχεται εἰς ἀρκετὰ δισεκατομμύρια δραχμῶν. (Τουρκία-Βουλγαρία-Ρουμανία-Ρωσσία)¹.

Ἔχομεν δὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι τὸ Νομικὸν Συμβούλιον τοῦ Κράτους

1. Περὶ τῶν ἐν Ρουμανία καὶ Βεσσαραβία κτημάτων, ἔχει ὑποβληθῆ εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Εἰρήνης ἀπὸ τοῦ 1918 διὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπόμνημα, δι' οὗ ζητεῖται ἡ ἀπόδοσις τῶν καθυστερουμένων εισοδημάτων τῆς Ἱ. Μονῆς ἀνερχομένων εἰς ἐν καὶ ἡμισυ ἑκατομμύριον λιρῶν.

Σημ. Παρατίθενται κατωτέρω τὸ κείμενον τῆς ἐκκρεμοῦς ἀγωγῆς τῆς Μονῆς μετὰ δύο χρυσοβούλλων καὶ ἄλλων ἐπισήμων ἐγγράφων, ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται ἡ ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας κυριότης καὶ ἀδιατάρακτος νομὴ τῆς Μονῆς ἐπὶ τῶν διεκδικουμένων κτημάτων.

τιθεμένης ἐνώπιον αὐτοῦ προσηκόντως καὶ ἐν τῇ γενικότητι αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως θέλει περιβάλῃ διὰ τοῦ κύρους τῆς γνώμης αὐτοῦ τὴν λύσιν, ἥτις ἐνδεικνύεται ἐκ τῶν πραγμάτων, ἐκ τῶν διατάξεων τῶν Νόμων, ἐκ τῆς εὐρυτέρας ἐννοίας τοῦ Δικαίου, ἐκ τῆς Ἐθνικῆς ἀνάγκης, ἐκ τοῦ καλῶς νοουμένου δημοσίου συμφέροντος.

Μετὰ τιμῆς

Ὁ πληρεξ. ἀντιπρόσωπος τῆς Ι. Μονῆς Βατοπεδίου

Ἰγνάτιος Βατοπεδινός

VI

Ἔγγραφον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὴν Ἰ. Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὁρους περὶ ἀποδοχῆς τοῦ συμβιβασμοῦ*

(Κοινοπ. πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Ἁγίου Ὁρους
Πανοσ. κον Ἰγνάτιον Βατοπεδινὸν)

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29ῃ Μαρτίου 1924

Ἀναφερόμενοι εἰς τὰ ἐπανελημμένα ἡμέτερα ἔγγραφα, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἐν Χαλκιδικῇ μετοχίων τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν ὑμῖν τὰ ἀκόλουθα.

Καίτοι κατ' ἀρχὴν ἐνεκρίθη ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ἡ μίσθωσις 18 Μετοχίων πρὸς ἐγκατάστασιν προσφύγων, ὡς μίσθωμα δὲ προὔκειτο νὰ καθορισθῇ ὁ μέσος ὅρος τῶν προσόδων τῆς τελευταίας πενταετίας ἐκάστου μετοχίου, οὐχ ἦττον ὅμως πρὸ τῶν δυσχερειῶν, ἃς τὸ Κράτος ἀντιμετωπίζει διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τόσων προσφύγων καὶ διὰ τὴν εὐρεσιν καταλλήλων γαιῶν, ἐθεωρήθη σκόπιμον εὐρύτερον νὰ ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα τῶν ἐν Χαλκιδικῇ μετοχίων καὶ νὰ δοθῇ ὀριστικὴ εἰς τοῦτο λύσις, διευκολύνουσα τὸ Κυβερνητικὸν ἔργον. Ὡς λύσις τοιαύτη τελειωτικὴ βεβαίως θὰ ἦτο ἡ ἀπαλλοτριώσις τῶν Μετοχίων τούτων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὧν παρέχουσιν εἰς τὸ Κράτος δικαιωμάτων αἱ τελευταῖαι συμβάσεις. Πλὴν ἡ Κυβέρνησις ἀποβλέπουσα εἰς τὸν ἰδιάζοντα τοῦ Ἁγίου Ὁρους χαρακτῆρα καὶ εἰς τὴν ἐξύψωσιν αὐτοῦ, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ μέτρον ἀφαιροῦν τὴν ἰδιοκτησίαν αὐτοῦ, τοῦναντίον ἐνέκρινε νὰ διακανονίσῃ οὕτως τὸ ζήτημα, ὥστε καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος οἰκονομικῶς νὰ ἐνισχυθῇ καὶ ταυτοχρόνως τὸ ζήτημα τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων νὰ ἐπιλυθῇ.

Πρὸς τοῦτο ἀπεφασίσθη.

1) Νὰ γίνῃ γενικὴ τῶν ἐν Χαλκιδικῇ μετοχίων δεκαετῆς ἐκμίσθωσις, νὰ

* *Τὸ ἀνοσιούργημα*, ἔκδ. Ἰ. Γ. Ἡλιάκης, χ.χρ. (1925;), σ. 13-15.

ἀφεθῆ δὲ δι' ἑκάστην Μονὴν καὶ πρὸς συντήρησιν αὐτῆς ἀνὰ ἓν μετόχιον.

2) Νὰ ἀναλάβῃ ἡ Κυβέρνησις τὴν ὑποχρέωσιν τῆς διαλύσεως τῶν ὑφισταμένων εἰς τὰ ἐκμισθούμενα μετόχια μισθώσεων.

3) Ὡς πρὸς τὴν ἐν τοῖς μετοχίοις ὑπάρχουσαν ἔσοδειαν ν' ἀφεθῆ μὲν αὕτη εἰς τὰς Ἱερὰς Μονάς, ἐξ ἐκείνων τῶν μετοχίων, εἰς ἃ μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς συγκομιδῆς δὲν θὰ γίνῃ ἐγκατάστασις προσφύγων, ἄλλως νὰ ὀρισθῆ ἀνάλογος ἀποζημίωσις.

4) Ὡς μίσθωμα νὰ ὀρισθῆ ὑπὲρ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγ. Ὁρους καὶ καταβαλλόμενον διὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος τὸ ποσὸν τῶν πέντε ἑκατομμυρίων δραχμῶν ἐτησίως.

5) Πρὸς ἐπίλυσιν τῆς μεταξὺ τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου ὑπαρχούσης δικαστικῆς διαφορᾶς σχετικῶς πρὸς τὴν ἐν Πορτολάγο Λίμνην Μπουροῦ καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ ἰχθυοτροφείου, ν' ἀποδοθῆ αὕτη εἰς τὴν ἀνωτέρω Μονὴν ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅπως τ' ἀνήκοντα αὐτῇ μετόχια Σοφουλὰρ καὶ Ἁγ. Μάμαντος περιέλθωσιν εἰς τὴν ἀπόλυτον κυριότητα τοῦ Κράτους καὶ ἐπὶ πλεόν, ὅπως αὕτη ἀναλάβῃ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς συντηρήσεως τῆς ἐν Ἁγ. Ὁρει Ἀθωνιάδος Σχολῆς, ἧς ἡ ἐκπαιδευτικὴ μορφή θὰ κανονισθῆ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως.

Δέον νὰ γνωρίζητε, ὅτι αἱ ἀνωτέρω ἀποφάσεις, αἵτινες προστατεύουσαι αὐτὰ ταῦτα τὰ συμφέροντα τοῦ Ἁγίου Ὁρους εἶναι καὶ αἱ τελειωτικάί, μαρτυροῦσιν ὕψιστον τῆς Κυβερνήσεως ὑπὲρ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐνδιαφέρον καὶ ὡς τοιαύτας παρακαλοῦμεν νὰ διαβιβάσητε ταύτας τὸ ταχύτερον εἰς τὴν Ἱ. Κοινότητα πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ πληρεξουσιοδοτήσῃ ὑμᾶς αὕτη, ἵνα ὑπογράψητε τὸ ταχύτερον τὴν καταρτισθησομένην ἐν τῷ μεταξὺ ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρω ὅρους σύμβασιν.

Ὁ Πρόεδρος

Ὁ ἐπὶ τῆς Γεωργίας Ὑπουργὸς

ΑΛ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Α. ΜΠΑΚΑΛΜΠΑΣΗΣ

VII Νομοθετικὸν Διάταγμα τῆς 8.4.1924*

Περὶ ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας νὰ ὑπογράψῃ δύο συμβάσεις μετὰ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος Ἁγίου Ὀρους καὶ Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου περὶ παραχωρήσεως καὶ ἐκμισθώσεως ὑπὸ τοῦ Δημοσίου διαφόρων ἀγροκτημάτων.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἀπὸ 25 Μαρτίου 1924 ψήφισμα τῆς Δ' ἐν Ἀθήναις Συντακτικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως «περὶ ἐκδόσεως Νομοθετικῶν Διαταγμάτων κατὰ τὴν διακοπὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως», προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀποφασίζομεν καὶ διατάσσομεν.

Ἄρθρον I.

Ἐξουσιοδοτεῖται ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας νὰ ὑπογράψῃ τὰς ἀκολουθῶν δύο συμβάσεις.

α) Μετὰ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὀρους ἐκπροσωπούσης τὰς ἐν αὐτῷ Ἱερᾶς Μονᾶς, σύμβασιν δεκαετοῦς ἐκμισθώσεως παρ' αὐτῆς πρὸς τὸ Δημόσιον ἀγροτικῶν κτημάτων (Μετοχίων) μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν, κειμένων ἐν Χαλκιδικῇ, ἀνηκόντων εἰς τὰς ἐν Ἀγίῳ Ὀρει Ἱερᾶς Μονᾶς πρὸς ἐγκατάστασιν ἐν αὐτοῖς προσφύγων, ἀντὶ ἐτησίου μισθώματος μὴ ὑπερβαίνοντος τὰ 5.000.000 δραχμῶν καὶ μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν τοῦ δικαιώματος τοῦ Δημοσίου, ὅπως ἐν τέλει παρατείνῃ μονομερῶς τὴν μίσθωσιν ταύτην ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς δεκαετοῦς προδεσμίας.

β) Μετὰ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὀρει Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου σύμβασιν ὀριστικῆς παραχωρήσεως καὶ μεταβιβάσεως εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Δημοσίου τῶν ἐν Χαλκιδικῇ κειμένων δύο ἀγροκτημάτων (Μετοχίων) αὐτῆς Ἁγίου Μάμαντος καὶ Σοφουλάρ, ἐπὶ ἀνταλλάγματι παραιτήσεως ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου πάσης ἀξιώσεως ἐπὶ τῆς ἐν Πορτολάγῳ τῆς Ξάνθης λίμνης Μπουροῦ μετὰ τῶν ἰχθυοτροφείων αὐτῆς τῶν παρὰ τὴν νησίδα καὶ τὰ στόμια τῆς

* Ε.τ.Κ., Α' 82.

λίμνης κειμένων (Δαλλιάνι, Καραφέ, Ταουσαντζίκ κ.λ.π.), με τὰ ἀνέκαθεν γνωστὰ τούτων ὄρια ἀποδιδομένων τῇ ἀποκλειστικῇ κατοχῇ τῆς εἰρημένης Ἱερᾶς Μονῆς καὶ μεταβιβαζομένων εἰς αὐτὴν ὄλων τῶν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἀσκουμένων δικαιωμάτων, ὑπὸ τὸν πρόσθετον δὲ ὅρον, ὅπως ἡ Μονὴ αὕτη διὰ τῆς αὐτῆς συμβάσεως ἀναλάβῃ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς συντηρήσεως, ἰδίᾳ δαπάνῃ, τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Ἀθωνιάδος Ἱερατικῆς Σχολῆς, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἑπουργείου τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανονισθησόμενα.

Τοὺς ὅρους ἀμφοτέρων τῶν εἰρημένων συμβάσεων θέλει κανονίσῃ ὁ Ἑπουργὸς τῆς Γεωργίας.

Ἄρθρον 2.

Ἐπιτρέπεται εἰς τὸν αὐτὸν Ἑπουργὸν τῆς Γεωργίας ὅπως διαλύῃ ὑφισταμένας μισθώσεις πρὸς τρίτους τῶν ὡς ἄνω ἐκμισθουμένων ἢ ὀριστικῶς παραχωρουμένων κτημάτων.

Οἱ μισθωταὶ τῶν οὕτω διαλυομένων μισθώσεων δὲν δικαιοῦνται ἀποζημιώσεως παρὰ τοῦ Δημοσίου εἰμὴ μόνον διὰ τὴν τυχόν δετικὴν αὐτῶν ζημίαν.

Ἡ ὑφισταμένη ἐσοδεῖα τῶν ὡς ἄνω μετοχίων καὶ κτημάτων δὲ ἀνήκῃ εἰς τὰς Ἱερὰς Μονὰς, πλὴν τῶν μετοχίων ἐκείνων εἰς ἃ ἡ ἐγκατάστασις τῶν προσφύγων ἤθελε γίνεαι πρὸ τῆς συγκομιδῆς τῆς εἰρημένης ἐσοδεῖας, ὅποτε τὸ Δημοσίον θέλει καταβάλλῃ ἀνάλογον ἀποζημίωσιν διὰ τὴν ἀξίαν αὐτῆς.

Ἄρθρον 3.

Ἐξουσιοδοτεῖται ὁ αὐτὸς Ἑπουργὸς Γεωργίας νὰ συμβληθῇ μετὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ὅπως αὕτη ἀναλάβῃ τὴν τακτικὴν πληρωμὴν τῶν ὡς ἄνω μισθωμάτων διὰ λογαριασμὸν τοῦ Δημοσίου.

Ἄρθρον 4.

Πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω συμβάσεις ἀπαλλάσσονται τέλους χαρτόσημου.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἑπουργὸν τῆς Γεωργίας ἀνατίθεται ἡ δημοσίευσις καὶ ἐκτέλεσις τοῦ παρόντος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8ῃ Ἀπριλίου 1924

Ὁ Ἀντιβασιλεὺς

Π. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ

Τὸ Ἑπουργικὸν Συμβούλιον

Ὁ Πρόεδρος

Ἀ. Παπαναστασίου

Τὰ Μέλη

Γ. Ροῦσος, Κ. Σταμούλης, Π. Ἀραβαντινός, Ἰ. Λυμπερόπουλος, Ἀ. Μητσοτάκης, Γ. Ἡσαΐας, Ἀ. Μπακάμπασης, Δημ. Πάζης, Θ. Πάγκαλος, Ἀ. Χατζηκυριάκος.

VIII

Ἀπόφασις Νομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους ἐπὶ τῆς καταργήσεως ἐκκρεμοῦς δίκης διὰ συμβιβασμοῦ*

Ἀριθ. Πρωτ. 100

Ἀθῆναι τῇ 20ῃ Ἀπριλίου 1924

Πρὸς

Τὸ Σὸν Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν

Διεύθυνσιν Δικαστικοῦ

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 628 ὑμετέρου ἐγγράφου λαμβάνομεν τὴν τιμὴν ν' ἀνακοινώσωμεν ὑμῖν, ὅτι ἡ ὀλομέλεια τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου, εἰς ἣν εἰσηγάγομεν τὴν περὶ συμβιβασμοῦ αἴτησιν τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἱερᾶς Μεγίστης Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου ὡς πρὸς τὴν ἀπὸ 1ης Μαΐου 1922 ἀγωγὴν αὐτῆς κατὰ τοῦ Δημοσίου ἀπεφάνητο ὁμοφώνως ὡς ἔπεται:

Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου ΑΚΑ' κατάργησις ἐκκρεμοῦς δίκης κατὰ τοῦ Δημοσίου διὰ συμβιβαστικῆς λύσεως τῆς διαφορᾶς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνῃ ἄνευ τῆς κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου καταρτιζομένης γνωμοδοτήσεως τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου.

Ἐν προκειμένῳ ὡς πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἀναφερομένην ἀγωγὴν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου, δι' ἧς διεκδικεῖται παρὰ τῆς Μονῆς ἡ ἐν Ποργολάῳ τῆς Ἐάνθης Λίμνη Μπουροῦ μετὰ τῶν ἰχθυοτροφείων αὐτῆς, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου μετὰ τὸ Νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 8ης Ἀπριλίου 1924, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξουσιοδοτεῖται ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας νὰ συνάψῃ σύμβασιν μετὰ τῆς ἐναγούσης Μονῆς περὶ καταργήσεως τῆς ἐκκρεμοῦς δίκης καὶ παραιτήσεως πάσης ἀξιώσεως τοῦ Δημοσίου ἐπὶ τῆς διεκδικουμένης λίμνης κτλ. ὑπὸ τοὺς ἐν τῷ Νομοθετικῷ Διατάγματι ἀναφερομένους ὄρους, δὲν δύναται τὸ Νομικὸν Συμβούλιον νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ συμφέροντος ἢ μὴ τοῦ συμβιβασμοῦ ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου, διότι περὶ αὐτοῦ ἔκρινεν ἡ Νομοθε-

* Τὸ ἀνοσιούργημα, ὅπ. π., σ. 25-26.

τική εξουσία κανονίσασα τὸς ὄρους τοῦ συμβιβασμοῦ καὶ συνεπῶς δὲν ἔχουσιν ἐφαρμογὴν ὡς πρὸς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν αἱ περὶ συμβιβασμοῦ διατάξεις τοῦ νόμου ΑΚΑ΄ περὶ Νομικῶν Συμβουλίων.

*Ὁ Νομικὸς Σύμβουλος
Ἄ. Κουμάντος*

ΙΧ

Ἀπόφασις Συμβουλίου Ἐπικρατείας 41/1929

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐν ὀλομελείᾳ συγκειμένον ἐκ τῶν Μιλτ. Ἀγαθονίκου, Ἀντιπροέδρου, Σ. Παπαντωνάκη, Ν. Γιαμαλάκη, Ἀ. Φίλωνος, Θ. Ἀγγελοπούλου, Χρ. Οἰκονομοπούλου, Ν. Κολυβά, Δ. Πίκουλα, Φ. Παπαγεωργίου, Συμβούλων, Π. Μερτικοπούλου καὶ Δ. Τσουπλακίδου, Παρέδρων.

Συνεδριάσαν δημοσίᾳ ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ τῇ 24ῃ Μαΐου 1929, παρουσία καὶ τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου Δ. Κοντογιάννη, ἴν' ἀποφασίση ἐπὶ τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως τῆς Μονῆς Βατοπεδίου παραστάσης διὰ τοῦ πληρεξουσίου τῆς Μοναχοῦ Ἰ. Βατοπεδινοῦ, ὅστις διώρισεν ἐπ' ἀκροατηρίῳ πληρεξουσίου Δικηγόρους τοὺς Ἰ. Ἡλιάκην, Τεξεδάκην καὶ Γεωργίτην, τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας παραστάντος διὰ τοῦ Νομικοῦ Συμβούλου Λ. Κουμανταράκη.

Ἀκοῦσαν τοῦ Εἰσηγητοῦ Συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας Ν. Κολυβά ἀναγνόντος καὶ ἀναπτύξαντος τὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ, καθ' ἣν τὸ ἱστορικὸν τῆς προκειμένης ὑποθέσεως ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἡ προσφεύγουσα Μονὴ Βατοπεδίου διὰ τῆς ἀπὸ 13 Ἀπριλίου 1929 προσφυγῆς τῆς ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας προσέβαλεν τὴν ὑπ' ἀριθ. 27906 καὶ ἀπὸ 5 Ἀπριλίου 1929 πρᾶξιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας, ὡς ἀρνηθέντος τούτου νὰ προβῆ εἰς τὴν σύναψιν τῆς ἐν τῷ Νομ. Διάτ/τι τῆς 8ης Ἀπριλίου 1924 δημοσιευθέντι ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 82 καὶ ἀπὸ 10ης Ἀπριλίου 1924 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως (Τεῦχος Ιον) προβλεπομένης συμβάσεως περὶ παραχωρήσεως εἰς τὴν Μονὴν Βατοπεδίου, ἔναντι ὀρισμένων ἀνταλλαγμάτων καὶ εἰδικῶς τῆς μεταβιβάσεως εἰς τὸ Δημόσιον κατὰ πλήρη κυριότητα δύο ἀγροκτημάτων τῆς, τῆς κατοχῆς τῆς ἐν τῇ περιφερείᾳ Ξάνθης κειμένης ἰχθυοτροφῆς λιμνοθαλάσσης Μπουροῦ, ἣν δι' ἀγωγῆς αὐτῆς, ἐγερθείσης ἐν ἔτει 1922 διεξεδίκει ἡ Μονὴ ὡς κυρία, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι τὸ Νομ. τοῦτο Διάταγμα ἠτόνησεν, ἀφοῦ ἡ ἀρμοδιότης ἐπὶ τῶν ἰχθυοτροφείων ὑπάγεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, αἱ δὲ διεκδικήσεις τῆς μονῆς ἐκρίθησαν ἀβάσιμοι ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τοῦ

Νομικοῦ Συμβουλίου καὶ ἠτήσατο ὅπως ὑποχρεωθῇ ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας νὰ προβῇ εἰς τὴν ὀφειλομένην νόμιμον ἐνέργειαν, συνισταμένην εἰς τὴν ὑπογραφήν τῆς συμβάσεως τῆς προβλεπομένης ὑπὸ τοῦ μνησθέντος Ν.Δ. καὶ τῶν ἀνταλλαγέντων τηλεγραφημάτων μεταξὺ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας, ἀποστέιλαντος πρὸς τὸ Ἅγιον Ὅρος τὸ ἀπὸ 29ης Μαρτίου 1924 τηλεγράφημα, ὅπερ προσυπεγράφη καὶ παρὰ τοῦ Προέδρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἀποστέιλαντος πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας τὸ ἀπὸ 5ης Ἀπριλίου 1924 τηλεγράφημα. Ἐπὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως προέκυψαν τὰ ἑξῆς ζητήματα.

1) Νομιμοποιεῖται ὁ προσφεύγων πρὸς ἄσκησιν προσφυγῆς;

2) Συντρέχει ἀπαράδεκτον τῆς ἀσκηθείσης προσφυγῆς ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ἡ ἄρνησις τῆς Διοικήσεως, ὅπως ὑπογράψῃ τὰς ἐν τῷ Ν.Δ. τῆς 8ης Ἀπριλίου 1924 προβλεπομένας συμβάσεις, ἐξεδηλώθη σιωπηρῶς πρὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Νόμου 3713 περὶ Συμβουλίου Ἐπικρατείας;

3) Ἡ προσβαλλομένη ἀρνητικὴ πρᾶξις τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας ἀποτελεῖ ἐκτελεστὴν πρᾶξιν, συμφώνως πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 46 τοῦ Νόμου 3713 ἢ μήπως δὲν εἶνε ἐκτελεστὴ καὶ συνεπῶς ἡ προσφυγὴ εἶνε ἀπαράδεκτος;

4) Ἡ διὰ τοῦ μνησθέντος Ν.Δ. παρεχομένη ἐξουσιοδότησις εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Γεωργίας πρὸς ὑπογραφήν τῆς συμβάσεως δημιουργεῖ ὑποχρέωσιν τῆς Διοικήσεως πρὸς ὠρισμένην ἐνέργειαν καὶ εἰδικῶς πρὸς ὑπογραφήν τῆς Συμβάσεως, δημιουργοῦσα συγχρόνως ἀντίστοιχον δικαίωμα τοῦ ιδιώτου εἰς τὸ νὰ ἀξιῶσῃ τὴν ἐνέργειαν τῆς διοικήσεως, ἢ μήπως χορηγεῖται ἐξουσιοδότησις εἰς τὴν διοίκησιν νὰ ὑπογράψῃ ἢ μὴ τὴν σύμβασιν κατ' ἐλευθέραν κρίσιν, ἀφοῦ μάλιστα συμφώνως πρὸς τὸ ἀκροτελεύτιον ἐδάφιον τοῦ εἰρημένου Ν.Δ. τοὺς ὅρους τῶν εἰρημένων συμβάσεων θέλει κανονίσῃ κατ' ἐλευθέραν κρίσιν ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας;

5) Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν διὰ τοῦ Ν.Δ. ἐπιβάλλεται ἡ ἐνέργεια τῆς διοικήσεως ὡς ὑποχρέωσις παρεχομένου συγχρόνως ἀντιστοίχου δικαιώματος εἰς τὸν ιδιώτην νὰ ἀξιῶσῃ τὴν ἐνέργειαν ταύτην ἐρωτᾶται ἂν τὸ δικαίωμα τοῦτο δύναται νὰ ἀσκηθῇ δικαστικῶς καὶ ἐν καταφατικῇ περιπτώσει ἂν τὸ δυνατόν τῆς δικαστικῆς ἐπιδιώξεως ἔστω καὶ ὑπὸ μορφήν καταβολῆς τοῦ διαφέροντος διὰ τὴν προκύπτουσαν ζημίαν ἐκ τῆς παραλειπομένης πράξεως ἀποτελεῖ ἕτερον ἔνδικον μέσον, ἀποκλείον τὴν προσφυγὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 46 τοῦ νόμου 3713;

6) Ἡ ὀφειλομένη νόμιμος ἐνέργεια τῆς διοικήσεως, συμφώνως πρὸς τὸ

Άρθρον 47 ἐδ. 2 τοῦ νόμου 3713, δέον ρητῶς νὰ καθορίζηται ἐν τῷ νόμῳ καὶ δὴ κατ' ἔναντι τοῦ ἀντλοῦντος ἐκ τῆς ὀφειλομένης ἐνεργείας τῆς διοικήσεως δικαίωμα, ὅποτε ἡ διὰ θετικῆς ἢ ἀρνητικῆς πράξεως τῆς διοικήσεως προσβολὴ τοῦ δικαίωματος ἀποτελεῖ προσβολὴν τοῦ νόμου, ὅστις τὸ ἐδημιουργήσεν ἢ ὡς ὀφειλομένη νόμιμος ἐνέργεια δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ἐνέργεια, ἣτις δὲν καθορίζεται μὲν ρητῶς ἐν τῷ νόμῳ, χορηγεῖται ὅμως παρ' αὐτοῦ διακριτικὴ ἐξουσία εἰς τὴν διοίκησιν νὰ ἐνεργήσῃ ἢ μὴ ὠρισμένην πρᾶξιν, ὅποτε συντρεχουσῶν τῶν περιπτώσεων πρὸς ἐνέργειαν πράξεως ἢ διοικήσεως ὀφείλει νὰ ἐνεργήσῃ καὶ συνεπῶς ἡ ρητὴ ἢ σιωπηρὰ ἄρνησις αὐτῆς πρὸς ἐνέργειαν ἀποτελεῖ ἄρνησιν ὀφειλομένης νομίμου ἐνεργείας;

7) Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἡ ὀφειλομένη νόμιμος ἐνέργεια δὲν καθορίζεται μὲν ἐν τῷ νόμῳ, ἐνδείκνυται ὅμως ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἡ ρητὴ ἢ σιωπηρὰ ἄρνησις ἐνεργείας, ἰσοδυναμοῦσα πρὸς ἀρνητικὴν διοικητικὴν πρᾶξιν, δύναται νὰ προσβληθῇ διὰ κατάχρησιν ἐξουσίας συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 47 ἀρ. 4 τοῦ νόμου 3713;

8) Δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὅτι ἠτόνησε τὸ μνησθὲν Ν.Δ. ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ἡ περὶ ἧς ἡ ἔρις λιμνοθάλασσα δὲν ὑπάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας, ἀλλ' εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ἢ ἄλλης ἀρμοδίας ὑπηρεσίας καὶ συνεπῶς, ὅτι ἐκ μόνου τοῦ λόγου τούτου, δὲν δύναται ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας νὰ ὑπογράψῃ τὰς προβλεπομένας ἐν τῷ Ν.Δ. συμβάσεις, ὡς οὗτος ἰσχυρίζεται ἐν τῇ προσβαλλομένῃ πράξει;

Ἀκοῦσαν τῶν πληρεξουσίων αἰτησαμένων τὴν παραδοχὴν αἰτήσεως ἀκυρώσεως.

Τοῦ ἀντιπροσώπου Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας αἰτησαμένου τὴν ἀπόρριψιν ταύτης.

Ἴδὸν τὰ σχετικὰ

Σκεφθὲν κατὰ τὸν νόμον

Ἐπειδὴ ὁ προσβαλλόμενος λόγος ἀπαραδέκτου τῆς προσφυγῆς ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ἡ διὰ τῆς προσβαλλομένης πράξεως ἐκδηλουμένη ἄρνησις τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας ἀποτελεῖ ἐπικύρωσιν προηγουμένης ἀρνήσεως, ἐκδηλωθείσης κατ' ἔναντι τῆς προσφευγούσης μονῆς διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 116367 καὶ ἀπὸ 1ης Ὀκτωβρίου 1924 ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας καὶ συνεπῶς δέον νὰ θεωρηθῇ ἡ πρᾶξις συντελεσθεῖσα πρὸ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου 3713 καὶ μὴ ὑποκειμένη ὡς ἐκ τούτου εἰς προσβολὴν, κρίνεται ἀβάσιμος, διότι ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ὑπόκεινται ἢ μὴ εἰς προσφυγὴν αἰ πρὸ τῆς

ἰσχύος τοῦ νόμου 3713 ἐκδηλωθεῖσαι ρηταὶ ἀρνήσεις πρὸς παροχὴν ὀφειλομένης νομίμου ἐνεργείας, αἵτινες δὲν διαφέρουν κατ' οὐσίαν τῶν μὴ κοινοποιημένων σιωπηρῶν ἀρνήσεων, ἢ σήμερον προσβαλλομένη ἀρνητικὴ πρᾶξις τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας, ἐμπίπτουσα ἐντὸς τῶν χρονικῶν ὁρίων τοῦ νόμου, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρᾶξις ἐπικυρωτικὴ τῆς προτέρας ἀρνήσεως τῆς διοικήσεως, διότι ὡς ἐπικυρωτικαὶ πράξεις θεωροῦνται αἱ πράξεις τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς, δι' ὧν ἐπικυροῦται τὸ περιεχόμενον πράξεως ὑφισταμένης εἴτε, λόγῳ ἐνασκηθείσης ἱεραρχικῆς προσφυγῆς, ὅτε ἐκτελεστὴ εἶνε ἡ πρᾶξις τῆς ὑφισταμένης, εἴτε, λόγῳ διατάξεως νόμου, ἐνῶ αἱ ἐπαναλαμβανόμενα ἀρνήσεις πρὸς παροχὴν τῆς ὀφειλομένης νομίμου ἐνεργείας ἀποτελοῦν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰς πράξεις ἐκτελεστὰς καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἢ προσβαλλομένη πρᾶξις ἀποτελεῖ αὐτοτελεῖ ἐκτελεστὴν πρᾶξιν, ἐξ' ἧς προβαίνει νομικὴ ἐνέργεια, συνισταμένη ἐν τῇ παρεμποδίζει τῆς ἱκανοποιήσεως τοῦ συμφέροντος τοῦ προσφεύγοντος χωρὶς παντάπασις ἢ τυχὸν παρ' αὐτοῦ ἀποδοχῆ τῆς προτάσεως ἀρνήσεως νὰ ἐπηρεάξῃ τὸ δικαίωμα τῆς προσφυγῆς, ἣτις ἔχουσα ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἱκανοποίησιν προσβληθέντων δικαιωμάτων, ἀλλ' εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς νομιμότητος τῆς διοικήσεως ἐπ' ἀφορμῇ προσβολῆς δικαιώματος ἢ συμφέροντος τοῦ προσφεύγοντος.

Ἐπειδὴ, ἐπιπροσθέτως, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπικαλουμένης προτέρας ἀρνητικῆς ἀπαντήσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας, δὲν δύναται νὰ συναχθῇ ρητὴ ἄρνησις τῆς Διοικήσεως, ἐφ' ὅσον ἐν ταύτῃ δὲν ἀρνεῖται νὰ ὑπογράψῃ ὁ Ὑπουργὸς κατὰ τρόπον ὀριστικόν, ἀλλὰ διστάζει νὰ ὑπογράψῃ, παρέχων τὴν ἐντύπωσιν τῆς προσωρινότητος τῆς ἀρνήσεως, ἀφοῦ μάλιστα δὲν προσεφέρετο νὰ ἐπιστρέψῃ τὰ ληφθέντα κατ' οὐσίαν παρὰ τῆς μονῆς ἀνταλλαγέντα, ὅπερ ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ Διοίκησις, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ φακέλλου, ὅτε μὲν ἐνεφανίζετο ἐσωτερικῶς ὡς ἐπιμένουσα εἰς τὴν ἄρνησιν, ὅτε δὲ προκαλοῦσα τὴν γνώμην τῆς ὀλομελείας τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου, ἣν ἐπικαλεῖται καὶ ἡ προσφεύγουσα Μονή, ἐπὶ τῆς ὑποχρέωσιν αὐτοῦ πρὸς ὑπογραφήν, ἣτις ὄντως ἐξεδηλώθη κατὰ τρόπον ὁμόφωνον περὶ τῆς ὑποχρέωσιν τοῦ Ὑπουργοῦ πρὸς ὑπογραφήν τῆς συμβάσεως καὶ δὴ εἰς χρόνον μεταγενέστερον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ἐπικαλουμένου ἐγγράφου.

Ἐπειδὴ ἀρμόδιον εἶνε τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας νὰ κρίνῃ τὴν προσβαλλομένην μονομερῆ ἐκτελεστὴν πρᾶξιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας, τὸ μὲν, διότι κατέστη τοῦτο ἀρμόδιον ἐκ τοῦ Συντάγματος καὶ τοῦ νόμου νὰ κρίνῃ τὰς πράξεις τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ἀδιακρίτως τοῦ περιεχομένου

αὐτῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ὑπαγωγῆς τῆς διοικήσεως εἰς τοὺς κανόνας τῆς νομιμότητος καὶ συνεπῶς καὶ τὰς μονομερεῖς πράξεις διαχειρίσεως, ἐφ' ὅσον αὗται δὲν συμπλέκονται πρὸς ἑτέραν δηλωθεῖσαν βούλησιν καὶ δὴ κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μὴ καθίσταται δυνατὴ ἡ ἀπόσπασις τῆς μονομεροῦς δηλώσεως τῆς βουλήσεως τῆς διοικήσεως ἐκ τοῦ συμπλέγματος τῶν ἐκατέρωθεν δηλωθεισῶν βουλήσεων, ὁπότε ἀναγκαίως καθίστανται ἀρμόδια τὰ τακτικὰ δικαστήρια, τὸ δέ, διότι ἡ μονομερὴς αὕτη πράξις τῆς διοικήσεως ἔχει περιεχόμενον ἄρνησιν διοικητικῆς ἐνεργείας πρὸς ὑπογραφήν τῆς διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 8ης Ἀπριλίου 1924 φερομένης συμβάσεως, ἣτις εἶτε ἔχει αἰτίαν τὸν μετὰ τῆς μονῆς συμβιβασμόν, εἶτε μὴ, φέρει μορφήν δικαιοπραξίας παραχωρήσεως διοικητικοῦ περιεχομένου, ἀφοῦ τὸ προέχον εἶνε οὐχὶ ἡ μεταβίβασις τῆς κυριότητος τῆς παρὰ τοῦ δημοσίου (Διοικήσεως) ὡς διαδόχου τοῦ Βουλγαρικοῦ κατεχομένης λιμνοθαλάσσης Μπουροῦ εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου, ὑποχρεουμένην ἀντιθέτως νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὸ δημόσιον λόγῳ ἀνταλλάγματος τὴν κυριότητα τῶν παρ' αὐτῆς κατεχομένων δύο ἀγροκτημάτων, ἀλλ' ἡ παραχώρησις τῆς κατοχῆς τῆς Λιμνοθαλάσσης, ὡς ἄλλωστε ἐν τῷ Ν.Δ. σαφῶς καθορίζεται, διὰ τῆς παρὰ τοῦ δημοσίου παραιτήσεως τῶν ἐπὶ ταύτης ἀσκουμένων δικαιωμάτων, οὐχὶ βεβαίως ὡς ἐπὶ περιουσίας τοῦ δημοσίου, ἀλλ' ὡς ἐπὶ περιουσίας δημοσίας, ἀφοῦ αἱ Λιμνοθάλασσαι ὡς τοιαύτη περιουσία θεωροῦνται καὶ δὲν εἶνε δεκτικαὶ ἀστικῆς κυριότητος καὶ συνεπῶς ἡ παραχώρησις αὕτη, ἣτις οὐδὲν ἔπηρεάζεται ὑπὸ τοῦ παρεχομένου ὑπὸ τῆς μονῆς ἀνταλλάγματος, ἐμφανίζουσα τὴν διοίκησιν ὡς δημοσίαν ἐξουσίαν, δὲν μεταγγίζει κυριότητα ἀστικοῦ δικαίου, ἀλλὰ διοικητικοῦ δικαίου, οὗσα ἐκ τῆς φύσεώς της ἀνακλητὴ, ἐφ' ὅσον τὸ γενικὸν συμφέρον ἢ τὸ συμφέρον τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, προσηκόντως ἐκτιμώμενον, θὰ ἐπέβαλε, τὴν ἀνάκλησιν ταύτης ἢ θὰ παρεβιάζοντο οἱ ὄροι τῆς παραχωρήσεως, δι' οὓς ἐχορηγήθη εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Γεωργίας ἐκ τοῦ Ν.Δ. ἀδέσμευτος διακριτικὴ ἐξουσία νὰ καθορίσῃ μονομερῶς τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ποικιλοτάτης μορφῆς, ὡς λ.χ. τὸν διακανονισμόν τῆς κοινῆς χρήσεως καὶ τῆς ἀστυνομίας τῆς λιμνοθαλάσσης, τὴν ἐπιστημονικὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἰχθυοτροφείας, τὴν διαμόρφωσιν τῆς λιμνοθαλάσσης, τὸν καθορισμόν τῶν παροχθίων δικαιωμάτων καὶ δυναμένων νὰ μεταβάλλουν τὴν παραχώρησιν ταύτην καὶ εἰς παραχώρησιν δημοσίας ὑπηρεσίας.

Ἐπειδὴ δι' οὐδεμιᾶς ἄλλης παραλλήλου προσφυγῆς δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἀποτέλεσμα ὅμοιον καὶ συμφερότερον τῇ προσφευγούσῃ πρὸς τὸ ἐπιτυχανόμενον διὰ τῆς ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀσκήσεως τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀκυρώσεως, ἀφ' ἐνὸς μὲν, διότι οὐδεμία ἄλλη παράλ-

ληλος καὶ εὐθεία προσφυγὴ συντρέχει δι' ἧς νὰ δύνηται ἢ προσφεύγουσα μονὴ νὰ προσβάλλῃ κατ' εὐθείαν καὶ ἐνώπιον δικαιοδοσίας τὴν ἀρνητικὴν πράξιν ἐπὶ σκοπῷ ἐξαφανίσεως αὐτῆς καὶ ἐξ ἀναγκασμοῦ τῆς διοικήσεως εἰς τὴν ὀφειλομένην νόμιμον ἐνέργειαν καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ συγχρόνως τὸν παρ' αὐτῆς προτεινόμενον λόγον τῆς καταχρήσεως ἐξουσίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἢ προσβαλλομένη μονομερῆς ἀρνητικὴ πράξις ἀφορᾷ εἰς ἄρνησιν ὀφειλομένης νομίμου διοικητικῆς ἐνεργείας πρὸς ὑπογραφὴν τῆς μνησθείσης δικαιοπραξίας διοικητικοῦ περιεχομένου καὶ συνεπῶς οὐδεμίᾳ ἄλλῃ δικαιοδοσία δύνата ἐπωφελέστερον νὰ κρίνῃ τὴν ἐγειρομένην ἐντεῦθεν διοικητικὴν ἀμφισβήτησιν καὶ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὴν διοίκησιν τὴν ἄσκησιν τῆς δημοσίας αὐτῆς ἐξουσίας, ἢν παραλείπει νὰ ἀσκήσῃ ἢ νὰ ὑποκατασταθῇ εἰς τὴν διοίκησιν καὶ νὰ θεωρήσῃ τὴν παραχώρησιν ταύτην συντελεσθεῖσαν, ἐφ' ὅσον δὲν ἐγένετο εἰσέτι ὁ προσδιορισμὸς ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας τῶν ὅρων αὐτῆς, οἵτινες ἐν πάσῃ περιπτώσει ὡς ἐκ τῆς χορηγουμένης εἰδικῆς καὶ ἀδεσμεύτου διακριτικῆς ἐξουσίας πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ καὶ ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ παραχωρουμένου πράγματος, δὲν δύνата νὰ θεωρηθοῦν ἐπουσιώδεις καὶ ἐξυπακουόμενοι ἐκ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου.

Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ ἀπὸ 8ης Ἀπριλίου 1924 Ν.Δ. καὶ τῶν ἀνταλλαγέντων μεταξὺ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας καὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους τηλεγραφημάτων, ἐπεχόντων θέσιν αἰτιολογικῆς τοῦ Ν.Δ. ἐκθέσεως, σαφῶς συνάγεται, ὅτι ὁ νομοθέτης ἐξουσιοδοτήσας τὴν Διοίκησιν νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἐν αὐτῷ ἀναφερομένην σύμβασιν περὶ μεταβιβάσεως εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τῆς ἀποκλειστικῆς κατοχῆς τῆς λίμνης Μπουροῦ, ἠθέλησε νὰ δεσμεύσῃ τὴν διακριτικὴν αὐτῆς ἐξουσίαν, καταλιπὼν ταύτην ἀδέσμευτον μόνον ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν ὅρων τῆς συμβάσεως, ὅπερ ἔτι μᾶλλον ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι συνήφθη ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἡ ἑτέρα τῶν προβλεπομένων ἐν τῷ αὐτῷ Ν.Δ. δύο συμβάσεων περὶ ἐκμισθώσεως εἰς τὸ δημόσιον τῶν ἀγροκτημάτων τοῦ Ἁγίου Ὁρους πρὸς ἐγκατάστασιν προσφύγων, ἧτις τελεῖ ἐν ἀλληλοεξαρτήσῃ πρὸς τὴν προβλεπόμενην περὶ ἧς ὁ λόγος σύμβασιν καὶ παρεχώρησεν μάλιστα ἢ μονὴ Βατοπεδίου ἔκτοτε καὶ ἄνευ προσθέτου μισθώματος τὴν χρῆσιν τῶν δύο ἀγροκτημάτων, ἅπερ ὄφειλε νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὸ Δημόσιον ὡς ἀντάλλαγμα διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ μεταβίβασιν τῆς κατοχῆς τῆς λίμνης.

Ἐπειδὴ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἢ ἐν τῷ Ν.Δ. καθοριζομένη ἐνέργεια τῆς Διοικήσεως πρὸς ὑπογραφὴν τῆς συμβάσεως ἀποτελεῖ ὀφειλομένην νόμιμον ἐνέργειαν διαγραφομένην κατέναντι τῆς μονῆς, ἧτις οὕτω δικαιούται νὰ ἀξι-

ώση ταύτην καὶ συνεπῶς ἡ παράλειψις τῆς ἐνεργείας ταύτης ἀποτελεῖ παράλειψιν ὀφειλομένης νομίμου ἐνεργείας καὶ παράβασιν τῶν ὑποχρεουσῶν τὴν Διοίκησιν διατάξεων.

Ἐπειδὴ ἐπιπροσδῆτως, ὡς ὀφειλομένη νόμιμος ἐνέργεια τῆς Διοικήσεως θεωρεῖται καὶ ὅταν δὲν δεσμευῆται μὲν ἐν τῇ ἐνεργείᾳ αὐτῆς ἡ Διοίκησις, ἀρνεῖται ὅμως τὴν παροχὴν ταύτης λόγῳ καταχρήσεως ἐξουσίας, ἣν ἐπικαλεῖται ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἢ προσφεύγουσα Μονὴ καὶ ἥτις ὄντως συντρέχει, τὸ μὲν, διότι οἱ ἐν τῇ προσβαλλομένῃ πράξει ἐπικαλούμενοι λόγοι τῆς ἀτονίας τοῦ εἰρημένου Ν.Δ. λόγῳ τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐπὶ τῶν ἰχθυοτροφείων καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ ἐν ἔτει 1922 ἐγερθεῖσα ὑπὸ τῆς μονῆς Βατοπεδίου διεκδικητικὴ ἀγωγή ἐκρίθη παρὰ τῆς ὀλομελείας τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου ὡς ἀβάσιμος, ἐλέγχονται ἀστήρικτοι καὶ ἄσχετοι πρὸς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, ἀφοῦ ὁ μὲν νομοθέτης, καὶ ἂν ἔτι ἐπρόκειτο ἀποκλειστικῶς περὶ ἰχθυοτροφείου καὶ οὐχὶ περὶ Λιμνοδαλάσσης οὐδαμῶς κωλύεται νὰ ὀρίσῃ ἀρμοδιότητα ἄλλην τῆς συνήθους ὑφισταμένης, ἀρκεῖ μόνον νὰ τηρηθῇ διάταξις τοῦ ἄρθρου 29 τοῦ Συντ/τος, ὡς αὕτη ἐπισημῶς ἠρμηνεύθη καὶ ἥτις ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐτηρήθη, τοῦ Ν.Δ. φέροντος καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Ὁ δ' ἕτερος λόγος οὐδεμίαν ἀσκεῖ ἐπιρροήν, ἀφοῦ ἡ μὲν γνωμοδότησις τῆς ὀλομελείας τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου δὲν ἀποτελεῖ δεδικασμένον, ὁ δὲ νομοθέτης, ἐν ἐπιγνώσει προδήλως τῆς καταστάσεως ταύτης, προέβη βραδύτερον εἰς ἕτερον νομοθετικὸν διακανονισμὸν καὶ συνεπῶς οἱ ἐπικαλούμενοι λόγοι εἶνε καταδήλως ξένοι πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον παρὰ τοῦ εἰρημένου νομοθετικοῦ διατάγματος σκοπὸν. Τὸ δέ, διότι ἐκ τοῦ φακέλλου τῆς ὑποθέσεως ἐπίσης καταδήλως συνάγεται, ὅτι ἡ ἄρνησις τῆς διοικήσεως πρὸς ὑπογραφὴν τῆς συμβάσεως ἔχουσα ὡς αἰτίαν καὶ σκοπὸν τὴν διατήρησιν τῆς λίμνης, λόγῳ τῆς οἰκονομικῆς αὐτῆς ἀξίας, οὐ μόνον δὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ γενικὸν συμφέρον καὶ ἐξέρχεται τοῦ σκοποῦ τοῦ Ν.Δ., ἀλλὰ καὶ ἀντιτίθεται εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς καλῆς διοικήσεως, ἐφ' ὅσον τὸ Δημόσιον ἀπέκτησε κατ' οὐσίαν τὰ παρὰ τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τῆς Μονῆς Βατοπεδίου ὑποσχεθέντα ἀνταλλάγματα τὰ ὅποια δὲν προσφέρεται κἂν νὰ ἐπιστρέψῃ ἢ κατ' ἄλλον τρόπον νὰ διακανονίσῃ. Ἡ τυχὸν ἄλλωστε ἀνισότης τῶν ἐκατέρωθεν παρεχομένων ὀφελημάτων θὰ ἠδύνατο νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει κατὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ὄρων ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας συνδυάζοντος τὸ συμφέρον τοῦ δημοσίου πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Μονῆς Βατοπεδίου, ἀφοῦ ἡ σύμβασις αὕτη ἔχει μορφήν παραχωρήσεως, ἥτις στηρίζεται ἐπὶ τῆς καλῆς πίστεως καὶ τῆς ἐξισώσεως τῶν ἐκατέρωθεν παρεχομένων ὀφελημάτων.

Διὰ ταῦτα

Ἴδὸν καὶ τὰ ἄρθρα 47 καὶ 50 ἐδ. 3 τοῦ νόμου 3713.

Δέχεται τὴν ὑπὸ κρίσιν αἴτησιν τῆς Μονῆς Βατοπεδίου.

Παραπέμπει τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Γεωργίας, ὅπως προβῆ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὀφειλομένης παρ' αὐτοῦ νομίμου ἐνεργείας συνισταμένης ἐν προκειμένῳ εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν ὄρων καὶ ὑπογραφὴν τῆς ὑπὸ τοῦ Ν.Δ. τῆς 8ης Ἀπριλίου 1924 προβλεπομένης δευτέρας συμβάσεως, κατὰ τὰ εἰδικώτερον ἐν τῷ σκεπτικῷ ὀριζόμενα.

Καταδικάζει τὸ Δημόσιον εἰς τὰ τῆς δίκης ἔξοδα ἐκ Δραχμῶν χιλίων πεντακοσίων καὶ

Διατάσσει τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ κατατεθέντος παραβόλου.

Ἐκρίθη καὶ ἀπεφασίσθη, ἐν Ἀθήναις τῇ 28ῃ Ἰουνίου 1929 καὶ ἐδημοσιεύθη αὐτόδι ἐκτάκτως τῇ 2ῃ Ἰουλίου 1929.

Ὁ Ἀντιπρόεδρος
Μιλτ. Ἀγαθόνικος

Ὁ Γραμματεὺς
Δ. Κοντογιάννης

Χ
Ἑπόμνημα
τοῦ δικηγόρου τῆς Ἰ. Μονῆς Βατοπαιδίου Ἰ. Γ. Ἡλιάκη
πρὸς τὸν Ὑπουργὸν ἐπὶ τῆς Γεωργίας (τέλη 1929)*

Ἐκδοθεῖσης πρὸ ἑξαμήνου τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τῆς σχετικῆς μὲ τὴν λίμνην Μπουροῦ, ἀποροῦμεν τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν βραδύτητα τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐπιβαλλομένων ὑμῖν ὑποχρεώσεων. Εἴμεθα ἐν τούτοις βέβαιοι, ὅτι οἱ δισταγμοὶ ὑμῶν προέρχονται καὶ ἐκ τῆς διατυπώσεως τῆς ἀποφάσεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἀνετέθη εἰς ἓν ἀνεύθυνον Συμβούλιον¹ νὰ σᾶς διαφωτίσῃ, ἐνῶ εἶνε γνωστόν, ὅτι τὰ πλεῖστα μέλη τοῦ Συμβουλίου

* Ἰ. Γ. Ἡλιάκη, *Ἄνω ποταμῶν*, Ἀθῆναι: τυπογραφεῖον Γ. Ἡ. Καλλέργη, 1929.

1. Διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἠσχολήθησαν μέχρι τοῦδε τὰ ἐξῆς Συμβούλια.

Πρὸ τοῦ Ν. Διατάγματος:

α) Τὸ ἐκ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου ἀποφανθέντων ὑπὲρ τοῦ δικαίου τῆς Ἰ. Μονῆς.

β) Τὸ κατὰ τὸ 1924 Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον μελετήσαν τὸ ζήτημα προετεινεν εἰς τὴν Ἰ. Μονὴν νὰ δεχθῇ τὸν ὑπ' αὐτοῦ διατυπωθέντα συμβιβασμόν.

γ) Ἡ ἀρμοδία κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ ἢ ἐγκρίνασα τὸ ὑποβληθὲν αὐτῇ Ν. Διάταγμα, τὸ κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ψηφίσματος τῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως ὑποβληθὲν βραδύτερον εἰς τὴν Βουλὴν.

Μετὰ τὸ Ν. Διάταγμα:

α) Τὸ Ν. Συμβούλιον ἐν ὀλομελείᾳ καὶ ὁμοψήφως ἀποφανθέν, ὅτι ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐκτελέσῃ τὴν δευτέραν σύμβασιν, ἀφοῦ ἐξετέλεσε τὴν μὲ ταύτην ἀλληλένδετον πρώτην.

β) Τὸ Ν. Συμβούλιον ἐν ὀλομελείᾳ καὶ ὁμοψήφως, ἀποφανθέν, ὅτι παρέλκει ἡ γνώμη του περὶ τοῦ κύρους καὶ τοῦ συμφέροντος τοῦ συμβιβασμοῦ, ἀφοῦ ἅπαξ ἐκυρώθη οὗτος διὰ νόμου.

γ) Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐν ὀλομελείᾳ δικάζον. Ἔλαβον μέρος 9 Σύμβουλοι. Ἐξηροῦντο τρεῖς ὡς ἀποφανθέντες πρότερον ὑπὲρ τοῦ δικαίου τῆς Ἰ. Μονῆς λόγω τῆς προτέρας αὐτῶν ιδιότητος. Ἐν τῷ Συμβουλίῳ ἠγέρθη ἀμφισβήτησις, ἂν τοῦτο ἦτον ἀρμόδιον νὰ δικάσῃ. Λυθέντος τοῦ ζητήματος τούτου κατὰ πλειοψηφίαν, τὸ Συμ-

τούτου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μείνουν ἀνεπηρέαστα εἰς τὴν κρίσιν των, διὰ νὰ ἐκφέρουν αὐτὴν ἀμερολήπτως καὶ ἀπὸ ἐπιστημονικῆς περιωπῆς. Τὸ ἄπορον ἐν τούτοις εἶνε, ὅτι ἐνῶ πρόκειται νὰ καταρτισθῇ μία σύμβασις, αἱ δὲ συμβάσεις καταρτίζονται, ὡς γνωστόν, διὰ τῆς συνεννοήσεως τῶν συμβαλλομένων, μόνον ἡμεῖς -ὁ ἕτερος τῶν συμβαλλομένων- θὰ μάθωμεν τελευταῖοι τὰς σκέψεις σας, ἐνῶ εἴμεθα διατεθειμένοι εἰς πᾶσαν στιγμὴν νὰ σᾶς μεταδώσωμεν τὰς ἰδικὰς μας. Καὶ τὸ ἔτι ἀπορώτερον εἶνε ὅτι, ἐνῶ ἡμεῖς ἐπιδιώκομεν τὸ φῶς² τῆς σκηνῆς, ὑμεῖς ἀποφεύγετε τοῦτο, παρασκευαζόμενοι παρασκηνακῶς, ὅπως μᾶς προτείνετε τοὺς ὅρους, διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ὁποίων ζητεῖτε τὴν γνώμην ἐκείνων, οἱ ὅποιοι θὰ ἦσαν οἱ μᾶλλον ἀκατάλληλοι νὰ σᾶς τὴν δώσουν. Καὶ ταῦτα, ἐνῶ μόνον διὰ τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συμπτώσεως τῆς βουλήσεως ἡμῶν τῶν δύο ἐξαρτᾶται ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀποφάσεως.

Ἐχοντες πάντα ταῦτα ὑπ' ὄψει μας λαμβάνομεν τὴν τιμὴν αὐτόκλητοι νὰ ὑποβάλωμεν ὑμῖν τὴν παροῦσάν μας ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι θὰ σᾶς διαφωτίσω-

βούλιον ὁμοφώνως ἔλυσε τὰ ἄλλα ζητήματα ὑπὲρ τῆς Ἰ. Μονῆς περικόψαν ἀπλῶς τὰ δικαιώματά της.

Σημειωτέον, ἐξ ἄλλου, ὅτι ὅλοι οἱ ἀπὸ τοῦ 1924 Ὑπουργοὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν τῇ ἀρμοδιότητι των ἐπεδίωξαν νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ δευτέρα σύμβασις. Ἄν δὲν ἐξετελέσθη, τοῦτο ὀφείλετο εἰς τὴν Κυβερνητικὴν ἀστάθειαν.

Μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας συνεστήθη ἐν ὑπερσυμβούλιον, διὰ νὰ ἀποφανθῇ περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως. Τὸ Συμβούλιον τοῦτο ἐπερίττευεν, ἀφοῦ ἡ ἀπόφασις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας λύει τὰ ζητήματα καὶ δὲν ἠδυνάμεθα νὰ παρεκκλίνωμεν ἀπὸ τὰς διατάξεις της. Συνεστήσαμεν νὰ ἀποκλεισθοῦν τοῦλάχιστον ἀπὸ τὸ ὑπερσυμβούλιον τοῦτο πρόσωπα εὐρισκόμενα ἐγγὺς τῶν μέχρι σήμερον ἀναμιχθέντων εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθημεν. Ἐξητήσαμεν νὰ γίνῃ δεκτὸς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰ. Μονῆς, διὰ νὰ ἐκδέσῃ τὰς ἀπόψεις της ἀπλῶς. Ἀλλὰ οὐδὲ τοῦτο ἐγένετο δεκτόν. Καὶ οὕτω τὸ ὑπερσυμβούλιον τοῦτο τραπὲν διαφόρους ἀτραποὺς συνεσκότισε τὴν ὑπόθεσιν, διότι τοῦτο δι' αὐτοῦ ἐπεδίωκετο.

2. Εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ ἀντιδρῶντες κατὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ δικαίου πολλάκις προσεπάθησαν νὰ παρασύρουν τὴν Ἰ. Μονὴν εἰς τὸ σκότος τῶν παρασκηνακῶν ὑπογείων, ἵνα ἐκεῖθεν τερματισθῇ ἡ ὑπόθεσις. Ἀλλ' ἡ Ἱερὰ Μονὴ ἀπέφυγε τὸ σκότος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀρέσκονται τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα. Καὶ ἂν εἶνέ τι, τὸ ὁποῖον νὰ μᾶς ἐκνευρίζῃ ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ, εἶνε, ὅτι δὲν ἔχομεν τὰς φωτογραφίας τῶν κακοποιῶν, διότι ἐν τῇ σκοτίᾳ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ληφθοῦν φωτογραφία. Ἀλλ' ἔχομεν τόσα στοιχεῖα τῆς κακοποιουῦ αὐτῶν ἐνεργείας, ὥστε ἐλπίζομεν, ὅτι θὰ εξεύρωμεν τὸν τρόπον νὰ τὰ φέρωμεν μίαν ἡμέραν εἰς τὸ φῶς, ὡς ἐπίλογον τῆς παρούσης ὑποθέσεως.

μεν, ὅπως εὔρητε τὸ ταχύτερον τὸν δρόμον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον σᾶς παρεξέκλιναν κακοὶ σύμβουλοι, θὰ εἴμεθα δὲ εὐτυχεῖς, ἂν ἠθέλομεν συμβάλοι, ὅπως τερματίσητε μίαν κατάστασιν, ἣ ὁποία κλονίζει τὰ θεμέλια ἐνὸς δεσμοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τόσας ἐλπίδας ὅλοι ἐστηρίζαμεν.

Ἄλλ' ἵνα φθάσωμεν εἰς ἀποτέλεσμα θέτομεν ὡς ἀρχήν, ὅτι διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῆς ὀρθῆς λύσεως ἀπαραίτητον εἶνε κατὰ τὴν συζήτησιν νὰ κρατήσῃ ἀπόλυτος καλὴ πίστις. Καὶ εἶνε ἀνάγκη πρωτίστως νὰ ἐννοήσητε, κ. Ὑπουργέ, ὅτι ἡ Ἰ. Μονὴ Βατοπεδίου οὐδέποτε ἐπεδίωξε νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸ Δημόσιον πράγματα ἀνήκοντα εἰς τὸ Κράτος. Ἡ λίμνη Μπουροῦ ἀνήκει εἰς αὐτὴν ἀπὸ ἀμνημονεύτου. Πλεῖστοι νόμιμοι λόγοι συνηγοροῦν εἰς τὸ ὅτι οὐδέποτε ἀπώλεσε τὴν ἐπ' αὐτῆς κυριότητά της. Ἀπλῆ μόνον ἀνάγνωσις τῆς σχετικῆς γνωμοδοτήσεως τῶν ἀρμοδίων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Κ. Πολυγένης, Γ. Στρέϊτ, Κ. Ράλλη, Δ. Παπούλια καὶ Ν. Σαριπόλου πείθει περὶ τούτου. Οἱ εἰρημένοι καθηγηταὶ δὲν ἐγνωμάτευσαν ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ ὡς δικηγόροι³, ἀλλ' ὡς φωστῆρες τῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀπὸ καδέδρας διδασκα-

3. Περιοριζόμεθα νὰ ἀναφέρωμεν μόνον τοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου, διότι οὗτοι ἐξήτασαν τὸ ζήτημα ἀπὸ περιοπῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς διδασκαλίας των. Διὰ τοῦτο παραλείπομεν νὰ μνημονεύσωμεν, ὅτι διὰ τὴν ὑπόδεσιν ταύτην ἐγνωμοδότησαν καὶ ὁ κ. Κ. Ρακτιβάν, νῦν Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ ὁ κ. Δ. Δίγκας, νῦν Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἄλλοι πολλοί. Καὶ παραλείπομεν πάντας τούτους, διότι φοβούμεθα, ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῶσιν δικηγόροι τῆς ὑποθέσεως καὶ ἐπομένως θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ, ὅτι ἀπέβλεψαν μόνον εἰς τὸ συμφέρον τοῦ πελάτου των.

Πρέπει νὰ παραπονεθῶμεν ἐν τούτοις διὰ τὴν ἀνισότητα, μεθ' ἧς φέρεται ἡ Δημοκρατία μας ἀπέναντι τῶν πολιτῶν της. Διὰ τὰ καλύμματα τὸ Κράτος ἠρκέσθη εἰς τὴν γνώμην 4 νομομαθῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μόνον δικηγόροι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὴν 1.200.000.000 δρ. Διὰ τὴν Ἰ. Μονὴν δὲν ἀρκεῖ ἡ γνώμη τοῦ Πανεπιστημίου, τοῦ Ν. Συμβουλίου καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, διὰ νὰ παραλείψωμεν τοὺς ἄλλους νομομαθεῖς.

Δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι καὶ τὸ Κράτος δὲν ἔχει διαφορετικὴν γνώμην. Ὁ ἀναγινώσκων τὴν εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν τοῦ ὑποβληθέντος πρὸς ἡμερῶν εἰς τὴν Βουλὴν νομοσχεδίου περὶ κυρώσεως καὶ τροποποιήσεως τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τοῦ κυροῦντος τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τοῦ Ἁγίου Ὁρους βλέπει, ὅτι καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀπαρεγκλίτως ἀκολουθεῖ τὰς ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου ὑποστηριζομένης θεωρίας, ἀδιάφορον, ἂν ἀντισυνταγματικῶς εἰσάγει νομοσχέδιον, διὰ νὰ μεταρρυθμίσῃ διὰ τὸ μέλλον τὰ μέχρι σήμερον ἀνέκαθεν περὶ τῶν κτημάτων τοῦ Ἁγίου Ὁρους κρατοῦντα.

λίας των. Καὶ ἂν ἠθέλομεν δυσπιστήσῃ πρὸς τὴν γνώμην αὐτῶν, εἶνε ὡς νὰ ἐδυσπιστοῦμεν πρὸς αὐτὸ τὸ ἀνώτατον ἡμῶν Ἐθνικὸν ἐκπαιδευτήριον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐκπορεύεται ἡ μόρφωσις τῆς νέας γενεᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν εἶνε ἐμπεπιστευμένα αἱ ἐλπίδες τοῦ μέλλοντος. Καὶ ὁ ἐπισταμένως μελετῶν τὴν γνωμάτευσιν ταύτην, ἐφ' ὅσον δὲν εἶνε ἐντελῶς ἄμοιρος νομικῶν γνώσεων, εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ἀδιστακτῶς πείθεται, ὅτι, ἂν ἡ Ἰ. Μονὴ ἐξεδίκασε τὴν κατὰ τοῦ Δημοσίου ἀγωγὴν τῆς ἐνώπιον τῶν τακτικῶν Δικαστηρίων πρὸ τοῦ ἀποδεχθῆ τὸν ὑπὸ τούτου πρὸς αὐτὴν προταθέντα συμβιβασμὸν, ἢ προκειμένη ὑπόθεσις πρὸ πολλοῦ θὰ εἶχε τερματισθῆ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ὑπὲρ τῆς Ἰ. Μονῆς. Ἄλλ' ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ Ἰ. Μονὴ δὲν ἠδύνατο νὰ διαδέσῃ τὸ ὑπέρογκον δικαστικὸν ἔνσημον, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ Δημόσιον ἐπρότεινε πρὸς αὐτὴν νὰ συμβιβασθῆ. Καὶ ἡ Ἰ. Μονὴ θέλουσα νὰ καταπαύσῃ τὴν μετὰ τοῦ Κράτους ἀντιδικίαν τῆς εἰς στιγμὰς ἐθνικῆς κρίσεως, διὰ τὴν ἀποκρυσθῆ τῆς ὁποίας ὅλοι ἔπρεπε νὰ συμβάλωμεν, ἐδέχθη τὸν συμβιβασμὸν. Τὸ Κράτος ἐν τούτοις ἐπέδειξε κακοπιστίαν ἀνήκουστον. Ἐνῶ ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν δυνάμει τοῦ γνωστοῦ Ν. Διατάγματος νὰ ὑπογράψῃ δύο συμβάσεις, αἱ ὁποῖαι διετέλουν ἐν ἀλληλοεξαρτήσῃ, ὑπέγραψε μὲν ἐκείνην, δι' ἧς ὠφελεῖτο, ἠρνεῖτο δὲ νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἄλλην, δι' ἧς δὲ ἐξετελεῖτο ὁ συμβιβασμὸς, τὸν ὁποῖον τὸ Κράτος ἐπρότεινε, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πάλιν αὐτὸ ὠφελεῖτο, διότι ὁ συμβιβασμὸς πρὸς αὐτὸ μόνον ἦτο ὠφέλιμος, ἐκτὸς ἂν ἠθέλομεν δεχθῆ, ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Κράτους παρανόμως κατεχόμενα δημιουργοῦν περιουσιακὰ ὑπὲρ αὐτοῦ δικαιώματα. Τὸ Κράτος λοιπὸν εἶνε τὸ ἀδικοῦν, ἐνῶ ἡ Ἰ. Μονὴ ἀδικεῖται.

Πρὸ τοιαύτης καταστάσεως εὐρισκομένη ἡ Ἰ. Μονὴ ἠναγκάσθη νὰ προσφύγῃ εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Διὰ τῆς προσφυγῆς τῆς ἐπεζητήσῃ νὰ ἐφαρμοσθῆ ὁ νόμος, παραπονομένη συγχρόνως κατὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας ὡς καταχρωμένου τὴν ἐξουσίαν του διὰ τῆς ἀρνήσεώς του νὰ ὑπογράψῃ τὴν δευτέραν σύμβασιν, ἐνῶ ὑπέγραψε τὴν πρώτην. Διότι πρέπει νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας, κ. Ὑπουργέ, ὅτι τὰ δύο μετόχια, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ παραχωρήσῃ ἡ Ἰ. Μονὴ καὶ τὰ ὁποῖα παρανόμως κατέλαβε καὶ κατέχει τὸ Δημόσιον ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς πρώτης συμβάσεως, δὲν παίζουσι ῥόλον διὰ τὴν νομικὴν τῆς ὑποθέσεως ὑπόστασιν. Ἡ δευτέρα σύμβασις ἦτο ἀλληλένδετος καὶ ἐν ἀλληλοεξαρτήσῃ οὐχὶ πρὸς τὰ δύο μετόχια, ἢ παραχώρησις τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ ὄρον τῆς συμβάσεως ταύτης, ἀλλὰ πρὸς τὴν πρώτην σύμβασιν, ὡς σαφῶς καὶ ἀνενδοιάστως ἀποφαίνεται καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἡ ὀλομέλεια τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου ἐν ὁμοφωνίᾳ. Καὶ ἂν ἐπομένως τὰ δύο μετόχια δὲν εἶχον παραχωρηθῆ εἰς τὸ Δημόσιον ἢ μᾶλλον δὲν εἶχον καταληφθῆ παρανόμως καὶ αὐθαιρέτως ὑπ'

αὐτοῦ, ἢ δευτέρα σύμβασιν ἔδει νὰ ὑπογραφῆ καὶ ἐκτελεσθῆ, διὰ μόνον τὸν λόγον, ὅτι ὑπεγράφη καὶ ἐξετελέσθη καὶ ἡ πρώτη.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐξέδωσε τὴν ἀπόφασίν του δεχόμενον τὴν προσφυγὴν μας. Ὁ ἀναγινώσκων ἐν τούτοις τὴν ἀπόφασιν ταύτην καὶ συγκρίνων ἐν τούτοις τὴν ἀπόφασιν ταύτην καὶ συγκρίνων αὐτὴν πρὸς τὸ Ν. Διάταγμα, τοῦ ὁποίου τὴν ἐφαρμογὴν ἀξιῶμεν δὲν εἶνε δυνατὸν παρὰ νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι τὸ Συμβούλιον δὲν ἔμεινεν ἀνεπηρέαστον καὶ ἀπὸ τὸν καθ' ἡμῶν ἐγεργθέντα θόρυβον καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι τὸ δίκαιον θ' ἀπενέμετο πρὸς *καλογήρους*. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ Συμβούλιον πᾶσαν καταβάλλει προσπάθειαν νὰ ἐξεύρῃ ἀμφιβολίας ἐκ τοῦ Ν. Διατάγματος, τὰς ὁποίας κρίνει ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου. Καὶ διὰ τοῦτο βαῖνον τὴν πραιτωρικὴν ὁδόν, ἀντὶ νὰ δικάσῃ μόνον, δημιουργεῖ συγχρόνως καὶ δίκαιον.

Καὶ ἐνῶ σαφῶς ἐκ τοῦ Ν. Διατάγματος συνάγεται⁴, ὅτι διὰ τούτου ἐσκοπεῖτο ἢ ἀναγνώρισις τῆς ἐπὶ τῆς λίμνης κυριότητός μας, τὸ Συμβούλιον ἀποφαίνεται, ὅτι ἡ λίμνη δὲν εἶνε δεκτικὴ ἀστικῆς κυριότητος καὶ διὰ τοῦτο

4. Δὲν ὑπῆρχε καμμία ἀνάγκη νὰ ἀσχοληθῆ τὸ Συμβούλιον ἐπὶ τῆς οὐσίας τῆς ὑποθέσεως. Θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν του ἐπὶ τῇ θάσει τοῦ 4ου ἐδαφίου τοῦ ἀρθρ. 47 τοῦ νόμου 3713 διὰ κατάχρησιν ἐξουσίας. Ἄν ὅμως ἡσχοληθῆ εἰς τὴν οὐσίαν, τὸ σφάλμα εἶνε ἰδικόν μας, διότι τὴν προσφυγὴν μας ἐβασίσσαμεν καὶ εἰς τὸ ἐδ. 3ον, διὰ νὰ φέρωμεν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου καὶ τὸ ζήτημα τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου, ὅτε κατ' ἀνάγκην τὸ Συμβούλιον θὰ εἰσῆρχετο καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς οὐσίας τῆς ὑποθέσεως. Καὶ ἐπράξαμεν τοῦτο, ἐφ' ὅσον ἡ ὑπόθεσις θὰ συνεζητεῖτο προφορικῶς ἐπ' ἀκροατηρίου, διότι ἠθέλαμεν νὰ μὴ μείνῃ κανὲν σημεῖον σκοτεινὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Δικηγορικῶς ὅμως σκεπτόμενοι θὰ ἔπρεπε προσφεύγοντες εἰς τὸ Συμβούλιον νὰ θέσωμεν τὸ ζήτημα οὕτω:

— Μὲ τὸ Δημόσιον συνεφωνήσαμεν καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας ἐξουσιοδοτήθη νὰ ὑπογράψῃ δύο συμβάσεις, καὶ διὰ μὲν τῆς μιᾶς θὰ περιήρχοντο εἰς τὸ Δημόσιον ὠρισμένα ὠφελήματα, διὰ δὲ τῆς ἄλλης θὰ παρητεῖτο ὑπὲρ ἡμῶν ὠρισμένων ἀξιώσεων. Ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας ὑπέγραψε τὴν μίαν σύμβασιν, διὰ τῆς ὁποίας ἔλαβεν ὅ,τι ἐξουσιοδοτήθη νὰ λάβῃ, ἀρνεῖται δὲ νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἄλλην, δι' ἧς θὰ ἔδιδεν ὅ,τι ἐξουσιοδοτήθη νὰ δώσῃ ἀνθ' ὧν ἔλαβεν. Ἡ ἄρνησις αὐτὴ δὲν εἶνε σύμφωνος πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς καλῆς διοικήσεως καὶ ἀποτελεῖ κατάχρησιν τῆς ἐξουσίας τοῦ Ὑπουργοῦ. Καὶ ζητοῦμεν νὰ ὑπογράψῃ ὁ Ὑπουργὸς τὴν δευτέραν σύμβασιν, ἀφοῦ ὑπέγραψε τὴν πρώτην. Οὕτω τιθεμένου τοῦ ζητήματος τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, σύμφωνον ἄλλως τε καὶ πρὸς προγενεστέραν ὁμόφωνον γνωμάτευσιν τῆς ὀλομελείας τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου, θὰ ἐξέδιδε τὴν ἀπόφασίν του καὶ θὰ ὑπεχρέου τὸν Ὑπουργὸν τῆς Γεωργίας νὰ ὑπογράψῃ τὴν δευτέραν σύμβασιν, ὡς αὕτη διατυποῦται ἐν τῷ Ν. Διατάγματι, χωρὶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οὐσίαν τὴν ὑποθέσεως.

κρίνει, ότι διὰ τοῦ διατάγματος σκοπεῖται ἡ παραχώρησις τῆς κατοχῆς τῆς λιμνοθαλάσσης, ὡς ὀνομάζει τὴν λίμνην λόγῳ τοῦ ὅτι ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν θάλασσαν, διὰ τὴν δικαιολογήσῃ οὕτω τὴν σκέψιν του. Καὶ ἀποφαίνεται οὕτω, διὰ τὴν καταλήξῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ παραχώρησις γίνεται οὐχὶ ὡς ἐπὶ περιουσίας τοῦ Δημοσίου (fiscus), ἀλλ' ὡς ἐπὶ δημοσίας περιουσίας (domaine public), ὅτε ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς εἶνε ἀνακλητῆ. Οὕτω διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης περικόπονται τὰ ἐπὶ τῆς λίμνης δικαιώματά μας.

Καὶ ὅμως, κ. Ὑπουργέ, σεβόμενοι τὸ κύρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας δὲν παραπονούμεθα κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης. Εἴμεθα ἐν τούτοις ὑποχρεωμένοι νὰ ἀντιδράσωμεν κατὰ τῆς ἀπόπειρας, ὅπως γελωτοποιηθῇ τὸ Συμβούλιον. Διότι ἐνῶ ὀλόκληρος ἡ ἀπόφασις βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω ἀρχῆς, εἰς τὸ τέλος τῆς τελευταίας σκέψεώς της παρατίθεται μία δυνητικὴ φράσις, ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ παρερμηνεύεται καὶ τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι οὐδεὶς τῶν συμβούλων ἐπρόσεξε καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας διὰ περισσῆς σχολαστικότητος γίνεται ἀπόπειρα νὰ παρασταθῇ, ὅτι τὸ Συμβούλιον διὰ τῆς ἀποφάσεώς του ἀποφαίνεται, ὅτι διὰ τοῦ Ν. Διατάγματος οὐδὲν ἄλλο ἐσκοπεῖτο εἰ μὴ νὰ μεταβάλλουν οἱ μοναχοὶ ιδιότητα καὶ ἀπὸ καλλιεργητῶν ἀγροκτημάτων νὰ γίνουν ἀλιεῖς, χωρὶς νὰ ἔχουν καμμίαν ἄλλην ὠφέλειαν ἐκ τῆς ἐπιδιωκομένης ἀνακτήσεως τῆς λίμνης των.

Καὶ διὰ τὴν ἐννοήσετε, κ. Ὑπουργέ, πόσον ἀδικεῖται τὸ Συμβούλιον διὰ τῆς εἰς αὐτὸ ἀποδόσεως τοιούτων ἀντιλήψεων, ἀρκεῖ νὰ σκεφθῆτε, ὅτι ἂν ἐκρίθη συμφέρον καὶ νόμιμον νὰ παραχωρηθῇ εἰς ἡμᾶς ἡ λίμνη -ὀμιλοῦμεν πλέον κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀποφάσεως- δὲν ἐγένετο τοῦτο, διότι ἐκρίθη, ὅτι οἱ μοναχοὶ ὡς διάδοχοι τῶν ἀποστόλων ἔχουν εἰδικότητα περὶ τὴν ἀλιείαν, ἀλλὰ διότι εἶχον νομίμους ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς λίμνης, ἡ ἐπικράτησις τῶν ὁποίων ἐπτώσῃ τὸ Δημόσιον, ὥστε νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς πρώτης τυχούσης εὐκαιρίας, διὰ τὴν κάμῃ τὴν παραχώρησιν διὰ συμβιβασμοῦ, ἀποβλέπον νὰ πορισθῇ ἐξ αὐτοῦ ὠφελείας, τὰς ὁποίας ἡμῶν ὑποχωρησάντων ἐπέτυχεν. Γενομένου δὲ τοῦ συμβιβασμοῦ κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ παγκοσμίως κρατούσας αἰωνίους ἀρχάς, οὐδεμίαν σημασίαν διὰ τὸ κύρος αὐτοῦ ἔχουν τὰ ἐκατέρωθεν ἀνταλλάγματα, οὐδ' ἡ οἰαδήποτε ζημία τῶν δι' αὐτοῦ συμβληθέντων.

Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν τί ὀρίζει ἡ ἀπόφασις.

Ἡ ἀπόφασις ὀρίζει τὰ ἐξῆς: «*παραπέμπει τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Γεωργίας, ὅπως προβῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὀφειλομένης παρ' αὐτοῦ νομίμου ἐνεργείας συνισταμένης ἐν προκειμένῳ εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν ὀρων καὶ ὑπογραφήν τῆς ὑπὸ τοῦ Ν. Δ. τῆς 8ης Ἀπριλίου 1954 προβλεπομένης δευτέρας συμβάσεως κατὰ τὰ εἰδικώτερον ἐν τῷ σκεπτικῷ ὀρίζόμενα*».

Κατὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἡ ὑποχρέωσις ὑμῶν συνίσταται νὰ καθορίσητε τοὺς ὅρους καὶ νὰ ὑπογράψητε τὴν δευτέραν σύμβασιν. Ποῖοι εἶναι οἱ ὅροι οὗτοι, ἀναφέρονται ἐν τῇ τρίτῃ σκέψει τῆς ἀποφάσεως. Κατὰ τὴν σκέψιν ταύτην εἰς τὴν διακριτικὴν ὑμῶν ἐξουσίαν ἀφῆδη νὰ καθορίσητε τοὺς ὅρους τούτους «ποικιλοτάτης μορφῆς ὡς λ.χ. τὸν διακανονισμόν τῆς κοινῆς χρήσεως καὶ τῆς ἀστυνομίας τῆς λιμνοθαλάσσης, τὴν ἐπιστημονικὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἰχθυοτροφίας, τὴν διαμόρφωσιν τῆς λιμνοθαλάσσης, τὸν καθορισμὸν τῶν παροχθίων δικαιωμάτων, καὶ δυναμένων νὰ μεταβάλλουν τὴν παραχώρησιν ταύτην εἰς παραχώρησιν δημοσίας ὑπηρεσίας (service public, ἀπὸ domaine public). Εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ὅρων τούτων, ἐνδεικτικῶς μολονότι καθοριζομένων ἐν τῇ ἀποφάσει, δὲν περιλαμβάνονται καὶ οἰκονομικοὶ ὅροι, διότι οὗτοι ἐκανονίσθησαν συμβιβαστικῶς διὰ τοῦ Ν. Διατάγματος καὶ δὲν ἀφήνεται στάδιον εἰς τὴν διακριτικὴν ὑμῶν ἐξουσίαν. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σκοπεῖται διὰ τῆς πραιτωρικῆς ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, εἶνε νὰ διατηρηθῇ ἡ λίμνη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Δημοσίου καὶ διὰ τοῦτο ὀρίζεται ἐν τῇ αὐτῇ σκέψει, ὅτι κατὰ τὴν κρίσιν του διὰ τοῦ Ν. Διατάγματος ἡ ὑπογραπτέα σύμβασις «φέρει μορφήν δικαιοπραξίας παραχωρήσεως διοικητικοῦ περιεχομένου, ἀφοῦ τὸ προέχον εἶνε οὐχὶ ἡ μεταβίβασις τῆς κυριότητος, ἀλλ' ἡ παραχώρησις τῆς κατοχῆς τῆς λιμνοθαλάσσης». Καὶ γίνεται ἡ σκέψις αὕτη, διὰ νὰ τονισθῇ κατωτέρω, ὅτι ἡ παραχώρησις αὕτη ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς εἶναι ἀνακλητή⁵, ἐφ' ὅσον τὸ γενικὸν συμφέρον ἢ τὸ συμφέρον τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας προσηκόντως ἐκτιμώμενον, δὲ ἐπέβαλλε τὴν ἀνάκλησιν ταύτην, ἡ ὁποία δὲ ἠδύνατο νὰ ἐπακολουθήσῃ καὶ ἂν ἤθελον παραβιασθῇ οἱ ὅροι τῆς παραχωρήσεως.

Ἐκ τῆς διατυπώσεως τῆς ἀποφάσεως συνάγεται, ὅτι τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἔθηκεν ἡμᾶς ὑπὸ τὴν σπάθην τοῦ Δαμοκλέους. Ἀλλὰ δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ ἀνάκλησις δὲν δύναται νὰ γίνῃ αὐθαιρέτως καὶ ὁποτεδήπο-

5. Μία ἐφημερὶς ἐπετέθη δριμύτατα κατὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἅμα τῇ ἐκδόσει τῆς ἀποφάσεως παρασυρθεῖσα καὶ αὐτὴ ἀπὸ τοὺς κακοποιοὺς τοὺς κατὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ δικαίου ἀντιδρῶντας. Καὶ ὅμως ὁ μελετῶν τὴν ἀπόφασιν ταύτην κατὰ τὰ ντοκουμέντα τῆς, τὰ ὁποῖα ἄφθονα καὶ ἄπλετα προσεκομίσθησαν, ἐννοεῖ πόσον ἄδικος εἶνε ἡ ἐπίθεσις. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲ ἐδικαιοῦτο νὰ παραπονεθῇ κατὰ τῆς ἀποφάσεως εἶνε ἡ Ἰ. Μονή, τῆς ὁποίας τόσον πραιτωρικῶς περιεκόπησαν τὰ δικαιώματα. Ἀλλ' ἡ Ἰ. Μονὴ σεβομένη τὸ κῦρος τοῦ Συμβουλίου ὑπέκυψεν εἰς τὴν κρίσιν τῆς ἀποφάσεως, τῆς ὁποίας ἐπιδιώκει ἀπλῶς τὴν ἐκτέλεσιν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς καλῆς πίστεως.

τε. Οί λόγοι τῆς ἀνακλήσεως πρέπει νὰ ἐκτιμηθοῦν προσηκόντως, ὡς ὀρίζει ἡ ἀπόφασις, διὰ δικαστικῆς δὲ ἀποφάσεως καὶ μόνον θὰ ἦτο ἡ προσήκουσα ἐκτίμησις. Κατὰ τὴν ἀπόφασιν ἐπομένως ταύτην ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς της ἔπρεπε νὰ μᾶς παραχωρηθῇ ἡ κατοχὴ τῆς λίμνης. Ἡ παραχώρησις δὲ αὕτη εἴμπορεῖ νὰ ἀνακληθῇ εἰς οἰανδήποτε στιγμὴν, ἀλλὰ κατόπιν προσηκούσης ἐκτιμήσεως τῶν πραγμάτων. Ἡ παρέκλισις ἀπὸ τὰς ἀρχὰς αὐτὰς ἀποτελεῖ ἀθέτησιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου, τὸ ὅποιον τόσον πραιτωρικῶς ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου ἐδίκασεν, ἢ ἀθέτησις δὲ τῶν διατάξεων τῆς ἀποφάσεως ἐκ μέρους ὑμῶν ἐπισύρει τὴν ποινικὴν καὶ ἀστικὴν εὐθύνην, ἢ ὁποία εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ ἡμᾶς λόγῳ τοῦ μεγέθους αὐτῆς. Ἄλλ' εἶνε τόσον σαφῆς εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἡ ἀπόφασις τοῦ Συμβουλίου, ὥστε μόνον κακῆς πίστεως ἀγράμματος θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συναγάγῃ διάφορα συμπεράσματα.

Ἀλλὰ δέον νὰ σημειώσωμεν ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ, ὅτι ἐὰν ἤθελον προκύψει λόγοι προσηκόντως ἐκτιμώμενοι, δυνάμει τῶν ὁποίων θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἡ ἀνάκλησις τῆς παραχωρήσεως, ἢ ἀνάκλησις αὕτη δὲν θὰ ἐγένετο ἀζημίως διὰ τὸ Δημόσιον. Κατὰ τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου κρατούσας ἀρχὰς, καθ' ὅλους τοὺς περὶ τούτου ἀσχοληθέντας συγγραφεῖς, ἢ ἀνάκλησις ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐξαγορὰν (rachat) καὶ τὸ Δημόσιον ἀνακαλοῦν τὴν παραχώρησιν ὀφείλει πλήρη νὰ καταβάλλῃ ἀποζημίωσιν. Εἶναι ἄλλως τε εὐλογον τοῦτο. Ἄν ἀζημίως θὰ ἠδύνατο τὸ Δημόσιον νὰ ἀνακαλῇ τὴν παραχώρησιν Δημοσίας περιουσίας ἢ Δημοσίας ὑπηρεσίας, οὐδεὶς θὰ ἐδέχετο τοιαύτην παραχώρησιν, διότι οὐδεμίαν θὰ εἶχεν αὕτη ἀξίαν καὶ τὸναντίον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποβῇ καταστρεπτικὴ διὰ τὸν πρὸς ὃν ἡ παραχώρησις. Ὁ ἀναλαμβάνων μίαν τοιαύτην παραχώρησιν οὐ μόνον εἰς κόπους καὶ εἰς φροντίδας θὰ ὑπεβάλλετο, ἀλλὰ καὶ εἰς δαπάνας πολλὰς καὶ μεγάλας. Ποῖος θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ δέχεται τοιαύτας παραχωρήσεις διακινδυνεύων τὰ κεφάλαιά του, μὲ τὴν ἀστάθειαν μάλιστα τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, ἂν δὲν ἦτο βέβαιος, ὅτι δὲν διακινδυνεύει καὶ τὰ κεφάλαιά του καὶ τοὺς κόπους του;

Εἶνε λοιπὸν σαφὲς ὡς πρὸς τὰ ἀνωτέρω καὶ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀποφάσεως. Ἄλλ' οἱ σχολιασταὶ τῆς ἀποφάσεως παραγνωρίζοντες πάσας τὰς ἀνωτέρω ἀρχὰς, στηριζόμενοι εἰς τὴν τελευταίαν δυνητικὴν φράσιν τῆς τελευταίας σκέψεως ἀνακαλύπτουν, ὅτι τὸ Συμβούλιον ἐν τῇ ἀποφάσει του παραλογίζεται.

-Βλέπετε, διακηρύττουν, τὸ Συμβούλιον διατάσσει, ὅτι ἀπὸ τὴν παραχώρησιν τῆς λίμνης ἢ Ἰ. Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου οὐδὲν πρέπει νὰ ὠφεληθῇ. Ἔδωκε δύο μετόχια ἀξίας 2.000.000, πρέπει νὰ καρπωθῇ τὴν λίμνην ἐπὶ ἐν ἔτος, μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ ἡ λίμνη εἰς τὸ

Δημόσιον. Διὰ τοῦ συμβιβασμοῦ τίποτε ἄλλο δὲν ἐπεδίωκε τὸ Δημόσιον εἰμὴ νὰ ἀποσπάσῃ τοὺς μοναχοὺς ἐπὶ τινα χρόνον ἀπὸ τὴν γῆν καὶ τοὺς ρίψῃ εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν. Καὶ ἀφ' ἧς ἐκπληρωθῇ ὁ σκοπὸς αὐτός, ἐνῶ δὰ ἔχουν χάσει οἱ μοναχοὶ τὴν γῆν των, τὸ Δημόσιον εἰμπορεῖ νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ καὶ ἀπὸ τὴν λίμνην των. Καλόγηροι⁶ εἶναι! Τί τοὺς θέλομεν;

Ὅμολογοῦμεν, ὅτι ἡ τελευταία φράσις τῆς τελευταίας σκέψεως παρεῖλκεν ἐντελῶς καὶ εἵμεθα βέβαιοι, ὅτι διέφυγε τὴν προσοχὴν τοῦ Συμβουλίου, δίδει δὲ ἡ φράσις αὐτὴ τροφὴν εἰς τὴν κακὴν πίστιν καὶ δὰ ἠδύνατο νὰ καταλογισθῇ εἰς τὸ Συμβούλιον, ὅτι ἀντιφάσκει διὰ τῆς τελευταίας φράσεως πρὸς ὅσας ἐπιστημονικὰς θεωρίας ἐν ταῖς ἄλλαις σκέψεσιν ἐκδέτει. Διότι προκειμένου περὶ καταρτισμοῦ μιᾶς συμβάσεως κυρούσης συμβιβασμὸν ἀποτελεῖ ἀντίφασιν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ συμβιβασμοῦ ἢ ἰσότης τῶν ἐκατέρωθεν παρεχομένων ὠφελημάτων. Ἄλλ' οὐδ' ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἀνταλλαγῆς ἢ περὶ ἀγοραπωλησίας δύναται νὰ ἐννοηθῇ ἰσότης ἀνταλλαγμάτων.

Ἄλλ' ἵνα κλείσωμεν τὴν συζήτησιν καὶ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀναγκαζόμεθα νὰ συζητήσωμεν μὲ τοὺς κακοπίστους σχολιαστὰς τὰς ἀπόψεις των, ἐπαναφέροντες τούτους εἰς καλόπιστον συζήτησιν αὐτῶν τῶν κακοπίστων ἀποψεῶν των. Ἄς δεχθῶμεν λοιπόν, ὅτι τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ἐν τῇ δημιουργικῇ πραιτωρικῇ ἐφευρετικότητί του, ἐφεῦρε νέον εἶδος συμβάσεως κατὰ τὴν ὁποίαν, ὅταν οἱ συμβαλλόμενοι ἐλευθέρως συζητοῦντες καταρτίξουν μίαν σύμβασιν πρὸς συμβιβαστικὴν λύσιν τῆς διαφορᾶς των, ἐννοοῦν νὰ δώσουν καὶ νὰ λάβουν ἴσα ἀνταλλάγματα καὶ ὅτι, ἂν δὲν εἶναι ἴσα, ὁ δικαστὴς εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ τὰ θέσῃ εἰς τὴν κλίνην τοῦ Προκρούστου, διὰ νὰ τὰ ἐξισώσῃ. Καὶ ἂς ὑποθέσωμεν ἐπομένως, ὅτι τοιαύτη τις ἰδιόρρυθμος καὶ καινοφανὴς σύμβασις πρόκειται νὰ καταρτισθῇ καὶ ἐν προκειμένῳ. Ἐν

6. Δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους μὲ τοὺς ἄλλους μοναχοὺς. Ἄν ὑπάρχῃ μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου νὰ εἶνε ἐπισημῆς ἢ κυριαρχία μας, τοῦτο εἶνε τὸ ἔδαφος τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Κατὰ τῆς ξένης προπαγάνδας δροῦν ἐκεῖ οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ ὡς φρουροὶ ἀκοίμητοι καὶ ἰσόβιοι τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν παραδόσεων, κακουχούμενοι καὶ πολλάκις λιμώττοντες. Ἐὰν οἱ σοφοὶ νεωτερισταὶ ἔχουν τὴν διάθεσιν νὰ ἐξαφανίσουν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος τοὺς μοναχοὺς, πρέπει πρωτίστως νὰ ἀρχίσουν ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ ἄλλοεθνεῖς, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν ἐστίας στρεφόμενας κατ' αὐτῆς τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἰδέας. Ἄλλως τε δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι τὸ Ἅγιον Ὄρος εἶνε σήμερον τὸ τελευταῖον ζωντανὸν σημεῖον τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, τὸ ὁποῖον συμφέρον ἔχομεν νὰ διατηρήσωμεν, ἂν συμφέρον εἶνε νὰ διατηροῦν οἱ λαοὶ τὰς εὐγενεῖς παραδόσεις των.

τοιαύτη περιπτώσει διὰ νὰ καταρτίσωμεν τὸν ἰσολογισμόν μας, πρέπει νὰ ἴδωμεν ποῖα εἶνε τὰ ἀνταλλάγματα, τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖται ἡ ἐξίσωσις.

Κατὰ τὴν ἀπόφασιν τὸ Δημόσιον παραιτεῖται τῶν ἐπὶ τῆς λίμνης δικαιωμάτων του, ὡς, λέγει, σαφῶς ἐν τῷ Ν.Δ. καθορίζεται⁷, διὰ νὰ παραχωρήσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν κατοχὴν τῆς λιμνοθαλάσσης. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς λίμνης ταύτης ἔχομεν καὶ ἡμεῖς ἀξιώσεις, διότι λόγῳ τῶν ἀξιώσεων μας τούτων μᾶς παραχωρεῖται ἡ λίμνη. Ἄν δὲν εἴχομεν τὰς ἀξιώσεις ταύτας, δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ἐξαιρετικὸς λόγος νὰ παραχωρηθῇ εἰς ἡμᾶς ἡ λίμνη. Πληθὸς ἄλλων, εἰδικῶν μάλιστα, εἶναι πρόθυμον νὰ λάβῃ τὴν παραχώρησιν ταύτην. Καὶ πολλοὶ προσεπάθησαν νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὰς ἀξιώσεις μας, ὅπως ἐπιτύχουν μακροχρόνιον μίσθωσιν τῆς λίμνης μας. Ἐν τῇ λίμνῃ ἐπομένως πρὸ τοῦ συμβιβασμοῦ καὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐπικυροῦντος τοῦτον Ν.Δ. ὑπῆρχον δύο ἀντικρουόμεναι ἀξιώσεις, αἱ ἰδικαί μας καὶ αἱ τοῦ Δημοσίου, ἀμφότεραι δὲ εἶχον τὴν ἀξίαν των. Αἱ ἀξιώσεις τοῦ Δημοσίου ἐστηρίζοντο εἰς τὴν αὐθαιρεσίαν του, αἱ ἰδικαί μας εἰς τὸ δίκαιον. Ἐν τούτοις δίδομεν εἰς τὰς αὐθαιρέτους ἀξιώσεις τοῦ Δημοσίου ἴσην ἀξίαν πρὸς τὰς ἰδικὰς μας, τὰς νομίμους ἀξιώσεις. Τὸ Δημόσιον ὅμως παρητήθη τῶν ἀξιώσεων του ἐπὶ ἀνταλλάγματι, διὰ ν' ἀνακύψουν ἐλεύθεραι αἱ ἰδικαί μας ἀξιώσεις, τὰς δὲ ἀξιώσεις του ἐξετίμησεν αὐτὸ τὸ Δημόσιον εἰς τὸ ποσόν, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν. Ἔλαβε δὲ τὰ ἐξῆς ἀνταλλάγματα:

Α. Ἐξεμίσθωσε 52 ἀγροκτῆματα τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀντὶ μόνον 5.000.000 δραχ. Τὸ δίκαιον ἐν τούτοις μίσθωμα τῶν κτημάτων τούτων εἶνε 8.000.000 δραχ. Πληροφορούμεθα ἐν τούτοις, ὅτι ἡ ὑπηρεσία, διὰ νὰ προστατεύσῃ δῆθεν τὸ συμφέρον τοῦ Δημοσίου, προφανῶς ἀνακριβολογοῦσα, ὑπολογίζει, ὅτι τὰ κτῆματα εἶνε 160.000 στρέμματα καλλιεργήσιμα καὶ 36.000 ἐλαιόδενδρα, παραλείπει δὲ νὰ καθορίσῃ τὰς βοσκὰς καὶ τὰ δάση. Εἶνε ἐν τούτοις πολλαπλάσια τὴν ἔκτασιν τὰ κτῆματα ταῦτα, οὐδὲ δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος τῆς ὑπηρεσίας, ἀφοῦ ἡ κακοπιστία της φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι εἰς τὰ κτῆματα ταῦτα δίδει δίκαιον ἐτήσιον μίσθωμα 1.400.000 δραχ. Ἐύκολον ἐν τούτοις εἶνε νὰ εὔρεθῇ τὸ δίκαιον μίσθωμα τῶν κτημάτων τούτων. Ταῦτα ὑπεμισθώθησαν εἰς τοὺς πρόσφυγας καὶ τοὺς ἀκτῆμονας.

7. Ἐν τῷ Ν. Διατάγματι δὲν καθορίζεται, ὅτι παραιτεῖται τὸ Δημόσιον τῶν ἐπὶ τῆς λίμνης δικαιωμάτων του, ἀλλὰ τῶν ἀξιώσεων του. Ἀξιώσεις δὲ ἔχει καὶ ἡ Ἰ. Μονὴ ἐπὶ τῆς λίμνης, ἐξ ἀβλεψίας δὲ ἡ ἀπόφασις μεταχειρίζεται ὅρους μὴ τεθέντας ἐν τῷ Ν.Δ. Διὰ τοῦτο ὁ ἐν τῇ ἀποφάσει τιθέμενος ὅρος «δικαιώματα», ἐφ' ὅσον λαμβάνεται ἀπὸ τὸ Ν. Διάταγμα σημαίνει «ἀξιώσεις», διότι ἀξιώσεις ὀνομάζει τὸ Ν. Δ. τὰ δικαιώματα, τῶν ὁποίων παραιτεῖται τὸ Δημόσιον.

Καὶ εἶνε εὐνόητον, ὅτι ἡ ὑπομίσθωσις ἔγινε χαριστικῶς, διὰ νὰ εὐκολυνθοῦν οἱ ἄποροι οὗτοι πληθυσμοί. Δὲν ἐγένετο, διὰ νὰ κερδοσκοπήσῃ τὸ Δημόσιον εἰς βάρος μας. Καὶ ὅμως τὸ εἰσπραττόμενον ὑπομίσθωμα ὑπερέχει κατὰ πολὺ τῶν 5.000.000. Καὶ ἡμεῖς μὲν μὲ πολλοὺς κόπους θὰ ἠδυνάμεθα νὰ πληροφορηθῶμεν ὅποιον τὸ ὑπομίσθωμα τοῦτο, δι' ὑμᾶς ὅμως εἶνε εὐχερῆς ἡ ἐξακρίβωσις. Ἡμεῖς ἐν τούτοις ἐπισυνάπτομεν τὸ ὑπ' ἀριθ. 4600 ἔγγραφον τοῦ Δασάρχου Ἀρναίας⁸, ὁ ὁποῖος ἀξιῶν νὰ διορίσωμεν δασοφύλακας διὰ τὰ πρὸς τὸ Δημόσιον ἐκμισθωθέντα ἀγροκτήματά μας, ἐν οἷς περιλαμβάνονται τὰ δάση, ὁμολογεῖ, ὅτι τὸ Δημόσιον εἰσπράττει μεγαλυτέραν πρόσοδον τῆς ὄσης παρέχει εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος. Δεχόμεθα ἐν τούτοις, ὅτι τὸ Δημόσιον ἐκ τῆς μισθώσεως τῶν 52 Ἀγιορειτικῶν κτημάτων ὠφελεῖται κατ' ἔτος 2.000.000 δραχ. μόνον. Καὶ δεδομένου ὄντος, ὅτι τὸ Δημόσιον θὰ παρατείνῃ εἰς τὸ διηνεκὲς τὴν ἀνωτέρω μίσθωσιν, καθὼς ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ ἐκ τοῦ μισθωτηρίου συνάγεται, ἔπεται, ὅτι ἐπ' ἄπειρον θὰ ἔχῃ τὴν ὠφέλειαν ταύτην τῶν 2.000.000 κατ' ἔτος. Τοῦτο εἶνε τὸ ἐν ἀντάλλαγμα τὸ ὅποιον λαμβάνει τὸ Δημόσιον διὰ τὰς ἀξιώσεις του, ἀφ' ὧν παραιτεῖται.

Β. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ ἀνταλλάγματος τούτου εἰς τὸ Δημόσιον πρόκειται νὰ μεταβιβάσωμεν δύο ἀγροκτήματά μας 50.000 στρεμμάτων, ἐξ ὧν τὰ 35.000 εἶνε καλλιεργήσιμα, περιέχουν δὲ τὰ κτήματα ταῦτα πλουσίας ἀγροτικὰς ἐγκαταστάσεις καὶ εὐρύχωρα οἰκήματα. Πληροφορούμεθα, ὅτι ἡ ὑπηρεσία ὑπολογίζει τὰς καλλιεργησίμους γαίας εἰς 18.000 στρέμματα. Καὶ εἶνε τοῦτο ἐνδεικτικὸν τῆς ἐκτάσεως τῶν κτημάτων μας τούτων. Ἀλλὰ καὶ ἂν εἰς τὸ ποσὸν μόνον τοῦτο ἠθέλομεν ὑποβιβάσει τὰς καλλιεργησίμους ἐκτάσεις, ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ κτήματα ταῦτα περιέχουν ἀρκετὰς ἑκατοντάδας ἐλαιόδενδρα καὶ λοιπὰ ὀπωροφόρα δένδρα, οἰκήματα, δάση καὶ βοσκὰς καὶ ὑπολογίσωμεν κατὰ μέσον ὄρον πρὸς 1000 δραχ. ἕκαστον στρέμμα, ἡ ἀξία τῶν δύο τούτων ἀγροκτημάτων ὑπερβαίνει τὰ 30.000.000 δραχ. καὶ ἐπομένως ἡ ἐτησία πρόσοδος των πρὸς 5% μόνον ἀνέρχεται εἰς 1.500.000 δραχ.

Μὲ τὰ δύο ἐπομένως ταῦτα ἀνταλλάγματα τὸ Δημόσιον ἀποζημιοῦται

8. Ὁ Δασάρχης Ἀρναίας τοῦτέστιν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 4600 π.ἔ. ἔγγραφόν του ἐπάγει: «Δὲν γίνεται ἐξαιρέσις ἀναφορικῶς μὲ τὸν διορισμὸν ἰδιωτικῶν δασοφυλάκων διὰ τὰ ἐκμισθωθέντα διὰ τὴν προσφυγικὴν ἀποκατάστασιν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου Ἀγιορειτικὰ μετόχια, ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ποιά τις πρόσοδος, ἀσχέτως ἂν ἐκ τῆς ὑπομισθώσεως εἰς τρίτους τῶν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἐκμισθωθέντων κτημάτων προκύπτει **μεγαλυτέρα** πρόσοδος τῆ ἐκμισθωτῆ, ὅστις ἐν προκειμένῳ εἶνε τὸ Δημόσιον».

πλήρως διὰ τὴν παραίτησιν τῶν ἐπὶ τῆς λίμνης ἀξιώσεών του, διὰ νὰ ἀφήσῃ νὰ λειτουργήσουσι αἱ ἰδικαὶ μας, αἱ νομίμως ἐπικρατέστεραι ἀξιώσεις, διὰ τῆς εἰς ἡμᾶς παραχωρήσεως τῆς κατοχῆς τῆς λίμνης, τὴν ὁποίαν παρανόμως κατέχει μέχρι σήμερον τὸ Δημόσιον.

Καὶ ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἀναλαμβάνοντες τὴν κατοχὴν τῆς λίμνης μας, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δαπανῶμεν 500-700.000 δραχ. κατ' ἔτος διὰ συντήρησιν τῆς Ἀθωνιάδος σχολῆς ἐξυπηρετοῦντες οὕτω κρατικὰ συμφέροντα, πρέπει καὶ τὸ ἀντάλλαγμα τοῦτο νὰ προσθέσωμεν εἰς τὰ δύο ἄλλα, τὰ ὁποῖα δίδομεν πρὸς τὸ Δημόσιον, διὰ νὰ μᾶς παραχωρήσῃ τὴν κατοχὴν τῆς λίμνης μας, ὅπως δυνηθῶμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἀσκήσωμεν ἀνενοχλήτως τὰς ἐπὶ τῆς λίμνης ἀξιώσεις μας.

Καὶ ὅταν λάβῃ τις ἀκόμη ὑπ' ὄψιν του, ὅτι τὸ μέγιστον μισθῶμα, τὸ ὁποῖον ἐπορίσθη μέχρι σήμερον τὸ Δημόσιον ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς λίμνης, εἶνε 2.750.000 δραχ. ἐννοεῖ, ὅτι διὰ τῶν πρὸς τὸ Δημόσιον διδομένων ἀνταλλαγμάτων ἀπορροφᾶται τελείως ἡ ἀξία τῶν ἡμετέρων ἀξιώσεων, μᾶς μένει δὲ μόνον ἡ ἐλπίς, ὅτι διὰ τῆς ἐντατικῆς καλλιέργειας τῆς ἰχθυοπαγωγῆς θὰ δώσωμεν τὴν προσήκουσαν ἀξίαν καὶ εἰς τὰς ἰδικὰς μας ἀξιώσεις.

Ἄλλ' ἵνα τερματίσωμεν τὴν παροῦσαν μας, κ. Ὑπουργέ, εἶνε ἀνάγκη ν' ἀσχοληθῶμεν καὶ περὶ ἕτερον ζήτημα. Κατὰ τὴν ἀπόφασιν εἶσθε ὑποχρεωμένοι νὰ μᾶς παραχωρήσητε τὴν κατοχὴν τῆς λίμνης κατὰ τὴν ἀνεπιφύλακτον τῆς ἀποφάσεως σκέψιν. Ἐν τῇ φύσει ἐντούτοις τῆς παραχωρήσεως ἔγκειται καὶ τὸ ἀνακλητὸν τῆς παραχωρήσεως, ὡς ὀρίζει ἡ ἀπόφασις, ἂν ἤθελον ὑπάρξει λόγοι προσηκόντως ἐκτιμώμενοι ἢ καὶ ἂν ἠδέλομεν συναινέσει ἡμεῖς καὶ ἄνευ τῶν λόγων τούτων. Ἄλλ' ὡς ἀνωτέρω εἴρηται ἡ ἀνάκλησις θὰ γίνῃ ὑπὸ τύπον ἐξαγορᾶς (rachat). Διὰ τὴν ἐξαγορὰν δὲ ταύτην θὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν τὰ ἐξῆς στοιχεῖα:

A. Ἡ διαφορὰ τοῦ συμβατικοῦ μισθώματος ἀπὸ τὸ δίκαιον μισθῶμα τῶν ἐκμισθωσθέντων ἀγροκτημάτων κεφαλαιοποιουμένη.

B. Ἡ ἀξία τῶν ἀγροκτημάτων μας, τὰ ὁποῖα μεταβιβάζομεν εἰς τὸ Δημόσιον κατὰ πλήρη κυριότητα.

Γ. Τὰ ἔξοδα τῆς συντηρήσεως τῆς Ἀθωνιάδος σχολῆς κεφαλαιοποιούμενα.

Δ. Πρὸ πάντων ἡ ἀξία τῶν ἐπὶ τῆς λίμνης ἀξιώσεών μας, συνεπεία τῶν ὁποίων ἐξηναγκάσθη τὸ Δημόσιον νὰ μᾶς παραχωρήσῃ τὴν κατοχὴν τῆς λίμνης. Τὰ ἄλλα ἀποτελοῦν τ' ἀνταλλάγματα τῆς παραιτήσεως τοῦ Δημοσίου ἀπὸ τὰς ἐπὶ τῆς λίμνης ἀξιώσεις του, διὰ νὰ μείνουν ἀνενόχλητοι αἱ ἰδικαὶ μας, αἱ ὁποῖαι ὡς ἐπικρατέστεραι ἐξετόπισαν τὰς τοῦ Δημοσίου ἀσθενεστέ-

ρας καί, ἂν αἱ ἀσθενέστεραι ἐξετιμῆθησαν ὡς ἀνωτέρω, εὐλογον εἶνε, ὅτι ἡ ἀξία τῶν ἐπικρατεστέρων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε ἐλάσσων τούτων.

Φέροντες εἰς γνῶσιν ἡμῶν τὰς σκέψεις μας ταύτας, κ. Ὑπουργέ, ἀδιστάκτως φρονοῦμεν, ὅτι δὲν δύνασθε ν' ἀπομακρυνθῆτε ἀπ' αὐτάς, ἐφ' ὅσον θέλετε νὰ ἐφαρμόσητε τὸν νόμον καὶ νὰ συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς διατάξεις τῆς ἐκτελεστέας ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ παρέκκλισις ἀπὸ τὰς σκέψεις ταύτας θ' ἀπεδείκνυεν ἀδικαιολόγητον δυστροπίαν ἐπισύρουσαν τὰς νομίμους εὐθύνας καθ' ὑμῶν, ἢ πρὸς τὰς ὁποίας καὶ μόνον προσφυγὴ θὰ ἐμείου τὸ κῦρος τῆς Κυβερνήσεως, ἢ ὁποία ἐπηγγέλθη τόσα πολλὰ εἰς τὸν λαὸν ἐκ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συμβουλίου, ἐκ τῆς ὁμαλῆς λειτουργίας τοῦ ὁποίου ὅλοι πιστεύομεν, ὅτι τὸ Κράτος ἡμῶν θὰ καταταχθῆ μεταξὺ τῶν δικαιοκρατουμένων Κρατῶν πρὸς στερέωσιν τοῦ Δημοκρατικοῦ ἡμῶν πολιτεύματος, τὸ ὁποῖον ὑπόσχεται τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰσότητα.

Ἐπὶ τῇ πεποιθῆσει, ὅτι ἡ παροῦσα μας θέλει ἀναγνωσθῆ μετὰ τῆς προσήκουσας προσοχῆς ὑποσημειούμεθα μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ.

XI
Σύμβασις
Ἑλληνικοῦ Δημοσίου καὶ Ἱ. Μονῆς Βατοπαιδίου
(4.5.1930)*

«...Ἐνεφανίσθησαν οἱ γνωστοί μου καὶ μὴ ἐξαιρετέοι ἀφ' ἑνὸς ὁ Κωνσταντῖνος Δημητρίου Σπυρίδης, Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας, κάτοικος Ἀθηνῶν, ἐκπροσωπῶν ἐν προκειμένῳ τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον, δυνάμει τοῦ ἀπὸ 8ης Ἀπριλίου 1924 Νομοθετικοῦ Διατάγματος «περὶ ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας» νὰ ὑπογράψῃ δύο συμβάσεις μετὰ τῆς Ἱερᾶς Κοινοτήτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου καὶ λοιπὰ καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ κ. Ἰγνάτιος Ἐμμανουήλ Λαμπάκης Βατοπαιδινὸς Προϊστάμενος Γέροντων ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου, κάτοικος Ἁγίου Ὁρους, ἐνεργῶν ἐν προκειμένῳ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου, δυνάμει τοῦ ὑπ. ἀριθ. Π6 τῆς 7ης Μαρτίου 1930 πληρεξουσίου τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς, προσαρτωμένου τῷ παρόντι καὶ ἐδήλωσαν συνομολογήσαντες τὰ ἑξῆς: Τὸ Νομοθετικὸν Διάταγμα τῆς 8ης Ἀπριλίου 1924 ἐξουσιοδότησε τὸν κ. Ὑπουργὸν τῆς Γεωργίας νὰ ὑπογράψῃ μετὰ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου σύμβασιν ὀριστικῆς παραχωρήσεως καὶ μεταβιβάσεως εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Δημοσίου τῶν ἐν Χαλκιδικῇ κειμένων δύο ἀγροκτημάτων (Μετοχίων) αὐτῆς Ἁγίου Μάμαντος καὶ Σοφουλᾶρ ἐπὶ ἀνταλλάγματι παραιτήσεως ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου πάσης ἀξιώσεως ἐπὶ τῆς ἐν Πορτολάγῳ τῆς Ξάνθης Λίμνης Μπουροῦ μετὰ τῶν ἰχθυοτροφείων αὐτῆς τῶν παρὰ τὴν νησίδα καὶ τὰ στόμια τῆς λίμνης κειμένων (Δαλλιάνι, Καραφέ, Ταουσάντζικ καὶ λοιπὰ) μετὰ τὰ ἀνέκαθεν γνωστὰ τούτων ὅρια ἀποδιδόμενων τῇ ἀποκλειστικῇ κατοχῇ τῆς εἰρημένης Ἱερᾶς Μονῆς καὶ μεταβιβαζομένων εἰς αὐτὴν ὄλων τῶν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἀσκουμένων δικαιωμάτων ὑπὸ τὸν πρόσθετον δὲ ὅρον ὅπως ἡ Ἱερὰ Μονὴ αὕτη διὰ τῆς αὐτῆς συμβάσεως ἀναλάβῃ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς συντηρήσεως ἰδίᾳ δαπάνῃ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Ἀθωνιάδος Ἱερατικῆς Σχολῆς κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ὑπουρ-

* Ἀρχεῖον Ἱ.Μ. Μονῆς Βατοπαιδίου, ἀριθμ. συμβολ. πράξης 2343/4.5.1930.

γείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κανονισθησόμενα (ἄρθρον 1 ἐδάφιον β) καθοριζομένων τῶν ὄρων τῆς συμβάσεως παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας. Μὴ ὑπογραφείσης ἐγκαίρως τῆς συμβάσεως ταύτης, ἡ Ἱερὰ Μονὴ Βατοπαιδίου προσέφυγεν εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς ὑπ. ἀριθ. 41 τοῦ ἔτους 1929 ἀποφάσεώς του δεχθὲν τὴν αἴτησιν τῆς Μονῆς παρέπεμψε τὴν ὑπόδεσιν πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Γεωργίας ἵνα προβῆ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὀφειλομένης νομίμου ἐνεργείας διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ὄρων καὶ ὑπογραφὴν τῆς ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Νομοθετικοῦ Διατάγματος προβλεπομένης ὡς εἴρηται συμβάσεως κατὰ τὰ ἐν τῷ σκεπτικῷ τῆς αὐτῆς ἀποφάσεως ὀριζόμενα. Εἰς ἐκτέλεσιν τούτων ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας ἐξέδωκε τὰς ὑπ' ἀριθμ. 20364 τῆς 12ης Φεβρουαρίου 1930 καὶ 60950 τῆς 3ης Μαρτίου 1930 ἀποφάσεις του, δι' ὧν καθώρισε τοὺς ὄρους τῆς προκειμένης συμβάσεως ἐκτιθεμένους κατωτέρω, μετὰ δὲ τὴν παραδοχὴν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Μονῆς Βατοπαιδίου κανονίζονται τὰ ἀνταλλάγματα τῆς ὑπὸ τοῦ Νομοθετικοῦ Διατάγματος καὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας προβλεπομένης ἀνταλλαγῆς ὡς ἀκολουθῶς.

Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Βατοπαιδίου:

Α) Παραχωρεῖ καὶ μεταβιβάζει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον τὴν πλήρη κυριότητα, νομὴν καὶ κατοχὴν τῶν ἐν Χαλκιδικῇ εὕρισκομένων δύο ἀγροκτημάτων αὐτῆς Σοφουλὰρ καὶ Ἁγίου Μάμαντος μετὰ παντὸς αὐτῶν προσαυξήματος, παραρτήματος καὶ παρακολουδήματος, ἐκχωροῦσα καὶ μεταβιβάζουσα καὶ ἀπάσας τὰς ἐμπραγμάτους κατοχικὰς καὶ προσωπικὰς ἀγωγὰς τῆς καὶ περιβάλλουσα τὸ Δημόσιον μὲ ἅπαντα τὰ ὡς ἀπολύτου καὶ ἀποκλειστικοῦ κυρίου δίκαια, ὑποσχομένη αὐτὰ ἐλεύθερα παντὸς βάρους χρέους, ὑποθήκης, προσημειώσεως, κατασχέσεως καὶ οἰουδήποτε προσωπικοῦ ἢ ἐμπραγμάτου δικαίου καὶ διεκδικήσεως τρίτου, ἥτοι:

Ιον) τὸ Μετόχιον Σοφουλὰρ κείμενον ἐν Καλαμαρίᾳ τῆς περιφερείας Χαλκιδικῆς καὶ συνορευόμενον γύρωθεν μὲ τὰ ἀνέκαθεν γνωστὰ ὄριά του, πρὸς Νότον μὲν μὲ σύνορον τοῦ Μετοχίου Καραμὰν μέχρι τῆς θαλάσσης ἐκεῖθεν δὲ μὲ τὴν παραλίαν τῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ συνόρου τοῦ Βουλγαρικοῦ Μετοχίου καὶ ἐκεῖθεν μὲ τὸ σύνορον τοῦ Βουλγαρικοῦ τούτου μετοχίου μὲ σύνορον Δομπρολοῦ μὲ σύνορα τοῦ χωρίου Μποζαλᾶ καὶ μὲ σύνορα Μπαρακλὶ ἥτοι ὅπως λεπτομερῶς ἀναφέρονται τὰ σύνορα αὐτοῦ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 2 ἀπὸ 8ης Μαρτίου τοῦ ἔτους 1923 (1905) Χουδουδναμὲ ἢ Συνοροναμέ, τούτέστιν ἀποφάσει τοῦ Ὄθωμανικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ὑποδιοικήσεως Κασσάνδρας, ἀποτελεῖται δὲ τὸ Μετόχιον τοῦτο ἀπὸ τὸν Συνοικισμὸν τοῦτον ἐκ διαφόρων οἰκημάτων, ἥτοι: ἐν κονάκιον μετὰ πάντων τῶν

παραρτημάτων καὶ ἐξαρτημάτων αὐτοῦ, ἀποθήκας, μαγαζεῖα, σταύλους, βουστάσιον, ἀχυρῶνας καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ συνοικισμῷ τούτῳ οἰκήματα καὶ δωμάτια γεωργῶν καὶ ἀπὸ γαίας καλλιεργησίμους καὶ μὴ τοιαύτας, ἧτοι βοσκοτόπους, τσαῖρια, κήπους, ἐλαιόδενδρα καὶ δασώδη μέρη, ὅσηδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἢ ἔκτασις ἐντὸς τῶν ἀνωτέρων ἀνεκάθεν γνωστῶν ὁρίων τοῦ Μετοχίου περιλαμβανομένη καὶ ὑπὸ τὴν ἀδιαφιλονίκητον κατοχὴν καὶ ἐξουσίαν τῆς παραχωρητρίας ἱεράς Μονῆς Βατοπαιδίου διατελοῦσα, ἐξουσιάζει δὲ καὶ νέμεται ἢ ἱερά αὕτη Μονὴ τὸ κτῆμα δυνάμει τῶν ἐξῆς τίτλων:

α) Τριάκοντα πέντε (35) τίτλων (ταπίων) τοῦ Ὁθωμανικοῦ Κτηματολογικοῦ Γραφείου Πολυγύρου ὑπ' ἀριθ. 13-47 κατὰ σειρὰν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου 1923 (1905), ἀφορώντων ἰσάριθμα ἧτοι τριάκοντα πέντε τεμάχια ἀγρῶν κειμένων εἰς διαφόρους τοποθεσίας τοῦ κτήματος. β) Δώδεκα (12) τίτλων (ταπίων) τοῦ αὐτοῦ Κτηματολογικοῦ Γραφείου ὑπ' ἀριθ. 51-55 κατὰ σειρὰν 59-63 κατὰ σειρὰν 116-169 ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου 1923 (1905), ἀφορώντων δὲ τὰ ἐλαιόδενδρα τοῦ κτήματος καὶ τὸ ἔδαφος τοῦ ἐλαιῶνος. γ) Πεντήκοντα πέντε (55) τίτλων (ταπίων) τοῦ αὐτοῦ Κτηματολογικοῦ Γραφείου διὰ τὰ εἰρημένα οἰκήματα τοῦ Συνοικισμοῦ τοῦ κτήματος Σοφουλὰρ καὶ τὰ γήπεδα αὐτοῦ ὑπ' ἀριθ. 48, 49, 58, 64 ἕως 79 κατὰ σειρὰν, 81-97 κατὰ σειρὰν, 99-115 κατὰ σειρὰν, 133 καὶ 151 πάντων τῶν ἐκ τοῦ Κτηματολογικοῦ βιβλίου τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου 1926 (1905). δ) Ἐνὸς τίτλου (ταπίου) ὑπ. ἀριθ. 35 τοῦ μηνὸς Μαρτίου 1926 (1911), ἀφορῶντος τὰ ἑπτὰ ὄγδοα (7/8) ἐνὸς δωματίου. ε) Πέντε (5) τίτλων (ταπίων) τοῦ αὐτοῦ Κτηματολογικοῦ Γραφείου ὑπ. ἀριθ. 36-42 κατὰ σειρὰν τοῦ μηνὸς Μαρτίου 1326 (1910), ἀφορῶντων δὲ διαφόρους ἀγρούς. στ) τριῶν (3) τίτλων τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ὁθωμανικοῦ Κτηματολογίου ὑπ' ἀριθ. 35, 36 καὶ 37 τοῦ μηνὸς Μαρτίου 1326 (1910), ἀφορῶντων ἐπίσης ἀγρούς καὶ ζ) ἐνὸς πωλητηρίου δι' ἐννέα ἀγρούς εἰς διαφόρους τοποθεσίας τοῦ κτήματος κειμένους καὶ διὰ μίαν οἰκίαν σταῦλον καὶ ἀχυρῶνα ὑπὸ χρονολογίαν 23ης Μαρτίου 1326 κεκυρωμένου ὑπὸ τοῦ Ὁθωμανικοῦ Συμβολαιογραφείου Κασσάνδρας ὡς καὶ δυνάμει οἰουδήποτε ἄλλου τίτλου ἐπισήμου ἢ ἰδιωτικοῦ.

2ον) Τὸ Μετόχιον Ἅγιος Μάμας κείμενον ἐπίσης ἐν Καλαμαρίᾳ τῆς Ὑποδιοικήσεως Χαλκιδικῆς καὶ συνορευόμενον μὲ τὰ ἀνεκάθεν γνωστὰ τοῖς περιοίκοις ὄρια αὐτοῦ, ἧτοι γενικῶς γύρωθεν μὲ σύνορα τῶν πέριξ χωρίων καὶ τσιφλικίων Μυριοφύτου, Πορταριάς, Μετόχιον Κασσάνδρας καὶ Τσιφλίκιον Μιχαὴλ Βέη ἐκ δύο δὲ μερῶν μὲ θάλασσαν καὶ ἐν τῷ μέσῳ μὲ ἰσθμὸν τῆς Χερσονήσου Κασσάνδρας, εἰδικώτερον δὲ οἱ ἐπὶ μέρους ἀγροὶ αὐτοῦ μὲ τὰ ἐν τοῖς τίτλοις λεπτομερῶς ἀναγραφόμενα γνωστὰ δὲ τοῖς περιοί-

κοις ὄρια ἐκάστου. Ἀποτελεῖται δὲ τὸ Μετόχιον τοῦτο ἀπὸ τὸ κυρίως Μετόχιον συγκροτοῦν διάφορα οἰκήματα (Κονάκιον μετὰ τῶν παραρτημάτων καὶ ἐξαρτημάτων αὐτοῦ, ἀποθήκες, μαγαζεῖα, σταύλους, ἀχυρῶνας, κατοικίας γεωργῶν καὶ ἄλλα γεωργικὰ οἰκήματα) ὡς καὶ ἀπὸ γαίας καλλιεργησίμους καὶ μὴ τοιαύτας (τσαῖρια καὶ λοιπά) εἰς διάφορα κτήματα συνεχόμενα ἢ μὴ. Ἀνήκει δὲ τὸ κτῆμα τοῦτο καὶ ἐξουσιάζεται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἔτι ἐποχῆς, αὐξηθὲν διὰ μεταγενεστέρων κτήσεων, δυνάμει τῶν ἀκολουθῶν τίτλων:

α) Τοῦ ἀπὸ Μαΐου τῆς ΙΔ΄ Ἰνδικτιῶνος τοῦ ἔτους 6850 Χρυσοβούλλου τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Σερβίας καὶ Ρουμανίας Στεφάνου. β) Τοῦ ἀπὸ Ἰουνίου Ἰνδικτιῶνος Β΄ τοῦ ΣΤΩΖ ἔτους δωρητηρίου ἐγγράφου τοῦ Μεγάλου Δομεστίκου Ἀλεξίου Λασκάρεως. γ) Τοῦ ἀπὸ Δεκεμβρίου Ἰνδικτιῶνος ΙΔ΄ Σιγιλίου Γράμματος τοῦ μεγάλου Χατουλαρίου ἐκδοθέντων κατὰ διαταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἐμμανουήλ. δ) Τῶν ἀπὸ τῶν ἐτῶν 1514, 1519, 1521, 1543, 1545 καὶ 1567 ἑπτὰ Σουλτανικῶν φερμανίων ἀναγνωριστικῶν τῆς ἔκπαισι κυριότητος τῆς Μονῆς καὶ καθοριζόντων τὸν κατ' ἀποκοπὴν καταβλητέον ἐτήσιον φόρον. ε) Τῶν ἐξῆς μεταγενεστέρων ἐννέα πωλητηρίων συμβολαίων τοῦ ἀπὸ Δξεμαζίου Ἀχῆρ 1027 (1618) τοῦ Ἱεροδικείου Σιδηροκάστρου τοῦ ἀπὸ 1042 (1633) ἔτους συμβολαίου τοῦ Ἀξιωματικοῦ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος Χουσεῖν Ἀγᾶ, τῶν ἀπὸ Ζαλκαδὲ 982 καὶ ἀπὸ Σεβᾶλ 1044 (1635) τῶν Ἱεροδικείων Θεσσαλονίκης καὶ Καλαμαριάς, τοῦ ἀπὸ 12 Ζαλκαδὲ 1216 τοῦ Ἱεροδικείου Θεσσαλονίκης, τῶν ἀπὸ 11ης Σαφὲρ 1082 (1672) καὶ 21 Ῥαμαζὰν 1263 (1847) τοῦ Ἱεροδικείου Καλαμαριάς καὶ τῶν ἀπὸ 4ης Σαμπὰν 1227 (1812) καὶ 9ης Σαφὲρ 1265 (1849) τοῦ Ἱεροδικείου Θεσσαλονίκης. στ) Τοῦ ὑπὸ χρονολογίαν 1216 (1803) παραχωρητηρίου τοῦ Ἀξιωματικοῦ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος Σαλήχ. ζ) Τῶν ἐξῆς (54) πενήκοντα τεσσάρων ταπίων τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ὄθωμανικοῦ Κτηματολογίου ὑπ' ἀριθ. 1-54 κατὰ σειρὰν τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου 1298 (1876), ἀφορώντων ἀγροὺς εἰς διαφόρους τοποθεσίας τοῦ Μετοχίου καὶ η) τοῦ ὑπ. ἀριθ. 9 τοῦ Ἀπριλίου 1291 (1874) ταπίου τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ὄθωμανικοῦ Κτηματολογίου ὡς καὶ δυνάμει οἰουδήποτε ἄλλου τίτλου ἐπισημοῦ ἢ ἰδιωτικοῦ.

Πάντα τὰ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω περιγραφομένων δύο κτημάτων Μετοχίων Σοφουλὰρ καὶ Ἁγίου Μάμαντος δικαιώματα αὐτῆς τὰ ἐκ τῶν μνημονευθέντων τίτλων ἢ οἰωνδήποτε ἄλλων αὐτῆς ἀπορρέοντα, ἢ Ἱερὰ Μονὴ Βατοπαιδίου παραχωρεῖ καὶ μεταβιβάζει πρὸς τὸ Δημόσιον, ὅπερ ἀποκαδίσταται τέλειος κύριος, νομεύς, καὶ ἐξουσιαστὴς ἀμφοτέρων τῶν εἰρημένων μετοχίων, μεθ' ὅλων τῶν ἐπὶ μέρος γαιῶν καὶ οἰκημάτων αὐτῶν, ἢ δὲ παραχωρήτρια Ἱερὰ

Μονὴ Βατοπαιδίου ἀποξενοῦται τελείως παντὸς ἐπὶ τῶν κτημάτων τούτων δικαιώματος αὐτῆς.

Β) Παραιτεῖται πάσης ἀξιώσεως ἀποζημιώσεως κατὰ τοῦ Δημοσίου διὰ τὴν ἄχρι τοῦδε κατάληψιν τῶν μεταβιβαζομένων δύο κτημάτων τούτων ὑπὸ τοῦ Δημοσίου καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς ἐγκατάστασιν προσφύγων, γενομένην δυνάμει τοῦ ὑπ. ἀριθ. 81016 καὶ ἀπὸ 18ης Ἀπριλίου 1924 μισθωτηρίου συμβολαίου τοῦ Συμβολαιογράφου Ἀθηνῶν Ἰ. Γ. Οἰκονομοπούλου καὶ Ἀ. Μιτζοπούλου, μεταξὺ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ τοῦ Ἀναστασίου Γεωργίου Μπακάλμπαση Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας ἐνεργοῦντος ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ Δημοσίου.

Γ) Παραιτεῖται ἡ Μονὴ τῆς κατὰ τοῦ Δημοσίου ἐγερθείσης ἀπὸ πρώτης Μαΐου 1922 ἐνώπιον τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν ἀγωγῆς τῆς περὶ διεκδικήσεως τῆς Λίμνης Μπουροῦ ὡς καὶ διὰ συλλεγέντα παρὰ τοῦ Δημοσίου ἀπὸ καταλήψεως τῆς Λίμνης μέχρι σήμερον ἢ διὰ συλλεκτέα εἰσοδήματα καὶ καταργεῖ πᾶσαν κατ' αὐτοῦ ἀντιδικίαν, κανονισθεῖσης ὀριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως ἤδη τῆς μεταξὺ των ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης διαφορᾶς.

Δ) Ὑπόσχεται νὰ καταβάλλῃ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον ἐτησίως καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ διαχειριστικοῦ ἔτους τὰ ἐξήκοντα ἑκατοστὰ (60%) τῶν ὡς κατωτέρω καθοριζομένων καθαρῶν ἐσόδων τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς Λίμνης Μπουροῦ ἐφόσον τὸ εἰς τὴν Μονὴν παραμένον καθαρὸν ἔσοδον εἶναι ἐνὸς ἑκατομμυρίου (1.000.000) δραχμῶν ἐκκαθαριζομένων κατ' ἔτος τελείως τῶν λογαριασμῶν τοῦ διαχειριστικοῦ ἔτους.

Ἐξ ἄλλου δὲ τὸ Δημόσιον εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ἀνωτέρω παροχῶν τῆς Μονῆς ἀποδίδει διὰ τοῦ παρόντος εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν κατοχὴν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου τὴν ἐν Πορτολάγῳ Ξάνθης λίμνην Μπουροῦ μετὰ τῶν ἰχθυοτροφείων αὐτῆς τῶν παρὰ τὴν νησίδα καὶ τὰ στόμια τῆς Λίμνης κειμένων (Δαλλιάνι, Καραπέ, Ταουσταντζικ καὶ λοιπά) μετὰ τῶν παραρτημάτων καὶ ἐγκαταστάσεων αὐτῶν, ὡς ἔχουσι σήμερον μὲ τὰ ἀνέκαθεν γνωστὰ ὄρια τούτων μὲ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἰχθυοτροφίας καὶ ἰχθυοπαραγωγῆς κατὰ τὸ εἰδικώτερον κατωτέρω καθοριζόμενον. Ἡ τοιαύτη ἀνταλλαγὴ στηρίζεται ἐξ ὀλοκλήρου ἐπὶ τῶν ἀκολουθῶν ὄρων, οἵτινες διευτυπώθησαν ἤδη διὰ τῶν μνημονευθεῖσῶν ἀποφάσεων τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας, ἐγένοντο δεκτοὶ ἀπὸ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου καὶ συνομολογεῖται ῥητῶς διὰ τοῦ παρόντος ὅτι ἀποτελοῦσι τοὺς ὄρους τῆς προκειμένης συμβάσεως, ἦτοι:

α) Ἡ παραχώρησις τῆς κατοχῆς τῆς Λίμνης εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Βατοπαιδίου ἀναφέρεται εἰς μόνην τὴν ἰχθυοτροφικὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν

έκμετάλλευσιν καὶ πώλησιν τῆς παραγωγῆς, τοῦ Δημοσίου διατηροῦντος ἀμείωτα τὰ δημοσίου δικαίου δίκαια τὰ ἐπὶ τῆς λιμνοθαλάσσης καὶ τῶν ἰχθυοτροφείων αὐτῆς ἐν σχέσει πρὸς τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ἐξουσίας ἐν γένει τοῦ Κράτους καὶ τῆς Διοικήσεως ἐπὶ τῶν Λιμνῶν, Ἰχθυοτροφείων καὶ λοιπῶν, τῆς παραχωρουμένης ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐνεργηθησομένης διὰ τοῦτο κατὰ τοὺς ἐκάστοτε ἰσχύοντας κανόνας Νόμων, Διαταγμάτων ἢ ἐγκυκλίων ὁδηγιῶν.

β) Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἡ Μονὴ δὲν ἤθελεν ἐνεργεῖ ἢ ἴδια τὴν ἐκμετάλλευσιν ἀλλὰ προτιμᾷ νὰ ἐκμισθῶνῃ αὐτὴν πρὸς τρίτους, ἢ δι' ἐκμισθώσεως ἐκμετάλλευσιν αὕτη δὲ γίνηται ὑπὸ τῆς Μονῆς πάντοτε διὰ δημοπρασίας τελοῦσης ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας, ἐνεργουμένης δὲ κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἰσχυούσας διατάξεις περὶ ἐνοικιάσεως λιμνῶν καὶ ἰχθυοτροφείων. Ἐὰν δὲ ὁ μέσος ὄρος τῆς ἀποδόσεως τῆς ἰχθυοπαραγωγῆς κατὰ τὴν πρώτην ἐπομένῃν δεκαετίαν ἤθελεν ὑπολειφθῆ τοῦ μέσου ὄρου τῆς ἀποδόσεως τῆς προηγηθείσης δεκαετίας 1921-1930, ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας ἔχει δικαίωμα νὰ ἀξιοῖ ἀκολούθως τὴν διὰ δημοπρασίας ἐνοικίασιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

γ) Τὰ τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ λειτουργίας τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς κανονίζονται ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ τοῦ κυρώσαντος αὐτὸν Νομοθετικοῦ Διατάγματος. Ἡ διὰ τὴν δαπάνην τῆς συντηρήσεως τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς συνεισφορά τῆς Μονῆς Βατοπαιδίου δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίῃ τὰς πεντακοσίας χιλιάδας (500.000) δραχμὰς αἵτινες βαρύνουσι τὰ γενικὰ ἔξοδα τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς Λίμνης.

δ) Προκειμένου νὰ ἐκτελέσῃ ἡ Μονὴ μόνιμα τεχνικὰ ἔργα πρὸς προαγωγὴν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἰχθυοτροφίας καὶ ἰχθυοπαραγωγῆς ἀξίας ἀνωτέρας τῶν διακοσίων χιλιάδων (200.000) δραχμῶν ἐτησίως, ἀπαιτεῖται προηγουμένη ἄδεια τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας μετὰ γνωμοδότησιν τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐκ τεχνικῶν ὑπαλλήλων ὀριζομένων ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ, ἧτις καὶ θὰ παρακολουθῆ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν τοιούτων ἔργων.

ε) Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Βατοπαιδίου θὰ καταβάλλῃ κατ' ἔτος καὶ ἅμα τῇ λήξει τοῦ διαχειριστικοῦ ἔτους τὰ ἐξήκοντα ἑκατοστὰ (60%) ἐκ τῶν καθαρῶν ἐσόδων τῆς λίμνης, ἅτινα θὰ ἀπομένωσι μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν γενικῶν ἐξόδων ἐκμεταλλεύσεως, τῶν ἀποσβέσεων καὶ τῶν δαπανῶν διὰ τὴν Ἀθωνιάδα Σχολήν. Ἀλλὰ τὸ εἰς τὴν Μονὴν ἀπομένον ποσοστὸν καθαρῶν κερδῶν δὲν δύναται νὰ εἶναι κατώτερον τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου (1.000.000) δραχμῶν ἐτησίως, ἐφόσον τὰ καθαρὰ κέρδη τοῦ ἔτους ὑπερβαίνωσι τὸ ποσὸν τοῦτο.

στ) Τὸ Δημόσιον εἰς οὐδεμίαν δαπάνην ὑπόκειται ἢ ἀνάλογον εἰσφορὰν

διὰ δαπάνην μικρῶν ἢ μεγάλων ἔργων ἀναγκαίων ἢ ὠφελίμων διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν.

ζ) Ἐν περιπτώσει ἐκμισθώσεως τῆς λίμνης ἐκ μέρους τῆς Μονῆς τὸ δημόσιον καὶ ἡ Μονὴ εἰς οὐδεμίαν ὑπόκεινται δαπάνην οὐδὲ διὰ τὰ τυχόν ἀπαιτηθσόμενα ἔργα, ἅτινα ἐνεργούμενα ὑπὸ τοῦ μισθωτοῦ μετὰ προηγουμένην ἔγκρισιν τῆς Μονῆς καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας καὶ τὰ ἐν τῷ Δ' ὀριζόμενα παραμένουσιν εἰς ὄφελος τῆς λίμνης ἄνευ ἀποζημιώσεως τοῦ μισθωτοῦ.

η) Ἐν περιπτώσει μισθώσεως ἡ Μονὴ θέλει ἀφαιρῆ ἐκ τοῦ μισθώματος τὴν ὀφειλομένην εἰσφορὰν αὐτῆς διὰ τὴν Ἀθωνιάδα Σχολήν, τὰς ἀποσβέσεις τῶν μήπω ἀποσβεσθέντων ὑπ' αὐτῆς δὲ γενομένων ἔργων ἐν τῇ Λίμνῃ καὶ ἐκ τοῦ ὑπολοίπου ὡς καθαροῦ κέρδους θέλει καταβάλλῃ εἰς τὸ Δημόσιον τὰ ἐξήκοντα ἑκατοστὰ (60%) ἐφόσον ἀπομένει εἰς αὐτὴν τὸ κατὰ τὸ στοιχεῖον ε ἐλάχιστον ὄριον καθαροῦ κέρδους τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου (1.000.000) δραχμῶν.

θ) Ἡ Διοίκησις παρακολουθεῖ τὴν ὑπὸ τῆς Μονῆς διαχείρισιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς Λίμνης δι' ἀντιπροσώπου διοριζομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας βοηθουμένου δὲ ὑπὸ λογιστοῦ διοριζομένου ὁμοίως καὶ αἱ ἀποδοχαὶ ὀριζόμεναι διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ διορισμοῦ βαρύνουσι τὰ γενικὰ ἔξοδα τῆς διαχειρίσεως. Αἱ ἀποδοχαὶ αὗται δὲν δύνανται νὰ ὑπερβαίνωσιν ἀντιστοίχως τοὺς μισθοὺς διευθυντοῦ καὶ τμηματάρχου τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας μετὰ τοῦ ἐπιδόματος λόγῳ ἀποζημιώσεως τῶν ἐκτὸς τῆς ἔδρας ὑπαλλήλων.

ι) Ἡ Μονὴ ὀφείλει νὰ τηρῇ διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ ἐν γένει διαχείρισιν τῆς Λίμνης ἰδιαίτερα λογιστικὰ βιβλία κατὰ τὸ διπλογραφικὸν σύστημα θεωροῦσα τὸ ἡμερολόγιον αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν Ἀθηνῶν.

ια) Οἱ λογαριασμοὶ ἐσόδων καὶ ἐξόδων καὶ ἐν γένει πάσης διαχειρίσεως ἐκάστου διαχειριστικοῦ ἔτους οὐδεμίαν σχέσιν ἢ ἐπίδρασιν ἔχουσιν ἐπὶ τοῦ προηγουμένου ἢ ἐπομένου διαχειριστικοῦ ἔτους, λήγοντος δὲ ἐκάστου ἔτους τερματίζεται ἅμα τελειωτικῶς καὶ ἡ ὅλη οἰκονομικὴ κατάστασις.

ιβ) Οὐδεμία ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ Κράτους ὑποχρέωσις ἀναληφθεῖσα ὑπὸ τῆς Μονῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν Λίμνην καὶ τὴν τῆς ἰχθυοτροφίας καὶ ἀλιείας ἐκμετάλλευσιν.

ιγ) Ἄνευ τῆς προηγουμένης ἐγγράφου συναινέσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας ἀπαγορεύεται πᾶσα οἰαδήποτε ἐκχώρησις τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐκμίσθωσις τῶν ἰχθυοτροφείων καὶ πᾶσα οἰαδήποτε σχετικὴ πρᾶξις μο-

νομεροῦς δηλώσεως ἢ συμβάσεως πρὸς οἰουσδήποτε, τῆς πράξεως τῆς παρὰ τὰ ὡς ἄνω γενομένης ὑπὸ τῆς Μονῆς λογιζομένης αὐτοδικαίως ὡς ἐξ ὑπαρχῆς ἀκύρου καὶ ὡς οὐδέποτε συνομολογηθείσης.

ιδ) Τὸ Δημόσιον διὰ τὸ ἀνήκειν εἰς αὐτὸ τὸ ὡς ἄνω μερίδιον καθαρῶν ἐσόδων ἢ μισθωμάτων ἐφαρμόζει τὰς διατάξεις περὶ εἰσπράξεως δημοσίων ἐσόδων.

ιε) Ἡ ἐκ μέρους τῆς Μονῆς παράβασις ὄρου τινὸς τοῦ παρόντος καδιστῆ ταύτην ὑπόχρεων εἰς ἀνόρθωσιν τῆς ἐντεῦθεν προξενουμένης εἰς τὸ Δημόσιον ζημίας. Πᾶσα δὲ πρᾶξις ἢ παράλειψις τῆς Μονῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸν τρόπον καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως, πρόξενος ζημίας εἰς τὸ Δημόσιον, παρέχει τὸ δικαίωμα εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Γεωργίας εἰς ἄμεσον ἀπαγόρευσιν τῆς ἐνεργείας ταύτης.

ιστ) Ἐν περιπτώσει ἀμφισβητήσεων ἢ διενέξεων ἐξ ἀφορμῆς τῶν ὄρων καὶ στοιχείων τῆς παρουσίας συμβάσεως ἀποφαίνεται ἀνεκκλήτως ὡς διαιτητικὸν δικαστήριον τριμελὲς Ἐπιτροπὴ ἐξ Ἀρεοπαγιτῶν διοριζομένων ὑπὸ τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ ἐνδιαφερομένου τῶν συμβαλλομένων κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου 3332 τοῦ ἔτους 1925.

Διὰ τὸν κανονισμὸν δικαιωμάτων, φόρων ἢ τελῶν ἢ ἀξία τῶν διὰ τῆς παρουσίας συμβάσεως ἀνταλλασσομένων παροχῶν κανονίζεται ὡς ἐξῆς:

Α) Διὰ τὴν Μονὴν Βατοπαιδίου ἀξία α) τῶν δύο ἀγροκτημάτων μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν δραχμαὶ δέκα ἑκατομμύρια πεντακόσια χιλιάδες (10.500.000), ἐν περιπτώσει δὲ συγκρούσεως πρὸς ἄλληλα ἢ πρὸς τὸ παρὸν συμβόλαιον τῶν ἐρμηνευτικῶν τούτων στοιχείων, ἐπικρατέστεροι συνομολογοῦνται οἱ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 60950 ἀπὸ 3ης Μαΐου 1930 ὡς ἄνω ἀποφάσει τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας περιεχόμενοι ὄροι, β) τόκον τοῦ ποσοῦ τούτου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1924 δραχμαὶ τέσσαρα ἑκατομμύρια πεντακόσιες χιλιάδες (4.500.000) καὶ γ) ἀξία παραιτήσεως ἀπὸ πάσης ἀξιώσεως καὶ ἐπιδικίας δραχμαὶ πέντε ἑκατομμύρια (5.000.000) ἥτοι τὸ ὅλον παροχαὶ τῆς Μονῆς εἴκοσιν ἑκατομμύρια (20.000.000).

Β) Διὰ τὸ Δημόσιον ἀξία τῆς ἀποδιδομένης ὑπ' αὐτοῦ τῇ Μονῇ κατοχῆς τῆς λίμνης πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς ἰχθυοπαραγωγῆς καὶ λοιπὰ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ὑπὸ τῆς Μονῆς ὀφειλομένων εἰς τὸ Δημόσιον ἐξήκοντα ἑκατοστῶν 60% τῶν καθαρῶν ἐσόδων τῆς δραχμαὶ εἴκοσιν ἑκατομμύρια (20.000.000). Ῥητῶς δηλοῦται ὅτι ἐρμηνευτικὰ στοιχεῖα τῆς παρουσίας συμβάσεως ἀποτελοῦσι α) τὸ ἀπὸ 8ης Ἀπριλίου 1924 Νομοθετικὸν Διάταγμα, β) ἡ ὑπ' ἀριθ. 31 τοῦ ἔτους 1929 ἀπόφασις τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, γ) ἡ ὑπ' ἀριθ. 20364 τῆς 12ης Φεβρουαρίου 1930 καὶ δ) ἡ ὑπ' ἀριθ. 60950 τῆς

3ης Μαρτίου 1930 ἀπόφασις τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας, ἀντίγραφα τῶν ὁποίων ἐπισυνάπτονται τῷ παρόντι. Ἡ παροῦσα σύμβασις τελεῖ ὑπὸ τὴν ἀναβλητικὴν αἴρεσιν τῆς παρὰ τῆς Ἱεράς Μονῆς Βατοπαιδίου ἐγκρίσεως αὐτῆς καὶ κοινοποιήσεως τῆς ἐγκρίσεως ταύτης εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Γεωργίας, τῆς ἐγκρίσεως καλυπτούσης πᾶσαν δι' ἐνδεχομένην ὑπέρβασιν πληρεξουσιότητος τοῦ συμβαλλομένου ἀντιπροσώπου αὐτῆς Ἰγνατίου Λαμπάκη Βατοπαιδινοῦ ἀκυρότητα ἢ ἐλαττωματικότητα ταύτης...

Ἀθῆναι 4/5/1930

*Διονύσιος Εὐθυμίου Ἰατροίδης
Συμβολαιογράφος Ἀθηνῶν
ὁδὸς Σκολείου 1
Πλατεῖα Ἁγίων Θεοδώρων*

XII

Ἀναγκαστικὸς Νόμος τῆς 16.11.1935*

*Περὶ τῆς ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς λιμνοδαλάσσης
Μπουροῦς (Ξάνθης)*

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἀπὸ 10 Ὀκτωβρίου 1935 ψήφισμα τῆς Ε΄. Ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως «περὶ καταργήσεως τοῦ Πολιτεύματος τῆς Ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας καὶ τὰς διατάξεις τοῦ ἀπὸ 2-11-35 Νόμου περὶ ἀναθέσεως τῆς ἀσκήσεως τῆς Βασιλικῆς ἐξουσίας κλπ. προτάσει τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἀπεφασίσασμεν καὶ διατάσσομεν.

Ἄρθρον 1.

Ἡ ἰχθυοτροφικὴ ἐκμετάλλευσις ὀλοκλήρου τῆς ἐν Πορτολάγῳ τῆς Ξάνθης λιμνοδαλάσσης Μπουροῦς μετὰ τῶν ἰχθυοτροφείων αὐτῆς καὶ τῶν παραρτημάτων καὶ ἐγκαταστάσεων αὐτῶν θὰ γίνηται ἀπὸ τῆς 1ης Μαρτίου 1936 καὶ ἐφεξῆς δι' ἐνοικιάσεως βάσει πλειοδοτικῆς δημοπρασίας ἐνεργουμένης συμφώνως πρὸς τὰς ἰσχυούσας ἐκάστοτε διατάξεις περὶ ἐνοικιάσεως τῶν λιμνῶν καὶ ἰχθυοτροφείων καὶ τελοῦσης ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Ἄρθρον 2.

Ἐκ τοῦ ἐτησίου μισθώματος τῆς κατὰ τὸ ἀνωτέρω ἐνοικιαζομένης ἐκμεταλλεύσεως θὰ διατίθεται ὑπὸ τοῦ Δημοσίου Ταμείου κατ' ἔτος μέχρι ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἑκατὸν χιλιάδων (1.100.000) δραχμῶν κατὰ τὰ διὰ διατάγματος ὀρισθησόμενα ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἀθωνιάδος Σχολῆς καὶ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου, ἐφ' ὅσον ἰσχύει ἢ μετὰ τῆς ἄνω Μονῆς σχετικὴ σύμβασις.

Πρὸς τοῦτο θὰ ἀναγράφηται ἡ ἀναγκαία πίστωσις ἐτησίως εἰς τὸν προϋ-

* Ε.τ.Κ., Α' 568.

πολογισμὸν τῶν ἐξόδων τοῦ Κράτους (Ἐπιχειρηματικῆς Ὀικονομίας)
καὶ θὰ ἀποδίδεται διὰ κανονικῶν ἐνταλμάτων πληρωμῆς.

Λόγῳ τῆς ὡς ἄνω διαχειρίσεως ἐνισχύεται τὸ προσωπικὸν τῆς Κεντρικῆς
Ἐπιχειρηματικῆς τοῦ Ἐπιχειρηματικῆς Ὀικονομίας (Διευθύνσεως Ἀλυκῶν καὶ
Ἀλιείας) κατὰ μίαν θέσιν γραμματέως καὶ μίαν γραφέως.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος ἄρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐ-
φημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Νοεμβρίου 1935

Ὁ Ἀντιβασιλεὺς
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ

Τὸ Ἐπιχειρηματικὸν Συμβούλιον
Ὁ Ἀντιπρόεδρος
Ἰ. Θεοτόκης

Τὰ Μέλη

Δ. Γιαννόπουλος, Γ. Σχινᾶς, Θ. Τουρκοβασίλης, Ν. Δαρβέρης, Γ. Καρτάλης,
Γ. Δ. Χλωρός, Α. Ἀθηνογένης, Γ. Ράλλης Π. Νικολαΐδης, Σ. Μερκούρης, Δ.
Στεφανόπουλος, Ν. Κρανωτάκης, Κ. Λοῦρος

XIII

Νομοθετικὸν Διάταγμα 271/1941*

Περὶ αὐθεντικῆς ἐρμηνείας τοῦ ἀπὸ 8/10 Ἀπριλίου 1924 Ν.Δ. «περὶ ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας νὰ ὑπογράψῃ δύο συμβάσεις μετὰ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος Ἁγίου Ὁρους καὶ Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου περὶ παραχωρήσεως κ.λ.π.».

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 1 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 Νομοθετικοῦ Διατάγματος «περὶ τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ὑπουργῶν καὶ ἄλλων διατάξεων», ἀποφασίζομεν:

Ἄρθρον 1.

Ἡ ἀληθῆς ἔννοια τῆς παραγράφου β' τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ ἀπὸ 8/10 Ἀπριλίου 1924 Ν.Δ. εἶναι, ὅτι διὰ τῶν διατάξεων ταύτης ἀνεγνωρίσθησαν τὰ ἐπὶ τῆς ἐν Πορτολάγῳ τῆς Ξάνθης Λίμνης Μπουροῦ, μεθ' ἀπάντων τῶν ἰχθυοτροφείων αὐτῆς τῶν παρὰ τὴν νησίδα καὶ τὰ στόμια τῆς Λίμνης κειμένων (Δαλλιάνι, Καραψέ, Ταουσάντζικ κλπ.) μετὰ τὰ ἀνέκαθεν γνωστὰ τούτων ὄρια, ὑφιστάμενα δυνάμει χρυσοβούλλων ἀπαράγραπτα δικαιώματα κυριότητος καὶ ἀποκλειστικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου, ἡ δὲ μεταξὺ ταύτης καὶ τοῦ Δημοσίου ἐκκρεμῆς δίκη ἐπὶ τῆς ἀπὸ 1 Μαΐου 1922 ἀγωγῆς τῆς πρώτης κατ' αὐτοῦ, κατηγορήθη, τοῦ Δημοσίου παραιτηθέντος πάσης ἀξιώσεως ἐπὶ τῆς λίμνης καὶ τῶν ἰχθυοτροφείων, ἀποδιδομένων εἰς τὴν ρηθεῖσαν Ἱερὰν Μονήν, ἄνευ ἐτέρου τινὸς ἀναλλάγματος, πλὴν τῶν διὰ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω διατάξεων ἐπιβληθέντων εἰς θάρος αὐτῆς, ἥτοι τῆς ἄνευ ἀποζημιώσεως μεταβιβάσεως εἰς τὸ Δημόσιον τῶν ἐν Χαλκιδικῇ δύο ἀγροκτημάτων τῆς (Ἁγίου Μάμαντος καὶ Σοφουλάρ) καὶ τῆς συντηρήσεως τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Ἀθωνιάδος Σχολῆς.

* Ε.τ.Κ., Α' 234.

Άρθρον 2.

Μεταβιβασθέντων, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2343 τῆς 4 Μαΐου 1930 συμβολαίου τοῦ συμβολαιογράφου Ἀθηνῶν Διονυσίου Εὐδ. Ἰατρίδου, τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ ἀγροκτημάτων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου κατὰ κυριότητα εἰς τὸ Δημόσιον ἄνευ ἀποζημιώσεώς τινος, ὁ διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 8/10 Ἀπριλίου 1924 ἄρθρ. 1 παραγ. β' δεσπισθεὶς συμβιβασμὸς κατέστη ὀριστικός, τῆς λίμνης Μπουροῦ περιελδούσης ἀπὸ τῆς ρηθείσης μεταβιβάσεως εἰς τὴν κυριότητα καὶ ἀποκλειστικὴν κατοχὴν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου, πᾶσα δὲ ἐπὶ πλέον τῶν ἐν ἄρθρῳ 1 ἐδ. β' τοῦ προμνησθέντος Ν.Δ. ἀπὸ 8/10 Ἀπριλίου 1924 ἀνταλλαγμάτων παροχῆ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καταργεῖται, ὡς κατὰ παράβασιν τούτου συνομολογηθεῖσα.

Άρθρον 3.

Καταργοῦνται ὡς ἀντιβαίνουσαι πρὸς τὴν ἔννοιαν τῶν διατάξεων τοῦ ἐδαφ. β' τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ ἀπὸ 8/10 Ἀπριλίου 1924 Ν. Δ. ὡς ἐρμηνεύονται αὐταὶ ἀυθεντικῶς διὰ τοῦ παρόντος, πᾶσαι αἱ διατάξεις τῆς ὑπ' ἀριθ. 2343 τῆς 4 Μαΐου 1930 Συμβάσεως ἀνταλλαγῆς τοῦ συμβολαιογράφου Ἀθηνῶν Διονυσίου Εὐδ. Ἰατρίδου, πλὴν τῶν περὶ μεταβιβάσεως τῶν ἀνωτέρω ἀγροκτημάτων εἰς τὸ Δημόσιον. Καταργεῖται ἐπίσης ὁ ἀπὸ 16/19 Νοεμβρίου 1935 Ἀναγκαστικὸς Νόμος «περὶ τῆς ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς λιμνοθαλάσσης Μπουροῦ» καὶ τὸ εἰς ἐκτέλεσιν τούτου ἐκδοθὲν Β. Διάταγμα ἀπὸ 7/16 Αὐγούστου 1940.

Τὰ ὑπὸ τοῦ Δημοσίου εἰσπραχθέντα μέχρι σήμερον βάσει τῶν κατὰ τὰ ἄνω καταργουμένων συμβατικῶν διατάξεων καὶ τῶν διατάξεων τοῦ Ἀναγκαστικοῦ Νόμου 16-19 Νοεμβρίου 1935 εἰσοδήματα τῆς Λίμνης Μπουροῦ, καλῶς εἰσεπράχθησαν, ἀποδίδεται ὅμως ἐκ τούτων εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Βατοπεδίου ἐξ ὀλοκλήρου τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀναγκαστικοῦ Νόμου τῆς 16/19 Νοεμβρίου 1935 «περὶ τῆς ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς Λιμνοθαλάσσης Μπουροῦ» καὶ τοῦ εἰς ἐκτέλεσιν τούτου ἐκδοθέντος Β. Δ. ἀπὸ 7/16 Αὐγούστου 1940 καθορισθέντα δι' αὐτὴν καὶ τὴν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἀθωνιάδα Σχολὴν ποσὰ ἐκ δραχμῶν 1.100.000 ἑτησίως διὰ τὸν ἀπὸ τῆς 1ης Μαρτίου 1936 μέχρι σήμερον χρόνον, ἥτοι διὰ πέντε πλήρη.

Ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Νόμου Καθαρῶν Προσόδων τῆς Λίμνης Μπουροῦ δὲ διατίθεται ἐφεξῆς ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου ποσὸν δραχμῶν ἑπτακοσίων χιλιάδων ἑτησίως διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἀθωνιάδος Σχολῆς, ἧς ἡ ὀργάνωσις καὶ διοίκησις θέλει ἀσκεῖται ἐφεξῆς ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἀγίου Ὁρους

καὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος ἄρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12 Ἰουλίου 1941

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον

Ὁ Πρόεδρος

Γ. Τσολακόγλου

Τὰ Μέλη

*Ἀ. Λιβιεράτος, Π. Δεμέστιχας, Σ. Γκοτζαμάνης, Πλ. Χατζημιχάλης,
Σ. Μουτούσης, Χ. Κατσιμηῆτρος, Ἰάσ. Παπαδόπουλος*

Ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Ὑπουργὸς

Ἄντ. Λιβιεράτος

XIV
Άναγκαστικός Νόμος 476/1945*
(Περὶ ρυθμίσεως ἐνοικιάσεων ἰχθυοτροφείων)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β΄
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Προτάσει τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάσσομεν.

Ἄρθρον 9

Τὸ ν.δ. τῆς ὑπ' αριθμ. 271 τοῦ 1941 «περὶ αὐθεντικῆς ἐρμηνείας τοῦ ἀπὸ 8/10 Ἀπριλίου 1924 ν.δ. «περὶ ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας νὰ ὑπογράψῃ δύο συμβάσεις μετὰ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου κ.λ.π.» καταργεῖται.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος ἄρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

* Ε.τ.Κ., Α΄ 192.

XV Ἀναγκαστικὸς Νόμος 1924/1951*

*Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ἀπὸ 16/19 Νοεμβρίου 1935
Ἀναγκ. Νόμου «περὶ ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς λιμνοθαλάσσης
Μπουροῦ-Ξάνθης».*

Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὴν κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 20 Αὐγούστου 1951 τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ληφθεῖσαν ἀπόφασιν περὶ ἐκδόσεως, λόγῳ κατεπειγούσης καὶ ἀναποφεύκτου ἀνάγκης, Ἀναγκ. Νόμου «περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ἀπὸ 16-19 Νοεμβρίου 1935 Ἀναγκ. Νόμου «περὶ ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς λιμνοθαλάσσης Μπουροῦ-Ξάνθης», ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάσσομεν:

Ἄρθρον 1.

Τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον ἐδάφιον τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ ἀπὸ 16/19 Νοεμβρίου 1935 Ἀν. Νόμου «περὶ τῆς ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς λιμνοθαλάσσης Μπουροῦ-Ξάνθης», ἀντικαθίστανται ὡς ἑξῆς:

1. Τὸ πραγματοποιούμενον ἐκ τῆς κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον ἐνοικίασεως μίσθωμα καὶ ἐν γένει ἢ ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως πρόσδοδος τῆς Λίμνης κατανέμεται ὡς ἑξῆς:

α) ποσοστὸν 40% καταβάλλεται εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Βατοπεδίου διὰ τό, κατὰ τὴν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Δημοσίου σύμβασιν τῆς 4 Μαΐου 1930, ἀνήκον εἰς αὐτὴν μερίδιον ἐπὶ προσόδων τῆς Λίμνης ἐκ 40%.

β) ποσοστὸν 20 % καταβάλλεται εἰς τὴν αὐτὴν Μονὴν ὑπὲρ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἀθωνιάδος Σχολῆς διὰ τὴν λειτουργίαν ταύτης, εἰς τὴν διοίκησιν δὲ τῆς προαναφερομένης Σχολῆς μετέχει ἐφεξῆς δικαιωματικῶς ἡ Ἱερὰ Μονὴ Βατοπεδίου.

2. Διὰ τὴν ὑπαρξιν ἐλαχίστου ἠγγυημένου πληρωτέου εἰς τὴν Μονὴν καὶ τὴν Σχολὴν ποσοῦ καὶ μόνον ὡς πρὸς τὴν ἐν λόγῳ σχέσιν, τὸ ποσοστὸν τοῦ σημερινοῦ μισθώματος τοῦ εἰσπραττομένου ἀπὸ μέρους τοῦ Δημοσίου δὲν

* Ε.τ.Κ., Α' 243.

δύνатаι νὰ μειωθῆ.

3. Τὸ μετὰ τὴν καταβολὴν εἰς τὴν Μονὴν Βατοπεδίου δι' ἑαυτὴν καὶ τὴν Ἀθωνιάδα Σχολὴν ἀπομένον ὑπόλοιπον τῶν εἰσπραττομένων ἀπὸ μέρους τοῦ Δημοσίου μισθωμάτων εἰσάγεται ὡς ἔσοδον εἰς τὸν Κρατικὸν Προ/σμόν.

4. Ἡ καταβολὴ τῶν κατὰ τ' ἀνωτέρω κατανεμομένων προσόδων εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Βατοπεδίου γίνεται ἅμα τῇ πραγματοποιήσει τῶν εἰσπράξεων τοῦ μισθώματος καὶ τῶν προσόδων ἐν γένει τῆς Λίμνης καὶ κατ' ἀναλογίαν τούτων αἴτινες γίνονται ὑπὸ τοῦ Δημοσίου δι' ἑαυτὸ καὶ διὰ τὴν Ἱερὰν Μονὴν Βατοπεδίου κατὰ τὰ ἀνήκοντα εἰς ἕκαστον τῶν μερῶν ὡς ἄνω ποσοστά.

5. Αἱ ἄνω πρόσοδοι τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου καὶ Ἀθωνιάδος Σχολῆς ἀπαλλάσσονται παντὸς ἀμέσου ἢ ἐμμέσου φόρου καὶ χαρτοσήμου.

6. Ἡ διὰ τῶν ἐδαφίων α', β', καθοριζομένη κατανομὴ καὶ ὁ ὑπολογισμὸς τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Βατοπεδίου δι' ἑαυτὴν καὶ τὴν Ἀθωνιάδα Σχολὴν μεριδίων ἐπὶ τοῦ πραγματοποιουμένου μισθώματος ἀνατρέχει ἀπὸ τοῦ ἔτους 1946, καταργουμένης πάσης ἀπαιτήσεως καὶ ἀξιώσεως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου ἐπὶ τῶν πρὸ τοῦ ἔτους 1946 προσόδων τῆς Λίμνης.

7. Ἡ ἀπόδοσις τῶν ἐπὶ τῶν μισθωμάτων τούτων μεριδίων θέλει γίνεαι διὰ κανονικῶν ἐνταλμάτων ἐκ τοῦ τρέχοντος προϋπολογισμοῦ.

Ἄρθρον 2.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος Α. Νόμου ἄρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, ὑποβληθήσεται δὲ πρὸς κύρωσιν εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ συνέλθῃ Βουλὴν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27ῃ Αὐγούστου 1951

ΠΑΥΛΟΣ Β.

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον
Ὁ Πρόεδρος
Σοφ. Βενιζέλος

Ὁ Ἀντιπρόεδρος
Ἐμμ. Τσουδερός

Τὰ Μέλη

*Π. Σπηλιωτόπουλος, Ἰ. Πολίτης, Ἀ. Μπουρόπουλος, Γ. Μαῦρος,
Γρ. Κασσιμάτης, Δ. Παπαμιχαλόπουλος, Γ. Μπακατσέλος,
Γ. Ἀθανασιάδης-Νόβας, Κ. Τσάτσος, Κ. Μητσοτάκης, Ἐμμ. Κόθρης*

Ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Ὑπουργὸς
Ἀ. Μπουρόπουλος

XVI
Νομοθετικὸν Διάταγμα 420/1970*
(ἄρθρα 49,51 καὶ 66)

Ἄρθρον 49.

Ἐκμίσθωσις ἰχθυοτροφικοῦ συγκροτήματος Μπουροῦς.

1. Ἡ ἰχθυοτροφικὴ ἐκμετάλλευσις ὀλοκλήρου τῆς ἐν Πορτολάγῳ Ξάνθης λιμνοθαλάσσης Μπουροῦς μετὰ τῶν ἰχθυοτροφείων αὐτῆς καὶ τῶν παραρτημάτων καὶ ἐγκαταστάσεων αὐτῶν, ἐνεργεῖται δι' ἐκμισθώσεως, ἐπὶ τῇ βάσει πλειοδοτικῆς δημοπρασίας. Ἡ ὡς ἄνω ἰχθυοτροφικὴ ἐκμετάλλευσις δύναται νὰ ἐκμισθοῦται καὶ ἄνευ δημοπρασίας, δι' ἀπ' εὐθείας συμβάσεως εἰς ἀλιευτικούς συνεταιρισμούς, κατὰ τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ Κεφαλαίου Γ' τοῦ παρόντος τμήματος.

2. Ἡ λιμενολεκάνη Πορτολάγο δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὸν κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον ἐκμισθούμενον, δι' ἰχθυοτροφικὴν ἐκμετάλλευσιν, χῶρον τοῦ ἰχθυοτροφικοῦ συγκροτήματος Μπουροῦς.

3. Καθ' ὃν χρόνον τὸ ἰχθυοτροφεῖον τῆς ἐν παρ. 1 λιμνοθαλάσσης εἶναι κλειστόν, ἐπιτρέπεται ἐντὸς τῆς λιμενολεκάνης ἢ ἀλιεία, ἐξαιρέσει τοῦ αὐλακος ἐπικοινωνίας τοῦ ἰχθυοτροφείου μετὰ τῆς θαλάσσης, ἐπὶ καταβολῇ ποσοστοῦ ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν ἀλιευομένων ἰχθύων ὑπὲρ τοῦ λιμενικοῦ ταμείου, καθοριζομένου ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐγκρινομένου διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τῶν Ὑπουργῶν Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας καὶ Γεωργίας. Τὸ ἔσοδον τοῦτο κατατίθεται εἰς εἰδικὸν λογαριασμὸν παρὰ τῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος ἐντόκως καὶ ἀποδίδεται δι' ἐκτέλεσιν κοινωφελῶν ἔργων.

4. Τὰ τοῦ τρόπου ἀλιείας, ὡς καὶ πᾶσα λεπτομέρεια ἀφορῶσα εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν παρ. 2 καὶ 3 τοῦ παρόντος ἄρθρου καθορίζονται διὰ κανονισμοῦ συντασσομένου παρὰ τοῦ λιμενικοῦ ταμείου καὶ ἐγκρινομένου διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τῶν Ὑπουργῶν Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας καὶ Γεωργίας.

* Ε.τ.Κ., Α' 27.

Άρθρον 51.

Μίσθωμα.

Τὸ μίσθωμα συνίσταται εἰς ποσοστὸν ἐπὶ τῶν καθ' ἑκάστην ὑπὸ τοῦ μισθωτοῦ συνεταιρισμοῦ ἀλιευομένων ἰχθύων ἐκ τοῦ μισθωμένου ἰχθυοτρόφου ὕδατος. Τὸ ποσοστὸν τοῦτο ὀρίζεται διὰ τῆς συμβάσεως ἐκμισθώσεως, μὴ δυνάμενον νὰ εἶναι κατώτερον τῶν 25% ἐπὶ τῶν ἀλιευομένων ἐν γένει ἰχθύων.

Άρθρον 66.

Ἀποδόσεις ἐξ ἐσόδων λιμνοθαλάσσης Μπουροῦς-Ξάνθης.

1. Τὰ δημόσια ἐν γένει ἔσοδα τὰ πραγματοποιούμενα ἐκ τῆς ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς λιμνοθαλάσσης Μπουροῦς-Ξάνθης, κατανέμονται ὡς ἀκολούθως:

α) Ποσοστὸν 40% καταβάλλεται εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Βατοπεδίου συμφώνως πρὸς τὴν, μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Δημοσίου, σύμβασιν τῆς 4ης Μαΐου 1930.

β) Ποσοστὸν 20% καταβάλλεται εἰς τὴν αὐτὴν Μονήν, ὑπὲρ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, Ἀθωνιάδος Σχολῆς, διὰ τὴν λειτουργίαν ταύτης.

2. Διὰ τὴν ὑπαρξιν ἐλαχίστου ἠγγυημένου πληρωτέου εἰς τὴν Μονὴν καὶ τὴν Σχολὴν ποσοῦ καὶ μόνον ὡς πρὸς τὴν ἐν λόγῳ σχέσιν, τὸ ποσοστὸν τοῦ κατὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ ἀ.ν. 1924 τῆς 27/31.8.1951 «περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ἀπὸ 16/19.11.1935 ἀ.ν. «περὶ ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς λιμνοθαλάσσης Μπουροῦ Ξάνθης» μισθώματος τοῦ εἰσπραττομένου ἀπὸ μέρους τοῦ Δημοσίου δὲν δύναται νὰ μειωθῇ.

3. Τὸ μετὰ τὴν καταβολὴν εἰς τὴν Μονὴν Βατοπεδίου δι' ἑαυτὴν καὶ τὴν Ἀθωνιάδα Σχολὴν ἀπομένον ὑπόλοιπον τῶν εἰσπραττομένων ὑπὸ τοῦ Δημοσίου μισθωμάτων εἰσάγεται ὡς ἔσοδον εἰς τὸν Κρατικὸν προϋπολογισμόν.

4. Ἡ καταβολὴ τῶν κατὰ τ' ἀνωτέρω κατανεμομένων προσόδων εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Βατοπεδίου γίνεται ἅμα τῇ πραγματοποιήσει τῶν εἰσπράξεων τοῦ μισθώματος καὶ τῶν προσόδων ἐν γένει τῆς λίμνης καὶ κατ' ἀναλογίαν τούτων, αἵτινες γίνονται, ὑπὸ τοῦ Δημοσίου δι' ἑαυτὸ καὶ διὰ τὴν Ἱερὰν Μονὴν Βατοπεδίου, κατὰ τὰ ἀνήκοντα εἰς ἕκαστον τῶν μερῶν ὡς ἄνω ποσοστά.

5. Τὰ τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπεδίου καὶ τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς ὡς πρὸς τὰς ἀνωτέρω προσόδους ἐκ τῆς ἀμέσου ἢ ἐμμέσου φορολογίας καὶ τοῦ χαρτοσήμου, ρυθμίζονται ὑπὸ τῶν διατάξεων τῆς παρ. 5 τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ ἀ.ν. 1924/1951, κυρωθέντος διὰ τοῦ ν. 21113 τῆς 30.4/7.5.52 «περὶ κυρώσεως Ἀναγκαστικῶν Νόμων ἐκδοθέντων ἀπὸ τῆς δημοσιεύσε-

ως τοῦ ΞΖ) 1919 ψηφίσματος καὶ ἐφεξῆς» τοῦ ἄρθρου 6 τοῦ ν.δ. 3843 τῆς 24/30.9.1958 «περὶ φορολογίας εἰσοδήματος Νομικῶν Προσώπων» καὶ τῆς παρ. 4 τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ ν.δ. 2561 τῆς 31)31.8.1953 «περὶ συμπληρώσεως καὶ τροποποιήσεως φορολογικῶν τινων νόμων καὶ ἄλλων διατάξεων».

6. Διὰ διατάγματος, ἐκδιδομένου ἐπὶ τῇ προτάσει τῶν Ὑπουργῶν Οἰκονομικῶν καὶ Γεωργίας, δύναται, ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ Δημοσίου τῶν πραγματοποιημένων ἐκ τῆς μισθώσεως τοῦ ἰχθυοτροφείου λιμνοθαλάσσης Μπουροῦς, νὰ παραχωρῆται ποσοστὸν μέχρι 5% διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ διαύλου τοῦ λιμένος ἢ τῆς Κοινότητος Κεσσάνης, δι' ἔργα ἀποβλέποντα εἰς τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς τοῦ ἰχθυοτροφείου.

XVII
Νόμος 1740/1987*
(Άρθρο 3 § 6)

*Αξιοποίηση και προστασία κοραλλιογενών σχηματισμών, ιχθυοτρόφων υδάτων,
υδατοκαλλιεργειών και άλλες διατάξεις.*

Άρθρο 3

6. Το άρθρο 51 του ν.δ. 420/1970 αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 51.

Μίσθωμα.

1. Το ετήσιο μίσθωμα για την εκμίσθωση δημόσιων ιχθυοτρόφων υδάτων σε αλλιευτικούς συνεταιρισμούς ορίζεται με τη σύμβαση μίσθωσης σε ποσοστό που δεν μπορεί να είναι κατώτερο από δέκα στα εκατό της αξίας της ετήσιας αλιευτικής παραγωγής του μισθίου.

Η αξία της ετήσιας παραγωγής του μισθούμενου ιχθυοτρόφου ύδατος υπολογίζεται με βάση την επιφάνεια του ιχθυοτροφείου και την παραγωγή ανά μονάδα επιφανείας σε συνάρτηση με τις τιμές χονδρικής πώλησης κατά είδος αλιευμάτων που συνδέτουν την παραγωγή του μισθίου.

2. Το ετήσιο μίσθωμα αναπροσαρμόζεται κάθε έτος, εφ' όσον η αξία της παραγωγής του μισθίου, όπως εκτιμήθηκε σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, αυξάνεται ή μειώνεται τουλάχιστον κατά ποσοστό είκοσι στα εκατό.

Το μίσθωμα αναπροσαρμόζεται κατά τις ποσοστιαίες μονάδες που υπερβαίνουν ή υπολείπονται από το ποσοστό είκοσι στα εκατό.

Η αναπροσαρμογή του μισθώματος γίνεται με απόφαση του νομάρχη ύστερα από γνώμη τριμελούς επιτροπής που αποτελείται από τους προϊσταμένους της Εποπτείας Αλιείας και του Τμήματος Οικονομικής Διαχείρισης της

* Ε.τ.Κ., Α' 221.

Διεύθυνσης Εσωτερικών καθώς και από εκπρόσωπο του μισθωτή συνεταιρισμού. Αν ο μισθωτής δεν ορίσει εκπρόσωπο μέσα σε δεκαπέντε ημέρες από τη σχετική έγγραφη πρόσκληση, τον εκπρόσωπο ορίζει με πράξη του ο νομάρχης.

Σε κάθε περίπτωση η επιτροπή γνωμοδοτεί έστω και αν απουσιάζει ένα από τα μέλη της.

3. Οι εγγυήσεις που δίδονται υπέρ των συνεταιρισμών για την καλή εκπλήρωση των συμβατικών τους υποχρεώσεων καλύπτουν και τα ποσά κατά τα οποία αναπροσαρμόζεται το μίσθωμα.

4. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται και για τη μίσθωση της λιμνοθάλασσας Βιστωνίδα (Μπουρού) Ξάνθης χωρίς να δίνονται τα δικαιώματα της Μονής Βατοπεδίου και της Αθωνιάδας Σχολής επί των εσόδων που πραγματοποιεί το δημόσιο από την ιχθυοτροφική εκμετάλλευση της λιμνοθάλασσας αυτής.

5. Για τον προσδιορισμό των ποσοστών που αποδίδονται στη Μονή Βατοπεδίου και την Αθωνιάδα Σχολή, το μίσθωμα από τη λίμνη Βιστωνίδα υπολογίζεται στο ύψος που ορίζεται από την παράγραφο 2 του άρθρου 66 του ν.δ. 420/1970 και η διαφορά που προκύπτει για τη συμπλήρωση των ποσών που πρέπει να αποδίδονται στους πιο πάνω δικαιούχους καλύπτεται από πιστώσεις που εγγράφονται κάθε χρόνο στον προϋπολογισμό εξόδων της νομαρχίας Ξάνθης».

XVIII
Γνωμοδότηση 26/1998
Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων

Το κατά το άρθρο 90 του 284/88 Π. Δ/τος Γνωμοδοτικό Συμβούλιο αποτελούμενο από τον Πρόεδρο αυτού Ελευθέριο Ροΐδη, Εφέτη, τα μέλη Ανδρέα Φυτράκη, Στέφανο Δέτση, Παναγ. Παναγιωτουνάκο, Πάρεδρους Ν.Σ.Κ. Γεώργιο Τσιαβό Δ/ντή της 10ης Δ/νσης Δημόσιας Περιουσίας, την Γραμματέα Ελένη Ανυφαντάκη Υπάλληλο της 10ης Δ/νσης, συνήλθε σήμερα την 3.12.98 για να γνωμοδοτήσει για το ιδιοκτησιακό καθεστώς της Νησίδας «ΑΝΤΑ-ΜΠΟΥΡΟΥ» περιοχής λίμνης Βιστωνίδας Ν. Ξάνθης.

Αφού έλαβε υπόψη:

1. Το από 3.12.1998 εισηγητικό σημείωμα του εισηγητή Στέφανου Δέτση που έχει ως εξής:

ΕΙΣΗΓΗΣΗ

Επί της υπ' αριθμ. 1094933/7092Α0010/1.9.1988 εντολής της Γεν. Δ/νσης Δ.Π. και Εθν. Κληρ/των (Δ/νση Δημ. Περιουσίας-Τμήμα Α΄) του Υπουργείου Οικονομικών, που αφορά την ιδιοκτησιακή κατάσταση της νησίδας «Αντά-Μπουρού» της περιοχής λίμνης Βιστωνίδας Ν. Ξάνθης, σας γνωρίζουμε τα ακόλουθα:

1. Από το σύνολο των στοιχείων του συγκροτηθέντος φακέλου (πορισματική έκδοση, αυτοκρατορικά χρυσόβουλλα, συμβόλαια, τοπογραφικά διαγράμματα κ.λ.π.), προκύπτουν τα εξής:

Α. Ιδιοκτησιακό καθεστώς της νησίδας «Αντά-Μπουρού».

1. Χρονική περίοδος από 1080 έως 1924.

α) Το έτος 1080, ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Νικηφόρος Βοτανιάτης παραχωρεί (δωρίζει) εις την Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους με Χρυσόβουλλο Λόγο της Βασιλείας του το μετόχιο του Περιθεωρίου προκειμένου να διασφαλίσει τα μέσα διατροφής των Μοναχών της Μονής.

Σημειώνεται δε ότι «Περιθεώριο» ονομάζετο ολόκληρη η γύρω από Πόρτο-Λάγος ευρύτερη περιφέρεια μέσα στην οποία περιλαμβάνεται και η νησίδα «Αντά-Μπουρού».

β) Το έτος 1329, ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Ανδρόνικος Παλαιολόγος Γ΄ μετά από σχετικό αίτημα των Μοναχών της Μονής Βατοπαιδίου με δικό του Χρυσόβουλλο επιβεβαιώνει και εδραιώνει την παραχώρηση του μετοχίου του Περιθεωρίου, δηλαδή της ευρύτερης γύρω από το Πόρτο-Λάγος του Νομού Ξάνθης περιοχής, εις την Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους.

γ) Το έτος 1357, ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Ιωάννης Παλαιολόγος μετά από αίτημα των Μοναχών της Μονής Βατοπαιδίου για επιβεβαίωση του περιεχομένου των δύο προηγουμένων Χρυσοβούλλων, με δικό του Χρυσόβουλλο λόγο επιβεβαιώνει το περιεχόμενο των προηγουμένων για πάντα.

δ) Το έτος 1371, ο Σέρβος Ηγεμόνας Ιωάννης Δεσπότης Ούγκλεσης με Χρυσόβουλλο λόγο της Βασιλείας του ορίζει ότι στο εξής παραχωρεί στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου, το εις την λίμνη της «Πορούς» ευρισκόμενον ιχθυοστροφείο (Βιβάριο) με όλη την περιοχή του. Σημειώνεται ότι εντός της περιοχής της λίμνης «Πορούς» βρίσκεται και η νησίδα «Αντά-Μπουρού» (ιδ. αντίγραφα των τεσσάρων αυτοκρατορικών Χρυσοβούλλων, των πρωτοτύπων ευρισκομένων στην Βιβλιοθήκη της Μονής Βατοπαιδίου).

ε) Το έτος 1453 μετά την πτώση του Βυζαντινού Κράτους η Μονή Βατοπαιδίου διετήρησε τα δικαιώματα που της είχαν παραχωρηθεί με τα προαναφερόμενα Χρυσόβουλλα των Βυζαντινών Αυτοκρατόρων σύμφωνα με το Οθωμανικό δίκαιο, αλλά και σύμφωνα με την από το 1453 διαθήκη (Αχτιναμέ) του κατακτητή Σουλτάνου Μωάμεθ Β΄ προς τον Πατριάρχη Κων/πόλεως Γεννάδιο, μετά την οποία αναγνωρίσθηκε στην Χριστιανική Εκκλησία, η κατοχή, κυριότητα και ελεύθερη διαχείριση των ανηκόντων εις αυτήν κτημάτων.

στ) Το έτος 1791, δηλαδή 30 χρόνια πριν από την κήρυξη της Ελληνικής απελευθερωτικής επανάστασης του 1821, ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νεόφυτος Ζ΄ απαντώντας με έγγραφό του (Τακρίριο) προς τον τότε Τούρκο Ναύαρχο Χουσεΐν Πασά Τζεζαερλήν, μετά από έγγραφο (Μπουγιουρτί) του δεύτερου με το οποίον ζητούσε εξηγήσεις για το ιδιοκτησιακό καθεστώς της λίμνης «Πορούς», πληροφορεί τον Τούρκο Ναύαρχο ότι η εν λόγω λίμνη παρεχωρήθη ως ιδιοκτησία στην Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους, από τον Ιωάννη Δεσπότη τον Ούγκλεση (ιδ. απόσπασμα του Πατριαρχικού εγγράφου).

ζ) Το έτος 1808, ο Πατριάρχης Κων/πόλεως Γρηγόριος ο Ε΄ με επιστολή

του προς τον τότε Μητροπολίτη Ξάνθης και Περιθεωρίου Σεραφείμ, γνωρίζει ότι η περιοχή της λίμνης «Πουρούς» και του κτήματος (Περιθεωρίου) είχε παραχωρηθεί με Χρυσόβουλλο του Ιωάννου Δεσπότη Ούγκλεση στην Μονή Βατοπαιδίου και οι Μοναχοί να μην ενοχλούνται από κανέναν ούτε και από τον ίδιο τον Μητροπολίτη Σεραφείμ (ιδ. αντίγραφο της επιστολής).

η) Μετά την Ελληνική Επανάσταση του 1821 και λόγω της ενεργούς συμμετοχής σ' αυτήν του Ελληνικού Ορθόδοξου Χριστιανικού κλήρου αλλά και των Μοναχών του Αγίου Όρους, ο Σουλτάνος αφήρεσε διαίως την ιδιοκτησία της λίμνης «Μπουρού», των ιχθυοτροφείων και της γύρω περιοχής από την Ιερά Μονή Βατοπαιδίου, τελικά όμως μετά από επανειλημμένες διαμαρτυρίες του Πατριάρχη δεν έδωσε τους Μοναχούς στους οποίους επέτρεψε να αλιεύουν στον χώρο.

Το καθεστώς τούτο διετηρήθη έως το έτος 1913, οπότε οι Βούλγαροι οι οποίοι κατέλαβαν την εν λόγω περιοχή, εξεδίωξαν τους Μοναχούς και εκαρπούντο αυτοί τους πιο πάνω αναγραφόμενους χώρους.

Το 1920 η Θράκη περιήλθε εις την Ελληνική επικράτεια και ανεπτύχθησαν διάφορες αμφισβητήσεις σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς των χώρων, μεταξύ του Ελληνικού κράτους και της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου, με συνέπεια η Μονή να προσφύγει στην Ελληνική Δικαιοσύνη το έτος 1922, καταδέτοντας σχετική αγωγή κατά του Ελληνικού Δημοσίου, στο Πρωτοδικείο Αθηνών την 1.5.1922.

δ) Το έτος 1941 και πιο συγκεκριμένα την 14.4.1941 με το με αριθμ. 271 νομοθετικό διάταγμα, που δημοσιεύθηκε στο 234/14.7.41 φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως (τεύχος πρώτο), γίνεται αυθεντική ερμηνεία της παραγράφου 6' του άρθρου 1 του από 8/10 Απριλίου 1924 Ν.Δ. σύμφωνα με την οποία η αληθής έννοια αυτών των διατάξεων, είναι ότι δι' αυτών ανεγνωρίσθησαν τα επί της στο Πόρτο-Λάγος της Ξάνθης Λίμνης Μπουρού, μαζί με όλα τα ιχθυοτροφεία αυτής που είναι παρά την νησίδα και στο στόμιο της λίμνης με τα ανέκαθεν γνωστά όρια τούτων, υφιστάμενα δυνάμει Χρυσόβουλλων, (κατά συνέπεια και της νησίδος «Αντά-Μπουρού») απαράγραπτα δικαιώματα κυριότητας και αποκλειστικής εκμεταλλεύσεως της εις το Άγιον Όρος Μονής Βατοπαιδίου. Η δε μεταξύ Μονής και Ελληνικού Δημοσίου εκκρεμής δίκη μετά την από 1.5.1922 αγωγή της πρώτης κατηγορίας, λόγω παραιτήσεως του Ελληνικού Δημοσίου, πάσης αξιώσεως επί της λίμνης και των ιχθυοτροφείων (σημειώνεται ότι τα ιχθυοτροφεία καταλαμβάνουν και την νησίδα «Αντά-Μπουρού» επί της οποίας υπήρχαν και υπάρχουν διάσπαρτες εγκαταστάσεις λειτουργίας των ιχθυοτροφείων). Εξάλλου έτσι

περιγράφεται στο Χρυσόβουλλο του Ιωάννη Δεσπότη Ούγκλεση (το κατά την λίμνη της Πουρού ευρισκόμενον Βιβάριον-ιχθυοτροφείο... μετά πάσης της αρχαίας προνομής και περιοχής αυτής) (ιδ. αντίγραφα της αγωγής και του 271/14.7.1941 Ν.Δ.).

2. Χρονική περίοδος από 1925 έως και σήμερα.

α) Ένδεκα χρόνια πριν από την νομοθετική αντιμετώπιση του ζητήματος με το 271/14.7.1941 Ν.Δ. ο Μοναχός Ιγνάτιος Εμμανουήλ Λαμπάκης ο Βατοπαιδινός, της Μονής Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους με το 3243/18.2.1930 συμβόλαιο του Συμβολαιογράφου Ξάνθης Γεωργίου Βαρούτσου το οποίο μετεγράφη κανονικά, αγοράζει από την Αϊσέ Σαλήμ Ογλού τα 6/32 εξ αδιαίρετου της νησίδας «Αντά-Μπουρού», της οποίας η έκταση δεν αναγράφεται στο συμβόλαιο, προσδιορίζονται όμως επακριβώς τα όρια της νησίδος.

β) Οκτώ χρόνια πριν από την Νομοθετική αντιμετώπιση του θέματος με το 41630/22.5.1933 συμβόλαιο του Συμβολαιογράφου Κομοτηνής Παναγιώτη Κυριακόπουλου που επίσης μετεγράφη νομίμως ο ίδιος Μοναχός αγοράζει από διάφορους ιδιοκτήτες τα 13/32 της ίδιας έκτασης (ιδ. αντίγραφα και των δύο παραπάνω συμβολαίων).

γ) Την 3.6.1948 με το 461 συμβόλαιο του Συμβολαιογράφου Ξάνθης Φωτίου Αποστολίδη, ο αλιευτικός συνεταιρισμός «Άγιος Νικόλαος» αγοράζει τα 13/32 της νησίδας που προσδιορίζεται στο εν λόγω συμβόλαιο με όρια, αλλά και ως έκταση 400 στρεμμάτων ή «όση και αν είναι» (ιδ. αντίγραφο συμβολαίου).

δ) Την 30.8.1957 με την 4165 συμβολαιογραφική δήλωση αποδοχής κληρονομίας του Συμβολαιογράφου Ξάνθης Ελευθερίου Καραλέτσου, η Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους κληρονομεί τα 17/32 της νησίδας «Αντά-Μπουρού», μετά από τον κατά την 7.5.1953 θάνατο του Μοναχού Ιγνατίου Λαμπάκη (ιδ. αντίγραφο).

Β. Συνεκτίμηση στοιχείων.

Από τα στοιχεία του κεφαλαίου Α, που αφορούν την χρονική περίοδο από 1080 έως το 1924 προκύπτει ότι: Η νησίδα «Αντά-Μπουρού» της λίμνης Βιστωνίδας του Νομού Ξάνθης, παρεχωρήθη από τους Βυζαντινούς Αυτοκράτορες με Χρυσόβουλλα στην Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους, μαζί με μια ευρύτερη περιοχή, προκειμένου οι Μοναχοί της Μονής αυτής να διασφαλίσουν τα απαραίτητα μέσα βιοπορισμού.

Το γεγονός τούτο ανεγνωρίσθη αναμφισβήτητα από το Οθωμανικό κράτος τουλάχιστον μέχρι το 1821 και οι Μοναχοί της Μονής Βατοπαιδίου νέ-

μονται ως απόλυτοι κύριοι την νησίδα, επί της οποίας έχουν δημιουργήσει εγκαταστάσεις εκμεταλλεύσεως του ιχθυοτροφείου.

Μετά το 1821 και λόγω συμμετοχής των μοναχών του Αγίου Όρους στον ένοπλο αγώνα των Ελλήνων για απελευθέρωση, η συμπεριφορά του Οθωμανικού κράτους έναντι των Μονών του Αγίου Όρους αντεστράφη και σε πολλές περιπτώσεις (μεταξύ των οποίων και η εις το θέμα μας νησίδα με την γύρω περιοχή) εμποδίστηκαν στη χρήση ή εκδιώχθηκαν οι μοναχοί από ιδιοκτησίες των Μονών.

Το έτος 1913 με την κατάληψη της περιοχής όπου βρίσκεται η νησίδα «Αντά-Μπουρού» από τους Βουλγάρους, οι διώξεις των Μοναχών της Μονής Βατοπαιδίου εντάθηκαν και οι μοναχοί απεμακρύνθηκαν βιαίως από την περιοχή.

Μετά την ενσωμάτωση της περιοχής αυτής στο Ελληνικό κράτος το έτος 1920, η Ελληνική Πολιτεία το έτος 1924 με την παράγραφο β του άρθρου 1 του από 8/10 Απριλίου 1924 Ν.Δ. οι διατάξεις της οποίας ερμηνεύθηκαν αυθεντικά από το 271/14.7.1941 Ν.Δ., ανεγνώρισε τα υφιστάμενα δυνάμει Χρυσούλλων απαράγραπτα δικαιώματα κυριότητας της Μονής Βατοπαιδίου στην περιοχή, στα πλαίσια των ανέκαθεν γνωστών ορίων αυτών, λύνοντας έτσι οριστικά το ιδιοκτησιακό ζήτημα της νησίδας «Αντά-Μπουρού» και της γύρω περιοχής.

Από τα στοιχεία του ιδίου κεφαλαίου Α που αφορούν την χρονική περίοδο από το 1925 έως και σήμερα, προκύπτει ότι:

Στο μεσοδιάστημα μεταξύ των ετών 1924 που εξεδόθη το από 8/10 Απριλίου 1924 Ν.Δ. και 1941 με το οποίο ερμηνεύτηκαν αυθεντικά από το 271/14.7.1941 Ν.Δ., οι διατάξεις της παραγράφου β' του άρθρου 1 του πρώτου και λύθηκε οριστικά το ιδιοκτησιακό ζήτημα της νησίδας και της γύρω περιοχής, η Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους, μη γνωρίζουσα την μέλλουσα νομοθετική λύση του ζητήματος και για την αποφυγή πρόκλησης προστριβών με τους κατοίκους της περιοχής, προέβη στις παρακάτω ενέργειες:

Με δύο συμβόλαια των ετών 1930 και 1933 απέκτησε τα 19/32 εξ αδιαιρέτου της νησίδας «Αντά-Μπουρού» από διάφορους ιδιώτες μέσω του μοναχού Ιγνατίου Εμμανουήλ Λαμπάκη, τον οποίο κληρονόμησε πριν αποκοπεί από την νησίδα το τμήμα Α αυτής και συνενωθεί με την ξηρά, γεγονός που συνέβη μετά το έτος 1935 όπως προκύπτει από τις ένορκες καταθέσεις των μαρτύρων.

Επισημαίνεται ότι τα 19/32 αφορούν ολόκληρη την νησίδα χωρίς να ορίζεται σε στρέμματα, αλλά οριοδεύεται με τον προσδιορισμό των συνόρων

της, σημειώνεται δε ότι η νησίδα περιελάμβανε το αποκοπέν τμήμα Α, αλλά και την θαλάσσια είσοδο Γ στο λιμάνι του «Πόρτο-Λάγος» που τότε ήταν ξηρά (ιδ. τοπογραφικό σκαρίφημα της υπηρεσίας).

Με συμβόλαιο του έτους 1948 ο αλιευτικός συν/σμός «Άγιος Νικόλαος» αγοράζει τα 13/32 της νησίδας «Αντά-Μπουρού» όπως απέμεινε μετά την εκτέλεση των έργων, η οποία προσδιορίζεται τόσο με τα σύνορά της, όσον και σαν έκταση 400 στρεμμάτων ή όσων ήθελε προκύψει. (Στο σημείο αυτό διευκρινίζεται α) ότι σε ανάλογες περιπτώσεις προσδιορισμού της έκτασης, έχουμε στην περιοχή διακυμάνσεις έως και 50% γεγονός που ανεβάζει την έκταση των 400 στρεμμάτων στα 600 και β) η έκταση του στρέμματος δεν ήτο πάντα 1000 τ.μ., αλλά το βασιλικό στρέμμα ήταν 1270 τ.μ., το δε Μακεδονικό έφτανε τα 1700 τ.μ.

Από το σύνολο των προαναφερθέντων στοιχείων προκύπτει σαφώς ότι η Ιερά Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους είναι η μοναδική κύριος και νομέας της νησίδας «Αντά-Μπουρού» που βρίσκεται στη λίμνη Βιστωνίδα του Νομού Ξάνθης, σε ποσοστό 100% όποιας έκτασης και αν είναι αυτή.

Η κυριότητα της Ιεράς Μονής επί της ως άνω νησίδος απεκτήθη δυνάμει Χρυσοβούλλων λόγων Βυζαντινών Αυτοκρατόρων και αναγνωρίσθηκε από το Ελληνικό κράτος το έτος 1924 σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου β' του άρθρου 1 του από 8/10 Απριλίου 1924 Ν.Δ., όπως αυτές ερμηνεύθηκαν αυθεντικά με το 271/14.7.1941 Ν.Δ.

Σχετικά με τη διατήρηση της κυριότητας της Μονής Βατοπαιδίου επί της νησίδας κατά την περίοδο 1821-1920, πρέπει να σημειωθεί ότι η κυριότητα αυτή διατηρήθηκε αναλλοίωτη, διότι σύμφωνα με το άρθρο 20 του νόμου περί γαιών, αφενός μεν δεν συντρέχει κτητική παραγραφή υπέρ του καταλαβόντος βιαίως, αφετέρου δε αποκλείεται η χρησικτησία όταν υπάρχει αδυναμία ασκήσεως αγωγής κατά του καταλαβόντος. Εξάλλου σύμφωνα με το άρθρο 21 του από 22.4/16.5.1926 Ν.Δ. τα ακίνητα των Μονών εξαιρούνται της χρησικτησίας.

Συνεπώς, συμπερασματικά το Ελληνικό Δημόσιο δεν μπορεί να προβάλει κανένα δικαίωμα κυριότητας εξ οιασδήποτε αιτίας επί της νησίδας «Αντά-Μπουρού», ανηκούσης ταύτης εξ ολοκλήρου στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους.

Τέλος, την παραπάνω θέση δεν μπορούν να ανατρέψουν οι συμβολαιογραφικές πράξεις αγοραπωλησίας τμημάτων της νησίδας από τον Μοναχό Ιγνάτιο Λαμπάκη τον Βατοπαιδινό και τον αλιευτικό συνεταιρισμό «Άγιο Νικόλαο», δεδομένου ότι αυτές δεν παράγουν έννομες συνέπειες, αφού ο

πωλητής ιδιώτης εστερείτο κυριότητας επί της νησίδας και συνεπώς οι πράξεις αυτές δεν επιδρούν επί του προγενέστερου ιδιοκτησιακού καθεστώτος της νησίδας.

II. Ενόψει συνεπώς των προεκτεθέντων.

ΕΙΣΗΓΟΥΜΑΙ

Όπως το Γ.Σ.Δ.Κ. γνωμοδοτήσει υπέρ της μη προβολής δικαιωμάτων κυριότητας του Ελληνικού Δημοσίου επί της νησίδας «Αντά-Μπουρού» που βρίσκεται στη λίμνη Βιστωνίδα του Νομού Ξάνθης.

2. Τα στοιχεία που βρίσκονται στο φάκελο του κτήματος.

ΣΤΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ

το συμβούλιο, ύστερα από συζήτηση, αποδέχεται ομόφωνα την εισήγηση και γνωμοδοτεί υπέρ της μη προβολής δικαιωμάτων κυριότητας του Ελληνικού Δημοσίου επί της νησίδας «ΑΝΤΑ-ΜΠΟΥΡΟΥ» περιοχής λίμνης Βιστωνίδας Ν. Ξάνθης.

Ο Πρόεδρος

Ελευθ. Ροΐδης

Η Γραμματέας

Ελένη Ανυφαντάκη

XIX

Γνωμοδότηση 111/2000

Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (Ολομ.)

Πρόεδρος: Ευστράτιος Βολάνης, Πρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Αντιπρόεδροι του Ν.Σ.Κ.: Χρήστ. Τσεκούρας, Γεώργ. Πουλάκος.

Νομικοί Σύμβουλοι: Θεμ. Αμπλιανίτης, Σπυρ. Σκουτέρης, Δημ. Λάκκας, Ηλ. Παπαδόπουλος, Γρηγ. Κρόμπας, Κων. Μπακάλης, Θεόδ. Ρεντζεπέρης, Νικ. Κατσίμπας, Θεόδ. Θεοφανόπουλος, Ιωάν. Πετρόπουλος, Γεωρ. Κατράνης, Νικόλ. Μαυρίκας, Χρ. Θωμόπουλος, Χαρ. Παλαιολόγου, Δημ. Παπαγεωργόπουλος, Ευάγ. Τριτάς, Ιωαν. Μάσβουλος, Σπυρ. Δελλαπόρτας, Φωκ. Γεωργακόπουλος, Σωτ. Παπαγεωργακόπουλος, Δημ. Αναστασόπουλος, Κρίτ. Μανωλής, Βλασ. Βούκαλης, Βασ. Κοντόλαιμος, Κων. Καποτάς, Φώτ. Τάτσης, Δημ. Ηλιάκης και Δημ. Παπαδόπουλος.

Θέμα: α. Εάν εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 3 παρ. 1 του Ν. 2469/97 επί των αποδόσεων από τα έσοδα της λιμνοθάλασσας Βιστωνίδας (Μπουρού) προς την Ιερά Μονή Βατοπαιδίου και την Αθωνιάδα Σχολή.

β. Αν υπάρχει δυνατότητα, με τροποποίηση της ισχύουσας Νομοθεσίας (παρ. 2 άρθρ. 66 Ν.Δ. 420/70 εδ. 5 παρ. 6 άρθρ. 3 Ν. 1740/87) να μειωθεί το ποσοστό του ετήσιου μισθώματος επί του οποίου υπολογίζονται οι προαναφερόμενες αποδόσεις του 25% και να υπολογίζονται τα αποδιδόμενα ποσά (60%) επί του πραγματικού μισθώματος (10% τουλάχιστον) όπως προσδιορίζεται από τον Ν. 2040/92 ή υπάρχει σχετική δέσμευση από την 2343/8-5-30 Σύμβαση του Συμβολαιογράφου Αθηνών Δ. Ιατρίδου μεταξύ του Ελ. Δημοσίου (Υπ. Γεωργίας) και της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου.

γ. Εάν παρέχεται, και από ποιες διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας η δυνατότητα εκ νέου παραχώρησης της διαχείρισης της λίμνης Βιστωνίδας στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου, με απόφαση του Υπουργού Γεωργίας, όπως διατυπώνεται στο από 21-8/ 3-9-1999 υπόμνημα- αίτημά της και επί πλέον με ποιο τρόπο, ποια δεδομένη χρονική στιγμή, με ποιους όρους, ποιο νομικό πλαίσιο θα εφαρμόζεται, με ποιο τρόπο θα ασκείται η αρμοδιότητα του

Υπουργού Γεωργίας επί της διοίκησης, διαχείρισης και εκμετάλλευσης και πώς θα αποδίδεται το μίσθωμα στο Δημόσιο.

δ. Ποιοι οι όροι της υπ' αριθ. 2343/4-5-1930 Σύμβασης του Συμβολαιογράφου Αθηνών Δ. Ιατρίδου μεταξύ του Ελ. Δημοσίου (Υπ. Γεωργίας) και της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου εξακολουθούν να ισχύουν και ποια η εφαρμογή τους.

ε. Ποια η εφαρμογή του όρου, που περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο Δ. δ' της ίδιας σύμβασης.

I. Επί του παρά πάνω θέματος η Ολομέλεια του Ν.Σ.Κ. γνωμοδότησε ομόφωνα ως εξής:

1. Η Δ/νση Υδατ/γειών και Εσωτ. Υδάτων τμ. 2ο του Υπ. Γεωργίας με το υπ' αριθμ. πρωτ. 229668/23-4-98 έγγραφό της δέτει υπόψη του Ν.Σ.Κ., ότι ενόψει της 2343/4-5-30 ενώπιον του Συμβολαιογράφου Αθηνών Δ. Ιατρίδου σύμβασης μεταξύ του Ελ. Δημοσίου και Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου και του εν γένει ισχύοντος εκάστοτε νομοθετικού πλαισίου, το Δημόσιο μίσθωσε την λιμνοθάλασσα Βιστωνίδα (Μπουρού) στον Αλιευτικό Συν/σμό Βιστωνίδα με απευθείας σύμβαση και ετήσιο μίσθωμα ίσο με το 10% της ετήσιας παραγωγής. Το ποσό που αντιστοιχεί στο παραπάνω ποσοστό κατατίθεται από τον μισθωτή Συν/σμό στο Δημόσιο Ταμείο. Ποσοστό 60% επί του ανωτέρου ποσοστού αποδίδεται στο τέλος εκάστου οικονομικού έτους με εντολή του Γ.Λ.Κ. στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου και την Αθωνιάδα Σχολή. Παράλληλα και για την συμπλήρωση του ποσού, που πρέπει να αποδίδεται και το οποίο σύμφωνα με την μέχρι σήμερα δοθείσα ερμηνεία στις μέχρι τότε ισχύουσες διατάξεις, πρέπει να αντιστοιχεί στο 60% του 25% της ετήσιας παραγωγής εγγράφονται στο Κρατικό Προϋπολογισμό σχετικές πιστώσεις οι οποίες αποδίδονται στους ανωτέρω δικαιούχους με Κοινή Απόφαση των Υπουργών Γεωργίας και Οικονομικών.

Για τα έσοδα του έτους 1996 το Γ.Λ.Κ. εφαρμόζοντας τις διατάξεις του άρθρου 3 του Ν. 2469/97 απέδωσε στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου το 75% των αναλογούντων ποσών γεγονός για το οποίο έχει αντίρρηση η Ιερά Μονή Βατοπαιδίου όπως αυτή, εκφράζεται σε σχετική αναφορά της.

Εξ αιτίας των παρά πάνω η προαναφερόμενη υπηρεσία δέτει τα διαλαμβανόμενα αναλυτικά στο θέμα με στοιχεία α' και β' ερωτήματα.

II. Α. Εν τω μεταξύ η προαναφερόμενη Ιερά Μονή υπέβαλε προς τον κ. Υπουργό Γεωργίας το υπ' αύξ. αριθ. 375 και αριθ. πρωτ. 781/9.3.1/21.8/3-9-1999 υπόμνημά της, αντίγραφο του οποίου κοινοποίησε και στο Ν.Σ.Κ.,

με το οποίο αφού κάνει ιστορική αναδρομή στο ιδιοκτησιακό καθεστώς της Λίμνης στις διατάξεις της πιο πάνω σύμβασης μεταξύ αυτής και του Ελ. Δημοσίου αλλά και στο εκάστοτε ισχύον επί του θέματος αυτού νομοθετικό πλαίσιο ζητά όπως «εκδοθεί απόφασις του Υπουργού Γεωργίας με την οποία να αποδίδεται στην (αιτούσα) Ιερά Μονή η διαχείριση της λίμνης Πόρτο-Λάγος (Βιστωνίδας ή Μπουρού)». Ως λόγους για το παρά πάνω αίτημα εκτός της λειτουργούσας συμβατικής υποχρέωσης προβάλλει την πτώση της ιχθυοπαραγωγής κατά την τελευταία τεσσαρακονταετία, λόγω κυρίως της μόλυνσης και το γεγονός ότι η αιτούσα Ι. Μονή διαθέτει τώρα άριστο έμψυχο υλικό το οποίο σε συνεργασία με επιστημονικούς φορείς και με χρήση ευρωπαϊκών κονδυλίων θα εξυγιάνει την λίμνη και θα επέλθει και αύξηση της ιχθυοπαραγωγής, γεγονός, που συνεπάγεται και την χρησιμοποίηση του εθνικού στοιχείου της περιοχής το οποίο και θα απασχοληθεί.

Β. Η παρά πάνω Δ/ση Υδατ/γειών και Εσωτ. Υδάτων τμ. 2ο του Υπουργείου Γεωργίας με το υπ' αριθ. πρωτ. 259677/10-12-99 έγγραφό της και αναφορικά με το παρά πάνω υπόμνημα-αίτημα θέτει υπόψη του Ν.Σ.Κ. ότι η ενδιαφερόμενη Ι. Μ. Βατοπαιδίου έχει υποβάλει και στον παρελθόν το ίδιο αίτημα, το οποίο και δεν έγινε δεκτό, και ότι σήμερα το εν λόγω ιχθυοτροφείο είναι μισθωμένο στον Αλιευτικό Συνεταιρισμό Βιστωνίδας και Βιστωνικού κόλπου «ο Άγιος Νικόλαος» με σύμβαση, που διαρκεί μέχρι το έτος 2010, και ο οποίος εκμεταλλεύεται το υπόψη ιχθυοτροφείο για περισσότερα από 50 χρόνια. Επί πλέον την τελευταία πενταετία έχουν εκτελεστεί και συνεχίζουν να εκτελούνται στο ιχθυοτροφείο σημαντικά έργα που χρηματοδοτούνται από το Κράτος και την Ευρωπαϊκή Ένωση στα πλαίσια του 2ου Κ.Π.Σ. σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο αλλά και με πρωτοβουλία του Αλ/κού Συν/σμού με ιδιωτική συμμετοχή στα πλαίσια κοινοτικών προγραμμάτων (PESCA LEADER II), τα οποία και έχουν εγκριθεί. Ταυτόχρονα αμφισβητεί την άποψη της Ι.Μ.Β. για κατακόρυφη πτώση της παραγωγής ιχθύων, της οποίας τις διακυμάνσεις θεωρεί φυσιολογικές και εξαρτώμενες άμεσα από τις καιρικές συνθήκες, ενώ η σύγκριση της σημερινής κατάστασης με την δεκαετία του '50 είναι αντίστοιχη με τις μεταβολές στην ιχθυοπαραγωγή των Ελ. Θαλασσών αλλά και της Μεσογείου. Επί πλέον η αρμόδια Δ/ση αμφισβητεί την ύπαρξη στοιχείων, που να τεκμηριώνουν την άποψη, ότι η Ι.Μ.Β. μπορεί να διαχειριστεί και να αξιοποιήσει καλύτερα το εν λόγω ιχθυοτροφείο και ότι γενικά πλεονεκτεί στο τομέα αυτό έναντι του Δημοσίου.

Τέλος η προαναφερόμενη υπηρεσία θέτει τα αναλυτικά στο θέμα διαλαμβανόμενα με στοιχ. γ', δ' και ε' ερωτήματα.

III. Α΄ Δυνάμει του Ν. Δ/τος της 8ης /4/1924 (ΦΕΚ Α΄ 82/10-4-24) εξουσιοδοτήθηκε ο Υπουργός Γεωργίας να υπογράψει τας ακόλουθους δύο συμβάσεις...

«β. Μετά της εν Αγίω Όρει Ιεράς Μονής του Βατοπαιδίου σύμβασιν οριστικής παραχωρήσεως ... επί ανταλλάγματι παραιτήσεως εκ μέρους του Δημοσίου πάσης αξιώσεως επί της εν Πορτολάγω της Ξάνθης λίμνης Μπουρού μετά των ιχθυοτροφείων αυτής των παρά την νησίδα και τα στόμια της λίμνης κειμένων (Δαλλιάνι, Καραπέ, Ταουσαντζίκ κλπ.) με τα ανέκαθεν γνωστά τούτων όρια αποδιδομένων τη αποκλειστική κατοχή της ειρημένης Ιεράς Μονής και μεταβιβαζομένων εις αυτήν όλων των υπό του Δημοσίου ασκουμένων δικαιωμάτων υπό τον πρόσθετον δε όρον όπως η Μονή αυτή δια της αυτής συμβάσεως αναλάβη την υποχρέωσιν της συντηρήσεως ιδία δαπάνη, της εν Αγίω όρει Αθωνιάδος Ιερατικής Σχολής, κατά τα υπό του Υπουργείου των Εκκλησιαστικών κανονισθησόμενα. Τους όρους αμφοτέρων των ειρημένων συμβάσεων θέλει κανονίσει ο Υπουργός Γεωργίας».

Στην συνέχεια με την υπ΄ αριθ. 41/1929 απόφαση του Σ.τ.Ε σε Ολομ., αφού έγινε δεκτή σχετική αίτηση της πιο πάνω Ι.Μ. παραπέμφθηκε η υπόθεση στον Υπουργό Γεωργίας, «όπως προβή εις την εκτέλεσιν της οφειλομένης παρ' αυτού νομίμου ενεργείας, συνισταμένης εν προκειμένω εις τον καθορισμόν των όρων και υπογραφήν της υπό του Ν. Δ/τος της 8/4/1924 προβλεπομένης δευτέρας συμβάσεως, κατά τα εν τω σκεπτικώ οριζόμενα», αφού ταυτόχρονα κρίθηκε ότι το προέχον στην εν λόγω δικαιοπραξία δεν είναι «η μεταβίβασις της κυριότητος της παρά του Δημοσίου (Διοικήσεως) ως διαδόχου του Βουλγαρικού κατεχομένης λιμνοθάλασσης Μπουρού εις την Μονή Βατοπαιδίου ... αλλ' ως επί περιουσίας δημοσίας αφού αι λιμνοθάλασσαι ως τοιαύτη περιουσία θεωρούνται και δεν είναι δεκτικαί αστικής κυριότητος και συνεπώς ... δεν μεταγγίζει κυριότητα αστικού δικαίου, αλλά διοικητικού δικαίου, ούσα εκ της φύσεώς της ανακλητή εφ' όσον το γενικό συμφέρον ή το συμφέρον της δημοσίας υπηρεσίας, προσηκόντως εκτιμώμενον, θα επέβαλε την ανάκλησιν ταύτης ή θα παρεβιάζοντο οι όροι της παραχωρήσεως, δι ους εχορηγήθη εις τον Υπ. Γεωργίας εκ του Ν.Δ. αδέσμευτος διακριτική εξουσία να καθορίσει μονομερώς το περιεχόμενον αυτών ποικιλοτάτης μορφής, ως π.χ. τον διακανονισμόν της κοινής χρήσεως και της αστυνομίας της λιμνοθάλασσης, την επιστημονικήν εκμετάλλευσιν και ανάπτυξιν της ιχθυοτροφίας, την διαμόρφωσιν της λιμνοθάλασσης, τον καθορισμόν των παροχθίων δικαιωμάτων, των δυναμένων να μεταβάλλουν την παραχώρησιν ταύτην και εις παραχώρησιν δημοσίας υπηρεσίας».

Β. Με την συναφθείσα μετά από αυτά υπ' αριθ. 2343/4-5-1930 Σύμβαση του Συμβολαιογράφου Αθηνών Δ.Ε. Ιατρίδου μεταξύ του Ελ. Δημοσίου (Υπ. Γεωργίας) και της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου ορίσθηκαν μεταξύ άλλων:

«Δ)... το Δημόσιον εις αντάλλαγμα των ανωτέρω παροχών (ενν. μεταβίβαση κυριότητας δύο αγροτεμαχίων) της Μονής αποδίδει δια του παρόντος εις την αποκλειστικήν κατοχήν της Ι.Μ.Β. την εν Πορτολάγω Ξάνθης λίμνην Μπουρού μετά των ιχθυοτροφείων αυτής των παρά την νησίδα και τα στόμια της Λίμνης κειμένων (Δαλλιάνι, Καραψέ, Ταουσταντζίκ και λοιπά) μετά των παραρτημάτων και εγκαταστάσεων αυτών, ως έχουσι σήμεραν με τα ανέκαθεν γνωστά όρια τούτων με το δικαίωμα της εκμεταλλεύσεως της ιχθυοτροφίας και ιχθυοπαραγωγής κατά το ειδικώτερον κατωτέρω καθοριζόμενον. Η τοιαύτη ανταλλαγή στηρίζεται εξ ολοκλήρου επί των ακολούθων όρων, οίτινες διευτυπώθησαν ήδη δια των μνημονευθεισών αποφάσεων του Υπουργού της Γεωργίας εγένοντο δεκτοί υπό της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου και συνομολογείται ρητώς δια του παρόντος ότι αποτελούσι τους όρους της προκειμένης συμβάσεως, ήτοι:

α) Η παραχώρησις της κατοχής της Λίμνης αναφέρεται εις μόνην την ιχθυοτροφικήν καλλιέργειαν και την εκμετάλλευσιν και πώλησιν της παραγωγής, του Δημοσίου διατηρούντος αμείωτα τα δημοσίου δικαίου δίκαια τα επί της λιμνοθαλάσσης και των ιχθυοτροφείων αυτής εν σχέσει προς τα δικαιώματα και τας εξουσίας εν γένει του Κράτους και της Διοικήσεως επί των Λιμνών, Ιχθυοτροφείων και λοιπών, της παραχωρουμένης Ιχθυοτροφικής εκμεταλλεύσεως ενεργηθησομένης δια τούτο κατά τους εκάστοτε ισχύοντας κανόνας Νόμων, Διαταγμάτων ή εγκυκλίων οδηγιών.

β) Εν περιπτώσει καθ' ην η Μονή δεν ήθελεν ενεργεί η ίδια την εκμετάλλευσιν αλλά προτιμά να εκμισθώνη αυτήν προς τρίτους, η δι' εκμισθώσεως εκμετάλλευσις αύτη θα γίνεται υπό της Μονής πάντοτε δια δημοπρασίας τελούσης υπό την έγκρισιν του Υπουργού της Γεωργίας, ενεργουμένης δε κατά τας εκάστοτε ισχυούσας διατάξεις περί ενοικιάσεως λιμνών και ιχθυοτροφείων. Εάν δε ο μέσος όρος της αποδόσεως της ιχθυοπαραγωγής κατά την πρώτην επομένην δεκαετίαν ήθελεν υπολειφθή του μέσου όρου της αποδόσεως της προηγηθείσης δεκαετίας 1921-1930, ο Υπουργός της Γεωργίας έχει δικαίωμα να αξιού ακολούθως την δια δημοπρασίας ενοικίασιν της εκμεταλλεύσεως.

γ) Τα του οργανισμού και λειτουργίας της Αθωνιάδος Σχολής κανονίζονται εκ των διατάξεων του Καταστατικού Χάρτου του Αγίου Όρους και του κυρώσαντος αυτόν Νομοδευτικού Διατάγματος. Η δια την δαπάνην της συ-

νηρήσεως της Αθωνιάδος Σχολής συνεισφορά της Μονής Βατοπαιδίου δεν δύναται να υπερβαίνει τας πεντακοσίας χιλιάδας (500.000) δραχμάς αίτινες βαρύνουσι τα γενικά έξοδα της εκμεταλλεύσεως της Λίμνης.

δ) Προκειμένου να εκτελέσει η Μονή μόνιμα τεχνικά έργα προς προαγωγήν της εκμεταλλεύσεως της ιχθυοτροφίας και ιχθυοπαραγωγής αξίας ανωτέρας των διακοσίων χιλιάδων (200.000) δραχμών ετησίως, απαιτείται προηγουμένη άδεια του Υπουργού της Γεωργίας μετά γνωμοδότησιν τριμελούς Επιτροπής αποτελουμένης εκ τεχνικών υπαλλήλων οριζομένων υπό του Υπουργού ήτις και θα παρακολουθεί την εκτέλεσιν των τοιούτων έργων.

ε) Η Ιερά Μονή Βατοπαιδίου θα καταβάλλη κατ' έτος και άμα τη λήξει του διαχειριστικού έτους τα εξήκοντα εκατοστά (60%) εκ των καθαρών εσόδων της λίμνης άτινα θα απομένωσι μετά την αφαίρεσιν των γενικών εξόδων εκμεταλλεύσεως, των αποσβέσεων και των δαπανών δια την Αθωνιάδα Σχολήν. Αλλά το εις την Μονήν απομένον ποσοστόν καθαρών κερδών δεν δύναται να είναι κατώτερον του ενός εκατομμυρίου (1.000.000) δραχμών ετησίως εφόσον τα καθαρά κέρδη του έτους υπερβαίνωσι το ποσόν τούτο.

στ) Το Δημόσιον εις ουδεμίαν δαπάνην υπόκειται ή ανάλογον εισφοράν δια δαπάνην μικρών ή μεγάλων έργων αναγκαίων ή ωφελίμων δια την εκμετάλλευσιν.

ζ) Εν περιπτώσει εκμισθώσεως της λίμνης εκ μέρους της Μονής το Δημόσιον και η Μονή εις ουδεμίαν υπόκεινται δαπάνην ουδέ δια τα τυχόν απαιτηθησόμενα έργα, άτινα ενεργούμενα υπό του μισθωτού μετά προηγουμένην έγκρισιν της Μονής και του Υπουργού της Γεωργίας και τα εν τω Δ' οριζόμενα παραμένουσιν εις όφελος της λίμνης άνευ αποζημιώσεως του μισθωτού.

η) Εν περιπτώσει μισθώσεως η Μονή θέλει αφαιρεί εκ του μισθώματος την οφειλομένην εισφοράν αυτής δια την Αθωνιάδα Σχολήν, τας αποσβέσεις των μήπω αποσβεσθέντων υπ' αυτής δε γενομένων έργων εν τη Λίμνη και εκ του υπολοίπου ως καθαρού κέρδους θέλει καταβάλει εις το Δημόσιον τα εξήκοντα εκατοστά (60%) εφόσον απομένει εις αυτήν το κατά το στοιχείον ε' ελάχιστον όριον καθαρού κέρδους του ενός εκατομμυρίου (1.000.000) δραχμών.

θ) Η Διοίκησις παρακολουθεί την υπό της Μονής διαχείρισιν της εκμεταλλεύσεως της Λίμνης δι' αντιπροσώπου διοριζομένου υπό του Υπουργού της Γεωργίας βοηθουμένου δε υπό λογιστού διοριζομένου ομοίως ως αι αποδοχαί οριζόμεναι δια της αποφάσεως του διορισμού βαρύνουσι τα γενικά έξοδα της διαχειρίσεως. Αι αποδοχαί αύται δεν δύναται να υπερβαίνωσι

αντιστοίχως τους μισθούς διευθυντού και τμηματάρχου του Υπουργείου της Γεωργίας μετά του επιδόματος λόγω αποζημιώσεως των εκτός της έδρας υπαλλήλων.

ι) Η Μονή οφείλει να τηρή δια την εκμετάλλευσιν και εν γένει διαχειρίσιν της Λίμνης ιδιαίτερα λογιστικά βιβλία κατά το διπλογραφικόν σύστημα θεωρούσα το ημερολόγιον αυτής υπό του Προέδρου των Πρωτοδικών Αθηνών.

ια) Οι λογαριασμοί εσόδων και εξόδων και εν γένει πάσης διαχειρίσεως εκάστου διαχειριστικού έτους ουδεμίαν σχέσιν ή επίδρασιν έχουσιν επί του προηγουμένου ή επομένου διαχειριστικού έτους, λήγοντος δε εκάστου έτους τερματίζεται άμα τελειωτικώς και η όλη οικονομική κατάσταση.

ιβ) Ουδεμία αναγνωρίζεται υπό του Κράτους υποχρέωσις αναληφθείσα υπό της Μονής εν σχέσει προς την Λίμνην και την της ιχθυοτροφίας και αλιείας εκμετάλλευσιν.

ιγ) Άνευ της προηγουμένης εγγράφου συναινέσεως του Υπουργού της Γεωργίας απαγορεύεται πάσα οιαδήποτε εκχώρησις της εκμεταλλεύσεως δι' εκμισθώσεως των ιχθυοτροφείων και πάσα οιαδήποτε σχετική πράξις μονομερούς δηλώσεως ή συμβάσεως προς οιοσδήποτε, της πράξεως της παρά τα ως άνω γενομένης υπό της Μονής λογιζομένης αυτοδικαίως ως εξ υπαρχής ακύρου και ως ουδέποτε συνομολογηθείσης.

ιδ) Το Δημόσιον δια το ανήκον εις αυτό ως άνω μερίδιον καθαρών εσόδων ή μισθωμάτων εφαρμόζει τας διατάξεις περί εισπράξεως δημοσίων εσόδων.

ιε) Η εκ μέρους της Μονής παράβασις όρου τινός του παρόντος καδικστά ταύτην υπόχρεων εις ανόρθωσιν της εντεύθεν προξενουμένης εις το Δημόσιον ζημίας. Πάσα δε πράξις ή παράλειψις της Μονής εν σχέσει προς τον τρόπον και την ενέργειαν της εκμεταλλεύσεως, πρόξενος ζημίας εις το Δημόσιον, παρέχει το δικαίωμα εις τον Υπουργόν της Γεωργίας εις άμεσον απαγόρευσιν της ενεργείας ταύτης.

ιστ) Εν περιπτώσει αμφισβητήσεων ή διενέξεων εξ αφορμής των όρων κι στοιχείων της παρούσης συμβάσεως αποφάινεται ανεκκλήτως ως διαιτητικόν δικαστήριον τριμελής Επιτροπή εξ Αρεοπαγιτών διοριζομένων υπό του Νομικού Συμβουλίου επί τη αιτήσει του ενδιαφερομένου των συμβαλλομένων κατά τας διατάξεις του Νόμου 3332 του έτους 1925...».

Β. Με το άρθρ. 72 του Ν. 64448/1935 ορίστηκε: «Η διοίκησις και διαχείρισις του ιχθυοτροφείου της λίμνης Μπουρού-Θράκης ως και η εν γένει εφαρμογή της σχετικής μετά της Ι.Μ.Β. συμβάσεως μεταβιβάζεται δυνάμει του παρόντος εις το Υπουργείον Εθν. Οικονομίας. Στην συνέχεια με τα άρθρ. 1

και 2 του Α.Ν. 16/19-11-1935 ορίζεται: Άρθρ. 1 «Η ιχθυοτροφική εκμετάλλευση ολοκλήρου της εν Πορτολάγω της Ξάνθης λιμνοθαλάσσης Μπουρούς μετά των ιχθυοτροφείων αυτής και των παραρτημάτων και εγκαταστάσεων αυτών θα γίνεται από της 1ης Μαρτίου 1936 και εφεξής δ' ενοικιάσεως βάσει πλειοδοτικής δημοπρασίας ενεργουμένης συμφώνως προς τας ισχύουσας εκάστοτε διατάξεις περί ενοικιάσεως των λιμνών και ιχθυοτροφείων και τελούσης υπό την έγκρισιν του Υπ. Εθνικής Οικονομίας». Άρθρ. 2. «Εκ του ετησίου μισθώματος της κατά τα ανωτέρω ενοικιαζομένης εκμεταλλεύσεως θα διατίθεται υπό του Δημοσίου Ταμείου κατ' έτος μέχρι 1.100.000 δρχ. κατά τα διά διατάγματος ορισθησόμενα υπέρ της συντηρήσεως της εν Αγίω Όρει Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου, εφ' όσον ισχύει η μετά της άνω Μονής σχετική σύμβασις».

Δυνάμει της εξουσιοδοτικής διατάξεως του άρθρ. 2 του Α.Ν. της 16/9/11-1935 εκδόθηκε το από 7-8-1940 Β. Δ/μα με το οποίο ορίστηκε ότι «εάν το εισπραχθέν ετήσιον μίσθωμα, είναι κατώτερον του ποσού των δρχ. 1.100.000, εν τοιαύτη περιπτώσει τα ως άνω οριζόμενα, υπέρ της Μονής και δια την συντήρησιν της Αθωνιάδος, ποσά μειούνται αναλόγως μέχρι του εισπραχθέντος κατ' έτους ποσού». Επί πλέον δε με το Π.Δ/μα 271/1941 (ΦΕΚ Α 234) «Περί αυθεντικής ερμηνείας του από 8/10/4-1924 περί εξουσιοδοτήσεως του Υπουρ. Γεωργίας να υπογράψη δύο συμβάσεις μετά της Ιεράς Κοινότητας Αγίου Όρους και Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου περί παραχωρήσεως κλπ. αναγνωρίσθηκαν δικαιώματα κυριότητας της Ι.Μ. επί της λίμνης «Μπουρού» και καταργήθηκαν οι προαναφερόμενες διατάξεις. Το παρά πάνω Π.Δ/μα ουδέποτε επικυρώθηκε νομοτύπως.

Στην συνέχεια με το άρθρο μόνο του Α.Ν. 1924/27-8-51 που αντικαθιστά την αμέσως παρά πάνω διάταξη ορίζεται: «Το πραγματοποιούμενο εκ της κατά το προηγούμενον άρθρ. ενοικιάσεως μίσθωμα και εν γένει η εκ της εκμεταλλεύσεως πρόσοδος της λίμνης κατανέμεται ως εξής:

α) Ποσοστόν 40% καταβάλλεται εις την Ιεράν Μονήν Βατοπαιδίου δια το, κατά την μεταξύ αυτής και του Δημοσίου σύμβασιν της 4 Μαΐου 1930, ανήκον εις αυτήν μερίδιον επί των προσόδων της Λίμνης εκ 40%.

β) Ποσοστόν 20% καταβάλλεται εις την αυτήν Μονήν υπέρ της εν Αγίω Όρει Αθωνιάδος Σχολής δια την λειτουργίαν ταύτης, εις την διοίκησιν δε της προαναφερομένης Σχολής μετέχει δικαιωματικά η Ιερά Μονή Βατοπαιδίου.

2. Δια την ύπαρξιν ελαχίστου ηγγυημένου πληρωτέου εις την Μονήν και την Σχολήν ποσόν και μόνον ως προς την εν λόγω σχέσιν το ποσοστόν του

σημερινού μισθώματος του εισπραττομένου από μέρους του Δημοσίου δεν δύναται να μειωθεί.

3. Το μετά την καταβολήν εις την Μονήν Βατοπαιδίου δι' εαυτήν και την Αθωνιάδα Σχολήν απομένον υπόλοιπον εισπραττομένων από μέρους του Δημοσίου μισθωμάτων εισάγεται ως έσοδον εις τον Κρατικόν Προϋπ/σμόν.

4. Η καταβολή των κατά τα ανωτέρω κατανεμομένων προσόδων εις την Ιεράν Μονήν Βατοπαιδίου γίνεται άμα τη πραγματοποιήσει των εισπράξεων του μισθώματος και των προσόδων εν γένει της Λίμνης και κατ' αναλογίαν τούτων αίτινες γίνονται υπό του Δημοσίου δι εαυτό και δια την Ιεράν Μονήν Βατοπαιδίου κατά τα ανήκοντα εις έκαστον των μερών ως άνω ποσοστά.

5. Αι άνω πρόσοδοι της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου και Αθωνιάδος Σχολής απαλλάσσονται παντός αμέσου ή εμμέσου φόρου και χαρτοσήμου...» Περαιτέρω με τα άρθρα 49 § 1, 51 και 66 του Ν. Δ/τος 420/70 ορίζεται:

Άρθρο 49 § 1. «Η ιχθυοτροφική εκμετάλλευσις ολοκλήρου της εν Πορτολάγω Ξάνθης λιμνοθαλάσσης Μπουρού μετά των ιχθυοτροφείων αυτής και των παραρτημάτων και εγκαταστάσεων αυτών ενεργείται δι' εκμισθώσεως, επί τη βάσει πλειοδοτικής δημοπρασίας. Η ως άνω ιχθυοτροφική εκμετάλλευσις δύναται να εκμισθούται και άνευ δημοπρασίας, δι' απ' ευθείας συμβάσεως εις αλιευτικούς συνεταιρισμούς...».

Άρθρο 51. «Το μίσθωμα συνίσταται εις ποσοστόν επί των καθ' εκάστην υπό του μισθωτού συνεταιρισμού αλιευομένων ιχθύων εκ του μισθωμένου ιχθυοτρόφου ύδατος. Το ποσοστόν ορίζεται δια της συμβάσεως εκμισθώσεως μη δυνάμενον να είναι κατώτερον των 25% επί των αλιευομένων εν γένει ιχθύων».

Άρθρο 66. «1. Τα δημόσια εν γένει έσοδα τα πραγματοποιούμενα εκ της ιχθυοτροφικής εκμεταλλεύσεως της λιμνοθαλάσσης Μπουρούς-Ξάνθης, κατανέμονται ως ακολούθως:

α) Ποσοστόν 40% καταβάλλεται εις την Ιεράν Μονήν Βατοπαιδίου συμφώνως προς την, μεταξύ αυτής και του Δημοσίου, σύμβασιν της 4ης Μαΐου 1930.

β) Ποσοστόν 20% καταβάλλεται εις την αυτήν Μονήν, υπέρ της εν Αγίω Όρει, Αθωνιάδος Σχολής, δια την λειτουργίαν ταύτης.

2. Διά την ύπαρξιν ελαχίστου ηγγυημένου πληρωτέου εις την Μονήν και την Σχολήν ποσού και μόνον ως προς την εν λόγω σχέσιν, το ποσοστόν του κατά την ισχύν του α.ν. 1924 της 27/31-8-1951 «περί ιχθυοτροφικής εκμεταλλεύσεως της λιμνοθαλάσσης Μπουρού Ξάνθης» μισθώματος του εισπραττομένου από μέρους του Δημοσίου δεν δύναται να μειωθεί.

3. Το μετά την καταβολή εις την Μονήν Βατοπαιδίου δι' εαυτήν και την Αθωνιάδα Σχολήν απομένον υπόλοιπον των εισπραττομένων υπό του Δημοσίου μισθωμάτων εισάγεται ως έσοδον εις τον Κρατικόν προϋπολογισμόν.

4. Η καταβολή των κατά τ' ανωτέρω κατανεμομένων προσόδων εις την Ιεράν Μονήν Βατοπαιδίου γίνεται άμα τη πραγματοποιήσει των εισπράξεων του μισθώματος και των προσόδων εν γένει της λίμνης και κατ' αναλογίαν τούτων, αίτινες γίνονται, υπό του Δημοσίου δι' εαυτό και δια την Ιεράν Μονήν Βατοπαιδίου, κατά τα ανήκοντα εις έκαστον των μερών ως άνω ποσοστά.

5. Τα της απαλλαγής της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου και της Αθωνιάδος Σχολής ως προς τας ανωτέρω προσόδους εκ της αμέσου ή εμμέσου φορολογίας και του χαρτοσήμου, ρυθμίζονται υπό των διατάξεων της παρ. 5 του άρθρου 1 του α.ν. 1924/1951, κυρωθέντος δια του ν. 2113 της 30.4/7-5-52 «περί κυρώσεως Αναγκαστικών Νομών εκδοθέντων από της δημοσιεύσεως του ΕΖ' /1949 ψηφίσματος και εφεξής» του άρθρου 6 του ν.δ. 3843 της 24/30-9-1958 «περί φορολογίας εισοδήματος Νομικών Προσώπων» και της παρ. 4 του άρθρου 13 του ν.δ. 2561 της 31/31-8-1953 «περί συμπληρώσεως και τροποποιήσεως φορολογικών τινών νόμων και άλλων διατάξεων».

Με το άρθρο 3 του Ν. 1740/87 τροποποιήθηκαν οι αμέσως προαναφερόμενες διατάξεις ως εξής: «Το ετήσιο μίσθωμα για την εκμίσθωση δημοσίων ιχθυοτρόφων υδάτων σε αλιευτικούς συνεταιρισμούς ορίζεται με την σύμβαση μίσθωσης σε ποσοστό, που δεν μπορεί να είναι κατώτερο από δέκα στα εκατό της αξίας της ετήσιας αλιευτικής παραγωγής του μισθίου...

4. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται και για τη μίσθωση της λιμνοθάλασσας Βιστωνίδα (Μπουρού) Ξάνθης χωρίς να θίγονται τα δικαιώματα της Μονής Βατοπαιδίου και της Αθωνιάδας Σχολής επί των εσόδων, που πραγματοποιεί το δημόσιο από την ιχθυοτροφική εκμετάλλευση της λιμνοθάλασσας αυτής.

5. Για τον προσδιορισμό των ποσοστών, που αποδίδονται στην Μονή Βατοπαιδίου και την Αθωνιάδα Σχολή, το μίσθωμα από τη λίμνη Βιστωνίδα υπολογίζεται στο ύψος, που ορίζεται από την παρ. 2 του άρθρ. 66 του ν.δ. 420/1970 και η διαφορά που προκύπτει για την συμπλήρωση των ποσών, που πρέπει να αποδίδονται στους πιο πάνω δικαιούχους καλύπτεται από πιστώσεις, που εγγράφονται κάθε χρόνο στον προϋπολογισμό εξόδων της Νομαρχίας Ξάνθης».

Ήδη με το άρθρ. 17 παρ. 4 του Ν. 2040/92 ορίζεται «Στο άρθρ. 51 του ν. δ/τος 420/70 οι παρ. 1 και 2, όπως αντικαταστάθηκαν με το άρθρ. 3 παρ. 6

του ν. 1740/87, αντικαθίστανται ως εξής:

Ι. Το ετήσιο μίσθωμα για την εκμίσθωση δημοσίων ιχθυοτρόφων υδάτων σε αλιευτικούς συνεταιρισμούς συνίσταται σε ποσοστό:

α) στα αλιεύματα του μισθωμένου ιχθυοτρόφου ύδατος, που αλιεύονται καθημερινά από τον μισθωτή αλιευτικό συνεταιρισμό και

β) στις αποδόσεις των ελευθέρων αλιέων προς το μισθωτή αλιευτικό συνεταιρισμό, όταν επιτρέπεται ελεύθερη αλιεία στο μίσθιο.

Τα ποσοστά αυτά ορίζονται στη σύμβαση μίσθωσης και είναι τουλάχιστο 10% της καθημερινής παραγωγής αλιευμάτων του μισθωτή αλιευτικού συνεταιρισμού και 10% των αποδόσεων (αξία αλιευμάτων) των ελευθέρων αλιέων προς τον μισθωτή συνεταιρισμό. Οι αποδόσεις των ελευθέρων αλιέων δεν μπορεί να είναι κατώτερες του 10% της αξίας, της παραγωγής, που αλιεύεται από αυτούς...».

Τέλος με το άρθρ. 3 του Ν. 2469/97 ορίζεται: Παρ. 1α «Από 1ης Ιανουαρίου 1997 έως και 31 Δεκεμβρίου 1998 οι ετήσιες αποδόσεις εσόδων υπέρ τρίτων του Γενικού Προϋπολογισμού του Κράτους περιορίζονται στο 75%. Το υπόλοιπο 25% αποτελεί δημόσιο έσοδο».

Γ. Από την άλλη πλευρά με το άρθρ. 18 παρ. 2 του ισχύοντος Συν/τος ορίζεται: «Δια νόμου ρυθμίζονται τα της ιδιοκτησίας, εκμεταλλεύσεως και διαχειρίσεως των λιμνοθαλασσών και μεγάλων λιμνών, ως και τα της εν γένει διαδέσεως των εξ αποξηράνσεως τούτων προκυπτουσών εκτάσεων».

Με το άρθρ. δε 967 Α.Κ. ορίζεται: «Πράγματα κοινής χρήσης είναι ιδίως τα νερά με ελεύθερη και αέναη ροή, οι δρόμοι, οι πλατείες, οι γιαλοί, τα λιμάνια και οι όρμοι, οι όχθες πλεύσιμων ποταμών, οι μεγάλες λίμνες και οι όχθες τους». Κατά δε το άρθρ. 970 Α.Κ. «Σε κοινόχρηστα πράγματα μπορούν να αποκτηθούν με παραχώρηση της αρχής κατά τους όρους του νόμου ιδιαίτερα ιδιωτικά δικαιώματα εφ' όσον με τα δικαιώματα αυτά εξυπηρετείται ή δεν αναρρείται η κοινή χρήση».

Ενώ με το άρθρ. 35 του Ν. Δ/τος 420/1970 «Αλιευτικός Κώδιξ» ορίζεται: «Η εκμετάλλευσις των ιχθυοτρόφων εν γένει υδάτων (δημοσίων ιχθυοτροφείων, ιχθυοτρόφων λιμνών και ποταμών, θαλασσίων παραλιακών χώρων) γίνεται κατά τας διατάξεις του παρόντος και ειδικότερον:

α) Δι' εκμισθώσεως δια δημοπρασίας...

β) Δι' εκμισθώσεως εις αλιευτικούς συνεταιρισμούς άνευ δημοπρασίας δι' απ' ευθείας συμβάσεως.

γ) Δι' απ' ευθείας υπό του Δημοσίου εκμεταλλεύσεως.

Με το άρθρ. 43 του ίδιου κώδικα στο οποίο παραπέμπει και το άρθρ. 59

του ιδίου κώδικα ορίζεται ότι: «(Και στην περίπτωση της εκμισθώσεως με δημοπρασία και στην περίπτωση της εκμισθώσεως σε αλιευτικούς συνεταιρισμούς άνευ δημοπρασίας) αι μισθώσεις ..., δύνανται να λύονται μονομερώς υπό του Δημοσίου δι' αποφάσεως του Υπουργού Γεωργίας, εφ' όσον απεφασίσθη η εκτέλεσις ή ήρχισαν εκτελούμενα... είτε γενικά έργα αφορώντα εις την εξυπηρέτησιν γενικωτέρου συμφέροντος ή γενικωτέρας ανάγκης...».

Τέλος με το άρθρ. 55 του ιδίου Κώδικα ορίζεται: «Το Δημόσιον δικαιούται, όπως δι' αποφάσεως του Υπουργού Γεωργίας μετά γνώμην του Συμβουλίου Αλιείας καταγγέλλη την μίσθωσιν, εάν ο μισθωτής συνεταιρισμός δεν εκμεταλλεύεται το μίσθιον επιμελώς και συμφώνως προς τον προορισμόν αυτού ή εάν εμφανίξη μειωμένας τας προσόδους του μισθίου επί σκοπώ μείωσης του μισθώματος».

IV. Α. Από τις παρά πάνω αναλυτικά παρατιθέμενες διατάξεις προκύπτει αβίαστα ότι οι λιμνοθάλασσες καταλέγονται μεταξύ των κοινοχρήστων πραγμάτων (βλ. Π.Δ. Δαγτόγλου «Γεν. Διοικ. Δικ.» Γ' εκδ. παρ. 1188, Στασινόπουλος, «Τα κοινόχρηστα κατά τον Α.Κ. σελ. 35, Δωρής» Δημόσια κτήματα σελ. 376 επ. Γνωμ. Ν.Σ.Κ. 99/1994), οι οποίες εφ' όσον δεν ανήκουν σε δήμο ή κοινότητα ή δεν υπάρχει ρητή νομοθετική διάταξη, που να ορίζει διαφορετικά, ανήκουν στον Δημόσιο (βλ. άρθρ. 968 Α.Κ. και Π.Δ. Δαγτόγλου, ό.π. παρ. 1222 επ.).

Τόσο, όμως το ισχύον Συν/μα (άρθρ. 18 παρ. 2) όσο και ο Α.Κ. (άρθρ. 970) επιτρέπουν και ανέχονται ταυτόχρονα την απόκτηση ιδιαίτερων δικαιωμάτων επί των κοινοχρήστων πραγμάτων, υπό τον όρο ότι δεν αναιρείται η κοινή χρήση, ενώ μάλιστα ο συντακτικός νομοθέτης, υπαγάγοντας τις λιμνοθάλασσες και τις μεγάλες λίμνες στις πλουτοπαραγωγικές πηγές διευκολύνει την εκμετάλλευση και διαχείριση αυτών με την έκδοση νόμου, που ρυθμίζει τα παρά πάνω κατ' απόκλιση από τις πάγιες ρυθμίσεις. Ο κανόνας του ανεμπόδιστου της κοινής χρήσεως δεμελιώνεται συνταγματικά στην διάταξη του άρθρ. 5 και επί πλέον, προκειμένου για την φυσική δημόσια κτήση στο άρθρ. 24 παρ. 1.

Ιδιαίτερος νόμος δύναται να προβλέπει την παραχώρηση της αποκλειστικής χρήσεως κοινοχρήστου πράγματος, ο οποίος μπορεί να είναι ταυτόχρονα και κυρωτικός συμβάσεως, η οποία σημαίνει στην πραγματικότητα άρση της κοινής χρήσεως, και είναι δεμιτή μόνο μέσα στα όρια της κατά το Σύνταγμα κρατικής υποχρεώσεως προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Αντίθετα το δικαίωμα της ιδιαίτερης χρήσεως δύναται να παραχωρηθεί και με μονομερή διοικητική πράξη υπό τους όρους, πάντα,

του νόμου, δηλ. πάντα μέσα στα πλαίσια των αρχών της ισότητας και της αναλογίας (βλ. Δ.Π. Δαγτόγλου ό.π. παρ. 1243 ε.π.).

Στην προκείμενη ο αλιευτικός κώδικας (Ν Δ/μα 420/70), όπως ισχύει, προβλέπει τους τρόπους εκμετάλλευσης των ιχθυοτρόφων εν γένει υδάτων (δημοσίων ιχθυοτροφείων, ιχθυοτρόφων λιμνών και ποταμών, θαλασσίων παραλιακών χώρων). Έχει δε κριθεί (βλ. Γνωμ. Ν.Σ.Κ. 99/94), ότι η παραχώρηση χρήσεως λιμνοθάλασσας προς ιχθυοπαραγωγή συνιστά θεμιτή παραχώρηση αποκλειστικής χρήσεως αυτής.

Β. Από την ρηματική διατύπωση της προαναφερόμενης υπ' αριθ. 2343/4-5-1930 σύμβασης ενώπιον του Συμβολαιογράφου Αθηνών Δ. Ιατρίδου μεταξύ του Ελ. Δημοσίου και της Ιεράς Μονής Βατοπεδίου προκύπτει ότι αυτή συντάχθηκε κατά επιταγή ρητής διάταξης νόμου, η οποία με τρόπο σαφή και απόλυτα συγκεκριμένον καθόρισε και το περιεχόμενό της, προκειμένου να ρυθμιστούν χρόνιες διενέξεις και δικαστικές αμφισβητήσεις μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, αναφορικά με την κυριότητα των δυο αγροτεμαχίων που ρυθμίζει αυτή και του δικαιώματος εκμετάλλευσης της λίμνης «Μπουρού», δηλ. η σύμβαση αυτή είναι αμφοτεροβαρής και προέβλεπε την «επ' ανταλλάγματι» (παραχώρηση της κυριότητας δύο αγροτεμαχίων) και όχι για χαριστική αιτία παραχώρηση της εκμετάλλευσης της επίμαχης λίμνης.

Με αυτήν την σύμβαση παραχωρείται από πλευράς του Ελ. Δημοσίου μόνο η ιχθυοτροφική καλλιέργεια η εκμετάλλευση και η πώληση των παραγόμενων ιχθύων κ.λ.π. αφού τα υπόλοιπα επί της λιμνοθάλασσας δικαιώματα, παραμένουν ακέραια στο Δημόσιο, όπως ρητά και με σαφήνεια αναφέρει η ίδια σύμβαση αναφέρει δε ρητά και η προαναφερόμενη απόφαση του Σ.τ.Ε., βάσει της οποίας συνομολογήθηκε και η εν λόγω σύμβαση. Αλλά και αυτό το δικαίωμα εκμεταλλεύσεως δεν παραχωρείται εξ ολοκλήρου και απεριόριστο αλλά οι καθαρές πρόσοδοι από την εκμετάλλευση, όπως, και αν γίνει αυτή (μίσθωση κ.λ.π.) περιορίζει στο 40% με μόνη δέσμευση το ποσοστό αυτό να μην υπολείπεται του 1.000.000 δρχ., αφού στα έξοδα κ.λ.π. συνυπολογίζεται και η εισφορά δρχ. 500.000 προς την Αθωνιάδα Σχολή.

Το παραπάνω ποσοστό 40% υπό τους προαναφερόμενους όρους αποτελεί την ουσιαστικότερη δέσμευση του Ελ. Δημοσίου, προς την αντισυμβαλλομένην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου όσον αφορά την τύχη των καθαρών προσόδων από την εκμετάλλευση των ιχθυοτρόφων υδάτων της εν λόγω λιμνοθάλασσας, δεδομένου ότι με ρητούς όρους της ίδιας σύμβασης η Διοίκηση παρακολουθεί «δι' αντιπροσώπου» την διαχείριση της εκμεταλλεύσεως της λίμνης, είναι απαραίτητη η προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του Υπουργού

Γεωργίας για οποιαδήποτε εκχώρηση, μίσθωση κ.λ.π. της εκμεταλλεύσεως της λίμνης ή την αξίωση του ιδίου Υπουργού για την με δημοπρασία ενοικίαση της εκμεταλλεύσεως σε περίπτωση μείωσης της παραγωγής. Επί πλέον προβλέπεται ρητός όρος (με στοιχ' Δδ) σύμφωνα με τον οποίο προκειμένου να εκτελεστούν μόνιμα τεχνικά έργα εκ μέρους της Μονής για την ανάπτυξη της παραγωγής γενικά απαιτείται προηγουμένη άδεια του Υπουργού Γεωργίας μετά από γνωμοδότηση τριμ. επιτροπής.

Γ. Για λόγους, που, όπως υπαινίσσεται η Ι.Μ. στο προαναφερόμενο υπόμνημά-αίτησή της, συνίστανται στην έλλειψη επιψύχου υλικού και εξ αιτίας αυτού του γεγονότος αδυναμίας από πλευράς της εκμεταλλεύσεως της εν λόγω λίμνης το 1935 επενέβη για πρώτη φορά ο νομοθέτης και από τότε με τις αναλυτικά παραπάνω διαλαμβανόμενες διατάξεις επανειλημμένα άλλαξε τον τρόπο διαχείρισης και εκμετάλλευσης της λίμνης «Μπουρού», που προέβλεπε η παρά πάνω σύμβαση, αφού επέβαλε την με δημοπρασία εκμίσθωση αυτή ή μετέπειτα την απ' ευθείας με ενοικίαση σε αλιευτικό συνεταιρισμό, σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες για τις ενοικιάσεις των λιμνών και ιχθυοτροφείων διατάξεις.

Οι παραπάνω, όμως διατάξεις ρητά δεν κατάργησαν την προαναφερομένη σύμβαση αλλ' επανειλημμένα έκαναν αναφορές σ' αυτήν. Πλην όμως εφ' όσον η διαχείριση και η εκμετάλλευση της λιμνοθάλασσας προβλέπετο από αυτές, (διατάξεις) τον μόνο συμβατικό όρο που διατήρησαν σε ισχύ και θεωρούσαν ως δεδομένα ισχύοντα ήταν το συμβατικά αναγνωρισμένο δικαίωμα της Ι.Μ. και της Αθωνιάδας Σχολής επί των προσόδων, το οποίο μάλιστα οι νεώτεροι νόμοι (άρθρ. 3 του Ν. 1740/1987) πριμοδοτούσαν από τον κρατικό προϋπολογισμό, γεγονός όμως που ενόψη της συμβατικής υποχρέωσης δεν μπορεί να θεωρηθεί χορήγηση υπέρ τρίτου. Άλλωστε όπως ισχυρίζεται η αρμόδια και δέτουσα τα ερωτήματα Υπηρεσία, ήδη έχουν δρομολογηθεί και βρίσκονται σε εξέλιξη έργα, που κατασκευάζονται με την πρωτοβουλία τόσο του μισθωτή αλιευτικού συνεταιρισμού όσο και από λοιπούς πλην της Ι.Μ. φορείς (Ν.Α. κλπ.), γεγονός που σημαίνει ότι και ο προαναφερόμενος (Δδ) όρος της σύμβασης στην πράξη δεν υλοποιείται.

IV. Ενόψει των προαναφερομένων η απάντηση, που προσήκει στα τεθέντα ερωτήματα είναι η ακόλουθη:

α. Παρέχεται η δυνατότητα παραχώρησης της διαχείρισης της λίμνης Βιστωνίδος στην Ι.Μ. Βατοπαιδίου με νομοθετική ρύθμιση, και όχι με απλή απόφαση του Υπουργού Γεωργίας, δεδομένου ότι η συνδέουσα το Ελ. Δημόσιο και την Ι.Μ. σύμβαση αποδυναμώθηκε με νομοθετικές ρυθμίσεις και

όχι με Υπουργική απόφαση όπως προέβλεπε και συνεπώς δεν νοείται Υ.Α. να καταργήσει ρητές νομοθετικές διατάξεις, και αυτό ανεξάρτητα από το γεγονός ότι η παραχώρηση της εκμετάλλευσης λιμνοθάλασσας συνιστά παραχώρηση αποκλειστικής χρήσης κοινοχρήστου.

Με την ίδια νομοθετική ρύθμιση δύνανται να προβλέπονται ρητά ο τρόπος, η χρονική στιγμή, οι όροι και οι εν γένει λεπτομέρειες της διοίκησης, διαχείρισης και εκμετάλλευσης της εν λόγω λίμνης όπως και η εποπτεία του Υπουργού Γεωργίας επ' αυτής καθώς και ο καθορισμός και ο τρόπος απόδοσης του μισθώματος στο Ελ. Δημόσιο, ή, όπως, άλλωστε συμβαίνει συνήθως, η ρύθμιση αυτή δύναται να παρέχει εξουσιοδότηση, όπως τα παρά πάνω αντιμετωπιστούν με έκδοση σχετικής Υ.Α. ή την υπογραφή νέας, σύγχρονης σύμβασης, που δύναται να λειτουργήσει προσφορότερα σε συνδυασμό πάντοτε με το ισχύον για τα θέματα αυτά νομοθετικό πλαίσιο (αλιευτικός κώδικας, προστασία φυσικού περιβάλλοντος, αρχή αναλογικότητας κ.λ.π.).

β. Η συνδέουσα την Ι.Μ. Βατοπαιδίου και το Ελ. Δημόσιο (Υπ. Γεωργίας) αναφερόμενη στο ιστορικό σύμβαση δεν έχει ποτέ ρητά καταργηθεί. Αντίθετα οι διατάξεις, που στην ουσία καταργούσαν τους όρους αυτής (τρόπο διοίκησης, διαχείρισης και εκμετάλλευσης της λίμνης από τον Υπουργό Γεωργίας και μετέπειτα Ν.Α. —άρθρ. 10 παρ. 10 Ν. 2503/97— εκτέλεση έργων υποδομής και εκσυγχρονισμού από άλλους πλην της Ι.Μ. φορείς, χωρίς την συνδρομή ή την επίκληση συνδρομής των όρων που προέβλεπε η εν λόγω σύμβαση κλπ.), έκαναν ταυτόχρονα μνεία για την ύπαρξη αυτής καθαυτής της σύμβασης, δηλ. την θεωρούσαν εν ισχύ. Ο όρος που ισχύει αναντίρρητα είναι το δικαίωμα της Ι.Μ. και της Αθωνιάδας Σχολής επί των καθαρών προσόδων της λιμνοθάλασσας «Βιστωνίδας» ή «Μπουρού».

γ. Το παραπάνω συμβατικά αναγνωρισμένο δικαίωμα της Ι.Μ. επί των προσόδων της πιο πάνω λιμνοθάλασσας, το οποίο επί πλέον έχει αναγνωριστεί και με σειρά νομοθετικών ρυθμίσεων ως συμβατική υποχρέωση του Ελ. Δημοσίου, παρά το γεγονός ότι για τον υπολογισμό του επαυξάνεται πλασματικά η βάση υπολογισμού του, προς την Ι.Μ., δεν μπορεί να θεωρηθεί ως χορήγηση ή απόδοση υπέρ τρίτου προκειμένου εφαρμοστεί επ' αυτής η διάταξη του άρθρ. 3 του Ν. 2469/97.

δ. Ενόψει της φύσεως της συνδέουσας το Ελ. Δημόσιο (Υπ. Γεωργίας) και την Ι.Μ.Β. σύμβασης ως κατ' επιταγή νόμου και αμφοτεροβαρούς, όπως ήδη αναφέρθηκε και αναλύθηκε, τα κεκτημένα βάσει αυτής και των εν γένει νομοθετικών ρυθμίσεων δικαιώματα, όπως λειτουργούν σήμερα δεν μπορούν να τροποποιηθούν μονομερώς, τυχόν δε φαλκίδευσή τους δεν είναι

θεμιτή και δεν προσιδιάζει σε φερέγγυο και καλόπιστο αντισυμβαλλόμενο μέλος.

Αθήνα 28-2-2000

Ο Πρόεδρος της Ολομέλειας

Ευσ. Βολάνης
Πρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Η Εισηγήτρια

Δήμητρα Γ. Κεφάλα
Πάρεδρος Ν.Σ.Κ.

XX
Γνωμοδότηση 17/2002
Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων

Το κατά το άρθρο 90 του 284/88 Π. Δ/τος Γνωμοδοτικό Συμβούλιο αποτελούμενο από τον Πρόεδρο αυτού Διονυσόπουλο Ιωάννη Νομικό Σύμβουλο Ν.Σ.Κ., τα Μέλη Χατζηνέκουρα Ιωάννη, Δέτση Στέφανο, Συνοίκη Ευστράτιο, Σπυρόπουλο Σταύρο Παρέδρους Ν.Σ.Κ., Γεώργιο Τσιαβό (χωρίς ψήφο) Προϊστάμενο 10ης Διεύθυνσης Δημόσιας Περιουσίας και τη Γραμματέα Ε. Ανυφαντάκη υπάλληλο της 10ης Διεύθυνσης.

Συνήλθε την 18.07.2002 προκειμένου να γνωμοδοτήσει για την ιδιοκτησιακή κατάσταση ακινήτου παραλίμνιας έκτασης της λίμνης Βιστωνίδας.

Έλαβε υπόψη το από 18.07.2002 εισηγητικό σημείωμα του εισηγητή Στεφάνου Δέτση που έχει ως εξής:

ΕΙΣΗΓΗΣΗ

Επί της υπ' 1038824/3577/Α0010/3-6-2002 εντολής της Γεν. Δ/νσης Δ.Π. και Εθν. Κληρ/των (Δ/νση Δημ. Περιουσίας – Τμήμα Α΄) του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, που αφορά την ιδιοκτησιακή κατάσταση έκτασης που συνορεύει με τη λίμνη Βιστωνίδα ή διαφορετικά λίμνη Μπουρού και κατά το μεγαλύτερό της τμήμα ανήκει στην δικαιοδοσία του νομού Ροδόπης και κατά μικρότερο της τμήμα στο νομό Ξάνθης, εκτάσεως 25.000 στρεμμάτων και δύο νησίδων εντός της λίμνης της του Αγίου Νικολάου και της Παναγίας της Παντανάσσης, σας γνωρίζουμε τα ακόλουθα:

Από το σύνολο των στοιχείων του συγκροτηθέντος φακέλου (πορισματικές εκθέσεις, αυτοκρατορικά χρυσόβουλλα, πατριαρχικά σιγίλλια, συνοδικές επιστολές, νομοθετικά διατάγματα, επιστημονικές τεκμηριώσεις, ένορκες καταθέσεις μαρτύρων, τοπογραφικά διαγράμματα κ.λ.π.) προκύπτουν τα εξής:

*Α. Ιδιοκτησιακό καθεστώς παραλίμνιας εκτάσεως
λίμνης Μπουρού και δύο νησίδων.*

α) Το έτος 1080, ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Νικηφόρος Βοτανειά-

της παραχωρεί (δωρίζει) στη μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους με χρυσόβουλλο Λόγο της Βασιλείας του το μετόχι του Περιδωρίου, το οποίον περιλαμβάνει τη λίμνη, τα ιχθυοτροφεία και τις παραλίμνιες εκτάσεις, προκειμένου να διασφαλίσει τα μέσα διατροφής των μοναχών της μονής.

β) Το έτος 1329, ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Ανδρόνικος Παλαιολόγος Γ΄ μετά από σχετικό αίτημα των μοναχών της μονής Βατοπαιδίου με δικό του Χρυσόβουλλο επιβεβαιώνει και εδραιώνει την παραχώρηση του μετοχίου του Περιδωρίου –όπως ήδη καθορίστηκε σαν ευρύτερη γύρω από το Πόρτο-Λάγο του Νομού Ξάνθης περιοχή– και των παραλιμνίων εκτάσεων, όπως ερμηνεύουν επίσης και οι Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως με συνοδικά έγγραφα και σιγίλλιά τους (Πατριάρχης Νεόφυτος Ζ΄ έτους 1791, Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄ έτους 1808, Πατριάρχης Κωνσταντίνος Α΄ έτους 1835, Πατριάρχης Γρηγόριος Στ΄ έτους 1839, ο Τοποτηρητής του Οικουμενικού Θρόνου Μητροπολίτης Προύσσης Δωρόθεος έτους 1919, για τα οποία γίνεται εκτενής αναφορά παρακάτω).

γ) Το έτος 1357, ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Ιωάννης Παλαιολόγος μετά από αίτημα των μοναχών της μονής Βατοπαιδίου για επιβεβαίωση του περιεχομένου των δύο προηγουμένων Χρυσόβουλων, με δικό του Χρυσόβουλλο Λόγο επιβεβαιώνει το περιεχόμενο των προηγουμένων για πάντα. Στη διδακτορική διατριβή του Δρ. Νικόλαου Α. Κυνηγόπουλου στο βιβλίο του «Άγιος Νικόλαος το μετόχι της Ι. Μ. Βατοπαιδίου του Πόρτο-Λάγο Ξάνθης», Θεσσαλονίκη 1999, αναφέρεται ότι η περιοχή του Πόρτο Λάγο και η νησίδα Αντά-Μπουρού φαίνεται σαν αρχαίο Περιδεώριο και ότι η ίδρυσή της Αναστασιούπολης εντός της περιοχής του Περιδεωρίου έδωσε σ' αυτή το όνομα νεώτερο Περιδεώριο.

δ) Το έτος 1369 ο Ηγεμόνας Ιωάννης Ούγκλεσης εξέδωσε χρυσόβουλλο, κατόπιν αίτησης του ηγουμένου της μονής Θεοδοσίου με όλους τους αδελφούς της μονής, με το οποίο: «Χαρίζεται» από τον ετήσιο φόρο που κατέβαλλε η μονή για την εκμετάλλευση της λίμνης Μπουρού 120 υπέρπυρα, εκφράζοντας έτσι «ευγνωμοσύνης οίον σημείον και γνώρισμα» προς την Κυρία Θεοτόκο. Με το έγγραφο αυτό γίνεται σαφές ότι η μονή κατείχε τη λίμνη και τις παραλίμνιες εκτάσεις πριν την έκδοση του εγγράφου, δηλαδή πριν την ηγεμονία του Ούγκλεση, αφού κατέβαλλε φόρο απ' όπου ο ηγεμόνας την απάλλαξε.

ε) Το έτος 1371, ο Ηγεμόνας Ιωάννης Δεσπότης Ούγκλεσης με Χρυσόβουλλο Λόγο της Βασιλείας του ορίζει να κατέχει η μονή Βατοπαιδίου, τη λίμνη της «Πορούς» και το ευρισκόμενο ιχθυοτροφείο (βιδάριο) με όλη την

περιοχή του. Σημειώνω ότι εντός της περιοχής της λίμνης «Πορούς» βρίσκεται και η περιοχή την οποία αιτείται η μονή Βατοπαιδίου όπως προαναφέρθηκε, στα έγγραφα αυτά.

στ) Το έτος 1791, δηλαδή 30 χρόνια πριν από την κήρυξη της Ελληνικής απελευθερωτικής επανάστασης του 1821, ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νεόφυτος Ζ΄ απαντώντας με έγγραφο του (Τακρίριο), υπογραφόμενο και από άλλους εννέα μητροπολίτες της ενδημούσας συνόδου, προς τον τότε Τούρκο Ναύαρχο Χουσεΐν Πασά Τζεζαερλίν, μετά από έγγραφο (μπουγιουρτί) του δευτέρου με το οποίον ζητούσε εξηγήσεις για το ιδιοκτησιακό καθεστώς της λίμνης «Πορούς», πληροφορεί τον Τούρκο Ναύαρχο ότι η εν λόγω λίμνη παρεχωρήθη ως ιδιοκτησία στη μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους, από την εποχή των αυτοκρατόρων.

ζ) Στις 16-8-1808 ο Πατριάρχης Κων/λεως Γρηγόριος ο Ε΄ με επιστολή του προς τον τότε Μητροπολίτη Ξάνθης και Περιθεωρίου Σεραφείμ, γνωρίζει ότι η περιοχή της λίμνης «Πορούς» και του κτήματος (Περιθεωρίου) είχε παραχωρηθεί με Χρυσόβουλλα αυτοκρατορικά στη μονή Βατοπαιδίου και οι μοναχοί να μην ενοχλούνται από κανένα ούτε και από τον ίδιο τον Μητροπολίτη Σεραφείμ: «προ χρόνων αμνημονεύτων εστίν αφιερωμένη η τοποθεσία της Λίμνης Πουρού και του Περιθεωρίου εις αυτό το Ιερόν του Βατοπαιδίου μοναστήριον μετά της τότε εκκλησίας του εν αγίοις Πατρός ημών Νικολάου...». Μετά παρέλευση χρόνων αρκετών «...η παλαιά εκείνη Εκκλησία κατηδαφίσθη και εκ νέου κατεσκευάσθη από καλάμου άλλη εν τω αυτώ Βατοπαιδινώ τόπω... ως αρχαίας ούσης (της Εκκλησίας) του Βατοπαιδίου και της τοποθεσίας αφιερωμένης».

η) Μετά την Ελληνική Επανάσταση του 1821 και λόγω της ενεργούς συμμετοχής σ' αυτή του Ελληνικού Ορθοδόξου Χριστιανικού κλήρου αλλά και των μοναχών του Αγίου Όρους, οι Τούρκοι καταπάτησαν προς καιρόν διαίως την ιδιοκτησία της λίμνης «Μπουρού», της μονής Βατοπαιδίου, τελικά όμως επανήλθε η ιδιοκτησία μετά από επανειλημμένες διαμαρτυρίες του Πατριάρχη. Εξάλλου, σ' όλη την περίοδο αυτή, το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως παγίως αποφαίνεται ότι «η λίμνη μεθ' όλης της περιοχής» ανήκει στην μονή Βατοπαιδίου (Συνοδική Επιστολή Πατριάρχου Γρηγορίου Ε΄ της 17-8-1808 προς την μονή Βατοπαιδίου, της οποίας το περιεχόμενο επικυρώθηκε με τα Πατριαρχικά Σιγίλλια ετών 1835 και 1839, που περιλαμβάνει ότι εκδόθηκε επικυρωτικό γράμμα για την κυριότητα της μονής στο μετόχιο του Αγίου Γεωργίου και της περιοχής του και ότι εγράφη γράμμα στο Μητροπολίτη Ξάνθης ότι «η λίμνη μεθ' όλης της περιοχής»

ανήκει στη μονή Βατοπαιδίου, καθώς επίσης ο ναός του Αγίου Νικολάου, επίσης η παρεκβολή από τον Πατριαρχικό Κώδικα ΤΑ-II αριθ. 345 Σελ. 92, έτους 1919, που αναφέρεται στις δύο Συνοδικές επιστολές Γρηγορίου του Ε΄ με ημερομηνία 16-8-1808 και 17-8-1808, των οποίων το περιεχόμενο επικυρώθηκε με τα Πατριαρχικά Σιγίλλια ετών 1835 και 1839. Επαναλαμβάνεται η φράση του Γρηγορίου του Ε΄ ότι «η λίμνη μεθ' όλης της περιοχής» ανήκει στη μονή Βατοπαιδίου). Εξάλλου, το Οικουμενικό Πατριαρχείο αφού εξέτασε λεπτομερώς όλα τα ιδιοκτησιακά γράμματα της μονής Βατοπαιδίου απεφάνθη συνοδικώς, τον μήνα Μάρτιο του 1835, με Σιγίλλιώδες Γράμμα του Κωνσταντίου Πατριάρχου Κων/λεως, με το οποίο επισφράγισε την απ' αιώνος κυριαρχία της μονής στο Μετόχι «... κατά την επαρχίαν Ξάνθης κείται βιβάριον της Πούρους, όπερ προ αμνημονεύτων χρόνων διετελεί υπό την εξουσίαν αυτών, ως δια Βασιλικών χρυσοβούλλων το πάλαι αφιερωθέν τη Ιερά αυτών μονή. Η κατά την επαρχίαν Ξάνθης και το βιβάριον Μπουρούς κειμένη Ιερά Εκκλησία του Αγίου Νικολάου όσπερ είωθεν και εξαρχής, ως προαποδειχθέντος εκκλησιαστικώς, ούτω και εις τον εξής άπαντα χρόνον ύπαρχη και λέγηται και παρά πάντων γινώσκεται κτήμα και πράγμα και Μετόχιον του Ιερού μοναστηρίου του Βατοπαιδίου και απολαμβάνει άπαντα τα σταυροπηγιακά προνόμια της ελευθερίας και αδουλωσίας ... μνημονευομένου εν αυτώ αεννάως του κανονικού Πατριαρχικού ονόματος εν πάσαις ταις Ιεραΐς Τελευταΐς». Το ίδιο πνεύμα έχει και το επίσης σιγγιλλιώδες Γράμμα του Πατριάρχου Γρηγορίου Στ΄ της 18ης Ιανουαρίου 1839, προς επισφράγιση των δικαίων αυτών: «...ως αρχαίον κτήμα της μονής ... αφιέρωμα προς την μονήν αυτών ούσαν ... ολοσχερώς διοικούντες ... παρέστησαν αποδείξεις των λεγομένων, πρώτον Χρυσόβουλλά τινα των αιμνήστων Ρωμαίων βασιλέων... είτα δε Πατριαρχικήν επιστολήν του αιιδίμου Πατριάρχου Κυρού Γρηγορίου ... επί τη βάσει των διαληφθέντων Χρυσοβούλλων αποφαινομένην και διαλαμβάνουσαν ότι η λίμνη της Πορούς, και το βιβάριον ομοίως και η από καλάμων κατασκευασθείσα εκεί εκκλησία του Αγίου Νικολάου ύπάρχουσιν αφιέρωμα προς την μονήν Βατοπαιδίου ... η λίμνη και το βιβάριον της Πούρους ... ύπάρχουσιν αρχαία αφιερώματα της Ιεράς μονής του Βατοπαιδίου Χρυσοβούλλοις βασιλικοίς ανατεθειμένα και ιεροΐς επικεκυρωμένα δεσπίσμασιν». Το περιεχόμενο των συνοδικών επιστολών του Γρηγορίου του Ε΄ προς τον Μητροπολίτη Ξάνθης και προς την μονή Βατοπαιδίου επικυρώθηκε στα ανωτέρω Πατριαρχικά Σιγίλλια με τη φράση: «Αλλ' εν τω μεταξύ ενεφάνησαν συνοδικώς η οσιότης των πρώτων χρυσόβουλλα βασιλικά αρχαία, έπειτα δε και εκκλησιαστικήν επιστολήν του

αιδίδιμου πατριάρχου κυρίου Γρηγορίου...», δηλαδή της Πατριαρχικής επιστολής ότι «προ χρόνων αμνημονεύτων εστίν αφιερωμένη η τοποθεσία της λίμνης Πουρού (μεθ' όλης της περιοχής) και του Περιδεωρίου εις αυτό το ιερόν του Βατοπεδίου μοναστήριον μετά της τότε εκκλησίας του εν αγίοις Πατρός ημών Νικολάου...».

Η κυριότητα της μονής Βατοπαιδίου στη λίμνη μετά την προς ώραν αρπαγή της το 1821, φαίνεται επιπλέον και με την από 13-7-1837 επιστολή του αρχιμανδρίτου Διονυσίου Βατοπαιδινού προς τη μονή με την οποία λέει «... να μην ενδώσετε να κάμουν αρχήν οι σεβασμιώτατοι άγιοι αρχιερείς να πατήσουν τα βασιλικά προνόμια και τα εκκλησιαστικά δικαιώματα», της μονής στη λίμνη και την περιοχή. Η επιστολή γράφτηκε όταν ο επίσκοπος Ξάνθης επεχείρησε να φορολογήσει τα εισοδήματα του μετοχίου από τα αλιεύματα της λίμνης.

δ) Με την απελευθέρωση της Θράκης το 1920 αναπτύχθησαν διάφορες αμφισβητήσεις σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς των χώρων, μεταξύ του Ελληνικού κράτους και της μονής Βατοπαιδίου, με συνέπεια η μονή να προσφύγει στην Ελληνική Δικαιοσύνη το έτος 1922, καταθέτοντας σχετική αγωγή κατά του Ελληνικού Δημοσίου, στο Πρωτοδικείο Αθηνών την 1-5-1922.

ι) Το Δημόσιον προτείνει στη μονή συμβιβασμό και ειδικότερα, η μεν μονή να μεταβιβάσει στην κυριότητα του Δημοσίου δύο μετόχια της που βρίσκονται στη Χαλκιδική (Σοφουλάρ και Αγίου Μάμαντος) το δε Δημόσιο να παραιτηθεί «πάσης αξιώσεως επί της εν Πορτολάγω της Ξάνθης λίμνης Μπουρού μετά των ιχθυοτροφείων αυτής κλπ...». Η μονή αποδέχεται και εκδίδεται το από 8/10 Απριλίου 1924 Νομοθετικό Διάταγμα, που διαλαμβάνει στο άρθρο 1 τα εν λόγω.

ια) Το έτος 1941 και πιο συγκεκριμένα την 14-7-1941 με το με αριθ. 271 ν.δ. που δημοσιεύθηκε στο 234/14-7-41 φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως (τεύχος πρώτο), γίνεται αυθεντική ερμηνεία της παραγράφου β' του άρθρου 1 του από 8/10 Απριλίου 1924 Ν.Δ. σύμφωνα με την οποία η αληθής έννοια αυτών των διατάξεων, είναι ότι με αυτές αναγνωρίσθηκαν τα επί της στο Πόρτο-Λάγος της Ξάνθης Λίμνης Μπουρού, μαζί με όλα τα ιχθυοτροφεία αυτής που είναι παρά την νησίδα και στο στόμιο της λίμνης με τα ανέκαθεν γνωστά τούτων όρια, υφιστάμενα δυνάμει Χρυσοβούλλων, (κατά συνέπεια και των εκτάσεων που κάνομε λόγο) απαράγραπτα δικαιώματα κυριότητος και αποκλειστικής εκμεταλλεύσεως της εις το Άγιον Όρος μονής Βατοπαιδίου. Η δε μεταξύ μονής και Ελληνικού Δημοσίου εκκρεμής δίκη μετά την από 1-5-1922 αγωγή της πρώτης κατηγορήθη, λόγω παραιτήσεως του

Ελληνικού Δημοσίου, πάσης αξιόσεως επί της λίμνης και των ιχθυοτροφείων (σημειώνεται ότι τα ιχθυοτροφεία καταλαμβάνουν και τις παραλίμνιες εκτάσεις όπου υπήρχαν διάσπαρτες εγκαταστάσεις λειτουργίας των ιχθυοτροφείων. Εξάλλου έτσι περιγράφεται στο Χρυσόβουλλο του Ιω. Ούγκλεση (το κατά την λίμνη της Πορούς ευρισκόμενον βιβάριον – ιχθυοτροφείο των Αγίων Θεοδώρων μετά πάσης της αρχαίας προνομής και περιοχής αυτής) και στα πατριαρχικά συνοδικά έγγραφα και σιγίλλια των ετών 1791, 1808, 1835 και 1839 που προαναφέρθηκαν (η λίμνη μεθ' όλης της περιοχής).

Β. Συνεκτίμηση στοιχείων.

Από τα στοιχεία του κεφαλαίου Α', που αφορούν το ιδιοκτησιακό καθεστώς της εξεταζόμενης έκτασης προκύπτει ότι: Η λίμνη Μπουρού με όλη την γύρω περιοχή που καλείται Περιδεώριο παρεχωρήθη από τους βυζαντινούς αυτοκράτορες και άλλους ηγεμόνες με χρυσόβουλλα, στην Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους, προκειμένου να διασφαλίσουν τα μέσα διορισμού οι μοναχοί της Μονής.

Το γεγονός τούτο αναγνωρίσθηκε αναμφισβήτητα από το Οθωμανικό κράτος. Στη συνέχεια με την ελληνική επανάσταση στερήθηκε εξ αρπαγής και μόνο κάποιες από τις περιοχές γύρω από τη λίμνη χωρίς όμως να σταματήσει να ενεργεί πράξεις διακατοχής και εκμετάλλευσης της λίμνης, των παραλιμνίων εκτάσεων και των νησίδων. Στη διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου η μονή Βατοπαιδίου διατήρησε το δικαίωμα κυριότητας της στην ιδιοκτησία της, διότι:

α) Η μοναστηριακή περιουσία κηρύσσεται σεβαστή κατά τον μουσουλμανικό Νόμο και καμμία συνέπεια δεν μπορεί να έχει σ' αυτή τυχόν κατάκτησή της από το Μουσουλμανικό Κράτος.

β) Οι μονές του Αγίου Όρους συνθηκολόγησαν με τους Σουλτάνους, πριν την κατάκτηση με αποτέλεσμα την αναγνώριση της ακίνητης ιδιοκτησίας τους από τους Σουλτάνους. Το Άγιον Όρος έλαβε φερμάνιο από τους Σουλτάνους Μεχμέτ το Α' το 1405 και από τον Μουράτ τον Β' το έτος 1424 (που σώζεται πρωτότυπο) με το οποίο επικύρωσε τα προνόμια και τις ιδιοκτησίες που είχαν παραχωρήσει οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες στο Άγιον Όρος.

γ) Το αναπαλλοτρίωτο της Εκκλησιαστικής περιουσίας αναγνώρισε και διασφάλισε και ο Πορθητής με τον «Αχτιναμέ» του 1453.

δ) Το δικαίωμα κυριότητας της μονής στη προκείμενη έκταση αναγνωρίσθηκε και με Πατριαρχικά Σιγίλλια.

1) Όπως έχει νομολογηθεί, τα Πατριαρχικά Σιγίλλια, συνδυαζόμενα με πράξεις νομής, συνιστούν τίτλο κυριότητας. Ενδεικτικά μνημονεύουμε την υπ' αριθ. 68/71 απόφαση του Εφετείου Θεσσαλονίκης, (Αρμ. 1971, σελ. 491), που αναφέρει ότι «τα σιγίλλια ... εν συνδυασμώ και προς τα παραχωρηθέντα υπό των Οθωμανών αυτοκρατόρων προνόμια εις τας μονάς και Πατριαρχεία αποτελούν τίτλους ιδιοκτησίας, συνδυαζόμενα και προς άλλα στοιχεία, ήτοι νομήν, διακατοχικά πράξεις, ακόμη και αν δεν έχωσι καταχωρηθεί εις τα εν Κωνσταντινουπόλει βιβλία του αυτοκρατορικού κτηματολογίου».

ε) Η από τους Τούρκους στο έτος 1821, αυθαίρετη κατάληψη μικρού συγκριτικά τμήματος των εκτάσεων της μονής ήταν παράνομη, και δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να μειώσει τα δικαιώματα της μονής, διότι σύμφωνα με το άρθρο 20 του νόμου περί γαιών, αφ' ενός δεν συντρέχει κτητική παραγραφή υπέρ του καταλαβόντος, ιδίως όταν ο καταλαβών διαδέτει δύναμη την οποία ο αποστερηθείς την ιδιοκτησία του φοβάται.

στ) Οι αξιώσεις της μονής δεν παραγράφηκαν.

Επειδή κατά τις διατάξεις του άρθρου 51 Εις. Ν.Α.Κ. «η προ της εισαγωγής του Αστικού Κώδικος επελθούσα κτήσις κυριότητας ή άλλου εμπραγμάτου δικαιώματος κρίνεται κατά το δίκαιον, όπερ ίσχυεν εν ω χρόνω έλαβον χώραν τα προς κτήσιν αυτών πραγματικά γεγονότα» και άρα η ανωτέρω περιοχή που αποκτήθηκε στη βυζαντινή και οθωμανική εποχή συνεχίζει να ανήκει στη μονή κατά κυριότητα, νομή και κατοχή.

Εξάλλου, μετά την ενσωμάτωση της περιοχής αυτής στο Ελληνικό κράτος το έτος 1920, η Ελληνική Πολιτεία το έτος 1924 με την παράγραφο β' του άρθρου 1 του από 8/10 Απριλίου 1924 Ν.Δ. οι διατάξεις της οποίας ερμηνεύθηκαν αυθεντικά από το 271/14-7-1941 Ν.Δ., ανεγνώρισε τα υφιστάμενα δυνάμει χρυσοβούλλων απαράγραπτα δικαιώματα κυριότητας της Μονής Βατοπαιδίου στην περιοχή, στα πλαίσια των ανέκαθεν γνωστών ορίων αυτών, λύνοντας έτσι οριστικά το ιδιοκτησιακό ζήτημα της λίμνης και των παραλιμνίων εκτάσεων. Τα δικαιώματα κυριότητας της Μονής στις δύο νησίδες εντός της λίμνης έλκονται και από τα δικαιώματα κυριότητας στη λίμνη καθώς τούτο σαφώς φαίνεται στα πατριαρχικά σιγίλλια ετών 1835 και 1839 και στις εισηγήσεις και τα πορίσματα των Κτηματικών Υπηρεσιών Ξάνθης και Ροδόπης.

Από την έρευνα επίσης προκύπτει ότι Περιδεώριο είναι και η διευρυμένη περιοχή του φρουρίου της Αναστασιούπολης και η ευρύτερη γύρω από τη λίμνη περιοχή, όπως μαρτυρούν τα πατριαρχικά σιγίλλια και πατριαρχικά συνοδικά έγγραφα που ερμηνεύουν με σαφήνεια τους βυζαντινούς

τίτλους. Με την υπ' αριθ. 26/3-12-1998 Γνωμοδότηση το κατά το άρθρο 90 του Πρ. Δ/τος 284/88 Γνωμοδοτικό Συμβούλιο αφού κλήθηκε να γνωμοδοτήσει για το ιδιοκτησιακό καθεστώς της στη λίμνη Μπουρού νησίδα «Αντά-Μπουρού» (τμήματος και αυτής της μεγαλύτερης –κατά τα προεκτεθέντα– ιδιοκτησίας της μονής), μετά από εξέταση όλων των σχετικών στοιχείων και αποδεχόμενο την σχετική εισήγηση ότι «... το Ελληνικό Δημόσιο δεν μπορεί να προβάλλει κανένα δικαίωμα κυριότητας εξ οιασδήποτε αιτίας επί της νησίδος Αντά-Μπουρού, ανηκούσης ταύτης εξ ολοκλήρου στην Ιερά μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους», γνωμοδότησε ομόφωνα «υπέρ της μη προβολής δικαιωμάτων κυριότητας του Ελληνικού Δημοσίου επί της νησίδος Αντά-Μπουρού, που βρίσκεται στη λίμνη Βιστωνίδα του Νομού Ξάνθης». Στη γνωμοδότηση αυτή το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο έλαβε υπόψη του όλους τους στην παρούσα μνημονευόμενους τίτλους της μονής (Χρυσόβουλλα, κλπ.). Επίσης, στην εν λόγω γνωμοδότηση γίνεται αναφορά και στην περί το Πόρτο Λάγο ευρύτερη περιφέρεια «μέσα στην οποία περιλαμβάνεται η νησίδα Αντά-Μπουρού».

Με την υπ' αρ. πρωτ. 1007690/610/A0010/5-2-1999 απόφαση του, ο κ. Υπουργός Οικονομικών αποδέχθηκε «το σύνολό της» την ως άνω υπ' αριθ. 26-98 γνωμοδότηση.

Από το σύνολο των προαναφερθέντων στοιχείων, καθώς και από τις ένορκες καταθέσεις μαρτύρων, προκύπτει σαφώς ότι η Ιερά Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους είναι η μοναδική κύριος και νομέας των, στη λίμνη Μπουρού του Νομού Ξάνθης, 25.000 στρεμμάτων τοπογραφημένων παραλιμνίων εκτάσεων και των δύο νησίδων Αγίου Νικολάου και Παναγίας Παντανάσσης, όποιες έκτασης και αν είναι αυτές.

Συνεπώς συμπερασματικά το Ελληνικό Δημόσιο δεν μπορεί να προβάλλει κανένα δικαίωμα κυριότητας εξ οιασδήποτε αιτίας επί των εν λόγω παραλιμνίων εκτάσεων και των νησίδων, ανηκουσών τούτων εξ ολοκλήρου στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους.

II. Εν όψει συνεπώς των προεκτεθέντων.

ΕΙΣΗΓΟΥΜΑΙ

Όπως το Γ.Σ.Δ.Κ. γνωμοδοτήσει υπέρ της μη προβολής δικαιωμάτων κυριότητας του Ελληνικού Δημοσίου επί των τοπογραφημένων παραλιμνίων εκτάσεων, εμβαδού 25.000 στρεμμάτων και των δύο νησίδων Αγίου Νικολάου και Παναγίας Παντανάσσης στη λίμνη Μπουρού περιοχής Ν. Ξάνθης, ανηκουσών τούτων εξ ολοκλήρου στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου

Όρους, όπως αυτές απεικονίζονται στο από 12-12-2001 τοπογραφικό διάγραμμα του τοπογράφου μηχανικού Δημητρίου Βασιλειάδη.

Στη συνέχεια το Γ.Σ.Δ.Κ. και Α.Π. μετά από διαλογική συζήτηση αποδέχεται ομόφωνα την εισήγηση και

ΓΝΩΜΟΔΟΤΕΙ

υπέρ της μη προβολής δικαιωμάτων κυριότητας του Ελληνικού Δημοσίου επί των τοπογραφημένων παραλιμνίων εκτάσεων, εμβαδού 25.000 στρεμμάτων και των δύο νησίδων Αγίου Νικολάου και Παναγίας Παντανάσσης στη λίμνη Μπουρού περιοχής Ν. Ξάνθης, ανηκουσών τούτων εξ ολοκλήρου στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους, όπως αυτές απεικονίζονται στο από 12-12-2001 τοπογραφικό διάγραμμα του τοπογράφου μηχανικού Δημητρίου Βασιλειάδη.

Ο Πρόεδρος

Ι. Διονυσόπουλος

Η Γραμματέας

Ε. Ανυφαντάκη

XXI

Γνωμοδότηση 46/2002

Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων

Το κατά το άρθρο 90 του 284/88 Π. Δ/τος Γνωμοδοτικό Συμβούλιο αποτελούμενο από τον Πρόεδρο αυτού Διονυσόπουλο Ιωάννη, Νομικό Σύμβουλο Ν.Σ.Κ., τα Μέλη Χατζηνέκουρα Ιωάννη, Δέτση Στέφανο, Συνοίκη Ευστράτιο, Σπυρόπουλο Σταύρο Παρέδρους Ν.Σ.Κ., Γεώργιο Τσιαδό (χωρίς ψήφο) Προϊστάμενο 10ης Διεύθυνσης Δημόσιας Περιουσίας και τον Γραμματέα Κωνσταντίνο Πέτρου υπάλληλο της 10ης Διεύθυνσης.

Συνήλθε την 28-11-2002 προκειμένου να γνωμοδοτήσει για την ιδιοκτησιακή κατάσταση της λίμνης Βιστωνίδας (ή διαφορετικά λίμνης Μπουρού-ιχθυοτροφείο Αγίων Θεοδώρων (σημερινό Αγίου Νικολάου) – Νταλιάνι).

Έλαβε υπόψη το από 28-11-2002 εισηγητικό σημείωμα του εισηγητή Στεφάνου Δέτση, που έχει ως εξής:

ΕΙΣΗΓΗΣΗ

Επί της με αριθμ. 1075701/7350/A0010/2-10-2002 εντολής της Γεν. Δ/σης Δ.Π. και Εθν. Κληρ/των (Δ/ση Δημ. Περιουσίας-Τμήμα Α΄) του Υπουργείου Οικονομικών, που αφορά την ιδιοκτησιακή κατάσταση της λίμνης Βιστωνίδας {ή διαφορετικά λίμνης Μπουρού – ιχθυοτροφείο Αγίων Θεοδώρων (σημερινό Αγίου Νικολάου) – Νταλιάνι} και των οχθών της, που κατά το μεγαλύτερο της τμήμα ανήκει στην δικαιοδοσία του νομού Ροδόπης και κατά μικρότερο της τμήμα στο νομό Ξάνθης, σας γνωρίζουμε τα ακόλουθα:

I. Από το σύνολο των στοιχείων του συγκροτηθέντος φακέλου (πορισματικές εκθέσεις, αυτοκρατορικά χρυσόβουλλα, πατριαρχικά σιγίλλια, συνοδικές επιστολές, νομοθετικά διατάγματα, επιστημονικές τεκμηριώσεις, ένορκες καταθέσεις μαρτύρων, τοπογραφικά διαγράμματα κ.λ.π.) και σαφέστερα από:

α) τις Διοικητικές Εκθέσεις - Έρευνες των Κτηματικών Υπηρεσιών Ξάνθης (από ημερομηνίας 15-4-2002) και Ροδόπης (από ημερομηνίας 24-4-2002),

που λήφθηκαν υπόψη για την εξαγωγή της με αριθ. 17/18-7-2002 ομόφωνης Γνωμοδότησης του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Α.Π. που έγινε αποδεκτή στο σύνολό της με την με αριθμό πρωτ. 1064538/5928/Α0010 απόφασή του κ. Υφυπουργού Οικονομικών,

β) τη με αριθμό 26/3-12-98 ομόφωνη Γνωμοδότηση του Γ.Σ.Δ.Κ. και Α.Π. που ενεκρίθηκε στο σύνολό της με την με αριθμό 1007690/610/Α0010/5-2-99 απόφαση του κ. Υφυπουργού, προκύπτουν τα εξής.

*Α. Ιδιοκτησιακό καθεστώς Λίμνης Βιστωνίδος
(λίμνης Μπουρού-ιχθυοτροφείο Αγ. Νικολάου-Νταλιάνι).*

α) Το έτος 1080, ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Νικηφόρος Βοτανειάτης παραχωρεί (δωρίζει) στη μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους με χρυσόβουλλο Λόγο της Βασιλείας του το μετόχιο του Περιδεωρίου, το οποίο περιλαμβάνει τη λίμνη, τα ιχθυοτροφεία και τις παραλίμνιες εκτάσεις, προκειμένου να διασφαλίσει τα μέσα διατροφής των μοναχών της μονής.

β) Το έτος 1329, ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Ανδρόνικος Παλαιολόγος Γ΄ μετά από σχετικό αίτημα των μοναχών της μονής Βατοπαιδίου με δικό του Χρυσόβουλλο επιβεβαιώνει και εδραιώνει την παραχώρηση του μετοχίου του Περιδεωρίου –όπως ήδη καθορίστηκε σαν λίμνη και ευρύτερη γύρω από το Πόρτο-Λάγος του Νομού Ξάνθης περιοχή- και των παραλιμνίων εκτάσεων, όπως ερμηνεύουν επίσης και οι Πατριάρχες Κωνσταντινούπολεως με συνοδικά έγγραφα και σιγίλλιά τους (Πατριάρχης Νεόφυτος Ζ΄ έτους 1791, Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄ έτους 1808, Πατριάρχης Κωνσταντίνος Α΄ έτους 1835, Πατριάρχης Γρηγόριος Στ΄ έτους 1839, ο Τοποτηρητής του Οικουμενικού Θρόνου Μητροπολίτης Προύσσης Δωρόθεος έτους 1919, για τα οποία γίνεται εκτενής αναφορά παρακάτω).

γ) Το έτος 1357, ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Ιωάννης Παλαιολόγος μετά από αίτημα των μοναχών της μονής Βατοπαιδίου για επιβεβαίωσή του περιεχομένου των δύο προηγούμενων Χρυσοβούλλων, με δικό του Χρυσόβουλλο Λόγο επιβεβαιώνει το περιεχόμενο των προηγούμενων για πάντα.

δ) Το έτος 1369 ο Ηγεμών Ιωάννης Ούγκλεσης εξέδωσε χρυσόβουλλο, κατόπιν αίτησης του ηγουμένου της μονής Θεοδοσίου με όλους τους αδελφούς της μονής, με το οποίο «Χαρίζεται» από τον ετήσιο φόρο που κατέβαλλε η μονή για την εκμετάλλευση της λίμνης Μπουρού 120 υπέρπυρα, εκφράζοντας έτσι «ευγνωμοσύνης οίον σημείον και γνώρισμα» προς την Κυρία Θεοτόκο. Με το έγγραφο αυτό γίνεται σαφές ότι η μονή κατείχε τη

λίμνη και τις παραλίμνιες εκτάσεις πριν την έκδοση του εγγράφου, δηλαδή πριν την ηγεμονία του Ούγκλεση, αφού κατέβαλλε φόρο απ' όπου ο ηγεμόνας την απάλλαξε.

ε) Το έτος 1371, ο Ιωάννης Δεσπότης Ούγκλεσης με Χρυσόβουλλο Λόγο της Βασιλείας του ορίζει να κατέχει η μονή Βατοπαιδίου, τη λίμνη της «Πορούς» και το ευρισκόμενο ιχθυοτροφείο (βιβάριο) με όλη την περιοχή του.

στ) Το έτος 1791, δηλαδή 30 χρόνια πριν από την κήρυξη της Ελληνικής απελευθερωτικής επανάστασης του 1821, ο Πατριάρχης Κωνσταντινούπολεως Νεόφυτος Ζ΄ απαντώντας με έγγραφό του (Τακρίριο), υπογραφομένο και από άλλους εννέα μητροπολίτες της ενδημούσας συνόδου, προς τον τότε Τούρκο Ναύαρχο Χουσεϊν Πασά Τζεζαερλήν, μετά από έγγραφο (μπουγιουρτί) του δευτέρου με το οποίο ζητούσε εξηγήσεις για το ιδιοκτησιακό καθεστώς της λίμνης «Πορούς», πληροφορεί τον Τούρκο Ναύαρχο ότι η εν λόγω λίμνη παρεχωρήθη ως ιδιοκτησία στη μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους, από την εποχή των αυτοκρατόρων.

ζ) Μετά την Ελληνική Επανάσταση του 1821 και λόγω της ενεργού συμμετοχής σ' αυτή του Ελληνικού Ορθοδόξου Χριστιανικού κλήρου αλλά και των μοναχών του Αγίου Όρους, οι Τούρκοι καταπάτησαν προς καιρόν διαίως την ιδιοκτησία της λίμνης «Μπουρούς», της μονής Βατοπαιδίου, τελικά όμως επανήλθε η ιδιοκτησία μετά από επανειλημμένες διαμαρτυρίες του Πατριάρχη. Εξάλλου, σ' όλη την περίοδο αυτή, το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολεως παγίως αποφαίνεται ότι «η λίμνη μεθ' όλης της περιοχής» ανήκει στη μονή Βατοπαιδίου [Συνοδική Επιστολή Πατριάρχου Γρηγορίου Ε΄ της 17-8-1808 προς την μονή Βατοπαιδίου, της οποίας το περιεχόμενο επικυρώθηκε με τα Πατριαρχικά Σιγίλλια ετών 1835 και 1839, που περιλαμβάνει ότι εκδόθηκε επικυρωτικό γράμμα για την κυριότητα της μονής στο μετόχιο του Αγίου Γεωργίου και της περιοχής του και ότι εγράφη γράμμα στο Μητροπολίτη Ξάνθης ότι «η λίμνη μεθ' όλης της περιοχής» ανήκει στη μονή Βατοπαιδίου, καθώς επίσης ο ναός του Αγίου Νικολάου, επίσης την παρεκβολή από τον Πατριαρχικό Κώδικα ΤΑ-II αριθμ. 345 Σελ. 92, έτους 1919, που αναφέρεται στις δύο Συνοδικές επιστολές Γρηγορίου του Ε΄ με ημερομηνία 16-8-1808 και 17-8-1808, των οποίων το περιεχόμενο επικυρώθηκε με τα Πατριαρχικά Σιγίλλια ετών 1835 και 1839. Επαναλαμβάνεται η φράση του Γρηγορίου του Ε΄ ότι «η λίμνη μεθ' όλης της περιοχής» ανήκει στη μονή Βατοπαιδίου]. Εξάλλου, το Οικουμενικό Πατριαρχείο αφού εξέτασε λεπτομερώς όλα τα ιδιοκτησιακά γράμματα της μονής Βατοπαιδίου απεφάνθη συνοδικώς, τον μήνα Μάρτιο του 1835, με Σιγιλλιώδες Γράμμα

του Κωνσταντίου Πατριάρχου Κων/πόλεως, με το οποίο επισφράγισε την απ' αιώνας κυριαρχία της μονής στο Μετόχι «... κατά την επαρχίαν Ξάνθης κείται βιβάριον της Πουρούς, όπερ προ αμνημονεύτων χρόνων διετέλει υπό την εξουσίαν αυτών, ως δια Βασιλικών χρυσοβούλλων το πάλαι αφιερωθέν τη Ιερά αυτών μονή... Η κατά την επαρχίαν Ξάνθης και το βιβάριον της Μπουρούς κειμένη Ιερά Εκκλησία του Αγίου Νικολάου ώσπερ είωθεν και εξαρχής, ως προαποδειχθέντος εκκλησιαστικώς, ούτω και εις τον εξής άπαντα χρόνον ύπάρχη και λέγηται και παρά πάντων γινώσκεται κτήμα και πράγμα και Μετόχιον του Ιερού μοναστηρίου του Βατοπαιδίου και απολαμβάνει άπαντα τα σταυροπηγιακά προνόμια της ελευθερίας και αδουλωσίας... μνημονευομένου εν αυτώ αεννάως του κανονικού Πατριαρχικού ονόματος εν πάσαις τας Ιεραίς Τελευταίς». Το ίδιο πνεύμα έχει και το επίσης σιγιλλιώδες Γράμμα του Πατριάρχου Γρηγορίου Στ' της 18ης Ιανουαρίου 1839, προς επισφράγιση των δικαίων αυτών: «...ως αρχαίον κτήμα της μονής... αφιέρωμα προς την μονή αυτών ούσαν... ολοσχερώς διοικούντες... παρέστησαν αποδείξεις των λεγομένων, πρώτον Χρυσόβουλλά τινα των αιμνήστων Ρωμαίων βασιλέων... είτα δε Πατριαρχικήν επιστολήν του αιιδίμου Πατριάρχου Κυρού Γρηγορίου... επί τη βάσει των διαληφθέντων Χρυσοβούλλων αποφαινομένην και διαλαμβάνουσαν ότι η λίμνη της Πορούς, και το βιβάριον ομοίως και η από καλάμων κατασκευασθείσα εκεί εκκλησία του Αγίου Νικολάου ύπάρχουσιν αφιέρωμα προς την μονήν Βατοπαιδίου... η λίμνη και το βιβάριον της Πουρούς... ύπάρχουσιν αρχαία αφιερώματα της Ιεράς μονής του Βατοπαιδίου Χρυσοβούλλοις βασιλικοίς ανατεθειμένα και ιεροίς επικεκυρωμένα θεσπίσμασιν». Το περιεχόμενο των συνοδικών επιστολών του Γρηγορίου του Ε' προς τον Μητροπολίτη Ξάνθης και προς τη μονή Βατοπαιδίου επικυρώθηκε στα ανωτέρω Πατριαρχικά Σιγίλλια με τη φράση: «Αλλ' εν τω μεταξύ ενεφάνησαν συνοδικώς η οσιότης των πρώτον χρυσόβουλλα βασιλικά αρχαία, έπειτα δε και εκκλησιαστικήν επιστολήν του αιιδίμου πατριάρχου κυρίου Γρηγορίου,....» δηλαδή της Πατριαρχικής επιστολής ότι «προ χρόνων αμνημονεύτων εστίν αφιερωμένη η τοποθεσία της λίμνης Πουρού (μεθ' όλης της περιοχής) και του Περιθεωρίου εις αυτό το ιερόν του Βατοπεδίου μοναστήριον μετά της τότε εκκλησίας του εν αγίοις Πατρός ημών Νικολάου...». Η κυριότητα της μονής Βατοπαιδίου στη λίμνη μετά την προς ώραν αρπαγή της το 1821, φαίνεται επιπλέον και από τις πιό κάτω επιστολές:

1) την από 13-7-1837 επιστολή του αρχιμανδρίτου Διονυσίου Βατοπαιδίου προς τη Μονή με την οποία λέει «... να μην ενδώσητε να κάμουν αρχήν

οι σεβασμιώτατοι άγιοι αρχιερείς να πατήσουν τα βασιλικά προνόμια και τα εκκλησιαστικά δικαιώματα», της μονής στη λίμνη και την περιοχή. Η επιστολή γράφτηκε όταν ο επίσκοπος Ξάνθης επεχείρησε να φορολογήσει τα εισοδήματα του μετοχίου από τα αλιεύματα της λίμνης.

2) την από 8-4-1838 επιστολή των κατοίκων της Μπουρούς εις τον Οικουμενικό Πατριάρχη προς τον οποίο λένουν ότι «...διαμαρτύρομεν ενόρκως και εν φόβω Θεού και εν καθαρώ της ψυχής ημών συνειδίτι, ότι το διβάριον (ιχθυοτροφείο) τούτο και η εν αυτώ εκκλησία του Αγίου Νικολάου... εκ παλαιών χρόνων υπάρχει δεσποζόμενον παρά του Ιερού Μοναστηρίου του Βατοπαιδίου...» κλπ.

η) Με την απελευθέρωση της Θράκης το 1920 αναπτύχθηκαν διάφορες αμφισβητήσεις σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς των χώρων, μεταξύ του Ελληνικού κράτους και της μονής Βατοπαιδίου, με συνέπεια η μονή να προσφύγει στην Ελληνική Δικαιοσύνη το έτος 1922, καταθέτοντας σχετική αγωγή κατά του Ελληνικού Δημοσίου, στο Πρωτοδικείο Αθηνών την 1-5-1922.

δ) Το Δημόσιο προτείνει στη μονή συμβιβασμό και ειδικότερα, η μεν μονή να μεταβιβάσει στην κυριότητα του Δημοσίου δύο μετόχια της που βρίσκονται στη Χαλκιδική (Σοφουλάρ και Αγίου Μάμαντος) το δε Δημόσιο να παραιτηθεί «πάσης αξιώσεως επί της εν Πορτολάγω της Ξάνθης λίμνης Μπουρού μετά των ιχθυοτροφείων αυτής κλπ...». Η μονή αποδέχεται και εκδίδεται το από 8/10 Απριλίου 1924 Νομοθετικό Διάταγμα, που διαλαμβάνει το άρθρο 1 τα εν λόγω.

ι) Το έτος 1941 και πιο συγκεκριμένα την 14-7-1941 με το με αριθμ. 271 Ν.Δ. που δημοσιεύθηκε στο 234/14-7-41 φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως (τεύχος πρώτο), γίνεται αυθεντική ερμηνεία της παραγράφου 6' του άρθρου 1 του από 8/10 Απριλίου 1924 Ν.Δ. σύμφωνα με την οποία η αληθής έννοια αυτών των διατάξεων, είναι ότι με αυτές αναγνωρίσθηκαν τα επί της στο Πόρτο-Λάγος της Ξάνθης Λίμνης Μπουρού, μαζί με όλα τα ιχθυοτροφεία αυτής που είναι παρά την νησίδα και στο στόμιο της λίμνης με τα ανέκαθεν γνωστά τούτων όρια, υφιστάμενα δυνάμει Χρυσοβούλλων, απαράγραπτα δικαιώματα κυριότητας και αποκλειστικής εκμεταλλεύσεως της εις το Άγιον Όρος μονής Βατοπαιδίου. Η δε μεταξύ μονής και Ελληνικού Δημοσίου εκκρεμής δίκη μετά την από 1-5-1922 αγωγή της πρώτης κατηγορίας, λόγω παραιτήσεως του Ελληνικού Δημοσίου πάσης αξιώσεως επί της λίμνης και των ιχθυοτροφείων. Εξάλλου έτσι περιγράφεται στο Χρυσόβουλλο του Ιω. Ούγκλεση «το κατά την λίμνην της Πορούς ευρισκόμενον διβάριον (ιχθυοτροφείο) του Αγίου Θεοδώρου... μετά πάσης της αρχαίας

προνομής και περιοχής αυτής» και στα πατριαρχικά συνοδικά έγγραφα και σιγίλλια των ετών 1791, 1808, 1835 και 1839 που προαναφέρθηκαν «η λίμνη μεθ' όλης της περιοχής».

Β. Συνεκτίμηση στοιχείων.

Από τα στοιχεία του κεφαλαίου Α', που αφορούν το ιδιοκτησιακό καθεστώς της λίμνης προκύπτει ότι: Η λίμνη Μπουρού με όλη τη γύρω περιοχή που καλείται Περιδεώριο παρεχωρήθη από τους βυζαντινούς αυτοκράτορες και άλλους ηγεμόνες με χρυσόβουλλα, στη Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους, προκειμένου να διασφαλίσουν τα μέσα βιοπορισμού οι μοναχοί της Μονής.

Το γεγονός τούτο αναγνωρίσθηκε αναμφισβήτητα από το Οθωμανικό κράτος. Στη συνέχεια με την ελληνική επανάσταση στερήθηκε εξ αρπαγής και μόνο κάποιες από τις περιοχές γύρω από τη λίμνη χωρίς όμως να σταματήσει να ενεργεί πράξεις διακατοχής και εκμετάλλευσης της λίμνης, των παραλιμνίων εκτάσεων και των νησίδων. Στη διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου η μονή Βατοπαιδίου διατήρησε το δικαίωμα κυριότητός της στην ιδιοκτησία της, διότι:

α) Η μοναστηριακή περιουσία κηρύσσεται σεβαστή κατά τον μουσουλμανικό Νόμο και καμιά συνέπεια δεν μπορεί να έχει σ' αυτή τυχόν κατάκτησή της από το Μουσουλμανικό Κράτος.

β) οι μονές του Αγίου Όρους συνθηκολόγησαν με τους Σουλτάνους, πριν την κατάκτηση με αποτέλεσμα την αναγνώριση της ακίνητης ιδιοκτησίας τους από τους Σουλτάνους. Το Άγιον Όρος έλαβε φερμάνιο από τους Σουλτάνους Μεχμέτ τον Α' το 1405 και από τον Μουράτ τον Β' το έτος 1426 (που σώζεται πρωτότυπο) με το οποίο επικύρωσε τα προνόμια και τις ιδιοκτησίες που είχαν παραχωρήσει οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες στο Άγιον Όρος.

γ) το αναπαλλοτρίωτο της Εκκλησιαστικής περιουσίας αναγνώρισε και διασφάλισε και ο Πορθητής με τον «Αχτιναμέ» του 1453.

δ) το δικαίωμα κυριότητας της μονής στη προκείμενη λίμνη αναγνωρίσθηκε και με Πατριαρχικά Σιγίλλια.

1) Όπως έχει νομολογηθεί, τα Πατριαρχικά Σιγίλλια, συνδυαζόμενα με πράξεις νομής, συνιστούν τίτλο κυριότητας. Ενδεικτικά μνημονεύουμε την υπ' αρ. 68/71 απόφαση του Εφετείου Θεσσαλονίκης (Αρμ. 1971, σελ. 491), που αναφέρει ότι «τα σιγίλλια... εν συνδυασμώ και προς τα παραχωρηθέντα

υπό των Οθωμανών αυτοκρατόρων προνόμια εις τας μονάς και Πατριαρχεία αποτελούν τίτλους ιδιοκτησίας, συνδυαζόμενα και προς άλλα στοιχεία, ήτοι νομήν, διακατοχικές πράξεις, ακόμη και αν δεν έχωσι καταχωρηθεί εις τα εν Κωνσταντινουπόλει βιβλία του αυτοκρατορικού κτηματολογίου».

ε) Σύμφωνα με το άρθρο 51 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα «Η απόκτηση κυριότητας ή άλλου εμπράγματος δικαιώματος πριν από την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα κρίνεται κατά το δίκαιο που ίσχυε όταν έγιναν τα πραγματικά γεγονότα για την απόκτησή τους». Ολομ. ΑΠ 485/1982 ΝοΒ 31 {1983}, 55.

1) Τούτο σημαίνει ότι η πριν την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα έννοια (νομικός χαρακτηρισμός της σχέσης και του πράγματος ως αντικειμένου αυτής) και η όλη λειτουργία (κτήση, μετάθεση, αλλοίωση, κατάργηση κ.λπ.) πάντων των εμπραγμάτων δικαιωμάτων κρίνονται, και μετά την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα, κατά το (παλαιό) δίκαιο (βυζαντινορωμαϊκό, οθωμανικό κ.λπ.) που βέβαια ίσχυε όταν έλαβαν χώραν τα προς κτήση των εν λόγω δικαιωμάτων απαιτούμενα πραγματικά γεγονότα (ούτω και Μιχ. Καλλιμόπουλος Ερμ. Εισ. Ν.Α.Κ., άρθρο 51, αριθ. 1).

2) Η διαχρονική αυτή αρχή ισχύει अपαρέργκλιτα οποτεδήποτε και αν έλαβαν χώρα πριν την εισαγωγή του Α.Κ. η κτήση και η λειτουργία των εμπραγμάτων δικαιωμάτων.

Σε ότι αφορά στη Θράκη, εισαγωγικό της ελληνικής αστικής νομοθεσίας νομοθέτημα είναι το Ν.Δ. της 26ης Οκτωβρίου /10ης Νοεμβρίου 1923 και επομένως μόνο έκτοτε ίσχυε αυτή στη Θράκη, όπου ίσχυε βέβαια από την ίδια ημερομηνία και το Δ. του 1926 περί Αεραμύνης, που καθιερώνει το απαράγραπτο των αξιώσεων των Μονών επί των ακινήτων των.

Απ' όλα τα ανεπίδεκτα αμφισβητήσεως προεκτεθέντα αβιάστως και αναμφισβητήτως παρέπεται ότι:

1) η κτήση του υπό κρίση εμπραγμάτου δικαιώματος (κυριότητας) της εν λόγω Ιεράς Μονής, το σύννομο της τοιαύτης κτήσεως κ.ο.κ. θα κριθούν κατά το δίκαιο που ίσχυε κατά τον χρόνο που έλαβαν χώρα τα προς κτήση του εν λόγω δικαιώματος απαιτούμενα πραγματικά γεγονότα, τουτέστι κατά την βυζαντινή και οθωμανική περίοδο, πράγμα, που ανεγνώρισε το Δημόσιο με τις δύο ως άνω αναφερόμενες Γνωμοδοτήσεις του Γ.Σ.Δ.Κ., που έγιναν αποδεκτές από τον κ. Υπουργό.

2) σύμφωνα με το δίκαιο που ίσχυε κατά την βυζαντινή περίοδο, η δύναμει αυτοκρατορικού χρυσοβούλλου μεταβίβαση αποτελούσε νόμιμη αιτία κτήσεως κυριότητας.

3) κατά δε την οθωμανική περίοδο η δι' αυτοκρατορικών χρυσοβούλλων κτηθείσα κυριότητα της Ιεράς Μονής, συνεχίσθηκε δυνάμει των σουλτανικών φερμανίων/βερατίων, που –κατά την οθωμανική νομοθεσία- αποτελούσαν νόμιμο και αδιαμφισβήτητο τρόπο κτήσεως κυριότητας.

Κατά συνέπεια όλων αυτών που προεκτέθηκαν, τόσο η κτήση της κυριότητας της επίδικης Λίμνης από την εν λόγω Ιερά Μονή, όσο και το περιεχόμενο του δικαιώματός της τούτου, απόλυτα σύννομα και έγκυρα καθ' ον χρόνον έλαβαν χώρα τα προς κτήση τούτων απαιτούμενα πραγματικά περιστατικά, εξακολουθούσι να είναι σύννομα, έγκυρα και σεβαστά και υπό το σημερινό νομικό καθεστώς κατά τη ρητή και σαφή διάταξη του άρθρου 51 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, μη υποκείμενα τα δικαιώματα και οι σχετικές αξιώσεις σε παραγραφή σύμφωνα με το Δ. του 1926 περί Αεραμύνης.

στ) Το άρθρο 18 παρ. 2 του Συντάγματος ορίζει ότι: *Με νόμο ρυθμίζονται τα σχετικά με την ιδιοκτησία, την εκμετάλλευση και διαχείριση των λιμνοθάλασσών και των μεγάλων λιμνών, καθώς και τα σχετικά με τη διάθεση γενικά των εκτάσεων που προκύπτουν από αποξηράνσή τους*» σε συνδυασμό με τα άρθρα 967 και 968 του Αστικού Κώδικα που ορίζουν: *Τα κοινόχρηστα πράγματα (στα οποία περιλαμβάνονται οι μεγάλες λίμνες και οι όχθες τους) ανήκουν στο Δημόσιο εκτός και αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά*». Στην περίπτωση της λίμνης Μπουρού είναι φανερό ότι ο νόμος, δηλαδή το άρθρο 51 του Εισ. Ν.Α.Κ., ήδη ορίζει ότι αυτή ανήκει στη μονή Βατοπαιδίου μαζί με τα γύρω ιχθυοτροφεία και τα ανέκαθεν γνωστά τούτων όρια. Το ίδιο όρισαν και νεώτερα νομοθετήματα της Ελληνικής Πολιτείας και κυρίως το Ν.Δ. του 1924 και το Ν.Δ. 271/1941. Κατάργηση Ν.Δ. που αναγνωρίζει κυριότητα ή άλλα εμπράγματα δικαιώματα που προήλθαν δυνάμει προϋφισταμένων τίτλων κυριότητας και το οποίο απλώς αναγνωρίζει «...υφιστάμενα δυνάμει χρυσοβούλλων *απαράγραπτα δικαιώματα κυριότητας και αποκλειστικής εκμεταλλεύσεως της εν Αγίω Όρει Ιεράς Μονής Βατοπεδίου...*» δεν νοείται χωρίς την τήρηση της διαδικασίας του άρθρου 17 παρ. 2 του Συντάγματος που ορίζει ότι: *«Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρης αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά το χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο...»* (αντίστοιχα άρθρο 17 του Συντάγματος του 1911, άρθρο 17 του 1952 και άρθρο 19 του Συντάγματος του 1927). Εξ άλλου σύμφωνα με το άρθρο 181 του Καταστατικού Χάρτου του Αγίου Όρους, που κυρώθηκε δια του από

10/16-9-1926 Ν. Δ/τος (ΦΕΚ Α 309) «Πάσα η ακίνητος περιουσία των Ιερών Μονών είναι απολύτως αναπαλλοτριώτος, ως πράγμα θείω δικαίω».

Η διάταξη αυτή, όπως προκύπτει από την γενική και αδιάστικτο διατύπωση της αφορά πράγματι όλα τα ακίνητα των Ιερών μονών, τόσο τα κείμενα στην περιοχή του Αγίου Όρους, όσον και τα εκτός της περιοχής ταύτης κείμενα και ρυθμίζει όχι μόνο το θέμα της εκουσίας υπό των Ιερών Μονών εκποίησης αλλά και της αναγκαστικής εκποίησης, την οποία απαγορεύει απολύτως (βλ. ad hoc ΣτΕ 869/67, Πρωτ. Χαλκ. 410/73 ΝοΒ 21.1512, 72/76 Αρμεν. ΛΑ΄ 343 και Εισαγγελέων (Εισ. ΑΠ 2/71, ΝοΒ 19.646, Εισ. Πρωτ. Χαλκιδ. 3716/69 ΕΕΝ 37/298, 166/74 ΝοΒ 22.440 αλλά και Contra ΑΠ 177/76 ΝοΒ 29.707, η οποία δέχεται η ως άνω διάταξη 181 αφορά μόνο τα εντός Αγίου Όρους ακίνητα των Ιερών Μονών). Πλην όμως η διάταξη αυτή, καθ' όσον απαγορεύει την αναγκαστική απαλλοτρίωση των εκτός της περιοχής του Αγίου Όρους ακινήτων των Ιερών Μονών αυτού, δεν ρυθμίζει θέμα συναπτόμενο αμέσως προς την αυτοδιοίκηση του Αγίου Όρους και συνεπώς δύναται να τροποποιηθεί ή καταργηθεί δια κοινού νόμου (ad hoc ΣτΕ 869/69). Έτσι στο πλαίσιο της νομικής ως άνω σκέψης με το από 8-4-1924 Β. Δ/γμα επικυρώθηκε συμβιβασμός, ο οποίος διαφορετικά θα ήταν νομικά αδύνατος, όπου συμβιβαστικά η Ιερά Μονή Βατοπαιδίου παραχώρησε και μεταβίβασε στην κυριότητα του Δημοσίου δύο αγροκτήματα (μετόχια) κείμενα στην Χαλκιδική του Αγίου Μάμαντος και του Σοφουλάρ επ' ανταλλάγματι παραίτησεως του Δημοσίου από κάθε αξίωσή του επί της εν Πορτολάγω της Ξάνθης λίμνης Μπουρού, η οποία όμως λίμνη, όπως αναλύθηκε στη παρούσα γνωμοδότηση ανήκε αείποτε στην Μονή Βατοπαιδίου.

Από το σύνολο των προαναφερθέντων στοιχείων, προκύπτει σαφώς ότι η Ιερά Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους είναι η μοναδική κυρία και νομέας της λίμνης Μπουρού και των οχθών αυτής στους Νομούς Ξάνθης και Ροδόπης, όποιος έκτασης και αν είναι αυτή. Λόγω δε της αναγνωρισμένης κυριότητας της Ιεράς Μονής επί των παροχθίων και παραλιμνίων εκτάσεων είναι άνευ εννόμων συνεπειών και νομικώς αδιάφορο εν προκειμένω το θέμα του μεγίστου και ελαχίστου ύψους της στάθμης των υδάτων της λίμνης και του απ' αιώνας κατά περίπτωση καταλαμβανομένου τμήματος των οχθών της λίμνης. Εξάλλου σύμφωνα με την Γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους 254/71 επί ιδιωτικών νησίδων δεν συντρέχει λόγος δημιουργίας παραλίας, προφανώς και παροχθίων.

Συνεπώς, συμπερασματικά το Ελληνικό Δημόσιο δεν μπορεί να προβάλει κανένα δικαίωμα κυριότητας εξ οιασδήποτε αιτίας επί της εν λόγω λί-

μνης και των οχθών της, ανηκουσών τούτων εξ ολοκλήρου στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους. Λαμβανομένου δε υπόψη ότι οι παραλίμνιες εκτάσεις ανήκουν στη μονή Βατοπαιδίου, με βάση τις ανωτέρω δύο Υπουργικές αποφάσεις, οι προσχώσεις στη Λίμνη που εφάπτονται των παραλιμνίων κτημάτων της Μονής και των οχθών της Λίμνης, που έγιναν μέχρι τώρα και εξακολουθούν να γίνονται, από τους μικρούς και μη πλεύσιμους ποταμούς που εκβάλλουν στη λίμνη, ανήκουν στη κυριότητα της Μονής, σύμφωνα και κατά αναλογία με το άρθρο 1069 του Α.Κ.: «*Το έδαφος που προστίθεται από τον ποταμό λίγο-λίγο και ανεπαίσθητα σε παραποτάμιο κτήμα, ανήκει στον κύριο του κτήματος*».

ΕΙΣΗΓΟΥΜΑΙ

Όπως το Γ.Σ.Δ.Κ. γνωμοδοτήσει υπέρ της μη προβολής δικαιωμάτων κυριότητας του Ελληνικού Δημοσίου επί της λίμνης Βιστωνίδος {ή λίμνης Μπουρού-ιχθυοτροφείο Αγίων Θεοδώρων (σημερινό Αγίου Νικολάου) – Νταλιάνι}, των οχθών αυτής, στους Νομούς Ξάνθης και Ροδόπης, όποιας έκτασης και αν είναι αυτή, ανηκούσης εξ ολοκλήρου στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους.

Στη συνέχεια το Γ.Σ.Δ.Κ. και ΑΠ μετά από διαλογική συζήτηση αποδέχεται ομόφωνα την εισήγηση και

ΓΝΩΜΟΔΟΤΕΙ

Υπέρ της μη προβολής δικαιωμάτων κυριότητας του Ελληνικού Δημοσίου επί της λίμνης Βιστωνίδος {ή λίμνης Μπουρού – ιχθυοτροφείο Αγίων Θεοδώρων (σημερινό Αγίου Νικολάου) – Νταλιάνι}, των οχθών αυτής, στους Νομούς Ξάνθης και Ροδόπης, όποιας έκτασης και αν είναι αυτή, ανηκούσης εξ ολοκλήρου στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους.

Ο Πρόεδρος

Ο Γραμματέας

Ιωάννης Διονυσόπουλος

Κωνσταντίνος Πέτρου

XXII
Γνωμοδότηση 26/2004
Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων

Το κατά το άρθρο 90 του 284/88 Π. Δ/τος Γνωμοδοτικό Συμβούλιο αποτελούμενο από τον Πρόεδρο αυτού Ιωάννη Διονυσόπουλο, Νομικό Σύμβουλο Ν.Σ.Κ., τα Μέλη Στέφανο Δέτση, Ιωάννη Χαλκιά, Παρασκευά Βαρελά, Ιωάννη Χατζηνέκουρα, Παρέδρους Ν.Σ.Κ. και την Αντωνία Τριτάρη Προϊσταμένη 10ης Διεύθυνσης Δημόσιας Περιουσίας και την Γραμματέα Ελένη Ανυφαντάκη υπάλληλο της 10ης Διεύθυνσης.

Συνήλθε την 20-5-2004 προκειμένου να γνωμοδοτήσει για την ιδιοκτησιακή κατάσταση α) της νησίδας «*Αντα Μπουρού*» περιοχής λίμνης Βιστωνίδας Ν. Ξάνθης β) των παραλιμνίων εκτάσεων της λίμνης Βιστωνίδας και γ) της λίμνης Βιστωνίδας (ή διαφορετικά λίμνης Μπουρού-ιχθυοτροφείο Αγίων Θεοδώρων (σημερινό Αγίου Νικολάου – Νταλιάνι).

Ι. Έλαβε υπόψη το από 20-5-2004 εισηγητικό σημείωμα του εισηγητή Στεφάνου Δέτση, που έχει ως εξής:

ΕΙΣΗΓΗΣΗ

«Επί της υπ' αριθμ. Πρωτ. 9983/30-10-2003 εντολής του Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, η οποία εκδόθηκε εξ αφορμής της από 22-10-2003 αναφοράς του Αθ. Ξυνίδη, Προέδρου του Δικηγορικού Συλλόγου Ξάνθης, προς τον Υφυπουργό Οικονομίας και Οικονομικών και για τον λόγο ότι στην αναφορά αυτή υφίστανται νεώτερα στοιχεία προς επανεξέταση των υπ' αριθμ. 26/3-12-98, 17/18-7-2002 και 46/28-11-2002 γνωμοδοτήσεων του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων, οι οποίες αφορούν την ιδιοκτησιακή κατάσταση α) της νησίδας «*Αντα Μπουρού*» περιοχής λίμνης Βιστωνίδας Ν. Ξάνθης β) των παραλιμνίων εκτάσεων της λίμνης Βιστωνίδας και γ) της λίμνης Βιστωνίδας (ή διαφορετικά λίμνης Μπουρού – ιχθυοτροφείο Αγίων Θεοδώρων (σημερινό Αγίου Νικολάου – Νταλιάνι) σας αναφέρω τα εξής:

Ι. Από την εκτίμηση των αναφερομένων στην ως άνω αναφορά του Αθ.

Ευνίδα, Προέδρου του Δικηγορικού Συλλόγου Ξάνθης, ισχυρισμών, προκύπτει σαφώς ότι όλοι οι προβαλλόμενοι με την αναφορά αυτή ισχυρισμοί, δεν αποτελούν νεώτερα πραγματικά στοιχεία, τα οποία δεν ελήφθησαν υπ' όψη από το παρόν Γνωμοδοτικό Συμβούλιο, ώστε να δικαιολογείται η επανεξέταση των ανωτέρω γνωμοδοτήσεων του, αλλά αποτελούν διαφορετική, πλην όμως, εσφαλμένη νομική εκτίμηση και αξιολόγηση των στοιχείων των φακέλων που έλαβε υπ' όψη το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Δημοσίων Κτημάτων για τη έκδοση των πιό πάνω γνωμοδοτήσεών του, καλύπτονται δε, κατά την γνώμη μου, πλήρως από την ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία των ως άνω γνωμοδοτήσεων.

II. Ως εκ περισσού, όμως, αξίζει ν' αναφερθούν επί των προβληθέντων με την ως άνω αναφορά ισχυρισμοί –δήθεν νεωτέρων στοιχείων- τα κάτωδι:

1. Από τούς τίτλους ιδιοκτησίας της Μονής Βατοπαιδίου, που ελήφθησαν υπ' όψη, όπως ο χρυσόβουλλος λόγος του έτους 1080 του αυτοκράτορος του Βυζαντίου Νικηφόρου Βοτανειάτη, ο χρυσόβουλλος λόγος του έτους 1329 του αυτοκράτορος του Βυζαντίου Ανδρονίκου Παλαιολόγου του Γ', ο χρυσόβουλλος λόγος του έτους 1357 του αυτοκράτορος του Βυζαντίου Ιωάννη Παλαιολόγου, ο χρυσόβουλλος λόγος του έτους 1369 του ηγεμόνος Ιωάννη Ούγκλεση, ο χρυσόβουλλος λόγος του έτους 1371 του ιδίου ηγεμόνος, προκύπτει σαφώς ότι η ιδιοκτησία της Μονής Βατοπαιδίου αφορά όχι μόνο την λίμνη της «Πορούς» αλλά και τις παραλίμνιες εκτάσεις της, (λίμνη, ιχθυοτροφεία στη λίμνη και τις παραλίμνιες εκτάσεις), όπως ερμηνεύουν επίσης και οι Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως με συνοδικά έγγραφα και σιγίλλια τους (Πατριάρχης Νεόφυτος Ζ' έτους 1791, Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε' έτους 1808, Πατριάρχης Κωνσταντίος Α' έτους 1835, Πατριάρχης Γρηγόριος Στ' έτους 1839, Τοποτηρητής του Οικουμενικού Θρόνου Μητροπολίτης Προύσσης Δωρόθεος έτους 1919). Επομένως η προβολή δικαιωμάτων από την Μονή Βατοπαιδίου επί των παραλιμνίων εκτάσεων της λίμνης «Μπουρού» ή «Πουρού» ερείδεται σε συγκεκριμένους τίτλους και δεν αποτελεί επινόηση.

Τα δε ως άνω χρυσόβουλλα (χρυσόβουλλοι λόγοι) αποτελούν τίτλο κυριότητας, κρατική πράξη του Βυζαντίου παραχώρησης της κυριότητας της λίμνης και των παραλιμνίων εκτάσεων στην Μονή Βατοπαιδίου, αφού η εν λόγω αυτοκρατορική δωρεά με τα ως άνω χρυσόβουλλα συνιστά παράγωγο τρόπο κτήσεως κυριότητας (βλ. Γ. Αποστολάκη, Προέδρου Πρωτοδικών. Οι αυτοκρατορικές δωρεές στην Ιερά Μονή Πάτμου και η νομική αξία των «χρυσοβούλλων λόγων», σελ. 47) και δεν αφορούν μόνον την παραχώρηση

της εκμετάλλευσης της λίμνης και των παραλιμνίων εκτάσεών της, όπως εσφαλμένα υποστηρίζει ο ως άνω αναφέρων.

Ειδικότερα, από τα ως άνω πατριαρχικά σιγίλλια δεν προκύπτει, όπως αντιθέτως προβάλλεται ισχυρισμός, ότι «η ιστορική εξέλιξη των διεκδικήσεων της Μονής συρρικνώνονται με την πάροδο του χρόνου στα στενά όρια του ναού του Αγίου Νικολάου». Συρρίκνωση της ιδιοκτησίας της Μονής Βατοπαιδίου δεν υπήρξε ποτέ, υπήρξε μόνο συρρίκνωση προσωρινή της εξουσίας της διαχείρισης της λίμνης και όχι της ιδιοκτησίας της επ' αυτής, λόγω της αρπαγής της προσωρινά από τον Σουλτάνο. Η τοιαύτη προσωρινή αρπαγή από τον Σουλτάνο δεν έδωσε την κυριότητα στο Τουρκικό Δημόσιο. Τούτο διότι, όπως δέχθηκε η νομολογία (Α.Π. 199/1855) «το Δημόσιο δικαιώματι του πολέμου κατέστη κύριον των οθωμανικών κτημάτων ουχί δε και των εις έλληνας ανηκόντων, θία και δυναστεία αφαιρέντων απ' αυτών προ της επαναστάσεως υπό των οθωμανών». Άρα η υπό των οθωμανών αφαίρεση κάποιων από τις επίδικες εκτάσεις κατά την περίοδο της επαναστάσεως και μέχρι το 1912 (έτος αποχωρήσεως των οθωμανών από τη Θράκη) από την Μονή δεν κατέλυσε τα κυριαρχικά της δικαιώματα.

Επίσης, ορθώς η Νομική Σχολή Αθηνών με την από Μαρτίου 1922 γνωμοδότηση των Καθηγητών Κ. Πολυγένους, Γ. Στρέϊτ, Κ. Ράλλη, Δ. Παπούλια, Θέμις ΛΓ' σελ. 158-160, και την από 26 Ιανουαρίου 1923, Γνωμοδότηση των Καθηγητών Κ. Δ. Ρακτιβάν, Δ. Παπούλια, Δημ. Δίγκα, Ν. Ν. Σαρίπολου, Κ. Μ. Ράλλη, Θέμις ΛΕ', σελ. 332-335 και 349-351, γνωμοδότησε «Ότι η εν έτει 1821 αυθαίρετος αφαίρεσις υπό του Σουλτάνου της ως άνω κεκτημένης περιουσίας της Μονής αποτελεί παράνομον πράξιν, είτε οι αποστολικοί και ιεροί κανόνες μετά του βυζαντινού νόμου θεωρηθώσιν εφαρμοστέον δίκαιον, είτε ο οθωμανικός νόμος». Τελικά όμως επανήλθε η ιδιοκτησία μετά από επανειλημμένες διαμαρτυρίες του Πατριάρχη. Προβάλλεται περαιτέρω ότι η Μονή Βατοπαιδίου απέκρυψε την από 15 Ιουλίου 1812 συνοδική επιστολή του Οικουμενικού Πατριαρχείου με την οποία απευθυνόταν στους Βατοπαιδινούς πατέρες και με την οποία του ζητήθηκε να απομακρύνουν τον μοναστηριακό ιερέα τους ακόμη και από το θεωρούμενο μετόχι της «Πουρούς» που είχε παρεισφύσει εκεί και ιερουργούσε χωρίς την κανονική άδεια του γνησίου και κανονικού κυριάρχου του τόπου αυτού. Τέτοια απόκρυψη δεν μπορεί να καταλογισθεί στην Μονή Βατοπαιδίου, διότι το προβαλλόμενο συμπέρασμα ότι με την ως άνω συνοδική επιστολή «επικυρώθηκε η νόμιμη γνησιότητα της μητρόπολης Ξάνθης στο βιβάρι» είναι αυθαίρετο, αφού με την ως άνω συνοδική επιστολή της 15ης Ιουλίου 1812 δεν ήτο νομικά εφικτή η

ανατροπή της κυριότητας που απέκτησε η Μονή Βατοπαιδίου με βάση τους ως άνω χρυσόβουλλους λόγους. Εξ άλλου η ως άνω συνοδική επιστολή είχε την έννοια διοικητικής απομάκρυνσης του ιερέα που ιερουργούσε στο μετόχι της «Πουρούς» και όχι μετάθεσης της κυριότητας του μετοχίου από την Μονή Βατοπαιδίου στην Μητρόπολη Ξάνθης. Ειδικότερα ισχυρίζεται ο αναφέρων ότι «Ενδεικτική είναι η δημοσιευθείσα στα δρακικά χρονικά 41/1986 σελ. 113 αναφορά «Πρόσωπα και τοπωνύμια της Βυζαντινής Ξάνθειας» του Γεωργίου Παπατσαρούχα, ο οποίος καταλήγει ότι το «Καλαμίτζι» ή «ο Άγιος Γεώργιος ο Καλαμιτζιώτης» είναι το εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου που και σήμερα υφίσταται».

Ο ισχυρισμός αυτός είναι αβάσιμος και αντικρούεται από τον Νικ. Κυνηγόπουλο (Άγιος Νικόλαος, Το Μετόχι της Μονής Βατοπαιδίου στο Πόρτο Λάγος Ξάνθης, σελ. 48) ο οποίος γράφει ότι «Ο Γ. Παπατσαρούχας, που έχει ασχοληθεί με πρόσωπα και τοπωνύμια της Βυζαντινής Ξάνθειας, ταυτίζει το μετόχι του Αγίου Νικολάου με τον Άγιο Γεώργιο Καλαμιτζιώτη χωρίς ενδείξεις και σοβαρά επιχειρήματα... Στην τοποθεσία του σημερινού χωριού Σέλινο στην δυτική όχθη της Βιστωνίδα, υπάρχει ένα αρχαίο κτίσμα σε μια μεγάλη έκταση καλλιεργήσιμης έκτασης, η οποία ονομάζεται σήμερα από τους κατοίκους της περιοχής «Καλάμι». Το κτίσμα αυτό λειτουργεί σήμερα στον έρημο εκείνο τόπου ως πρόχειρος τεκές όπου οι Μουσουλμάνοι της περιοχής προσεύχονται και τιμούν τον Άγιο Γεώργιο. Πιθανόν στη περιοχή αυτή να ήταν ο Άγιος Γεώργιος ο Καλαμιτζιώτης».

Δεν υπάρχει επομένως ταύτιση Αγίου Γεωργίου του Καλαμιτζιώτη με τον Άγιο Νικόλαο και τούτο αποδεικνύεται και από τον Συνοδικό Γράμμα της 17-8-1808 του Γρηγορίου του Ε προς την Μονή Βατοπαιδίου το οποίο αναφέρει: «...εξεδώκαμεν αμέσως πατριαρχικόν και συνοδικόν επικυρωτικόν γράμμα περί της αφιερώσεως του Ιερού μονυδρίου του Αγίου Γεωργίου μεθ' όλων των κτημάτων αυτού, και πραγμάτων, και αφιερωμάτων, και γαιών, ακινήτων τε, και κινητών εις αυτό το Ιερόν μοναστήριον». Στο ίδιο συνοδικό γράμμα ο Άγιος Νικόλαος και η λίμνη αναφέρεται σαν διαφορετικό θέμα: «Περί δε του ετέρου προβλήματός Σας, της λίμνης Πουρού, εγράψαμεν αποφαντικώς τω Ιερωτάτω Μητροπολίτη Ξάνθης αυταδέλφων ημών αγαπητώ κυρ Σεραφείμ, διηγούμενοι ομολογουμένως είναι αφιέρωμα την λίμνην εκείνην μεθ' όλης της περιοχής, ομοίως και την από καλάμων κατασκευασθείσαν εκεί εκκλησίαν του αγίου Νικολάου κτήμα εκπαλαιού, και αφιέρωμα προς αυτό το Ιερόν μοναστήριον του Βατοπαιδίου...».

2. Ο ισχυρισμός ότι μετατοπίστηκε το κέντρο βάρους της πλουτοπαραγω-

γικής εκμετάλλευσης από την λίμνη και τα ιχθυοτροφεία στην τουριστική εκμετάλλευση των παραλιμνίων περιοχών με σαφή την επιδίωξη της εγκαθίδρυσης ενός ιδιότυπου αποκλεισμού της λίμνης μέσα σ' ένα δακτύλιο μοναστηριακής ιδιοκτησίας» δεν θίγει το ιδιοκτησιακό της λίμνης «Μπουρούς» ούτε των παραλιμνίων εκτάσεων και προβάλλεται αλυσιτελώς.

3. Ο ισχυρισμός του ως άνω αναφέροντος ότι «οι μοναχοί του Βατοπαιδίου δεν άσκησαν καμμία διακατοχική πράξη στις εκτάσεις που ζητούν να τους αναγνωρισθεί η κυριότητα...» έχει ήδη καλυφθεί από την αιτιολογία των ως άνω προς αναθεώρηση γνωμοδοτήσεων, αφού έγινε δεκτό απ' αυτές ότι η Μονή Βατοπαιδίου δεν σταμάτησε να ενεργεί πράξεις διακατοχής της λίμνης, των παραλιμνίων εκτάσεων και των νησίδων (αποστολή μοναχών στο μετόχι, αλίευση, επίβλεψη κ.λ.π.) Επομένως και τα πατριαρχικά σιγίλλια που ελήφθησαν υπ' όψη από τις ως άνω προς αναθεώρηση γνωμοδοτήσεις σε συνδυασμό με τις πράξεις νομής και κατοχής που προαναφέρθηκαν ως άνω συνιστούν τίτλο ιδιοκτησίας της Μονής Βατοπαιδίου στη λίμνη τις παραλίμνιες εκτάσεις και την νησίδα «Αντα Μπουρού». Εξ άλλου ο ισχυρισμός ότι «υφίσταται πληθώρα σιγιλλίων με αλληλοαναιρούμενο συνεχώς περιεχόμενο» είναι ανεπίδεκτος αξιολόγησης ως αόριστος.

4. Η έκταση της λίμνης καθώς και η νησίδα ως άνω είναι δεδομένη και δεν δύναται να τεθεί αμφιβολία περί της εφαρμογής των τίτλων της Μονής Βατοπαιδίου που προαναφέρθηκαν επ' αυτών. Όσον αφορά δεν τις παραλίμνιες εκτάσεις 25.000 στρεμμάτων, αυτές οι εκτάσεις, όπως προκύπτει από τον φάκελο της υπόθεσης, είναι οριοδητημένες τοπογραφικά. Επομένως το αντικείμενο των διεκδικήσεων της Μονής είναι και σαφές και ορισμένο τοπογραφικά.

5. Στην υπ' αριθ. 26/98 ως άνω προς επανεξέταση γνωμοδότηση αναφέρεται στην αιτιολογία της ότι «το Ελληνικό Δημόσιο δεν μπορεί να προβάλει κανένα δικαίωμα κυριότητας εξ οιασδήποτε αιτίας επί της νησίδας «Αντά Μπουρού» ανηκούσης ολοκλήρου στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους. Τέλος, την παραπάνω θέση δεν μπορούν να ανατρέψουν οι συμβολαιογραφικές πράξεις αγοραπωλησίας τμημάτων της νησίδας από τον Μοναχό Ιγνάτιο Λαμπάκη τον Βατοπαιδινό και τον Αλιευτικό Συνεταιρισμό «Άγιος Νικόλαος», δεδομένου ότι αυτές δεν παράγουν έννομες συνέπειες, αφού ο πωλητής εστερείτο κυριότητας επί της νησίδας και συνεπώς οι πράξεις αυτές δεν επιδρούν επί του προγενεστέρου ιδιοκτησιακού καθεστώτος της νησίδας». Η αιτιολογία αυτή καθιστά αλυσιτελή τον προβληματισμό του αναφέροντος για ποιό λόγο ο Μοναχός Ιγνάτιος Λαμπάκης αγόραζε πο-

σοστά εξ αδιαιρέτου στην ως άνω νησίδα.

Όσον δε αφορά τον ισχυρισμό του αναφέροντος ότι η Μονή Βατοπαιδίου μίσθωσε από τη διασυμμαχική διακυβέρνηση τα βιθάρια (νταλιάνια) Μπουρού Καραπίτσια και Ταουσσαντζίκ χωρίς να διατηρήσει την επιφύλαξη διεκδίκησής της, ο ισχυρισμός αυτός είναι αβάσιμος, διότι η μίσθωση αυτή αποτελούσε μονομερή ενέργεια ερειδομένη στην επιβληθείσα στρατιωτική κατοχή και δεν αναιρούσε τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα της Μονής, η οποία δήλωσε και την επιφύλαξή της γι' αυτό και έτσι δεν εδίγη το δικαίωμα της ιδιοκτησίας της Μονής στη λίμνη (βλ. ad. hoc, Νικ. Κυνηγόπουλος, Άγιος Νικόλαος, Το μετόχι της Ι.Μ. Βατοπαιδίου στο Πόρτο-Λάγος Ξάνθης, σελ. 127).

6. Οι Κτηματικές Υπηρεσίες Ξάνθης και Ροδόπης στο πλαίσιο διοικητικής έρευνας της ως άνω υπόθεσης, που αφορά την λίμνη «Μπουρού» και τις παραλίμνιες εκτάσεις, εξήτασαν συνολικά επτά μάρτυρες και ως εκ τούτου δεν συντρέχει λόγος εξέτασης νέων μαρτύρων, αφού από τις καταθέσεις τους το παρόν Συμβούλιο σχημάτισε πλήρη πεποίθηση.

7. Ο ισχυρισμός του αναφέροντος ότι «το κατοχικό Π.Δ. 271 /1941 (ΦΕΚ Α) «Περί αυθεντικής ερμηνείας του από 8/10-4-1924 Ν.Δ. «περί εξουσιοδοτήσεως του Υπουργού της Γεωργίας να υπογράψη δύο συμβάσεις μετά της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου περί παραχωρήσεως κλπ.» «ουδέποτε κυρώθηκε νομοτύπως και ως εκ τούτου δεν παράγει έννομα αποτελέσματα» ερείδεται επί εσφαλμένης προϋποθέσεως, αφού πρόκειται περί Νομοθετικού Διατάγματος και όχι περί Προεδρικού Διατάγματος, όπως τούτο εκ γραφικής παροδρομής αναφέρεται ως Π.Δ. στην υπ' αριθ. ΙΙΙ/2000 Γνωμοδότηση του Ν.Σ.Κ. Εν πάση δε περιπτώσει με το ως άνω Νομοθετικό Διάταγμα 271/1941 αναγνωρίσθηκαν τα προϋπάρχοντα με βάση τα ως άνω αυτοκρατορικά χρυσόβουλλα και πατριαρχικά σιγίλλια δικαιώματα της Μονής Βατοπαιδίου επί της εν Πορτολάγω της Ξάνθης λίμνης Μπουρού μεθ' απάντων των ιχθυοτροφείων αυτής των παρά την νησίδα και τα στόμια της Λίμνης κειμένων (Δαλλιάνι, Καραπέ, Ταουσσαντζίκ) με τα ανέκαθεν γνωστά τούτων όρια απαράγραπτα δικαιώματα κυριότητας και αποκλειστικής εκμεταλλεύσεως της εν Αγίω Όρει Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου και έτσι άνευ αποτελέσματος προβάλλεται ισχυρισμός με βάση το Ν. Δ/γμα της 8ης/10ης-4-1924 (ΦΕΚ Α' 8/10-4-24 περί υποχρεώσεως του Δημοσίου να παραδώσει μόνο την κατοχή της λίμνης και των ιχθυοτροφείων.

8. Η υδάτινη επιφάνεια της Βιστωνίδας χαρακτηρίζεται απ' όλους τους τίτλους κυριότητάς της (χρυσόβουλλοι λόγοι, πατριαρχικά σιγίλλια, Ν.Δ.

8/10-4-1924, Ν.Δ. 271/1941 ως λίμνη και όχι ως λιμνοθάλασσα. Η λίμνη αυτή είναι και επιστημονικά χαρακτηρισμένη ως λίμνη στην Διεθνή Σύμβαση Ραμσάρ (βλ. Η Διεθνή Σύμβαση του Ραμσάρ και ελληνική έννομη τάξη, έκδ. Σάκκουλα, σελ. 217-218).

Περαιτέρω η λίμνη αυτή ουδέποτε απεκτήθη από το Βουλγαρικό Δημόσιο ως διάδοχο του Οθωμανικού Δημοσίου, αφού το Οθωμανικό Δημόσιο ουδέποτε απέκτησε τη λίμνη αυτή, διότι επί Οθωμανικής αυτοκρατορίας, όπως δέχθηκε και η υπ' αριθ. 17/2002 γνωμοδότηση του παρόντος Συμβουλίου:

«α. Η μοναστηριακή περιουσία κηρύσσεται σεβαστή κατά τον μουσουλμανικό Νόμο και καμιά συνέπεια δεν μπορεί να έχει σ' αυτή τυχόν κατάκτησή της από το Μουσουλμανικό Κράτος.

β. Οι μονές του Αγίου Όρους συνθηκολόγησαν με τους Σουλτάνους, πριν την κατάκτηση με αποτέλεσμα την αναγνώριση της ακίνητης ιδιοκτησίας τους από τους Σουλτάνους. Το Άγιον Όρος έλαβε φερμάνιο από τους Σουλτάνους Μεχμέτ τον Α' το 1405 και από τον Μουράτ τον Β' το έτος 1426 (που σώζεται πρωτότυπο) με το οποίο επικύρωσε τα προνόμια και τις ιδιοκτησίες που είχαν παραχωρήσει οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες στο Άγιον Όρος.

γ. Το αναπαλλοτρίωτο της Εκκλησιαστικής περιουσίας αναγνώρισε και διασφάλισε και ο Πορθητής με τον Αχτιναμέ του 1453.

δ. Το δικαίωμα κυριότητας της μονής στη προκειμένη έκταση αναγνωρίσθηκε και με Πατριαρχικά Σιγίλλια».

ε. Επίσης μετά την περιέλευση του Αγίου Όρους στους Οθωμανούς, και πριν την Άλωση, το Άγιον Όρος έλαβε φερμάνι από τον Σουλτάνο Μουράτ Β' με ημερομηνία 9-4-1430 με το οποίο ανανέωσε «προγενέστερες διαταγές του πατέρα του Μεχμέτ Α' (1413-1421) και του πάππου του Μπαγιαζίτ Α' (1389-1402). Αναγνωρίζει με αυτό τις ιδιοκτησίες και τα μετόχια των μονών που είχαν αναγνωρίσει και οι προηγούμενοι σουλτάνοι, επιστρέφει στους μοναχούς τις γαίες που είχαν αφαιρεθεί από αυτούς, επιτρέπει την ελεύθερη μεταφορά προϊόντων τους στο Άγιον Όρος, παραχωρεί εξαιρέσεις από φορολογικές επιβαρύνσεις και απαγορεύει την καταπίεση εκ μέρους αξιωματούχων και στρατιωτικών σωμάτων. Τονίζει ότι όλα πρέπει να είναι όπως ήταν κατά την εποχή του μακαρίτη του παππού μου» (βλ. Θησαυροί του Αγίου Όρους, 1997, σελ. 547).

Εξ ετέρου όπως δέχθηκε και η υπ' αριθμ. 46/2002 γνωμοδότηση του παρόντος Συμβουλίου: «Το άρθρο 18 § 2 του Συντάγματος ορίζει ότι: «Με νόμο

ρυθμίζονται τα σχετικά με την ιδιοκτησία, την εκμετάλλευση και διαχείριση των λιμνοθαλασσών και των μεγάλων λιμνών, καθώς και τα σχετικά με τη διάθεση γενικά των εκτάσεων που προκύπτουν από αποξήρανσή τους» σε συνδυασμό με τα άρθρα 967 και 968 του Αστικού Κώδικα που ορίζουν: «Τα κοινόχρηστα πράγματα (στα οποία περιλαμβάνονται οι μεγάλες λίμνες και οι όχθες τους) ανήκουν στο Δημόσιο εκτός και αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά». Στην περίπτωση της λίμνης Μπουρού είναι φανερό ότι ο νόμος, δηλαδή το άρθρο 51 του Εισ. Ν.Α.Κ., ήδη ορίζει ότι αυτή ανήκει στη μονή Βατοπαιδίου μαζί με τα γύρω ιχθυοτροφεία και τα ανέκαθεν γνωστά τούτων όρια. Το ίδιο όρισαν και νεώτερα νομοθετήματα της Ελληνικής Πολιτείας και κυρίως το Ν.Δ. του 1924 και το Ν.Δ. 271/1941. Κατάργηση Ν.Δ. που αναγνωρίζει κυριότητα ή άλλα εμπράγματα δικαιώματα που προήλθαν δυνάμει προϋφισταμένων τίτλων κυριότητας και το οποίο απλώς αναγνωρίζει «...υφιστάμενα δυνάμει χρυσοβούλλων απαράγραπτα δικαιώματα κυριότητας και αποκλειστικής εκμεταλλεύσεως της εν Αγίω Όρει Ιεράς Μονής Βατοπεδίου...» δεν νοείται χωρίς την τήρηση της διαδικασίας του άρθρου 17 παρ. 2 του Συντάγματος όπου ορίζεται ότι: «Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρους αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά το χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο...» (αντίστοιχα άρθρο 17 του Συντάγματος του 1911, άρθρο 17 του 1952 και άρθρο 19 του Συντάγματος του 1927).

Επομένως, η παρεμπόπτουσα κρίση στην υπ' αριθ. 41/1929 απόφαση του ΣΤΕ που χαρακτηρίζει τη λίμνη «Μπουρού» ως λιμνοθάλασσα, δεν μπορεί να αναιρέσει την ιδιωτική κυριότητα της Μονής Βατοπαιδίου επί της λίμνης «Μπουρού», η οποία ως κυρία αυτής μπορεί με τις προϋποθέσεις του άρθρου 1000 Α.Κ. να το διαδέτει κατ' αρέσκειαν και να αποκλείει κάθε ενέργεια άλλου πάνω σ' αυτό.

9. Επίσης, δεν μπορούν ν' αντληθούν επιχειρήματα ουσιώδη σε βάρος του δικαιώματος κυριότητας της Μονής Βατοπαιδίου στη λίμνη «Μπουρού» από την επίκληση της υπ' αριθ. 2343/4-5-1930 Σύμβασης του Συμ/φου Αθηνών Ιατρίδου μεταξύ του Ελλ. Δημοσίου και της Μονής Βατοπαιδίου, διότι με βάση το γράμμα αλλά και την σαφέστατη βούληση του νομοδότη του Ν.Δ. 8/10-4-1924 θα έπρεπε να παραχωρηθεί στη Μονή Βατοπαιδίου κυριότης επί της λίμνης πράγμα που δεν απέδωσε, παρανόμως, η συναφθείσα σε εκτέλεση του ως άνω Ν.Δ. υπ' αριθμ. 2343/4-5-1930 ως άνω σύμβαση. Άλλωστε σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 1 του ΝΔ 271/1941 «καταργούνται

ως αντιβαίνουσαι προς την έννοια των διατάξεων του εδαφ. β του άρθρου 1 του από 8/10 Απριλίου 1924 Ν.Δ. ως ερμηνεύονται αυθεντικώς δια του παρόντος πάσαι αι διατάξεις της υπ' αριθμ. 2343 της 4 Μαΐου 1930 Συμβάσεως ανταλλαγής του συμβολαιογράφου Αθηνών Διονυσίου Ιατρίδου...».

10. Θέμα παραγραφής των δικαιωμάτων της Μονής Βατοπαιδίου στην ως άνω λίμνη και παραλίμνιες εκτάσεις της, δεν δύναται να τεθεί, για τους λόγους που προαναφέρθηκαν και για τον πρόσθετο λόγο ότι τα δικαιώματα χαρακτηρίζονται στο Ν.Δ. 271/1941 ως अपαράγραπτα (Πρβλ. και τις ως άνω αναφερόμενες από Μαρτίου 1922 γνωμοδότηση των καθηγητών Κ. Πολυγέ-νους, Γ. Στρέϊτ, Κ. Ράλλη, Δ. Παπούλια και την από 26-1-1923 Γνωμοδότηση των καθηγητών Κ. Ρακτιβάν, Δ. Παπούλια, Δ. Δίγκα, Ν. Σαρίπολου, Κ. Ράλλη περί μη καταλύσεως των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Μονής).

Εν όψει συνεπώς των προεκτεθέντων

ΕΙΣΗΓΟΥΜΑΙ

Ότι δεν συντρέχει νόμιμος λόγος ελλείψει νεωτέρων στοιχείων προς επα-νεξέταση των ως άνω υπ' αριθμ. 23/3-12-1998, 17/18-7-2002 και 46/28-11-2002 Γνωμοδοτήσεων του παρόντος Συμβουλίου».

II. Τα στοιχεία που βρίσκονται στον φάκελο των ως άνω Κτημάτων.

ΣΤΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ

Το παρόν Συμβούλιο ύστερα από συζήτηση, αποδέχεται ομόφωνα την εισήγηση και γνωμοδοτεί ότι δεν συντρέχει νόμιμος λόγος επανεξέτασης των υπ' αριθμ. 26/3-12-98, 17/18-7-2002 και 46/28-11-2002 Γνωμοδοτήσεων του παρόντος Συμβουλίου.

Ο Πρόεδρος

Ιωάννης Διονυσόπουλος

Η Γραμματέας

Ελένη Ανυφαντάκη

XXIII
Γνωμοδότηση 15/2004
Νομικού Συμβουλίου του Κράτους

Πρόεδρος: Γρηγόριος Κρόμπας Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Μέλη: Ιωάννης Πετρόπουλος, Δημήτριος Παπαγεωργόπουλος, Κρίτων Μανωλής, Βασίλειος Κοντόλαιμος, Χριστόδουλος Μπότσιος, Γ. Λάζος, Ηλίας Δροσογιάννης, Νομικοί Σύμβουλοι.

Εισηγητής: Χριστόδουλος Μπότσιος, Νομικός Σύμβουλος.

Ερώτημα: Αριθ. Πρωτ. 2259/1.12.2004 έγγραφο Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Περίληψη Ερωτήματος: Εάν υφίσταται κώλυμα έκδοσης Υπουργικής Απόφασης σύμφωνα με τις διατάξεις των περ. β' και δ' της § 1 του άρθρου 2 του Ν. 973/79 περί ανταλλαγής των παραλιμνίων εκτάσεων της λίμνης Βιστωνίδας, αρμοδιότητας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, με άλλες εκτός των νομών Ξάνθης και Ροδόπης, μετά την αναγνώριση της κυριότητας της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου έναντι του Δημοσίου επί των ως άνω εκτάσεων δια Γνωμοδοτήσεων του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλαξιμού περιουσίας επειδή προηγουμένως είχε εκδοθεί η υπ' αριθ. ΙΙΙ/2000 Γνωμοδότηση της Ολομελείας του ΝΣΚ εις την οποία γίνεται αναφορά περί κοινοχρήστου χαρακτήρα της λίμνης Βιστωνίδας.

Επί του ανωτέρω ερωτήματος, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους εγνωμοδότησε ως ακολούθως:

Μετά την απελευθέρωση της Θράκης δημιουργήθηκε αμφισβήτηση μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς της λίμνης Βιστωνίδας και των ιχθυοτροφείων με τα γνωστά όριά τους και ασκήθηκε εκ μέρους της Ιεράς Μονής ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών η από 1-5-1922 διεκδικητική αγωγή κατά του Ελληνικού Δημοσίου.

Η συζήτηση της ως άνω αγωγής ματαιώθηκε στα πλαίσια συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς και χάριν αυτής, η Μονή με το από ΚΕ' /21-3-1924

πρακτικό αποφάσεων της Ιεράς Συνάξεώς της, εξουσιοδότησε τον μοναχό Ιγνάτιο Βατοπαιδινό να υπογράψει τον συμβιβασμό προς «επαναφοράν της λίμνης και των ομωνύμων ιχθυοτροφείων Μπουρούς, εις την απόλυτον κατοχήν, νομήν και κυριότητα της Μονής και κατάπαυσιν της δικαστικής διαφοράς» δεδομένου ότι η Μονή συμφώνησε να μεταβιβάσει κατά κυριότητα νομή και κατοχή στο Δημόσιο δύο μετόχια της στη Χαλκιδική.

Στα πλαίσια υλοποίησέως του ως άνω συμβιβασμού εκδόθηκε το από 8/10-4-1924 ΝΔ (ΦΕΚ Α 82/10-4-1924) δια του οποίου εξουσιοδοτήθηκε ο Υπουργός Γεωργίας να υπογράψει «...σύμβασιν οριστικής παραχωρήσεως και μεταβιβάσεως εις την κυριότητα του Δημοσίου των εν Χαλκιδική κειμένων δύο αγροκτημάτων (Μετοχίων) αυτής Αγίου Μάμαντος και Σοφουλάρ, επί ανταλλάγματι παραιτήσεως εκ μέρους του Δημοσίου, πάσης αξιώσεως επί της εν Πορτολάγω της Ξάνθης λίμνης Μπουρού μετά των ιχθυοτροφείων αυτής των παρά την νησίδα και τα στόμια της λίμνης κειμένων (Δαλλιάνη, Καραγέ, Ταουσantzίκ κ.λ.π.), με τα ανέκαθεν γνωστά τούτων όρια αποδιδόμενων τη αποκλειστική κατοχή της ειρημένης Ιεράς Μονής και μεταβιβαζομένων εις αυτήν όλων των υπό του Δημοσίου ασκουμένων δικαιωμάτων...».

Ο Υπουργός Γεωργίας μολονότι παρέλαβε τα μετόχια της Μονής τα οποία παρεχωρήθησαν σε πρόσφυγες κρατούσε αρνητική στάση όσον αφορά την υπογραφή της ως άνω συμβάσεως, οπότε η Μονή μετά πενταετία άκαρπων προσπαθειών για την υπογραφή της προσέφυγε στο Συμβούλιο της Επικρατείας προκειμένου να υποχρεωθεί ο Υπουργός Γεωργίας να υπογράψει την σύμβαση.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας με την υπ' αριθ. 41/1929 απόφαση της Ολομελείας του δέχθηκε, στερούμενο δικαιοδοσίας να κρίνει επί του ιδιοκτησιακού καθεστώτος, την υποχρέωση του Υπουργού Γεωργίας να υπογράψει σύμβαση περί παραχωρήσεως της δημοσίας περιουσίας «και παραιτήσεως των επί ταύτης δικαιωμάτων του Δημοσίου» καθορίζοντας ο Υπουργός τους όρους της παραχωρουμένης ιχθυοτροφικής εκμετάλλευσης.

Σε εκτέλεση της ως άνω αποφάσεως ο Υπουργός Γεωργίας, καθορίζοντας ο ίδιος τους όρους, εκάλεσε την Ιερά Μονή και υπογράφηκε η υπ' αριθ. 2343/4-5-30 σύμβαση ενώπιον του Συμβολαιογράφου Αθηνών Διονυσίου Ιατρίδη.

Σύμφωνα με αυτήν η Ιερά Μονή:

α) Μεταβιβάζει την κυριότητα των δύο αγροκτημάτων και παραιτείται πάσης αξιώσεως αποζημιώσεως δια την μέχρι τότε κατάληψιν των δύο κτημάτων υπό του Δημοσίου και την εγκατάσταση εις αυτά προσφύγων.

β) Παρατείνεται της εγερθείσης από 1-9-1922 ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών περί διεκδικήσεως της λίμνης καθώς και δια τα «συλλεγένητα παρά του Δημοσίου από καταλήψεως της λίμνης».

γ) Καταβάλλει ετησίως τα εξήντα εκατοστά (60%) των καθαρών εσόδων της εκμεταλλεύσεως της λίμνης εφόσον το καθαρό έσοδο το οποίο παραμένει στη Μονή ανέρχεται σε ένα εκατομμύριο (1.000.000) δραχ.

Το Δημόσιο σε αντάλλαγμα των ανωτέρω παροχών της Μονής:

α) αποδίδει στην αποκλειστική κατοχή της Μονής την λίμνη Μπουρού με τα ιχθυοτροφεία της και τις εγκαταστάσεις και παραρτήματα των τελευταίων με τα ανέκαθεν γνωστά όρια τους, προκειμένου η Μονή να έχει την «ιχθυοτροφική καλλιέργεια και την εκμετάλλευσιν και πώλησιν της παραγωγής» διατηρουμένων των του δημοσίου δικαίου δικαιωμάτων επί της λίμνης. Σε περίπτωση μειώσεως του μέσου όρου της ιχθυοπαραγωγής κατά την επόμενη δεκαετία έναντι του μέσου όρου της προηγούμενης δεκαετίας «ο Υπουργός Γεωργίας έχει δικαίωμα να αξιολύ υπό της Μονής την δια δημοπρασίας ενοικίασιν της εκμεταλλεύσεως.

Στη συνέχεια με σειρά νομοθετικών παρεμβάσεων (Α.Ν. 16/1935, από 7-8-1940 Β. Δ/γμα, Α.Ν. 1924/1951, αρθρ. 49, 51 και 66 Ν.Δ. 420/70, αρθρ. 3 Ν. 1740/87) όπως έχει δεχθεί το Ν.Σ.Κ. με την υπ' αριθ. ΙΙΙ/2000 Γνωμοδότηση της ολομελείας του καταργήθηκαν όροι της σύμβασης χωρίς έστω την επίκληση της συνδρομής των προς τούτο όρων που προέβλεπε αυτή και αφαιρέθηκε η διαχείριση της λίμνης από τη Μονή με περαιτέρω συνέπεια τα δικαιώματα της Μονής να περιορισθούν στην είσπραξη ενός σχετικά μικρού, έναντι του συνολικού προϊόντος, ποσού και κυρίως έναντι εκείνου που θα προέκυπτε από τη διαχείριση της λίμνης από την ίδια την Μονή.

Εξαίρεση στις δυσμενείς νομοθετικές παρεμβάσεις απετέλεσε το υπ' αριθ. 271/1941 νομοθετικό διάταγμα «Περί αυθεντικής ερμηνείας του από 8/10.4.1924, που ορίζει στο άρθρο Ι: «Η αληθής έννοια της παραγράφου β' του άρθρου Ι του από 8/10 Απριλίου 1924 Ν.Δ. είναι, ότι δια των διατάξεων ταύτης ανεγνωρίσθησαν τα επί της εν Πορτολάγω της Ξάνθης Λίμνης Μπουρού, μεδ' απάντων των ιχθυοτροφείων αυτής των παρά την νησίδα και τα στόμια της Λίμνης κειμένων (Δαλλιάνι, Καραπέ, Ταουσταντζίκ κλπ.) με τα ανέκαθεν γνωστά τούτων όρια, υφιστάμενα δυνάμει χρυσοβούλλων απαράγραπτα δικαιώματα κυριότητος και αποκλειστικής εκμεταλλεύσεως της εν Αγίω Όρει Ιεράς Μονής Βατοπεδίου, η δε μεταξύ ταύτης και του Δημοσίου εκκρεμής δίκη επί της από 1ης Μαΐου 1922 αγωγής της πρώτης κατ' αυτού, κατηργήθη, του Δημοσίου παραιτηθέντος πάσης αξιώσεως επί

της λίμνης και των ιχθυοτροφείων, αποδιδομένων εις την ρηθείσαν Ιεράν Μονήν...». Στο δε άρθρο 3 όριζε ότι: «Καταργούνται ως αντιβαίνουσαι προς την έννοιαν των διατάξεων του εδαφ. Β΄ του άρθρου 1 του από 8/10 Απριλίου 1924 ν.δ., ως ερμηνεύονται αύται αυθεντικώς δια του παρόντος, πάσαι αι διατάξεις της υπ' αριθμ. 2343 της 4ης Μαΐου 1930 συμβάσεως ανταλλαγής του συμβολαιογράφου Αθηνών Διονυσίου Ευθ. Ιατρίδου... Καταργείται επίσης ο από 16-19 Νοεμβρίου 1935 αναγκαστικός νόμος «περί της ιχθυοτροφικής εκμεταλλεύσεως της λιμνοθαλάσσης Μπουρού και το εις εκτέλεσιν τούτου εκδοθέν Β. Διάταγμα από 7/16 Αυγούστου 1940...».

Το ανωτέρω διάταγμα καταργήθηκε με το άρθρο 9 του Α.Ν. 476 της 5/19 Ιουλίου 1945 ορίζοντος ότι «Το ν.δ. υπ' αριθμ. 271 του 1941 «περί αυθεντικής ερμηνείας του από 8/10 Απριλίου 1924 ν.δ. «περί εξουσιοδοτήσεως του Υπουργού της Γεωργίας να υπογράψη δύο συμβάσεις μετά της Ιεράς Κοινότητος του Αγίου Όρους και της Ιεράς Μονής Βατοπεδίου κλπ.» καταργείται, πλην όμως εκτιμήθηκε από το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας στα πλαίσια της αναγνώρισεως της κυριότητος της Ιεράς Μονής επί της λίμνης Βιστωνίδα, όσον αφορά την ερμηνεία του δ/τος του 1924.

Ενόψει της ανωτέρω δυσμενούς για την Ιερά Μονή εξελίξεως σε συνδυασμό με τη γενομένη επάνδρωση-κοινοβιοποίηση της Μονής το 1990 η τελευταία, διεκδικούσε πάντοτε την κυριότητά της επί της λίμνης και των ιχθυοτροφείων με τα γνωστά τους όρια, ζήτησε σε πρώτη φάση την αποκατάσταση των πραγμάτων σύμφωνα με το γράμμα και το πνεύμα των διατάξεων του διατάγματος του 1924, δια της εκδόσεως αποφάσεως του Υπουργού περί αναθέσεως εις αυτήν της διαχειρίσεως της λίμνης.

Το Ν.Σ.Κ. εις το οποίο υποβλήθηκε σχετικό ερώτημα περί της δυνατότητας εκ νέου παραχώρησης της διαχείρισης της λίμνης Βιστωνίδα στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου και προκειμένου να αποφανθεί περί του τρόπου επαναφοράς της αποκλειστικής διαχείρισης της λίμνης στην Ιερά Μονή και αφού, χωρίς να εξετάσει το ιδιοκτησιακό καθεστώς, εδεώρησε ως δεδομένο τον κοινόχρηστο χαρακτήρα της και συνεκτίμησε ότι η αρχική σύμβαση αποδυναμώθηκε με νομοθετικές παρεμβάσεις και όχι με Υπουργικές Αποφάσεις, εγνωμοδότησε θετικά περί της δυνατότητας παραχωρήσεως της αποκλειστικής διαχειρίσεως της λίμνης στην Ιερά Μονή, όμως μόνον δια διατάξεως νόμου, πράγμα το οποίο ουδέποτε υλοποιήθηκε.

Προ της νέας διαμορφωθείσης καταστάσεως η Ιερά Μονή Βατοπαιδίου ήγειρε κατά του Ελληνικού Δημοσίου ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικεί-

ου Ροδόπης την από 15.1.2003 αναγνωριστική κυριότητας αγωγή αφορώσα έκταση συνολικού εμβαδού 27.044,50 στρεμμάτων στην οποία περιλαμβάνονται α) οι παραλίμνιες εκτάσεις της λίμνης Βιστωνίδας, β) οι νησίδες Αντά-Μπουρού, Αγίου Νικολάου, Παναγίας Παντάνασσας όπως οι ανωτέρω εκτάσεις αποτυπώνονται στο από 25.10.2002 τοπογραφικό διάγραμμα του αγρονόμου τοπογράφου μηχανικού Δημητρίου Βασιλειάδη.

Προ της συζητήσεως όμως της ως άνω αγωγής (5.11.2003) με σειρά γνωμοδοτήσεων του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας και αποφάσεων του Υπουργού Οικονομικών είχε ολοκληρωθεί η εκ μέρους του Δημοσίου αναγνώριση του δικαιώματος της κυριότητας της Ιεράς Μονής επί των επιδίκων εκτάσεων και της λίμνης Βιστωνίδας.

Συγκεκριμένα τηρήθηκε η προβλεπόμενη από το άρθρ. 8 παρ. 1 του Α.Ν. 1539/1938 «περί προστασίας των δημοσίων κτημάτων» διαδικασία κατά την οποία «Πας αξιών δικαίωμα κυριότητας ή άλλο πλην της νομής εμπράγματον δικαίωμα επί ακινήτου κατεχομένου υπό του Δημοσίου, οφείλει πριν ή υποβάλη σχετικήν αγωγήν εις το αρμόδιο δικαστήριο να κοινοποιήση δια δικαστικού κλητήρος προς το Δημόσιον αίτησιν περιλαμβάνουσα τας αξιώσεις του, ήτοι το δικαίωμά του, το είδος, την έκτασιν, την ακριβή θέσιν ένδα κείται και τα όρια του αξιουμένου ακινήτου, τους τίτλους επί των οποίων στηρίζει το δικαίωμά του».

Το προβλεπόμενο στο άρθρ. 10 του ως άνω νόμου Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Δημοσίων Κτημάτων και σήμερα (άρθρ. 90 του Π.Δ. 284/88) Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας, το οποίο επελήφθη των σχετικών αιτήσεων της Μονής εξέδωσε τις ακόλουθες ομόφωνες Γνωμοδοτήσεις:

α. Με αριθ. 26/3.12.1998 που γνωμοδοτεί «υπέρ της μη προβολής δικαιωμάτων κυριότητας του Ελληνικού Δημοσίου επί της νησίδας Αντά-Μπουρού περιοχής λίμνης Βιστωνίδας Ν. Ξάνθης» που έγινε αποδεκτή με την με αριθ. 100690/610/Α0010/5.2.99 απόφαση του Υπουργού Οικονομικών,

β. Με αριθ. 17/18.7.2002 που γνωμοδοτεί «υπέρ της μη προβολής δικαιωμάτων κυριότητας του Ελληνικού Δημοσίου επί των τοπογραφημένων παραλιμνίων εκτάσεων εμβαδού 25.000 στρεμμάτων και των δύο νησίδων Αγίου Νικολάου και Παναγίας Παντανάσσης στη λίμνη Μπουρού περιοχής Ν. Ξάνθης, ανηκουσών τούτων εξ ολοκλήρου στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους, όπως αυτές απεικονίζονται στο από 12.12.2001 τοπογραφικό διάγραμμα του τοπογράφου μηχανικού Δημητρίου Βασιλειάδη» που

έγινε αποδεκτή με την αριθ. 1064.538/5928/5.8.2002 απόφαση του Υπουργού Οικονομικών,

γ. Με αριθ. 46/29.11.2002 που γνωμοδοτεί «υπέρ της μη προβολής δικαιωμάτων κυριότητας του ελληνικού Δημοσίου επί της λίμνης Βιστωνίδα [ή λίμνης Μπουρού –ιχθυοτροφείο Αγίων Θεοδώρων (σημερινό Αγίου Νικολάου)- Νταλιάνι] των οχθών αυτής στους Νομούς Ξάνθης και Ροδόπης, οποίας έκτασης και αν είναι αυτή ανηκούσης εξ ολοκλήρου στην Ιερά Μονή Βατοπεδίου του Αγίου Όρους» που έγινε αποδεκτή με την με αριθ. 1051266/10611/A0010/ΠΕ/4.6.2002 απόφαση του Υπουργού Οικονομικών,

δ. Με αριθ. 26/20.5.2004, εκδοθείσα κατόπιν της υπ' αριθ. 9983/30.10.03 εντολής του Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών για επανεισαγωγή της υπόθεσης μετά την από 22.10.2003 αναφορά του Προέδρου του Δικηγορικού Συλλόγου Ξάνθης Αθ. Ξυνίδα, που γνωμοδοτεί «ότι δεν συντρέχει νόμιμος λόγος επανεξέτασης των με αριθ. 26/3.12.98, 17/18.7.2002 και 46/28.11.2002 γνωμοδοτήσεων του παρόντος συμβουλίου», που έγινε αποδεκτή με την με αριθ. 104300/3944/A0010/7.6.2004 απόφαση του Υπουργού Οικονομικών.

Στη συνέχεια η Κτηματική Υπηρεσία Ξάνθης με το από 25.6.2003 Πρωτόκολλο Παραλαβής και Παράδοσης, παρέδωσε στην Ιερά Μονή σύμφωνα με τις διατάξεις του αρθρ. 12 του ΑΝ 1539/38 «την λίμνη Μπουρού μετά των οχθών αυτής, όποιος έκτασης και αν είναι...».

Ενόψει των ανωτέρω, η Ιερά Μονή αναγνωρίστηκε έναντι του Δημοσίου κυρία των αναφερθεισών εκτάσεων και ουδέν όργανό του δικαιούται να αμφισβητήσει την κυριότητα της Ιεράς Μονής έναντι του Δημοσίου επ' αυτών.

Κατά τη συζήτηση της αγωγής (5.11.2003) το Δημόσιο μεταξύ άλλων πρότεινε το απαράδεκτο της αγωγής λόγω της προηγούμενης διοικητικής αναγνώρισης.

Στη συνέχεια με το υπ' αριθμ. 3058/17.6.2004 πρακτικό του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους αποφασίστηκε, κατόπιν της από 2.6.01 αιτήσεως της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου, η σύμπραξη του Δημοσίου στην κατάθεση ενώπιον του δικάσαντος δικαστηρίου, κοινής με την Ιερά Μονή δηλώσεως περί μη εκδόσεως αποφάσεως επί της συζητηθείσης αγωγής.

Οι ανωτέρω γνωμοδοτήσεις ακολουθούν τις από Μαρτίου 1922 και Ιανουαρίου 1923 γνωμοδοτήσεις των τακτικών καθηγητών του Πανεπιστημίου Αθηνών και νομομαθών που τις υπογράφουν (Κ. Πολυγένης, Γ. Στρέιτ, Κ. Ράλλης και Δ. Παπούλιας την πρώτη από αυτές και Κ. Δ. Ρακτιβάν, Δ. Παπούλιας, Δ. Δίγκας, Ν. Ν. Σαρίπολος και Κ. Μ. Ράλλης τη δεύτερη) και με δεδομένο ότι κατ' άρθρ. 51 του Εισ.Ν.Α.Κ «απόκτηση κυριότητας ή άλλου

εμπράγματος δικαιώματος πριν από την εισαγωγή του ΑΚ κρίνεται κατά το δίκαιο που ίσχυε όταν έγιναν τα πραγματικά γεγονότα για την απόκτησή τους» δέχθηκαν ότι εφαρμόζονται στην περιγραφείσα έκταση (λίμνη Βιστωνίδα, ιχθυοτροφεία, νησίδες και παραλίμνιες εκτάσεις) α) ο χρυσόβουλλος λόγος του έτους 1080 του αυτοκράτορος του Βυζαντίου Νικηφόρου Βοτανειάτη, β) ο χρυσόβουλλος λόγος του έτους 1329 του αυτοκράτορος του Βυζαντίου Ανδρονίκου Παλαιολόγου του Γ', γ) ο χρυσόβουλλος λόγος του έτους 1357 του αυτοκράτορος του Βυζαντίου Ιωάννη Παλαιολόγου, δ) ο χρυσόβουλλος λόγος του έτους 1371 του ηγεμόνος Ιωάννη Ούγκλεση, και ότι τα ως άνω χρυσόβουλλα (χρυσόβουλλοι λόγοι) αποτελούν τίτλο κυριότητας, κρατική πράξη του Βυζαντίου παραχώρησης της κυριότητας των ως άνω εκτάσεων στην Μονή Βατοπαιδίου αφού η εν λόγω αυτοκρατορική δωρεά με τα ως άνω χρυσόβουλλα συνιστά παράγωγο τρόπο κτήσεως κυριότητας.

Επίσης, το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας δέχθηκε ότι το δικαίωμα κυριότητας της Μονής αναγνωρίσθηκε και με Πατριαρχικά Σιγίλλια δεδομένου ότι «τα σιγίλλια... εν συνδυασμό και προς τα παραχωρηθέντα υπό των Οθωμανών αυτοκρατόρων προνόμια εις τας Μονάς και Πατριαρχεία αποτελούν τίτλους ιδιοκτησίας συνδυαζόμενα και προς άλλα στοιχεία ήτοι νομήν, διακατοχικάς πράξεις, ακόμη και αν δεν έχωσιν καταχωρηθεί εις τα εν Κων/πόλει βιβλία του αυτοκρατορικού κτηματολογίου».

Περαιτέρω, το ίδιο Συμβούλιο δέχθηκε όπως και οι αναφερθείσες γνωμοδοτήσεις των καθηγητών αλλά και ο Άρειος Πάγος (199/1855) ότι η δια της βίας γενομένη κατάληψη της λίμνης παρά του Σουλτάνου κατά το έτος 1821 δεν αποτελεί τίτλο κτήσεως κυριότητας του Οθωμανικού Δημοσίου και διαδοχικά του Βουλγαρικού και τέλος του Ελληνικού Δημοσίου.

Τέλος, το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο δέχθηκε ότι το Ελληνικό Δημόσιο σε εκτέλεση του Ν.Δ. του 1924 υποχρεούτο να μεταβιβάσει στην Ιερά Μονή την κυριότητα επί της λίμνης Βιστωνίδας και ότι η υπογραφείσα σύμβαση του 1930 ήταν μη νόμιμη. Μάλιστα περαιτέρω δέχθηκε ότι η κυριότητα της Ιεράς Μονής επί της λίμνης ήταν πλήρως προστατευομένη από το άρθρ. 17 του Συντάγματος (άρθρ. 17 του Συντάγματος του 1952 και άρθρ. 19 του Συντάγματος του 1927).

Ενόψει των ανωτέρω, εφόσον μετά τήρηση της νομίμου διαδικασίας έχει αναγνωριστεί η κυριότητα της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου έναντι του Δημοσίου επί της λίμνης Βιστωνίδας, των νησίδων και των παραλιμνίων εκτάσεων η διατυπωθεία στην υπ' αριθ. III/2000 Γνωμοδότηση της Ολομελείας

του Ν.Σ.Κ., προ της επιλύσεως του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των ως άνω εκτάσεων, παρεμπόπτουσα κρίση περί του κοινόχρηστου χαρακτήρα της λίμνης, προκειμένου να προσδιοριστεί ο τρόπος παραχωρήσεως στη Μονή της αποκλειστικής εκμετάλλευσής της λίμνης, ουδόλως κωλύει την εκ μέρους οποιουδήποτε οργάνου του Δημοσίου άσκηση αρμοδιότητας η οποία προϋποθέτει αποκλειστική κυριότητα της Ιεράς Μονής επί των εκτάσεων και της λίμνης έναντι του Δημοσίου. Εξ άλλου το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους ενώπιον του οποίου τίθεται το ανωτέρω ιστορικό στερείται αρμοδιότητας να κρίνει τις γνωμοδοτήσεις του Γν. Συμβουλίου (αρ. 511/2004 Γν. Ολομελείας ΝΣΚ).

II. Εις το άρθρ. 2 του Ν. 973/79 «Σύσταση Κτηματικής Εταιρείας Δημοσίου» ορίζεται

1. Σκοπός της εταιρείας είναι:

α) Η απογραφή, η μέριμνα χαρτογραφήσεως και κτηματογραφήσεως των ακινήτων του Δημοσίου, των υπαγομένων, συμφώνως προς την κειμένην νομοθεσία εις την αρμοδιότητα των Διευύνσεων Κτημάτων και Ανταλλαξίμων Μουσουλμανικών Κτημάτων του Υπουργείου Οικονομικών, της Δ/νσεως Εγγείου Ιδιοκτησίας του Υπουργείου Γεωργίας και του Υπουργείου Εθνικής Αμύνας (Τ.ΕΘ.Α., Τ.Ε.Σ. και Τ.Α.Α.).

β) Η διοικήσεις και αξιοποιήσεις των εκ των ανωτέρω ακινήτων υπαγομένων εις την αρμοδιότητα του Υπουργείου Οικονομικών, ως και εκείνων εκ των υπαγομένων εις την αρμοδιότητα των Υπουργείων Γεωργίας και Εθνικής Αμύνης, τα οποία οι φορείς ούτοι αναθέτουν δι' αποφάσεως του αρμοδίου Υπουργού εις την Εταιρείαν δια διοικήσιν και αξιοποιήσιν.

γ) Η επιλογή των καταλλήλων εκ των ανωτέρω ακινήτων δια την κάλυψιν των στεγαστικών αναγκών των Δημοσίων πολιτικών ή και στρατιωτικών υπηρεσιών, ως και των στεγαστικών αναγκών των αστών προσφύγων των προερχομένων εξ ανταλλαγής των ελληνοτουρκικών πληθυσμών και η διάθεσις των δια τον σκοπόν τούτον εις τα πλαίσια καταρτιζομένων σχετικών.

δ) Η πώλησις και η ανταλλαγή των λοιπών εκ των ανωτέρω ακινήτων προς τον σκοπόν αποκτήσεως ετέρων, προσφύγων δια την ικανοποίησιν των στεγαστικών αναγκών των Δημοσίων Υπηρεσιών και των στρατιωτικών αναγκών, την εξασφάλισιν εδαφών χρησίμων δια την μελλοντικήν εκτέλεσιν έργων, την εγκατάστασιν οικισμών, την αποκατάστασιν των προσφύγων...

Κατ' εφαρμογήν των ως άνω διατάξεων εφόσον το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων επιθυμεί τη διατήρησιν του υφισταμένου χαρακτήρα των εδαφικών εκτάσεων χάριν της αγροτικής αποκαταστάσεως και του

αγροτικού πληθυσμού των νομών Ξάνθης και Ροδόπης, έχει το δικαίωμα ο Υπουργός να εκδώσει απόφαση σύμφωνα με τις διατάξεις των περ. β και δ της παρ. 1 του αρθρ. 2 του Ν. 973/79 περί ανταλλαγής εκείνων εκ των παραλιμνίων εκτάσεων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων με άλλες εκτός των Νομών Ξάνθης και Ροδόπης.

Η ανωτέρω ανταλλαγή πλην της αποκατάστασης της νομιμότητας και της ουσιαστικής δικαίωσης της Ιεράς Μονής μετά μάλιστα την από πολλών ετών μεταβίβαση της κυριότητας των μετοχίων Αγίου Μάμαντος και Σοφουλάρ, συνολικής εκτάσεως κατά τους ισχυρισμούς της Μονής 35.200 στρεμμάτων στο Δημόσιο, θα διασφαλίσει κυρίως και το δημόσιο συμφέρον δια της διατήρησης του σημερινού καθεστώτος των παραλιμνίων εκτάσεων δεδομένου ότι η αρμοδιότητα για ανταλλαγή της λίμνης Βιστωνίδας ανήκει στο Υπουργείο Οικονομικών.

Ενόψει των ως άνω αναλυτικώς εκτεθέντων κατά την ομόφωνη γνώμη του Τμήματος ο Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων νομίμως δύναται να αναθέσει στην Κτηματική Εταιρεία Δημοσίου σύμφωνα με τις διατάξεις των περ. β και δ της παρ. 1 του άρθρου 2 του Ν. 173/79 την ανταλλαγή εκείνων εκ των παραλιμνίων εκτάσεων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων με άλλες εκτός των νομών Ξάνθης και Ροδόπης δεδομένης της αρμοδιότητας για ανταλλαγή της λίμνης Βιστωνίδας στο Υπουργείο Οικονομικών.

Αθήνα 14.1.2005

Ο Πρόεδρος

Γρηγόριος Κρόμπας
Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Ο Εισηγητής

Χριστόδουλος Μπότσιος
Νομικός Σύμβουλος

XXIV

Ἀποδεικτικὸ γνησιότητος ἐγγράφων Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου τοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν / Ε.Ι.Ε.

Ἀθήνα 14.5.2004

Ἀρ. πρωτ. 715

Πρὸς τὸν
Πανοσιολογιώτατον Ἀρχιμανδίτην
κ.κ. Ἐφραίμ
Καθηγούμενον τῆς Ἱερᾶς Μεγίστης Μονῆς Βατοπεδίου
Ἁγίου Ὄρους

Πανοσιολογιώτατε ἅγιε καθηγούμενε,

Ἐλάβαμε τὸ ὑπ' ἀρ. πρωτ. 67/128/9.4.1 τῆς 5/18.2.2004 ἱεροσφράγιστο καὶ ἐνυπόγραφο Μοναστηριακὸ Γράμμα τῆς ὑμετέρας πανοσιολογιότητος, μὲ τὸ ὁποῖο ζητεῖτε νὰ πληροφορηθῶμε τὴν Ἱερὰ Μονὴ γιὰ τὴ γνησιότητα εἰκοσιτριῶν ἐγγράφων τοῦ βατοπεδινοῦ ἀρχείου.

Ὡς διευθυντῆς τοῦ Προγράμματος «Ἀρχεῖα τοῦ Ἁγίου Ὄρους» τοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἐρευνῶν ἔχοντας ἐργασθεῖ γιὰ τὴν ταξινομήση, καταλογογράφηση καὶ ἔρευνα τοῦ ἀρχείου τῆς Μονῆς ἀπὸ τὸ 1988 καὶ γνωρίζοντας ἐξ αὐτοψίας τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀρχείου της, σᾶς γνωρίζω τὰ κάτωθι σχετικὰ μὲ τὰ ἀναγραφόμενα στὸ Μοναστηριακὸ Γράμμα σας ἔγγραφα:

1. Χρυσόβουλλο τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτου, ἔτους 1080. Περιέχεται σὲ συλλογικὸ ἀρχαῖο ἀντίγραφο (τέλους 13ου -ἀρχῶν 14ου αἰώνα). Γνήσιο ἔγγραφο. Ἔκδ. *Actes de Vatopédi I*, ed. J. Bompaire, J. Lefort, V. Kravari, c. Giros, Παρίσι 2001, ἔγγρ. ἀρ. 10, σελ. 109-114 (Archives de l' Athos XXI).

2. Χρυσόβουλλο τοῦ Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου, ἔτους 1329. Πρωτότυπο. Γνήσιο ἔγγραφο. Ἔκδ. *Actes de Vatopédi I*, ed. J. Bompaire, J. Lefort, V. Kravari, C. Giros, Παρίσι 2001, ἔγγρ. ἀρ. 68, σελ. 370-376 (Archives de

1' Athos XXI).

3. Χρυσόβουλλο Ἰωάννου Ε΄ Παλαιολόγου, ἔτους 1356 (στὸν χειρόγραφο κατάλογο τῆς μονῆς χρονολογεῖται λανθασμένα στὸ ἔτος 1357). Πρωτότυπο. Γνήσιο ἔγγραφο.

4. Χρυσόβουλλο Ἰωάννου Οὐγκλεση, ἔτους 1369. Πρωτότυπο. Γνήσιο ἔγγραφο. Ἔκδ. Α. Soloviev – V. Mosin, *Diplomata graeca regum et imperatorum Servia*, Βελιγράδι 1936, ἀρ. XXXVII, σελ. 282-283.

5. Χρυσόβουλλο Ἰωάννου Οὐγκλεση, ἔτους 1371. Πρωτότυπο. Γνήσιο ἔγγραφο. Ἔκδ. Α. Soloviev – V. Mosin, *Diplomata graeca regum et imperatorum Serviae*, Βελιγράδι 1936, ἀρ. XXXVIII, σελ. 286-289.

6. Τακρίριο πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου Ζ΄, ἔτους 1791. Ἀντίγραφο σὲ ἐκτενὴ περίληψη μεταφράσεως ἐγγράφου τοῦ ὁποῖου τὸ πρωτότυπο συντάχθηκε καὶ ἀπεστάλη σὲ τουρκικὴ γλώσσα. Γνήσιο ἔγγραφο.

7. Συνοδικὴ ἐπιστολὴ πατριάρχου Γρηγορίου Ε΄ τῆς 16.8.1808 πρὸς τὸν μητροπολίτη Ξάνθης. Ἐπίσημο ἀντίγραφο ἐπικυρωμένο ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὁρους, σύγχρονο μὲ τὸ πρωτότυπο. Γνήσιο ἔγγραφο.

8. Συνοδικὴ ἐπιστολὴ πατριάρχου Γρηγορίου Ε΄ τῆς 17.8.1808 πρὸς τὴ μονὴ Βατοπεδίου. Πρωτότυπο. Γνήσιο ἔγγραφο.

9. Παρεκβολὴ ἀπὸ τὸν Πατριαρχικὸ Κώδικα ΤΑ-II, ἀρ. 345, ἔτους 1919. Ἐπίσημο ἐπικυρωμένο ἀντίγραφο τῆς πατριαρχικῆς γραμματείας, ἐξαχθὲν ἀπὸ ἔγγραφο καταστρωμένο στὸν ἀνωτέρω κώδικα (ΤΑ-II) τοῦ Ἀρχείου τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Γνήσιο ἔγγραφο.

10. Σιγίλλιο πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίου, ἔτους 1835. Ἀντίγραφο, σύγχρονο μὲ τὸ πρωτότυπο. Γνήσιο ἔγγραφο.

11. Σιγίλλιο πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου Στ΄, ἔτους 1839. Πρωτότυπο. Γνήσιο ἔγγραφο.

12. Ἐπιστολὴ ἐργαζομένων στὸ βιβάριο τῆς Μπουροῦς, τῆς 8.4.1838. Πρωτότυπη. Γνήσιο ἔγγραφο.

13. Ἐπιστολὴ ἐκ Κισνόβου τοῦ μητροπολίτου Εἰρηνοπόλεως καὶ Βατοπεδίου Γρηγορίου πρὸς τὴ μονὴ Βατοπεδίου, τῆς 14.10.1838. Πρωτότυπη. Γνήσιο ἔγγραφο.

14. Ἐπιστολὴ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Διονυσίου Βατοπεδινοῦ πρὸς τὴ μονὴ Βατοπεδίου, τῆς 13.7.1837. Πρωτότυπη. Γνήσιο ἔγγραφο.

15. Διαθήκη τοῦ πάπα-Σάββα Βατοπεδινοῦ οἰκονόμου τῆς μονῆς στὴν Μπουροῦ, τῆς 1.4.1831. Πρωτότυπη. Γνήσιο ἔγγραφο.

16. Οἰκονομικὰ κατάστιχα τῆς μονῆς Βατοπεδίου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1806-1836. Τὰ οἰκονομικὰ κατάστιχα, πὺ φέρουν τὴν ὀνομασίαν *κατάστιχα ληφο-*

δοσίας, εἶναι τὰ ἐπίσημα κατάστιχα ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς μονῆς ἀνὰ ἔτος. Εἶναι ὅλα πρωτότυπα καὶ γνήσια.

17. Ἐπιστολὴ τοῦ Διονυσίου ἱερομονάχου τῆς Μπουροῦς πρὸς τὴ μονὴ Βατοπεδίου, τῆς 17.4.1816, ἀναφερόμενη στὴν παραγγελία σκευῶν καὶ εἰκόων γιὰ τὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Πρωτότυπη. Γνήσιο ἔγγραφο.

18. Ἐπιστολὴ τοῦ Κώνστα Δάνου καὶ συντροφίας (ἐκμισθωτῶν τῆς λίμνης) πρὸς τὴ μονὴ Βατοπεδίου, τῆς 23.2.1851. Πρωτότυπη. Γνήσιο ἔγγραφο.

19. Ἐγγραφο τοῦ ἱερομονάχου Γρηγορίου οἰκονόμου τῆς Μπουροῦς, τῆς 11.1.1870. Πρωτότυπο. Γνήσιο ἔγγραφο.

20. Ἐγγραφο τοῦ Βασιλικοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενικοῦ Πρακτορείου πρὸς τὴ μονὴ Βατοπεδίου, τῆς 27.5.1870. Πρωτότυπο. Γνήσιο ἔγγραφο.

21. Διοριστήριο ἔγγραφο τῆς μονῆς Βατοπεδίου, τῆς 25.4.1883. Πρωτότυπο. Γνήσιο ἔγγραφο.

22. Συμβόλαιο τῆς μονῆς Βατοπεδίου μὲ τὸν ἀρχιτέκτονα Ἀ. Χατζόπουλο, τῆς 3.9.1904. Πρωτότυπο. Γνήσιο ἔγγραφο.

23. Συμφωνητικὸ μεταξὺ μονῆς Βατοπεδίου καὶ ἐργολάβου Κουρβαρᾶ, τῆς 9.3.1911. Πρωτότυπο. Γνήσιο ἔγγραφο.

Συμπερασματικῶς ἀναφέρω στὴν ὑμετέρα πανοσιολογιότητα ὅτι ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἔγγραφα ποὺ ἀπόκεινται στὸ Ἄρχεῖο τῆς ὑμετέρας Μονῆς εἶναι γνήσια.

Μετὰ σεβασμοῦ

Κρίτων Χρυσχοῖδης

Διευθυντῆς Ἐρευνῶν

Ἰνστιτοῦτο Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν/ΕΙΕ

Διευθυντῆς τοῦ Προγράμματος «Ἀρχεῖα τοῦ Ἁγίου Ὁρους»

XXV

Γνωμοδότηση Ι. Μ. Κονιδάρη (28.10.2008)

I. ΕΡΩΤΗΜΑ

Τέθηκε υπόψη μου η από 4.9.2008 υπ' αριθ. πρωτ. 3511 παραγγελία του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου προς τον διευθύνοντα την Εισαγγελία Εφετών Αθηνών και ζητήθηκε η γνώμη μου περί των δικαιωμάτων της Ι. Μονής Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους επί της λίμνης Μπουρού (Βιστωνίδα) του Ν. Ξάνθης μετά των παραλιμνίων αυτής εκτάσεων.

II. ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Από τη μελέτη των δικογράφων, λοιπών εγγράφων και στοιχείων του φακέλου της υποδέσεως, που τέθηκαν υπόψη μου, καθώς και των αποδησαυρισμένων στην Ι. Μονή Βατοπαιδίου παλαιγενών εγγράφων, εκδεδομένων και μη, επάγομαι τα ακόλουθα:

Σύμφωνα με το άρθρο 51 του Εισαγωγικού νόμου (ΕισΝ) του Αστικού Κώδικα (ΑΚ), η κτήση κυριότητας ή άλλου εμπράγματος δικαιώματος πριν από την εισαγωγή του κρίνεται κατά το δίκαιο που ίσχυε όταν έλαβαν χώρα τα πραγματικά γεγονότα για την κτήση τους. Τούτο σημαίνει, ότι η προ της εισαγωγής του ΑΚ έννοια (νομικός χαρακτηρισμός του πράγματος ως αντικειμένου αυτής) και όλη η λειτουργία όλων των εμπράγματων δικαιωμάτων κρίνονται, και μετά από την εισαγωγή του ΑΚ, κατά το (παλαιό) δίκαιο (βυζαντινορωμαϊκό, οθωμανική νομοθεσία, νεοελληνική νομοθεσία), το οποίο ίσχυε όταν έλαβαν χώρα τα απαιτούμενα για την κτήση των δικαιωμάτων αυτών πραγματικά γεγονότα. Είναι μάλιστα αδιάφορο ότι ο ΑΚ αγνοεί πλέον ορισμένα κατά το παλαιό δίκαιο εμπράγματα δικαιώματα ή/και δεν επιτρέπει την υπό το κράτος αυτού ίδρυση ή επανίδρυση αυτών (βλ. αντί άλλου Μιχ. Καλλιμοπούλου, *ΕρμΑΚ*, τ.VII: *Εισαγωγικός Νόμος*, Αθήναι 1963, Εισαγ. άρθρ. 49-71 και άρθρ. 51).

Κατά συνέπεια (και) τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα, τα οποία η Ι. Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους Άδω φέρεται ότι έχει επί της λίμνης, η οποία

σήμερα είναι γνωστή με την ονομασία «Λίμνη Βιστωνίδα», θα πρέπει να κριθούν με βάση το δίκαιο που ίσχυε κατά τις εποχές που έλαβαν χώρα τα πραγματικά γεγονότα που οδήγησαν στην κτήση των δικαιωμάτων αυτών.

Είναι, επομένως, απαραίτητο, να απαντηθούν διαδοχικώς δύο θεμελιώδη ερωτήματα:

α) Αρχικώς να ερευνηθεί και στοιχειοθετηθεί η ύπαρξη των πραγματικών εκείνων γεγονότων των απαραίτητων για την κτήση εμπράγματων δικαιωμάτων, και δη της κυριότητας, επί της συγκεκριμένης τοποθεσίας της σημερινής λίμνης Βιστωνίδα και της περί αυτήν περιοχής, κατά ιστορικές περιόδους, από της ιδρύσεως της Ι. Μονής έως τη σύγχρονη εποχή.

β) Ακολουθώς να εξετασθεί, εάν τα γεγονότα αυτά, κατά το δίκαιο που ίσχυε στις αντίστοιχες περιόδους, οδήγησαν στην απόκτηση και διατήρηση εμπράγματων δικαιωμάτων και δη σε κτήση κυριότητας.

Α. Στο πρώτο ερώτημα

Τα πραγματικά γεγονότα που προβάλλει η Μονή προέρχονται από περισσότερες ιστορικές περιόδους, κατ' ακρίβεια από όσες γνώρισε και η περιοχή, όπου κείται η Λίμνη Βιστωνίδα, και γενικότερα η περιοχή της Θράκης.

Συνεπώς, στη συνέχεια, θα ερευνηθεί και θα ελεγχθεί κεχωρισμένως η γένεση και διατήρηση των πραγματικών γεγονότων των απαραίτητων για την κτήση εμπράγματων δικαιωμάτων, κατά σειρά, κατά την περίοδο της βυζαντινής αυτοκρατορίας, κατά την περίοδο της σερβικής κατακτήσεως, κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας, κατά την περίοδο της βουλγαρικής κατοχής και της διασυμμαχικής διοικήσεως και κατά την περίοδο του ελληνικού κράτους.

Ι. Περίοδος της βυζαντινής αυτοκρατορίας

1. Η Ι. Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή του Βατοπαιδίου είναι μία από τις μεγαλύτερες και πλουσιότερες Μονές του Αγιωνύμου Όρους και εκ του λόγου αυτού κατέλαβε πολύ γρήγορα μία από τις πρώτες κατά τάξη θέσεις στην ιεραρχία των είκοσι Ι. Μονών του, η οποία οριστικοποιήθηκε από αιώνων στη δεύτερη θέση, θέση την οποία κατέχει και σήμερα.

Η Ι. Μονή ιδρύθηκε πριν από το 985 από πλούσιους άρχοντες, με καταγωγή από την Ανδριανούπολη, και πολύ σύντομα απαντάται ως μία από τις πολυανθρωπότερες και ισχυρότερες Μονές του Αγίου Όρους, η οποία μάλιστα είχε απευθείας πρόσβαση προς το *ιερόν παλάτιον*, πράγμα που

αποδεικνύεται από το γεγονός ότι ο Ηγούμενός της, προνομιακώς, γινόταν «*προτάξει βασιλική*» (βλ. αντί πολλών Γερασίμου Σμυρνάκη, *Το Άγιον Όρος*, 1903 [ανατ. 1988], σ. 427 επ. και τη διεισδυτική ανάλυση του αείμνηστου καθηγητή Νικολάου Οικονομίδη, «*Βυζαντινό Βατοπαίδι: Μια Μονή της υψηλής αριστοκρατίας*», στον τόμο: *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου*, τ. Α΄, Άγιον Όρος 1996, σ. 44 επ., ιδίως σ. 47).

Απόρροια του πλούτου και της ισχύος της Ι. Μονής Βατοπαιδίου ήταν και η απόκτηση *μετοχίων*, απαραίτητων για την επιβίωση των μονών, δηλ. αγροτικών και λιβαδιαίων συνήθως περιοχών, όχι σπανίως όμως και δασικών, θαλασσιών ή λιμναίων, στην Ελλάδα, Μικρά Ασία, Βουλγαρία, Σερβία, Ρουμανία και Μολδαβία, (βλ. προχείρως Ιωακείμ Αθ. Παπάγγελου, «*Τα Μετόχια στην Ελλάδα, Μικρά Ασία, Βουλγαρία και Σερβία*» και Φλορίν Μαρινέσκου, «*Τα Μετόχια στη Ρουμανία*», στον τόμο: *Ι. Μ. Μονή Βατοπαιδίου*, όπ. π., σ. 82 επ. και 89 επ. αντιστοίχως), αλλά και η ουσιαστική προσφορά της Ι. Μονής στην παιδεία του υπόδουλου τότε Γένους (βλ. Πασχάλη Μ. Κιτρομηλίδη, «*Η Μονή Βατοπαιδίου και η Παιδεία του Γένους. Η συνεισφορά της Αθωνιάδας*», στον τόμο: *Ι. Μ. Μονή Βατοπαιδίου*, όπ. π., σ. 72 επ.).

Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί, ότι συνολικώς το Άγιον Όρος στη μακραιώνη ιστορία του δεν υπήρξε ποτέ τόπος υπανάπτυκτος ή καθυστερημένος. Τα τεράστια οικοδομικά συγκροτήματα των Μονών του, με τον φρουριακό τους χαρακτήρα, οι πολλές εκατοντάδες μοναχοί που εγκαταβιούσαν σε Μονές του, οι στολίσκοι πλοιαρίων για τη διακίνηση των προϊόντων του, ακόμη και η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού χειρογράφων σε σημαντικές βιβλιοθήκες, κτήμα την εποχή εκείνη μόνον επιφανών και πλουσίων, μαρτυρούν όχι μόνο για τη δόξα, αλλά και για τον πλούτο των μοναστικών αυτών καθιδρυμάτων (βλ. διεξοδικώς Ι. Μ. Κονιδάρη, *Εκκλησιαστικά Άτακτα*, εκδ. Α. Ν. Σάκκουλα 2000, σ. 393 επ.).

2. Τα δικαιώματα που προέρχονται από την περίοδο της βυζαντινής αυτοκρατορίας ερείδονται στα ακόλουθα κατά χρονολογική τάξη έγγραφα:

ι. Χρυσόβουλλος λόγος του αυτοκράτορα Νικηφόρου Γ΄ του Βοτανειάτη του έτους 6588 (1080 μ. Χ.) (έκδοση: J. Bompaire - J. Lefort - V. Kravari - C. Giros, *Actes de Vatopedi, I. Des origines à 1329* [= *Archives de l' Athos*, XXI], Paris 2001, αριθ. 10, σ. 109 επ.).

Με τον χρυσόβουλλο αυτό λόγο του ο αυτοκράτωρ παραχωρεί στους μοναχούς «*της κατά το Άγιον Όρος μονής του Βατοπεδίου*» (στίχ. 6) πλήρη φορολογική απαλλαγή (*εξκουσεία*, *excusatio*) για πέντε κτήματα της μονής τους (στίχ. 12), μαζί με το δικαίωμα να εγκαταστήσουν σε αυτά πενήντα

«παροίκους ατελείς», χωρικούς δηλ. απαλλαγμένους από τον φόρο (στίχ. 18 -20, 24-26 ᾽ πρβλ. και Ν. Οικονομίδη, «Βυζαντινό Βατοπαίδι κ.λπ.», όπ. π., σ. 47).

Μεταξύ των κτημάτων που απαλλάσσονται από τη φορολογία καταλέγεται και «το κατά το Περιθεώριον, ό του Σαλαμά καλείται, συν το εντός του αυτού κάστρου μετόχιον αυτής». Όπως είναι φανερό, επειδή τα κτήματα αυτά ανήκουν στη Μονή και ήδη τους παρέχεται φορολογική ατέλεια, δεν είναι αναγκαίος ο λεπτομερής τοπικός προσδιορισμός τους και αρκεί μόνο μία σύντομη περιγραφή. Εν τούτοις, κατά τους εκδότες, επί τη βάση και των λοιπών εγγράφων του αρχείου της Μονής, το Περιθεώριο εντοπίζεται στο βόρειο άκρο της σημερινής λίμνης Βιστωνίδας (βλ. *Actes de Vatopedi*, σ. 24 επ., σ. 38 με χάρτη).

ii. Αφιερωτήριο γράμμα (δωρεά) της Θεοδώρας Κομνηνής της Συναχερήνας του έτους 1305 [μάλλον παρά 1320] μ.Χ. (έκδοση: J. Bompaire - J. Lefort - V. Kravari - C. Giros, *Actes de Vatopedi*, όπ. π., αριθ. 38, σ. 224 επ.).

Με το έγγραφο αυτό η Θεοδώρα Κομνηνή η Συναχερήνα δωρίζει προς του μοναχούς της Ι. Μονής του Βατοπαιδίου «εκουσίως, αδιάστως και αμεταμελήτως» (στίχ. 8-9) από την πατρογονική της περιουσία, «εις μνημόσυνον» για τους γονείς της, το «εις το Καλαμίτζιον ευρισκόμενον μονήδριον το εις το όνομα τιμώμενον του Αγίου και ενδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου μετά πάσις της περιοχής και κατοχής αυτού» (στίχ. 9-10), «ωσαύτος εκδίδομοι και την εκ μακρών των χρόνων υπάρχουσαν εν τω Σελλαρίω γην γονικήν» (στίχ. 11-12) και επίσης «και την ευρισκομένην μοι και αυτήν γονικήν πλανηνήν του Βοός το Πηγάδην την εις τα θουνά της Ξανθείας μεδ' είας έχει προνομής και κατοχής» (στίχ. 14-15).

Ακολουθεί μάλιστα, στις αρχές του 14ου αιώνα, έγγραφο λεπτομερούς οροδεσίας του ακινήτου «του Σελαρίου» (βλ. *Actes de Vatopedi*, όπ. π., αριθ. 39, σ. 228 επ.), στο οποίο η Θεοδώρα Κομνηνή η Συναχερήνα αποκαλείται «η Ακροπολίτισσα» λόγω μεσολαβήσαντος γάμου της με έναν Ακροπολίτη, όπως πιθανολογούν οι εκδότες του εγγράφου (βλ. *Actes de Vatopedi*, όπ. π., σ. 226).

iii. Χρυσόβουλλος λόγος του αυτοκράτορα Ανδρόνικου Γ' του Παλαιολόγου του έτους 6837 (1329 μ. Χ.) (έκδοση: J. Bompaire - J. Lefort - V. Kravari - C. Giros, *Actes de Vatopedi*, όπ. π., αριθ. 68, σ. 370 επ.).

Με τον χρυσόβουλλο αυτό λόγο του ο αυτοκράτωρ επιβεβαιώνει στην Ι. Μονή Βατοπαιδίου τις κτήσεις και τα δικαιώματα επί είκοσι έξι (26) συνο-

λικώς κτημάτων «κατεχομένων παρ' αυτών» και ορίζει όπως «η δηλωθείσα σεβασμία μονή καδέξει και νεμηθήσεται ταύτα εκτός πάσης και παντοίας επηρείας και διενοχλήσεως... εις παντελή ανενοχλησίαν...» (στίχ. 110-112, 117).

Μεταξύ των κτήσεων αυτών της Ι. Μονής Βατοπαιδίου καταλέγεται και το «εις το Περιδεώριον μετόχιον εις όνομα του Αγίου Γεωργίου μετά της νομής και περιοχής αυτού και της περί αυτό γης της επιλεγομένης του Σελαρίου κατέχουσι δε οι αυτοί μοναχοί και πλανηνήν εις τα βουνά της Ξανθείας επιλεγομένην του Βου το Πηγάδιν» (στίχ. 76-79), το οποίο είχαν λάβει οι μοναχοί ως δωρεά από τη Θεοδώρα Κομνηνή Συναχερήνα, «την Ακροπολίτισσα» (βλ. για την ονομασία αμέσως παραπάνω).

Ως προς την τοποθεσία, οι εκδότες πιθανολογούν ότι η περιοχή του Σελαρίου βρισκόταν κοντά στο σημερινό Σέλερο, ενώ η γη του Καλαμιτζίου πιθανολογείται στην περιοχή όπου σήμερα βρίσκονται τα χωριά Σούνιο και Μοναχοί (βλ. *Actes de Vatopedi*, όπ. π., σ. 37).

iv. Χρυσόβουλλος λόγος του αυτοκράτορα Ιωάννη Ε' του Παλαιολόγου του έτους 1356 [και όχι 1357, όπως εσφαλμένα στον κατάλογο της Μονής] (έκδοση σε: *Υπόμνημα, Αγωγή, Αυτοκρατορικά και Πατριαρχικά επίσημα έγγραφα*, Αθήνα: τύποις Ι. Χατζηϊωάννου και Κ. Μπουσμπουρέλη, 1923, σ. 16-17). Το έγγραφο αυτό σώζεται στο πρωτότυπο και είναι γνήσιο (βλ. συναφώς την υπ' αριθ. πρωτ. 715/14.5.2005 σχετική βεβαίωση του Διευθυντή Ερευνών του Ινστιτούτου Βυζαντινών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών Κρ. Χρυσοχοΐδη, η οποία καλύπτει και όλα τα αναφερόμενα στη συνέχεια έγγραφα). Με τον χρυσόβουλλο αυτό λόγο του ο αυτοκράτωρ επιβεβαιώνει, μετά από αίτημα των μοναχών της Ι. Μονής Βατοπαιδίου, τις κτήσεις και τα προνόμιά τους και προστάσσει όπως «μόνιμον και διηνεκή την κατοχήν και κυριότητα κατέχειν και νέμεσθαι τα δηλωθέντα κατά μέρος εν διαφόροις τόποις κτήματα τους διαληφθέντας μοναχούς της σεβασμίας μονής της βασιλείας μου του Βατοπεδίου ανενοχλήτως παντάπασι και αδιασειστως μηδεμίαν παρά μηδενός ευρίσκοντας την οϊανδήτινα επήρειαν ή διενόχλησιν».

Μεταξύ των κτημάτων που απαριθμούνται στο χρυσόβουλλο καταλέγεται και «το εις το Περιδεώριον μετόχιον το εις όνομα τιμώμενον του Αγίου ενδόξου μεγαλομάρτυρος και τροπαιοφόρου Γεωργίου και επικεκλημένον το Καλαμίτζιν μετά των προσόντων αυτού εντός και εκτός του αυτού Κάστρου» (βλ. για την τοπογραφία της περιοχής τις επισημάνσεις των εκδοτών πιο πάνω, υπό i και iii).

II. Περίοδος της σερβικής κατακτήσεως

1. Κατά τη διάρκεια του μεγάλου και καταστρεπτικού για τη βυζαντινή αυτοκρατορία εμφύλιου πολέμου (1341-1347) ολόκληρη η Μακεδονία κατακτήθηκε από τους Σέρβους του Στέφανου Δουσάν (βλ., αντί άλλων, τις συμβολές της Αγγελικής Λαΐου, στην *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Θ' [Εκδοτική Αθηνών, 1980], ιδίως σ. 152 επ., 175 επ.). Τα κανονιστικά μάλιστα χρυσόβουλλα του Δουσάν, γραμμένα στα ελληνικά, που αφορούν στα μοναστήρια του Αγίου Όρους, όχι μόνον επικυρώνουν τα παλαιά προνόμια και τις ιδιοκτησίες τους, αλλά προβαίνουν και σε νέες παραχωρήσεις.

Σημαντικό είναι, όμως, ότι την εποχή αυτή η Μακεδονία και η Θράκη καταστράφηκαν από επιδρομές των Τούρκων που έρχονταν ως σύμμαχοι των εμπολέμων, κυρίως του Ιωάννη Καντακουζηνού, και επιδίδονταν σε λεηλασίες και εξανδραποδισμό των ντόπιων πληθυσμών, προετοιμάζοντας έτσι την οριστική κατάκτηση από τους Οθωμανούς.

Στη δύσκολη αυτή περίοδο ο τότε Ηγούμενος της Ι. Μονής Βατοπαιδίου Γρηγόριος, αναγνωρισμένη πνευματική προσωπικότητα της εποχής του, προσπάθησε να μειώσει τις επιπτώσεις για τη Μονή. Έτσι από τον Ιωάννη ΣΤ' Καντακουζηνό, που τελικώς εξήλθε νικητής του εμφυλίου, πέτυχε την παραχώρηση της Μονής της Ψυχωσόστριας στην Κωνσταντινούπολη για τη διαμονή των Βατοπαιδινών στις επισκέψεις τους στη Βασιλεύουσα, αλλά και από τον Στέφανο Δουσάν πέτυχε την επικύρωση των κτημάτων της Μονής και την προστασία τους από τους ζουπάνους, τους Σέρβους δηλ. διοικητές (βλ. διεξοδικώς Ν. Οικονομίδη, «*Βυζαντινό Βατοπαίδι κ.λπ.*», όπ. π., σ. 49 επ.).

2. Συνεχιστές της πολιτικής του Στέφανου Δουσάν ήταν και οι διάδοχοί του. Μεταξύ αυτών και ο δεσπότης Ιωάννης Ούγκλεσης (Uglaš). Από την εποχή του τελευταίου σώζονται δύο ιδιαιτέρως σημαντικά έγγραφα που αφορούν στην Ι. Μονή Βατοπαιδίου:

i. Ορισμός του Ιωάννη Ούγκλεση (Uglaš) του έτους 1369 μ. Χ. (έκδοση ΑΙ. Soloviev - VI. Mošin, *Diplomata graeca regum et imperatorum Serbiae* [= Fontes Rerum Slavorum Merdionalium, VI.I], Beograd 1936, αριθ. XXXVII: σ. 280 επ., ιδίως 282).

Με τον ορισμό του αυτόν ο δεσπότης Ιωάννης ο Ούγκλεσης, μετά από αίτημα του τότε Ηγουμένου Θεοδοσίου και των μοναχών της Ι. Μονής Βατοπαιδίου, «χαρίζει» ετησίως ποσότητα 120 υπερπύρων «από της λίμνης της Πορούς, ώστε λαμβάνειν αυτήν κατ' έτος από της δηλωθείσης λίμνης,

ψυχικής σωτηρίας ένεκεν» (στίχ. 11-20' για τον λόγο της δωρεάς αυτής βλ. Ιωάννου Μ. Κονιδάρη, «"Μνημόσυνα"-“Ψυχικά” και η Εξάβιβλος του Κ. Αρμενοπούλου», στου ίδιου, *Ζητήματα βυζαντινού και εκκλησιαστικού δικαίου*, τ. ΙΙ, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2008, σ. 381 επ.).

ii. Χρυσόβουλλος λόγος του (σέρβου δεσπότη) Ιωάννη Ούγκλεση (Ugleša) του έτους 6879 (1371 μ. Χ.) (έκδ. ΑΙ. Soloviev - VI. Mošin, *Diplomata graeca regum et imperatorum Serviae*, όπ. π., αριθ. XXXVIII: σ. 284 επ., ιδίως 286-287).

Με τον χρυσόβουλλο αυτό λόγο του ο δεσπότης Ιωάννης ο Ούγκλεσης «ευεργετεί» την «μεγάλην και λαμπράν» Ι. Μονήν Βατοπαιδίου και «προστάσεται και ορίζει, ως αν κατέχωσιν από γε του νυν και εις το εξής το κατά την λίμνην της Πορούς ευρισκόμενον θιβάριον ... τέλειον και ολόκληρον μετά πάσης της αρχαίας αυτού προνομής και περιοχής αυτού και της εκ παντός γένους θαλαττίας αλιείας...» (στίχ. 18-23' πρβλ. Νικολάου Α. Κυνηγοπούλου, *Άγιος Νικόλαος. Το μετόχι της Ι. Μονής Βατοπαιδίου στο Πορτολάγος Ξάνθης*, Διδ. Διατριβή, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 58 επ.).

III. Περίοδος της οθωμανικής κυριαρχίας

1. Μετά από τη μάχη της Μαρίτζας (1371) κατέρρευσε η σερβική εξουσία στη Μακεδονία. Όμως, παρά τις προσπάθειες του Μανουήλ Παλαιολόγου, οι Οθωμανοί κατέλαβαν το 1383 τις Σέρρες και το 1387 τη Θεσσαλονίκη. Το Άγιον Όρος κατόρθωσε παρά ταύτα, πριν ακόμη οι Οθωμανοί φθάσουν στην περιοχή, σε συνεννόηση με τους Σουλτάνους, να διατηρήσει την περυσία του και να περάσει ομαλά κάτω από την οθωμανική κυριαρχία (βλ. ιδίως Ν. Oikonomidès, «*Monastères et moines lors de la conquête ottomane*», *Südost - Forschungen* 35 [1976], σ. 1-10' πρβλ. Peter Schreiner, *Die byzantinischen Kleinchroniken*, τ. Ι, Wien 1975, σ. 473).

Με τον τρόπο αυτό, όταν το 1423/1424 το Άγιον Όρος πέρασε οριστικώς στην οθωμανική αυτοκρατορία, η νέα πολιτική αρχή διατήρησε τόσο το αυτοδιοίκητο των Ι. Μονών όσο και τα κυριαρχικά δικαιώματα και προνόμια στα μετόχια τους (βλ. Κρίτωνος Χρυσοχοΐδη, «*Από την οθωμανική κατάκτηση ως τον 20ο αιώνα*», στον τόμο: *Ι. Μ. Μονή Βατοπαιδίου*, όπ. π., σ. 54 επ.' πρβλ. και Ν. Οικονομίδη, «*Βυζαντινό Βατοπαίδι κ.λπ.*», όπ. π., σ. 52-53).

Παραλλήλως οι μοναχοί του Αγίου Όρους ζήτησαν και πέτυχαν από πολύ ενωρίς την έκδοση επικυρωτικών των δικαιωμάτων και των προνομίων τους «*φιρμανίων*», διαταγών δηλ. που εκδίδονταν στο όνομα του Σουλτάνου

και έφεραν την «τουγρά» (tuğra), το ειδικό σήμα με το όνομά του και το όνομα του πατέρα του (βλ. Βασίλη Δημητριάδη, «Τα τουρκικά έγγραφα του Αγίου Όρους και η σημασία τους», στον τόμο: *Το Άγιον Όρος. Χθές - σήμερα - αύριο* [= Μακεδονική Βιβλιοθήκη, 84], Θεσσαλονίκη 1996, σ. 81 επ., 90 και του ίδιου, «Το τουρκικό αρχείο», στον τόμο: *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου*, τ. Β', Άγιον Όρος 1996, σ. 627 επ., ιδίως σ. 628).

Δεν είναι ασφαλώς καθόλου τυχαίο ότι στο αρχείο της Ι. Μονής Βατοπαιδίου απόκειται *φιρμάνι* του Σουλτάνου Μουράτ Β' (1412-1451), χρονολογημένο στις 9 Απριλίου 1430, λίγες δηλ. μόλις ημέρες μετά από την άλωση της Θεσσαλονίκης από τους Οθωμανούς, με το οποίο ο Σουλτάνος ανανεώνει τα προγενέστερα *φιρμάνια* του πατέρα του Μεχμέτ Α' (1413-1421) και του παππού του Βαγιαζίτ Α' (1389-1402) και αναγνωρίζει τις ιδιοκτησίες και τα μετόχια των Ι. Μονών του Αγίου Όρους, παραχωρεί φορολογικές απαλλαγές και απαγορεύει την καταπίεσή τους από μέρους αξιωματούχων και στρατιωτικών σωμάτων.

2. Μετά από την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως (1453), όπως είναι γνωστό, ο Μωάμεθ Β' ο Πορθητής παραχώρησε στον τότε Πατριάρχη Γεννάδιο Σχολάριο τα λεγόμενα «*προνόμια*» (βλ. αντί πολλών Ν. Π. Ελευθεριάδου, *Ανατολικά Μελέται*, τόμ. Α': *Τα προνόμια του Οικουμενικού Πατριαρχείου*, εν Σμύρνη 1909' Νικ. Ι. Πανταζοπούλου, «*Τινά περί της εννοίας των "προνομίων" επί Τουρκοκρατίας*», Αρχείον Ιδιωτικού Δικαίου 10 (1943) 449 επ.' του ίδιου, «*Τα "προνόμια" ως πολιτιστικός παράγων εις τας σχέσεις Χριστιανών-Μουσουλμάνων*», Επιστημονική Επετηρίς Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τόμ. ΙΘ': Αντιχάρισμα στον Ν. Ι. Πανταζόπουλο, τεύχ. Γ', σ. 23 επ.).

Ο ισλαμικός νόμος αναγνωρίζει στους Χριστιανούς και τους Ιουδαίους (*κιταμπή*, δηλ. βιβλικοί, οπαδοί των Γραφών), μία ιδιαίτερη θέση εντός του μουσουλμανικού κόσμου. Είναι υποτελείς (*ραγιάδες*) και καταβάλουν μεταξύ άλλων τον κεφαλικό φόρο (*τζιζιέ*) και τον έγγειο φόρο (*χαράτζι*), που εμπεριέχουν την έννοια της κυριαρχίας του Ισλάμ επί των «*οπαδών των Γραφών*» και της κατώτερης πολιτικής και κοινωνικής θέσεως που κατέχουν αυτοί σε μία ισλαμική χώρα. Συνεπώς, τα *προνόμια*, τα οποία παραχώρησε ο Πορθητής στο Πατριαρχείο, δεν ήταν απλώς η απόρροια κάποιου πολιτικού σχεδιασμού, αλλά εφαρμογή αυτού καθεαυτού του Ιερού Ισλαμικού Νόμου, όπως είχε άλλωστε ήδη εφαρμοστεί και επί των Χριστιανών των βυζαντινών επαρχιών που είχαν ήδη κατακτηθεί, πριν από την Άλωση της Βασιλεύουσας, από τους Μουσουλμάνους (Αραβες ή Τούρκους), όπως η Ι. Μονή Σινά,

το Πατριαρχείο Ιεροσολύμων και το Άγιον Όρος (πρβλ. Ν. Π. Ελευθεριάδου, *Τα προνόμια κ.λπ.*, όπ. π., σ. 57 επ., 70 επ., 97 επ. και passim).

Στα προνόμια περιλαμβάνονταν τόσο η αναγνώριση και προστασία της εκκλησιαστικής και μοναστηριακής περιουσίας, η οποία ήταν αναπαλλοτρίωτη, όσο και η δικαστική και διαιτητική αρμοδιότητα του Πατριάρχη σε «κρισολογίες», δηλ. διαφορές παντός είδους, ακόμη και εμπράγματος και ποινικού δικαίου (βλ. Ν. Π. Ελευθεριάδου, *Τα προνόμια κ.λπ.*, όπ. π., σ. 195 επ., 213 επ.· Πανταζοπούλου, «*Τινά περί της εννοίας των “προνομίων” κ.λπ.*», όπ. π., σ. 463 επ.· του ίδιου, «*Church and Law in the Balkan Peninsula during the Ottoman Rule*», Επιστημονική Επετηρίς Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τόμ. ΙΘ΄: Αντιχάρισμα στον Ν. Ι. Πανταζόπουλο, τεύχ. Γ΄, σ. 237-348, ιδίως σ. 277 επ.).

Εξάλλου, μετά από την κατάκτηση της Αιγύπτου, Συρίας και Παλαιστίνης το 1517, ο Οικουμενικός Πατριάρχης θεωρήθηκε από την Υψηλή Πύλη millet baschi και των άλλων Πατριαρχείων. Με την ιδιότητα αυτή ο Πατριάρχης συνέχισε την πολιτική παράδοση του Βυζαντίου ούτως, ώστε η Εκκλησία υποκατέστησε για τους υπόδουλους Έλληνες την κρατική εξουσία, ο ίδιος δε ο Πατριάρχης κατέστη φορέας των νομοθετικών και δικαστικών αρμοδιοτήτων του βυζαντινού αυτοκράτορα (πρβλ. Χρυσούλας Καρυκοπούλου, *Το διεθνές καθεστώς του Οικουμενικού Πατριαρχείου*, Αθήνα 1979, σ. 15 επ., 35 επ.).

3. Ενόψει αυτών των δικαιοδοσιών του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, έχει ιδιαίτερη σημασία για το υπό εξέταση ζήτημα σειρά εγγράφων που αποικνται στο αρχείο της Ι. Μονής Βατοπαιδίου:

i. Τακρίριο του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Νεόφυτου Ζ΄ του έτους 1791 (έκδοση σε: *Υπόμνημα, Αγωγή, κ.λπ.*, όπ. π., σ. 19-20 = Κυνηγοπούλου, όπ. π., σ. 236-237). Το έγγραφο αυτό, αντίγραφο μεταφράσεως του πρωτοτύπου, που είχε συνταχθεί στην τουρκική γλώσσα, απευθύνεται προς τον καπουτάν Χουσεΐν πασσά, ο οποίος ζήτησε από το Πατριαρχείο πληροφορίες για το ιδιοκτησιακό καθεστώς της «κατά την Αίνον λίμνης Πορούς λεγομένης».

Ο Πατριάρχης, αφού εξέτασε τους τίτλους ιδιοκτησίας που προσκόμισε η Ι. Μονή Βατοπαιδίου και μάλιστα το χρυσόβουλλο του δεσπότη Ιωάννη του Ούγκλεση του έτους 1371, σε συνοδική διάσκεψη με την περί Αυτόν Ι. Σύνοδο, που απετελείτο από τους Μητροπολίτες Καισαρείας Γρηγόριο, Κυζίκου Αγάπιο, Εφέσου Σαμουήλ, Ηρακλείας Μεθόδιο, Νικομηδείας Γεράσι-

μο, Τυρνόβου Καλλίνικο, Προύσης Άνδιμο, Λαρίσης Μελέτιο και Ξάνδης Ναθαναήλ, αποφαινεται ότι «η ειρηνέμη λίμνη εδόθη και εχαρίσθη τότε ως παντοτινή ιδιοκτησία του μοναστηρίου Βατοπαίδι ... ως κτήμα του αιώνιον...» (πρβλ. Κυνηγοπούλου, όπ. π., σ. 65 επ., 236 επ.).

ii. Συνοδική επιστολή του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριου Ε΄ της 17.8.1808 προς τον τότε Μητροπολίτη Ξάνδης Σεραφείμ (έκδοση σε: *Υπόμνημα, Αγωγή, κ.λπ.*, όπ. π., σ. 20-22 = Κυνηγοπούλου, όπ. π., σ. 238-239). Το έγγραφο αυτό αποτελεί επίσημο αντίγραφο, επικυρωμένο από την Ι. Κοινότητα του Αγίου Όρους, σύγχρονο με το πρωτότυπο.

Ο Πατριάρχης σημειώνει ότι «προ χρόνων αμνημονεύτων εστίν αφιερωμένη η τοποθεσία της λίμνης Πουρού και του Περιδεωρίου εις αυτό το ιερόν του Βατοπαιδίου μοναστήριον...» και προτρέπεται και εντέλλεται τον τότε Μητροπολίτη Ξάνδης και Περιδεωρίου Σεραφείμ να μην παρακωλύει τους Βατοπαιδινούς πατέρες τόσο όταν απέρχονται «εν καιρώ αλίας» όσο και όταν επιτελούν «τα ιερατικά υπουργήματα προς τους εν αυτή τη λίμνη διατρίβοντας χριστιανούς».

iii. Πατριαρχικό και Συνοδικό επικυρωτικό Γράμμα του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριου Ε΄ της 17.8.1808 προς την Ι. Μονή Βατοπαίδιου (ανέκδοτο). Ο Πατριάρχης επικυρώνει τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα της Ι. Μονής επί «του ιερού μονυδρίου του αγίου Γεωργίου μεθ' όλων των κτημάτων αυτού και πραγμάτων και αφιερωμάτων και γαιών, ακινήτων τε και κινητών» και «της λίμνης του Πουρού», η οποία «είναι αφιέρωμα ... μεθ' όλης της περιοχής, ομοίως και την από καλάμων κατασκευασθείσαν εκεί εκκλησίαν του αγίου Νικολάου κτήμα εκπαλαιού και αφιέρωμα προς αυτό το Ιερόν μοναστήριον του Βατοπαιδίου».

iv. Παρεκβολή από τον Πατριαρχικό Κώδικα ΤΑ-11, αρ. 345, από 20.12.1909 (έκδοση σε: *Υπόμνημα, Αγωγή, κ.λπ.*, όπ. π., σ. 22 -23). Επίσημο επικυρωμένο αντίγραφο της πατριαρχικής γραμματείας που εξήχθη από έγγραφο καταστρωμένο στον εν λόγω κώδικα (ΤΑ-11) του Αρχείου του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως που αναφέρει και επαληθεύει τα δύο παραπάνω πατριαρχικά έγγραφα.

Τα έγγραφα αυτά (υπό στοιχεία ii, iii και iv) αναφέρονται και επιλύουν, όπως καθίσταται φανερό, αμφισβήτηση περί του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της Λίμνης Πορούς ή Πουρούς και της περιοχής του Περιδεωρίου, που είχε δημιουργηθεί από την προβολή αξιώσεων από τον τότε Μητροπολίτη Ξάνδης Σεραφείμ, τον επιχώριο δηλ. επίσκοπο της περιοχής (βλ. διεξοδικώς Κυνηγοπούλου, όπ. π., σ. 67 επ.).

Η διένεξη αυτή, παρά την παρέμβαση του Πατριάρχη, δεν φαίνεται να ομαλοποιήθηκε. Αντιθέτως, λόγω και της ρευστής πολιτικής και εκκλησιαστικής καταστάσεως, επακολούθησαν πράξεις (1812) που δικαίωσαν τον Μητροπολίτη Ξάνθης, πράγμα που οδήγησε σε νέα όξυνση των σχέσεων και ανάγκασαν την Ι. Μονή Βατοπαιδίου να επανέλθει και να ζητήσει και πάλι την παρέμβαση του Οικουμενικού Πατριάρχη. Έτσι εκδόθηκαν δύο ακόμη πατριαρχικά έγγραφα:

v. Σιγίλλιο του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Κωνστάντιου του έτους 1835. Πρόκειται για αντίγραφο, «*ίσον απαράλλακτον του πρωτότυπου*», σύγχρονο με το πρωτότυπο (έκδοση σε: Κυνηγοπούλου, όπ. π., σ. 242-243).

Ο Πατριάρχης με την περί Αυτόν Ι. Σύνοδο, στην οποία μετείχαν οι Μητροπολίτες Εφέσου Χρυσανθος, Ηρακλείας Διονύσιος, Νικομηδείας Πανάρετος, Χαλκηδόνος Ιερόθεος, Σόφιας Παΐσιος και Σισανίου Λεόντιος, επαναβεβαιώνουν ότι το «*κατά την επαρχία της Ξάνθης ... βιβάριον της Πουρούς*» από αμνημονεύτων χρόνων ανήκει με βασιλικό χρυσόβουλλο στην Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Μονή Βατοπαιδίου «*ως κτήμα και πράγμα και μετόχιον αυτής*» και απαγορεύουν στον εκάστοτε Μητροπολίτη Ξάνθης να απαιτεί «*εμβατίκιον*» και γενικώς να παρενοχλεί τους βατοπαιδινούς μοναχούς του μετοχίου αυτού.

vi. Σιγίλλιο του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριου ΣΤ΄, του έτους 1839. Πρόκειται για πρωτότυπο και ανέκδοτο «*Πατριαρχικόν και Συνοδικόν Σιγγιλιώδες εν μεμβράναις Γράμμα*», που υπογράφει ο Πατριάρχης και οι συνοδικοί Αρχιερείς και τέμνει οριστικώς τη διαφορά της Ι. Μονής Βατοπαιδίου με τον τότε Μητροπολίτη Ξάνθης Ευγένιο για την λίμνη Πουρούς, το εκεί *βιβάριο* και την εκκλησία του Αγ. Νικολάου υπέρ της πρώτης (πρβλ. Κυνηγοπούλου, όπ. π., σ. 96 επ.,).

Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά την εξέταση της υποθέσεως, η περί τον Οικουμενικό Πατριάρχη Ι. Σύνοδος, αποτελούμενη από τους Μητροπολίτες Εφέσου Άνθιμο, Ηρακλείας Διονύσιο, Νικομηδείας Άνθιμο, Δέρκων Ιερόθεο, Θεσσαλονίκης Μελέτιο, Πελαγονίας Γεράσιμο, Κισσενδηλίου Αστέριο, Λήμνου Ιερώνυμο, Σκοπίων Γαβριήλ και Χαλκηδόνος Ιερόθεο, έλαβε υπόψη, πέραν των προσκομισθέντων και ήδη μνημονευθέντων προηγουμένως εγγράφων, για λόγους προφανείς, μαρτυρίες εργαζομένων «*ων ο μεν προ τεσσαράκοντα, ο δε προ τριάκοντα και άλλος επέκεινα των είκοσι χρόνων διατελούσιν ενδιατρίβοντες εν τω βιβαρίω*», ως επίσης του «*αρχιτέκτονος Γιαννάκη εκ Γκιουμουλτζίνας (= Κομοτηνή)*», ο οποίος εβεβαίωσε ενόρκως ότι την προ εξαετίας ανοικοδόμηση και ανακαίνιση της εκκλησίας του Αγί-

ου Νικολάου επιστάτησε με έξοδα των βατοπαιδινών πατέρων και όχι του Μητροπολίτη Ξάνθης.

Μάλιστα, προκειμένου να διασκεδασθούν οι οικονομικές απαιτήσεις του τότε Μητροπολίτη Ξάνθης και Περιδεωρίου, απαιτούντος «εμβατίκιον», αφενός μεν του δόθηκε η άδεια να τελεί κατ' έτος αρχιερατική λειτουργία και να «εκβάλλει δίσκον εν αυτή επί των φιλοδωρείσθαι παρά των εν τω θιβάρω δουλευόντων χριστιανών», αφετέρου δε η Ι. Μονή Βατοπαιδίου κατέβαλε «παραντίκα ... ποσότητα δύο χιλιάδων και πεντακοσίων γροσίων, δι' ής εξηργυρώθη ισόποσος αυλική ομολογία της Επαρχίας Ξάνθης».

Κατά τα λοιπά, το επισημότατο «Πατριαρχικόν και Συνοδικόν Σιγγιλιώδες εν μεμβράναις Γράμμα» επαναβεβαιού «ότι η λίμνη και το θιβάριον της Πουρούς, ομοίως και η από καλάμων τότε συνισταμένη Εκκλησία, υπάρχουσιν αρχαία αφιερώματα της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου, Χρυσοβούλλοις βασιλικούς ανατεθειμένα και ιεροίς επικυρωμένα θεσπίσμασι... υπό την ολοσχερή εξουσίαν και δεσποτείαν του Ιερού Μοναστηρίου του Βατοπαιδίου, ως ιδιοκτησία αυτού αναφαίρετος...». Ανάλογο Γράμμα απέστειλε ο Πατριάρχης και προς τον τότε Μητροπολίτη Ξάνθης με το οποίο του γνωστοποιούσε τις αποφάσεις αυτές (έκδοση σε: Κυνηγοπούλου, όπ. π., σ. 250 επ.).

IV . Περίοδος της βουλγαρικής κατοχής και της διασυμμαχικής διοικήσεως

1. Η απελευθέρωση των περιοχών της Θράκης από τα νικηφόρα ελληνικά στρατεύματα κατά τους πολέμους 1912/1913 επέτρεψε την επανεγκατάσταση Βατοπαιδινών πατέρων στα ιχθυοτροφεία της λίμνης Μπουρού. Μετά από την υπογραφή όμως της Συνθήκης του Βουκουρεστίου στις 28.7/10.8.1913, με την οποία τερματίσθηκε ο ελληνοβουλγαρικός πόλεμος, η δυτική Θράκη δόθηκε στους Βουλγάρους (βλ. για την περίοδο αυτή τις συμβολές της Κυριακής Μαμώνη, στην *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΕ' [Εκδοτική Αθηνών, 1978], σ. 89 επ., 94 επ.).

Οι Βούλγαροι, στο πλαίσιο της γενικότερης πολιτικής τους την εποχή εκείνη, λεηλάτησαν το μετόχιο της Ι. Μονής Βατοπαιδίου, εξεδίωξαν τους πατέρες και καρπώθηκαν τη λίμνη.

2. Με την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης του Νεϊγύ [Neuilly-sur-Seine] με τη Βουλγαρία στις 14/27.11.1919 οι Βούλγαροι εκδιώχθηκαν από την περιοχή και η διοίκηση της Δυτικής Θράκης δόθηκε στις συμμαχικές δυνάμεις. Η Ι. Μονή Βατοπαιδίου ευθύς αμέσως, με επιστολές της προς τον

Υπουργό Οικονομικών στην Αθήνα (25.10.1919) και προς τον αρχηγό της ελληνικής στρατιάς κατοχής της Δυτικής Θράκης (Νοέμβριος 1919) που υπογράφει ο προηγούμενος της Μονής Αγαθάγγελος, προέβαλε και υποστήριξε τα δικαιώματα της Μονής επί της λίμνης και ζήτησε την αποκατάσταση των δικαιών της (βλ. Κυνηγοπούλου, όπ. π., σ. 115 επ., 185 και 253 επ.).

Παρά ταύτα, η διασυμμαχική διοίκηση αποφάσισε να εκμισθώσει τα ιχθυοτροφεία στο Πόρτο-Λάγος και μάλιστα την 1.3.1920 εξέδωσε διακήρυξη για δύο δημοπρασίες που θα λάμβαναν χώρα στις 25.3.1920 και θα αφορούσαν η μεν πρώτη στην αποκλειστική αλιεία διάρκειας τριών ετών στα νταλιάνια Μπουρού - Καράπτσια - Ταουσαντζίκ, η δε άλλη στο δικαίωμα αλιείας κατά 20% για τρία έτη στη λίμνη Μπουρού Γκιολ και Κιορ Μπουγάς (βλ. διεξοδικώς Κυνηγοπούλου, όπ. π., σ. 118 επ., ιδίως σ. 120 επ.).

Παραστάσεις της Ι. Μονής Βατοπαιδίου προς τον γάλλο στρατηγό Charpy, διοικητή της Δυτικής Θράκης, και η δήλωσή της ότι προσφερόταν να δώσει 5% επί πλέον από τον τελευταίο πλειοδότη της δημοπρασίας, ώστε να μην απωλέσει την εκμετάλλευση των ιχθυοτροφείων, είχαν ως αποτέλεσμα να κατακυρωθεί η δημοπρασία στη Μονή.

Η Ι. Μονή Βατοπαιδίου, εκ παραλλήλου, την ίδια ημέρα (30.3.1920) που έγινε η επίσημη εγκατάσταση δικαστικών αρχών στην Κομοτηνή, ζήτησε δικαστικώς να της αποδοθεί η κατοχή στη λίμνη, η οποία ανήκε σε αυτήν από αιώνες, κατά δε την ημέρα (15.4.1920) της υπογραφής του *cahier des charges* για την εκμίσθωση των ιχθυοτροφείων, με επιστολή της προς τις γαλλικές αρχές της Δυτικής Θράκης (βλ. Κυνηγοπούλου, όπ. π., σ. 119-120) επιφυλάχθηκε για τα ιδιοκτησιακά δικαιώματά της επί της λίμνης. Η πρόοδος όμως της υποδέσεως ενώπιον των δικαστηρίων ανεστάλη από το «ευτυχές γεγονός» του τερματισμού της διασυμμαχικής κατοχής και της αποδόσεως της Δυτικής Θράκης στην Ελλάδα και, συνεπώς, της παραπομπής του ζητήματος στις ελληνικές αρχές.

V. Περίοδος της ελληνικής πολιτείας

1. Τον Μάιο 1920, σύμφωνα με τη Συνθήκη του Σαν Ρέμο, η διασυμμαχική κατοχή τερματίσθηκε και η Δυτική Θράκη αποδόθηκε στην Ελλάδα (βλ. Μαμώνη, όπ. π., σ. 94 επ.). Η απόδοση όμως στην Ελλάδα της Δυτικής Θράκης δεν συνδυάστηκε με την απόδοση και του μετοχίου της Ι. Μονής Βατοπαιδίου σε αυτήν από το Ελληνικό Δημόσιο, το οποίο κατέλαβε τη λίμνη και τα ιχθυοτροφεία και αμφισβήτησε την ιδιοκτησία της Μονής.

Προ αυτής της καταστάσεως η Ι. Μονή Βατοπαιδίου προσέφυγε με την από 1.5.1922 αγωγή της κατά του Ελληνικού Δημοσίου (βλ. το κείμενο της αγωγής σε *Υπόμνημα, Αγωγή, κ.λπ.*, όπ. π., σ. 8-15 = Κυνηγοπούλου, όπ. π., σ. 253-259), με την οποία ζητούσε να αναγνωρισθεί η κυριότητά της επί της λίμνης, του βιβαρίου και του μονυδρίου του Αγ. Νικολάου, να διαταχθεί η αποβολή του Δημοσίου και η επανεγκατάσταση της Μονής.

Προς επίρρωση των απόψεών της, η Ι. Μονή Βατοπαιδίου επικαλέσθηκε και τις σχετικές υπέρ αυτής γνωμοδοτήσεις επιφανών νομομαδών της εποχής εκείνης (βλ. τις γνωμοδοτήσεις από 1.3.1922 των Κ. Πολυγένους - Γ. Στρέϊτ - Κ. Ράλλη - Δ. Παπούλια, Θέμις ΛΓ΄ [1922/23] 158-160 και από 26.1.1923 των Κ. Δ. Ρακτιβάν - Δ. Παπούλια - Δ. Δίγκα - Ν. Ν. Σαριπόλου - Κ. Μ. Ράλλη, Θέμις ΛΕ΄ [1924/25] 332-335, 349-351).

2. Η Ι. Μονή Βατοπαιδίου προέβη πάντως, λίγο μετά από την κατάθεση της αγωγής της, όπως αποδεικνύεται από τα έγγραφα του αρχείου της (βλ. Κυνηγοπούλου, όπ. π., σ. 136 επ.) και σε συμβιβαστική πρόταση (25.5.1922) προσφέροντας στο Ελληνικό Δημόσιο κατά πλήρη κυριότητα δύο σημαντικά μετόχιά της στη Χαλκιδική, το κτήμα Σοφουλάρ, εκτάσεως 18.000 στρεμμάτων, το οποίο μάλιστα είχε αγοραστεί από την Ι. Μονή πριν από το 1908 με υπόδειξη της ελληνικής κυβερνήσεως για εθνικούς λόγους και το κτήμα του Αγίου Μάμαντος εκτάσεως 20.000 στρεμμάτων.

Πριν εκδικασθεί η υπόθεση, την αναγκαία πολιτική λύση έδωσε η κυβέρνηση του Αλ. Παπαναστασίου. Λίγες μόλις ημέρες μετά από τον σχηματισμό της κυβερνήσεως, με το υπ' αριθ. 2672/29.3.1924 εμπιστευτικό έγγραφο «προς τον αντιπρόσωπον του Αγίου Όρους Πανος. κ. Ιγνάτιον Βατοπαιδινόν» του Προέδρου της Κυβερνήσεως Αλ. Παπαναστασίου, προφανώς ως ασκούντος προσωρινώς και τα καθήκοντα του Υπουργού Εξωτερικών (βλ. Γραμματεία Υπουργικού Συμβουλίου, *Οι Ελληνικές Κυβερνήσεις 1909-1996*, Αθήνα 1996, σ. 36' πρβλ. Αθ. Βερέμη στην *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΕ΄ [Εκδοτική Αθηνών, 1978], σ. 280 επ.) και του επί της Γεωργίας Υπουργού Αν. Μπακάλμπαση, ανακοινώνεται, μεταξύ άλλων, η απόφαση «ν' αποδοθή» η λίμνη Μπουρού στο Πορτο-Λάγος στην Ι. Μονή Βατοπαιδίου υπό τον όρο τα μετόχια Σοφουλάρ και Άγιος Μάμας να περιέλθουν στην απόλυτη κυριαρχία του Κράτους και η Μονή να αναλάβει τη συντήρηση της Αθωνιάδος Σχολής.

Τέλος, γνωρίζεται ότι η απόφαση αυτήν είναι «τελειωτική» και παρακαλείται η Μονή να διαβιβάσει το ταχύτερον την κυβερνητική απόφαση στην Ι. Κοινότητα του Αγίου Όρους προκειμένου να υπογραφεί «η καταρτισθη-

σόμενη εν τω μεταξύ» σύμβαση (βλ. το πλήρες κείμενο σε Ι. Γ. Ηλιάκη, *Το ανοσιούργημα*, [Αθήναι 1925], σ. 13 επ.).

Τις προτάσεις της Κυβερνήσεως αποδέχθηκαν η Ι. Μονή Βατοπαιδίου με την από 3.4.1924 και η Ι. Κοινότητα με την από 4.4.1924 αποφάσεις τους και στη συνέχεια, με το υπ' αριθ. 25 από 5.4.1924 τηλεγράφημα προς το αρμόδιο Υπουργείο Εξωτερικών, γνώρισαν την αποδοχή της κυβερνητικής προτάσεως και απέστειλαν πληρεξουσίους για τα περαιτέρω (βλ. Ηλιάκη, όπ. π., σ. 15).

3. Αποτέλεσμα των διεργασιών αυτών υπήρξε στη συνέχεια η έκδοση, με βάση το από 25.3.1924 Ψήφισμα της Δ' εν Αθήναις Συντακτικής Εθνοσυνελεύσεως «περί εκδόσεως Νομοθετικών διαταγμάτων κατά την διακοπή των εργασιών της Εθνοσυνελεύσεως», του από 8.4.1924 Νομοθετικού Διατάγματος «Περί εξουσιοδοτήσεως του Υπουργού της Γεωργίας να υπογράψη δύο συμβάσεις μετά της Ιεράς Κοινότητος Αγίου Όρους και Ιεράς Μονής Βατοπεδίου περί παραχωρήσεως και εκμισθώσεως υπό του Δημοσίου διαφόρων αγροκτημάτων» (Ε.τ.Κ. Α' 82/10.4.1924), το οποίο φέρει τις υπογραφές του Αντιβασιλέα Π. Κουντουριώτη και του Υπουργικού Συμβουλίου υπό τον Αλ. Παπαναστασίου.

Με το άρθρο 1 β' του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος ο Υπουργός Γεωργίας εξουσιοδοτείται να υπογράψει «μετά της εν Αγίω Όρει Ιεράς Μονής του Βατοπεδίου σύμβασιν οριστικής παραχωρήσεως και μεταβιβάσεως εις την κυριότητα του Δημοσίου των εν Χαλκιδική κειμένων δύο αγροκτημάτων (Μετοχιών) αυτής Αγίου Μάμαντος και Σοφουλάρ, επί ανταλλάγματι παραιτήσεως εκ μέρους του Δημοσίου πάσης αξιώσεως επί της εν Πορτολάγω της Ξάνθης λίμνης Μπουρού μετά των ιχθυοτροφείων αυτής παρά την νησίδα και τα στόμια της λίμνης κειμένων (Δαλλιάνι, Καραψέ, Ταουσταντζίκ κ.λ.π.), με τα ανέκαθεν γνωστά τούτων όρια αποδιδομένων τη αποκλειστική κατοχή της ειρημένης Ιεράς Μονής και μεταβιβαζομένων εις αυτήν όλων των υπό του Δημοσίου ασκούμενων δικαιωμάτων, υπό τον πρόσθετον δε όρον, όπως η Μονή αύτη διά της αυτής συμβάσεως αναλάβει την υποχρέωσιν της συντηρήσεως, ιδία δαπάνη, της εν Αγίω Όρει Αθωνιάδος Ιερατικής Σχολής, κατά τα υπό του Υπουργείου των Εκκλησιαστικών κανονισθησόμενα».

Τέλος, ορίζεται ότι τους όρους αμφοτέρων των συμβάσεων «θέλει κανονίσει» ο Υπουργός της Γεωργίας, προφανώς εντός των ορίων της νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως.

4. Παρά τη ρητή νομοθετική πρόβλεψη για την υπογραφή των δύο συμβάσεων κατά τα συμφωνηθέντα, τελικώς υπεγράφη μόνο η πρώτη εξ αυτών,

στην οποία περιλήφθηκε και η παραχώρηση στο Δημόσιο της χρήσεως των κτημάτων του Αγ. Μάμαντα και Σοφουλάρ της Ι. Μονής Βατοπαιδίου.

Για την υπογραφή της δεύτερης συμβάσεως, το Δημόσιο άρχισε να δυστροπεί, να αναβάλλει, να κωλυσιεργεί και τελικώς να μεταφέρει το ζήτημα προς συνεννόηση μεταξύ Υπουργείου Εξωτερικών, Υπουργείου Γεωργίας και της νεοπαγούς τότε Υπηρεσίας Αεροπορικής Άμυνας (βλ. λεπτομέρειες σε Κυνηγοπούλου, όπ. π., σ. 139 επ.). Προκειμένου η Ι. Μονή Βατοπαιδίου να εξέλθει από τη διεκδικητική αυτή, προσέφυγε τελικώς ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας κατά του Υπουργού Γεωργίας προσβάλλουσα την άρνησή του να προβεί σε εκτέλεση οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας.

Το Σ.τ.Ε. με την υπ' αριθ. 41/1929 απόφαση της Ολομελείας του (εισηγητής: Σύμβουλος Ν. Κολυβάς), επισημαίνοντας και ότι αντιτίθεται στην «έννοια της καλής διοικήσεως» το γεγονός, ότι «το Δημόσιον απέκτησε κατ' ουσίαν τα παρά του Αγίου Όρους και της Μονής Βατοπαιδίου υποσχεθέντα ανταλλάγματα, τα οποία δεν προσφέρεται καν να επιστρέψη ή κατ' άλλον τρόπον να διακανονίση», δέχθηκε ομοφώνως την προσφυγή της Ι. Μονής και κάλεσε τον Υπουργό Γεωργίας να προβεί στον καθορισμό των όρων και να υπογράψει τη δεύτερη σύμβαση που προβλέπεται από το Ν.Δ. της 8.4.1924.

Υπό την πίεση της αποφάσεως του Συμβουλίου της Επικρατείας, η κυβέρνηση έστρεψε τελικώς στην υπογραφή της συμβάσεως, αφού, με τις υπ' αριθ. 20364/12.2.1930 και 60950/3.3.1930 αποφάσεις του, ο Υπουργός Γεωργίας καθόρισε τους όρους αυτής, των οποίων το περιεχόμενο ασφαλώς ερμηνεύεται και ελέγχεται στο πλαίσιο της νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως που παρείχε το Ν. Δ. της 8.4.1924.

Έτσι, στις 4.5.1930, ενώπιον του συμβολαιογράφου Αθηνών Δ. Ιατρίδη, υπεγράφη η υπ' αριθ. 2343 Σύμβαση μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου, εκπροσωπούμενου από τον Υπουργό Γεωργίας Κ. Σπυρίδη, και της (ακόμη τότε ιδιορρύθμου) Ι. Μονής Βατοπαιδίου, εκπροσωπούμενης από τον Προϊστάμενό της Γέροντα Ιγνάτιο Λαμπάκη, σε εκτέλεση του Ν.Δ. της 8.4.1924.

Με τη σύμβαση αυτή, η Ι. Μονή Βατοπαιδίου παραχώρησε και μεταβίβασε στο Δημόσιο *κατά πλήρη κυριότητα, νομή και κατοχή* τα δύο ιδιόκτητα αγροκτήματά της στη Χαλκιδική, το Μετόχιο Σοφουλάρ και το Μετόχιο Αγ. Μάμας, παραιτήθηκε κάθε αξιώσεως για αποζημίωση για την κατάληψη των δύο αυτών κτημάτων της από το Δημόσιο, ήδη από του έτους 1924, καθώς και από την αγωγή της, της 1.5.1922, κατά του Δημοσίου. Το Δημόσιο, εξ ετέρου, «εις αντάλλαγμα», «αποδίδει εις την αποκλειστικήν κατοχήν της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου την εν Πορτολάγω Ξάνθης λίμνην Μπουρού μετά των ιχθυοτροφεί-

ων αυτής των παρά την νησίδα και τα στόμια της Λίμνης κειμένων (Δαλλιάνη, Καραφέ, Ταουσαντζίκ κ.λπ.), ... του Δημοσίου διατηρούντος αμείωτα τα δημοσίου δικαίου δίκαια» επ' αυτής.

Συνεπώς, όπως αδιάστως προκύπτει από το ίδιο το κείμενο της κατ' εφαρμογή του Ν.Δ. της 8.4.1924 συμβάσεως, το Δημόσιο παραιτήθηκε από τα δικαιώματα που τυχόν ασκούσε στην επίδικη περιοχή και πάντως όχι από δικαίωμα κυριότητας, το οποίο άλλωστε δεν είχε, έτσι, ώστε η Ι. Μονή Βατοπαιδίου να ασκεί ανενόχλητη και την κατοχή στην περιοχή, της οποίας είχε ήδη την κυριότητα.

5. Τη σύμβαση αυτή κατήργησε η Δικτατορία Κονδύλη, με αναγκαστικό νόμο της 16.11.1935 (Ε.τ.Κ. Α' 568), που υπογράφει ο «Αντιβασιλεύς» Γ. Κονδύλης, με τον οποίο ορίζεται ότι από 1.3.1936 και εφεξής η ιχθυοτροφική εκμετάλλευση της λίμνης Μπουρού θα γίνεται «δι' ενοικιάσεως βάσει πλειοδοτικής δημοπρασίας ενεργουμένης συμφώνως προς τας ισχυούσας εκάστοτε διατάξεις περί ενοικιάσεως λιμνών και ιχθυοτροφείων» (άρθρο 1). Στις 7/16.8.1940 εκδόθηκε και το εκτελεστικό διάταγμα που προβλεπόταν από το άρθρ. 2 του αναγκαστικού αυτού νόμου και αφορούσε τη συντήρηση της Αθωνιάδος Σχολής.

Με το Ν.Δ. 271/1941 «Περί αυθεντικής ερμηνείας του από 8/10 Απριλίου 1924 Ν.Δ. “περί εξουσιοδοτήσεως του Υπουργού της Γεωργίας να υπογράψη δύο συμβάσεις μετά της Ιεράς Κοινότητος Αγίου Όρους και Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου περί παραχωρήσεως κ.λπ.”» [Ε.τ.Κ. Α' 234] ορίσθηκε ότι η αληθής έννοια των διατάξεων αυτού είναι ότι αναγνωρίσθηκαν επί της λίμνης Μπουρού και των ιχθυοτροφείων της τα «υφιστάμενα δυνάμει χρυσοβούλλων απαράγραπτα δικαιώματα κυριότητος και αποκλειστικής εκμεταλλεύσεως της εν Αγίω Όρει Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου, η δε μεταξύ ταύτης και του Δημοσίου εκκρεμής δίκη επί της από 1 Μαΐου 1922 αγωγής της πρώτης κατ' αυτού, κατηγορήθη, του Δημοσίου παραιτηθέντος πάσης αξιώσεως επί της λίμνης και των ιχθυοτροφείων...» (άρθρο 1).

Με το ίδιο νομοθετικό διάταγμα καταργήθηκαν όλες οι διατάξεις της υπ' αριθ. 2343 συμβάσεως του 1930 που θεωρήθηκαν αντίθετες προς το Ν.Δ. της 8.5.1924, καθώς επίσης ο αναγκαστικός νόμος της Δικτατορίας Κονδύλη (άρθρα 2 και 3). Το ερμηνευτικό αυτό Ν.Δ. 271/1941 καταργήθηκε, όμως, με το άρθρο 9 του Α.Ν. 476/1945 «Περί ρυθμίσεως ενοικιάσεων ιχθυοτροφείων» (Ε.τ.Κ. Α' 192).

Επί κυβερνήσεως Σ. Βενιζέλου, με εισήγηση του τότε Υφυπουργού Οικονομικών Κων. Μητσοτάκη, ψηφίσθηκε ο Α.Ν. 1924/1951 «Περί τροποποι-

ήσεως και συμπληρώσεως του από 16/19 Νοεμβρίου 1935 Αναγκ. Νόμου» (Ε.τ.Κ. Α΄ 243). Ο νόμος αυτός που βελτίωνε τη νομοθεσία της δικτατορίας Κονδύλη, απέδιδε στην Ι. Μονή Βατοπαιδίου το 60% των μισθωμάτων της λίμνης.

Για την πληρότητα της αναπτύξεως σημειώνεται, τέλος, ότι στην ίδια φιλοσοφία της καταβολής ποσοστών επί των μισθωμάτων της λίμνης Μπουρού/Βιστωνίδας προς την Ι. Μονή Βατοπαιδίου κινήθηκαν το Ν.Δ. 420/1970 (Ε.τ.Κ. Α΄ 27) και ο Ν. 1740/1987 (Ε.τ.Κ. Α΄ 221) που ακολούθησαν.

Β. Στο δεύτερο ερώτημα

Η απόκτηση περιουσιακών στοιχείων από τις μοναστικές αδελφότητες, ήδη από τους πρώτους αιώνες του μοναχισμού, αποσκοπούσε στην κάλυψη των αναγκών και στην εξυπηρέτηση του προορισμού των μονών.

Κατά κύριο λόγο τα περιουσιακά στοιχεία των μοναστικών καθιδρυμάτων, μετά την κάλυψη των δαπανών για τη συντήρηση των μοναχών, οι οποίοι, ιδίως σε μεγάλα μοναστικά συγκροτήματα, όπως στο Άγιον Όρος, ανέρχονταν σε πολλές εκατοντάδες ανά μονή, των δαπανών για την τέλεση της λατρείας, των δαπανών για τη φιλοξενία και των δαπανών για τη συντήρηση και βελτίωση των κτιριακών εγκαταστάσεων, απέβλεπαν πρωτίστως στην εξυπηρέτηση έργων φιλανθρωπίας και κοινωνικής γενικότερα πρόνοιας (βλ. διεξοδικώς Ιωάννου Μ. Κονιδάρη, *Το δίκαιον της μοναστηριακής περιουσίας από του 9^{ου} μέχρι και του 12^{ου} αιώνας*, Διδ. Διατριβή, Αθήναι: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1979, § 37 επ.: σ. 239 επ.).

Τούτο ίσχυσε και για τις Ι. Μονές του Αγιωνύμου Όρους κατά τους δέκα και πλέον αιώνες της υπάρξεώς του. Και στις περιπτώσεις αυτές, για την απόκτηση περιουσιακών δικαιωμάτων εφαρμόζονταν κατ' αρχήν οι κανονιστικές εκείνες διατάξεις που ίσχυαν για την απόκτηση ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων από εκκλησίες, μονές και ευαγή καταστήματα σε κάθε ιστορική περίοδο.

Ι. Περίοδος του ρωμαϊκού / βυζαντινού δικαίου

1. Βασικό, ίσως τον σημαντικότερο, συντελεστή στη δημιουργία της καθόλου μοναστηριακής περιουσίας, ιδίως της ακίνητης, αποτέλεσαν οι δωρεές, ως παράγωγος τρόπος κτήσεως κυριότητας. Και μάλιστα όχι μόνο με την έννοια της συμβάσεως, που αποσκοπεί στη μεταβίβαση κυριότητας, αλλά γενικότερα με την έννοια κάθε «εξ ελευθεριότητος» παροχής (βλ. αντί άλ-

λου Ι. Μ. Κονιδάρη, *Το δίκαιον της μοναστηριακής περιουσίας κ.λπ.*, όπ. π., § ΙΙ: σ. 54 επ.).

Στις τάξεις των δωρητών προς τις μοναστικές αδελφότητες αντικατοπτριζόταν κυριολεκτικώς ολόκληρη η κοινωνική πυραμίδα, από τον αυτοκράτορα μέχρι τον τελευταίο πολίτη της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Ποικιλία εμφάνιζε και το αντικείμενο των δωρεών. Για την καλύτερη κατανόηση των ζητημάτων θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι την εποχή εκείνη οι εκτάσεις γης που δωρίζονταν στους μοναχούς δεν είχαν, κατά κανόνα, κάποια «εμπορική αξία», με τη σημερινή σημασία του όρου. Αντιθέτως, κατά κανόνα, επρόκειτο για απομακρυσμένους, έρημους και δυσπρόσιτους τόπους, οι οποίοι, και για τον λόγο αυτό, προσφέρονταν προς εγκατάσταση μοναστών.

Προκειμένου για τις αυτοκρατορικές δωρεές, σε πολλές περιπτώσεις επρόκειτο για τεράστιες εκτάσεις γης, σύνολα περιουσιακών στοιχείων, γνωστά με τους τεχνικούς όρους «χωρία» και «προάστεια», ή ακόμη και για νησιά ολόκληρα. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις της τελευταίας κατηγορίας αποτελούν, προχείρως, οι δωρεές της νήσου Νέοι, της νήσου Λέρου, της νήσου Πάτμου, της νησίδος των Λειψών, της νησίδας Φαρμακός, από βυζαντινούς αυτοκράτορες προς διάφορες μονές (βλ. λεπτομέρειες σε Ι. Μ. Κονιδάρη, *Το δίκαιον της μοναστηριακής περιουσίας κ.λπ.*, όπ. π., § ΙΙ: σ. 63 επ., με πλούσιες παραπομπές στις πηγές· πρβλ. προσφάτως και Γ. Σ. Αποστολάκη, *Οι αυτοκρατορικές δωρεές στην Ι. Μονή Πάτμου και η νομική αξία των «χρυσόβουλων λόγων»*, [Κατερίνη 2002], ιδίως σ. 137 επ.).

Τέλος, όσον αφορά τον τύπο των δωρεών, ειδικώς οι αυτοκρατορικές δωρεές προς τις μοναστηριακές αδελφότητες, όπως άλλωστε και οι πάσης φύσεως κρατικές επιχορηγήσεις και προνόμια, περιβάλλονταν κατά κανόνα τον τύπο του χρυσοβούλλου λόγου, ονομασία που έλαβαν τα έγγραφα αυτά ως εκ της εξωτερικής μορφής τους (βλ. αντί άλλων Franz Dölger - Johannes Karayannopoulos, *Byzantinische Urkundenlehre. I. Die Kaiserurkunden* [= Handbuch der Altertumswissenschaft, XII.3.3.1], München 1968, σ. 117 επ., 129 επ.). Το πρωτότυπο των πράξεων αυτών εδίδετο στους δικαιούχους, «εις ασφάλειαν» αυτών, προκειμένου ακριβώς να επιδεικνύεται σε περίπτωση αμφισβήτησεως, ιδίως στους κρατικούς αξιωματούχους και τους εισπράκτορες των φόρων (βλ. Ι. Μ. Κονιδάρη, *Το δίκαιον της μοναστηριακής περιουσίας κ.λπ.*, όπ. π., § ΙΙ: σ. 73 επ. και § 36: σ. 224 επ., με πλούσιες παραπομπές στις πηγές και τη βιβλιογραφία).

Τέλος, ήταν πολύ σύνηθες οι ενδιαφερόμενοι να επιζητούν την ανανέωση των χρυσοβούλλων με σκοπό την επικαιροποίηση και καλύτερη διασφάλιση

των δικαιωμάτων τους, συνήθως όταν στον θρόνο ανερχόταν νέος αυτοκράτορας, συχνά όμως και προκειμένου να συμπεριληφθούν στις νέες πράξεις και άλλες δωρεές, φορολογικά ή άλλα προνόμια.

2. Οι τρεις αυτοκρατορικοί χρυσόβουλλοι λόγοι από τη βυζαντινή περίοδο που κατέχει και επικαλείται η Ι. Μονή Βατοπαιδίου και συγκεκριμένως του Νικηφόρου Γ΄ Βοτανειάτη του έτους 1080, του Ανδρόνικου Γ΄ Παλαιολόγου του έτους 1329 και του Ιωάννη Ε΄ του Παλαιολόγου του έτους 1356, όπως επίσης και η δωρεά της Θεοδώρας Κομνηνής (βλ. πιο πάνω, υπό Α΄ Ι.2.i-iv), οδηγούν αβιάστως στο συμπέρασμα ότι η Ι. Μονή είχε στην κατοχή, νομή και κυριότητά της τις κτήσεις που αναφέρονται σε κάθε ένα από αυτά, πριν από την έκδοση του αντίστοιχου χρυσοβούλλου, στο οποίο για πρώτη φορά μνημονεύονται. Ενόψει της δεδομένης ιδιοκτησίας της Μονής στα «μετόχια» αυτά, η οποία, όπως καταδεικνύεται με τη δωρεά της Θεοδώρας Κομνηνής της Συναχερήνας (Ακροπολίτισσας), μπορεί να προέρχεται από παλαιότερες δωρεές άλλων προσώπων, παραχωρείται πλέον από τον αυτοκράτορα και η πλήρης φορολογική ατέλεια (εξκουσεία).

Είναι, μάλιστα, εξόχως χαρακτηριστική και αποδεικτική η φρασιολογία των αυτοκρατορικών εγγράφων και στις τρεις περιπτώσεις: α) Στο πρώτο χρυσόβουλλο: «*επί τοις προσούσι πέντε κτήμασι τη ειρηνένη κατ' αυτούς μονή*» (στίχ. 13). β) Στο δεύτερο χρυσόβουλλο: «*Η γαρ κατά το Άγιον Όρος διακειμένη σεβασμία μονή της βασιλείας μου.. του Βατοπαιδίου... έσχε μεν καθάπαξ εφ' οις εκτήσατο κτήμασι δικαιώματα...*» (στίχ. 23-30)· «*όθεν και τη ισχύι και δυνάμει του παρόντος χρυσοβούλλου λόγου της βασιλείας μου καθέξει και νεμηθήσεται ταύτα η δηλωθείσα σεβασμία μονή εκτός πάσης και παντοίας επηρείας και διανοχλήσεως*» (στίχ. 110-117). Στο τρίτο χρυσόβουλλο: «*τα της τοιαύτης σεβασμίας μονής εν διαφόροις τόποις διακειμένα κτήματα*», «*τα προσόντα αυτή κτήματα...*», «*εις μόνιμον και διηνεκή την κατοχήν και κυριότητα κατέχειν και νέμεσθαι τα δηλωθέντα κατά μέρος εν διαφόροις τόποις κτήματα τους διαληφθέντας μοναχούς της σεβασμίας μονής της βασιλείας μου του Βατοπαιδίου*».

Συνεπώς, στην περίοδο αυτή διαπιστώνεται ιδιοκτησιακό δικαίωμα της Ι. Μονής Βατοπαιδίου στα κτήματά της που αναφέρονται στα χρυσόβουλλα των βυζαντινών αυτοκρατόρων, ειδικώς δε και στο «μετόχιον εις το Περιθεώριον», το οποίο, όπως ήδη σημειώθηκε, τοποθετείται στο βόρειο μέρος της σημερινής λίμνης Βιστωνίδα, με ό,τι τούτο περιλάμβανε.

3. Το χρυσόβουλλο εξάλλου του Ιωάννη Ούγκλεση (Ugleša) του έτους 1371 συνιστά, χωρίς αμφιβολία, καθαρή δωρεά της λίμνης Πορούς (ή Που-

ρούς ή Μπουρούς σε άλλες περιόδους), η οποία ταυτίζεται με τη σημερινή λίμνη Βιστωνίδα (βλ. πιο πάνω, υπό Α΄ Π.2.i-ii).

Ο σέρβος ηγεμών «ευεργετεί» την Ι. Μονή Βατοπαιδίου και «ορίζει, ως αν κατέχωσιν από γε του νυν και εις το εξής το κατά την λίμνην της Πορούς ευρισκόμενον βιβάριον ... τέλειον και ολόκληρον μετά πάσης της αρχαίας αυτού προνομής και περιοχής αυτού...» (στίχ. 16-22), στην οποία Ι. Μονή μόλις προ διετίας είχε προσφέρει και 120 υπέρπυρα (νομίσματα) από τα εισοδήματα της ίδιας λίμνης.

Συνεπώς, ακόμη και αν ήθελε υποτεθεί ότι το «μετόχιον εις το Περιδεώριον», δεν περιλάμβανε και «την λίμνην της Πορούς», από και με τον χρυσόβουλλο λόγο του Ιωάννη Ούγκλεση (1371) η Ι. Μονή Βατοπαιδίου αποδεικνύει πλήρη και ακώλυτη δεσποτεία επ' αυτής, επί του ιχθυοτροφείου και επί της γύρω από τη λίμνη περιοχής.

II. Περίοδος της οθωμανικής νομοθεσίας

1. Όπως τονίσθηκε κατά την απάντηση του πρώτου ερωτήματος (βλ. πιο πάνω, υπό Α΄ Π.3.1) το Άγιον Όρος είχε έλθει σε συνεννόηση με τους Σουλτάνους και πέρασε ομαλώς υπό την οθωμανική κατοχή. Συνεπώς δεν είναι δυνατόν σοβαρώς να γίνει λόγος, εν προκειμένω, για πολεμική λεία (βλ. αντί άλλων Ν. Π. Ελευθεριάδου, *Ανατολικά Μελέται*, τόμ. Α΄: *Τα προνόμια του Οικουμενικού Πατριαρχείου*, όπ. π., σ. 60-61' πρβλ. Ρακτιβάν - Παπούλια - Δίγκα - Σαριπόλου - Ράλλη, *Γνωμοδότησις*, όπ. π., σ. 333 και Κ. Ραμιώτη, *Η Εκκλησία μέσα στην Ελληνική Πολιτεία*, Αθήνα 1977, σ. 178 επ.).

Σύμφωνα με το ισχύον στην επικράτεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δίκαιο και ειδικότερα σύμφωνα με τις περί βακουφίων διατάξεις του, η Εκκλησία με οποιαδήποτε μορφή καταστήματός της κατατασσόταν στα λεγόμενα ευαγή καθιδρύματα (*μουεσεσάπι χαριγιέ*) και μάλιστα στην πρώτη από τις δύο κατηγορίες ευαγών καθιδρυμάτων, εκείνη των προορισμένων για την παροχή ωφέλειας και σε πλούσιους και σε πτωχούς (βλ. αντί άλλων Ομέρ Χιλμή, *Βακουφικά διατάξεις*, μετάφραση στου Δ. Νικολαΐδου, *Οθωμανικοί Κώδικες, ήτοι συλλογή απάντων των νόμων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας*, τ. Β΄, εν Κωνσταντινουπόλει 1890, σ. 1261 επ., ιδίως ζήτημα 160 σε συνδ. με ζήτημα 179ο: σ. 1264, 1328 αντιστοίχως και Ν. Π. Ελευθεριάδου, *Η ακίνητος ιδιοκτησία εν Τουρκία*, εν Αθήναις 1903, σ. 75 επ.). Η αναγνώριση ικανότητας δικαίου στα ευαγή καθιδρύματα της Εκκλησίας ήταν τελειώς άσχετη και ανεξάρτητη από τα δρησκευτικά πιστεύω των αφιερωτών, την εθνικότητα και

την υπηκοότητά τους όπως επίσης από το είδος της αφιερώσεως (βλ. Ομέρ Χιλμή, *Βακουφικαί διατάξεις*, όπ. π., ζητήματα 56ον, 57ον, 58ον: σ. 1275· πρβλ. Κ. Βαβούσκου, *Γνωμοδότησις*, Αρμενόπουλος 26 [1972] 725 επ.).

Κατά τα ανωτέρω και οι Ι. Μονές που ήταν καθιδρυμένες στην Οθωμανική Επικράτεια λογίζονταν ως ευαγή ιδρύματα, αναγνωρίζονταν από την Οθωμανική εξουσία και το Ιερό Μουσουλμανικό Δίκαιο και εκπροσωπούνταν νομίμως ενώπιον αρχών και δικαστηρίων (βλ. Αρείου Πάγου 78/1902 Τμ. Β΄: Θέμις 13 [1902] 533 επ., ιδίως σ. 534 και Πολ. Πρωτοδικείου Καβάλας 120/1983: Επιδεώρηση Δικαίου του Δημοσίου, 1984, σ. 209 επ., 213 επ.).

Εξ αυτών όλων προκύπτει ότι κατά τις διατάξεις του οθωμανικού βακουφικού δικαίου αναγνωριζόταν γενικώς στα ευαγή καθιδρύματα ικανότητα δικαίου και τούτο παρά το γεγονός ότι το Οθωμανικό Δίκαιο δεν εγνώριζε την έννοια της νομικής προσωπικότητας. Τούτο είχε ως συνέπεια τα τυχόν αφιερούμενα στα καθιδρύματα αυτά ακίνητα περιουσιακά στοιχεία να φέρονται ως ανήκοντα σε φυσικά πρόσωπα, λ.χ. στους μοναχούς της μονής δείνα (βλ. για την εξέλιξη του δεσμού των νομικών ή ηθικών προσώπων κατά το Οθωμανικό Δίκαιο Μ. Καραβοκυρού - Δ. Φυτού, *Οθωμανικός κτηματικός κώδιξ, ήτοι συλλογή των περί ακινήτων νεωτέρων οθωμανικών νόμων μεθ' ιστορικής εξελίξεως και επεξηγηματικών σημειώσεων αυτών*, εν Κωνσταντινουπόλει 1913, σ. 35 επ.). Πάντως η ατέλεια αυτή ιάθηκε και τα ευαγή αυτά ιδρύματα αναγνωρίσθηκαν και τυπικώς ως νομικά πρόσωπα με τον «περί ιδιοκτησίας Νομικών προσώπων επί ακινήτων (Γάιρι Μενκουλέ)» νόμο της 22 Ρεββιούλ εββέλ 1331 / 11 Φεβρουαρίου 1328 (1913) (βλ. ιδίως άρθρ. 4 και 5, κατά μετάφραση των Μ. Καραβοκυρού - Δ. Φυτού, όπ. π., σ. 38 επ., όπου και η εισηγητική έκθεση του νόμου).

2. Εξάλλου τα αυτοκρατορικά χρυσόβουλλα, τα πατριαρχικά σιγίλλια, τα πατριαρχικά και συνοδικά γράμματα σε συνδυασμό με τα προνόμια που παραχωρήθηκαν στις εκκλησίες και τις μονές από τους Οθωμανούς κατακτητές και τα ανανεούμενα βεράτια των Σουλτάνων προς τον εκάστοτε Οικουμενικό Πατριάρχη, συνδυαζόμενα με διακατοχικές πράξεις συνιστούν τίτλους ιδιοκτησίας (πρβλ. Αν. Π. Χριστοφιλοπούλου, *Ελληνικόν εκκλησιαστικόν δίκαιον*, β΄ έκδ., Αθήναι 1965, σ. 62), ακόμη και αν δεν έχουν καταχωρηθεί στα βιβλία του αυτοκρατορικού κτηματολογίου στην Κωνσταντινούπολη, το οποίο άλλωστε εισήχθη το πρώτον επί του Σουλτάνου Σουλεϊμάν (1520-1566).

Η άποψη αυτή έχει γίνει δεκτή από τη νομολογία σε ανύποπτο χρόνο και όχι μεμονωμένως. Ενδεικτικώς:

α. Η Εφετείου Θεσσαλονίκης 155/1934 (Θέμις ΜΕ΄ [1934] 509-510), ανα-

φερόμενη σε ιδιοκτησία Μονής στην περιοχή των *Νέων Χωρών*, απεφάνθη ότι χρυσόβουλλο του βυζαντινού αυτοκράτορα Ανδρόνικου Γ΄ Παλαιολόγου του έτους 1300 και έτερο του σέρβου ηγεμόνα Ούγκλεση του έτους 1345, συνιστούν τίτλους κυριότητας για τη Μονή επί των επίδικων δασών, τα οποία το Δημόσιο βία είχε καταλάβει από του έτους 1924.

β. Η Εφετείου Δωδεκανήσου 22/1955 (σε Αποστολάκη, όπ. π., σ. 203 επ.) εδewρήσε ως νόμιμο τίτλο κυριότητας της Μονής Πάτμου σε ακίνητά της χρυσόβουλλο λόγω του αυτοκράτορα Αλέξιου Κομνηνού σε συνδυασμό με τα *προνόμια*, τα οποία ανανεώνονταν με τα *βεράπια* των Σουλτάνων προς τους εκάστοτε Πατριάρχες.

γ. Η Εφετείου Θεσσαλονίκης 68/1971 (Αρμενόπουλος 25 [1971] 491), έκρινε ότι ανήκει στην κυριότητα της Ι. Μονής Εικοσιφοινίσσης (νομού Σερρών) αγρός, με βάση τα σιγίλλια των Πατριαρχών Συμεών του Τραπεζουντίου και Μαξίμου των ετών 1474 και 1488.

δ) Η Πολυμελούς Πρωτοδικείου Βεροίας 265/1991 (Αρμενόπουλος 48 [1994] 29 επ.) έκρινε ότι ανήκει στην κυριότητα της Μητροπόλεως Βεροίας ακίνητο με βάση φερμάνιο του έτους 1320 (1905), που χαρακτήριζε μάλιστα τον χώρο ως ακίνητο ιδιόκτητο («μούλκι»).

ε) Εμμέσως πλην σαφώς, την ίδια θέση έλαβε και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.) στην απόφαση από 9.12.1994 επί της υποθέσεως *Ιερές Μονές κατά Ελλάδος* (Νομικό Βήμα 44 [1996] 287-305). Με την απόφαση αυτή, η οποία αφορούσε την περιέλευση στο Δημόσιο, με τον Ν. 1700/1987, του μεγαλύτερου μέρους της διαμφισθητούμενης μοναστηριακής περιουσίας, το Ε.Δ.Δ.Α. δέχθηκε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου (δικαίωμα στην ιδιοκτησία), αλλά και του άρθρου 6 § 1 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Πολίτη (Ε.Σ.Δ.Α.), πράγμα που ανάγκασε την ελληνική πολιτεία σε ουσιαστική αναδίπλωση με το άρθρο 55 Ν. 2413/1996 προκειμένου να αποφύγει την καταδίκη της σε υπέρογκη χρηματική αποζημίωση (βλ. προχειρώς Ιωάννου Μ. Κονιδάρη, *Ο νόμος 1 700/1 987 και η πρόσφατη κρίση στις σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας*, Αθήνα: Α. Ν. Σάκκουλας, 1988 [ανατ. 1991], ιδίως σ. 85 επ., 199 επ. του ίδιου, *Εγχειρίδιο εκκλησιαστικού δικαίου*, Αθήνα 2000, σ. 203 επ., ιδίως σ. 207 επ.).

Στην απόφασή του αυτή το Ε.Δ.Δ.Α. επισημαίνει και τονίζει το γεγονός ότι βυζαντινοί ή οθωμανικοί τίτλοι κυριότητας έχουν καταστραφεί, και ως εκ τούτου απαραίτητη καθίσταται η απόδειξη επικουρικός της ιδιοκτησίας των Ι. Μονών με βάση τη χρησικτησία (όπ. π., σ. 287). Χαρακτηριστικώς

μάλιστα τονίζει «ότι οι Ιερές Μονές... έχουν ανά τους αιώνες συσσωρεύσει σημαντική ακίνητη περιουσία. Χωρίς αμφιβολία, έγγραφοι τίτλοι κυριότητας που αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, έχουν χαθεί ή καταστραφεί» (όπ. π., σ. 298' βλ. και Ραμιώτη, όπ. π., σ. 191 επ., 197 επ.).

3. Ενόψει των ανωτέρω, τα πατριαρχικά και συνοδικά έγγραφα (βλ. πιο πάνω, υπό Α' III.3.i-vi) που αφορούν στα δικαιώματα της Ι. Μονής Βατοπαιδίου επί της λίμνης Μπουρού (όπως κατά την Τουρκοκρατία ήταν γνωστή η λίμνη Βιστωνίδα) οδηγούν στο συμπέρασμα ότι και κατά την περίοδο αυτή η Μονή διατηρεί την πλήρη κυριότητα στη λίμνη, τα ιχθυοτροφεία αυτής και την περί αυτήν περιοχή.

Τούτο καταδεικνύεται ήδη στο *τακρίριο*, με το οποίο ο Πατριάρχης Νεόφυτος, το έτος 1791, απαντά σε σχετικό ερώτημα του Χουσεΐν πασσά και αποδέχεται και πιστοποιεί ότι τη λίμνη Πορούς «*Ιωάννης Δεσπότης ο Ούγκλεσης δέδωκεν αυτήν εις το Μοναστήρι του Βατοπαιδίου ως κτήμά του αιώνιον*» (βλ. *Υπόμνημα κ.λπ.*, όπ. π., σ. 20 = Κυνηγοπούλου, όπ. π., σ. 237).

Ιδίως όμως αναδεικνύεται από τα πατριαρχικά και συνοδικά γράμματα που αναφέρονται στη διένεξη μεταξύ της Ι. Μονής και των τότε Μητροπολιτών Ξάνθης και με τα οποία ο Πατριάρχης, βάσει των *προνομίων* του, προβαίνει στην επίλυση της διαφοράς και στην οριστική δικαιοκρισία της. Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση του Πατριάρχη Γρηγορίου ΣΤ' στο «*Πατριαρχικόν και Συνοδικόν Σιγγιλιώδες εν μεμβράναις Γράμμα*» του 1839, με το οποίο οριστικώς καταλύεται η διένεξη, όπου επί λέξει σημειώνεται: «*οριζόμεθα και αποφαινόμεθα ίνα η ρηθείσα κατά το διθάριον της Πουρούς κειμένη ιερά Εκκλησία του Αγίου Νικολάου υπάρχει και λέγεται και παρά πάντων γινώσεται μετά πάντων των κτημάτων και πραγμάτων και αφιερωμάτων αυτής κινήτων τε και ακινήτων... ιδιοκτησία τελεία, αναφαίρετος και αναπόσπαστος και πράγμα ίδιον του κατά το Αγιώνυμον Όρος του Άθωνος Ιερού και Σεβασμίου ημετέρου Πατριαρχικού και Σταυροπηγιακού Μοναστηρίου του Βατοπαιδίου...»*

III. Περίοδος της νεοελληνικής νομοθεσίας

1. Εν πρώτοις, θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι εφόσον, όπως σημειώθηκε ήδη, δεν είναι δυνατόν να γίνει λόγος για πολεμική λεία στην περίπτωση της κατακτήσεως των περιοχών, όπου η λίμνη Βιστωνίδα, από τις δυνάμεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, δεν είναι δυνατόν να γίνει λόγος για πολεμική λεία ούτε προκειμένου για το βουλγαρικό κράτος που διεδέχθη την οθωμανική

αυτοκρατορία ή/και για τη διασυμμαχική διοίκηση που για μικρό χρονικό διάστημα ανέλαβε τη διοίκηση της περιοχής.

Άλλωστε, όπως μαρτυρούν αδιάφευστα γεγονότα, που εκτέθηκαν ήδη πιο πάνω (βλ. υπό Α' IV), στην περίπτωση της βουλγαρικής κατοχής έλαβε χώρα δήωση του μετοχίου από τους βουλγάρους και εκδίωξη των βατοπαιδινών πατέρων διά της βίας των όπλων, στην περίπτωση δε της διασυμμαχικής διοικήσεως έλαβαν χώρα, αφενός επανεγκατάσταση, ευθύς αμέσως, των μοναχών στα ιχθυοτροφεία της λίμνης και αφετέρου γραπτές διαμαρτυρίες και παραστάσεις τόσο προς την κυβέρνηση των Αθηνών όσο και προς τη διασυμμαχική / γαλλική διοίκηση και τα δικαστήρια της Δυτικής Θράκης.

2. Το ελληνικό κράτος, εν τούτοις, ευθύς μετά την εγκατάστασή του στις περιοχές αυτές, δεν δέχθηκε τους παλαιγενείς τίτλους της Ι. Μονής Βατοπαιδίου επί της λίμνης Μπουρού, του *βιβαρίου* και της περί την λίμνη περιοχής. Και τούτο παρά τη διεθνή υποχρέωση της Ελλάδος, με βάση τη Συνθήκη των Αθηνών (14.11.1913), η οποία κυρώθηκε με τον Ν. ΔΣΙΓ' /1913, που ρητώς προέβλεπε (άρθρ. 5 και 6) τον απόλυτο σεβασμό και το απαραβίαστο των μέχρι της καταλήψεως των «Νέων Χωρών» κεκτημένων δικαιωμάτων (βλ. προχέιρως Γ. Π. Νάκου, «*Προϋποθέσεις ισχύος του οθωμανικού γαιοκτητικού καδεστώτος στις Νέες Χώρες μετά το 1912-1913 μέχρι σήμερα*», Ελληνική Δικαιοσύνη 31 [1990] 945 επ.).

Αντιθέτως, υποστήριξε την καινοφανή θεωρία, ότι, λόγω της ολιγόχρονης καταλήψεως της λίμνης από τον Σουλτάνο, εκδικούμενο τη συμμετοχή των Αγιορειτών στην ελληνική εθνεγερσία του 1821, η ακίνητη αυτή κτήση περιήλθε στην κατηγορία των *δημόσιων γαιών* (*arazi-i-emiriye*) και ως εκ τούτου τελικώς στο Ελληνικό Δημόσιο (βλ. ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας αυτής στις γνωμοδοτήσεις από 22.9.1921 του Ν.Σ.Κ. [Γ. Γεωργιάδης] προς το Υπουργείο Εθν. Οικονομίας, Θέμις ΛΕ' [1924/1925] 29-32 και από 27.6.1922 του τότε ειδικού Νομικού Συμβούλου στο Υπουργείο Γεωργίας Ν. Π. Ελευθεριάδη, Θέμις ΛΓ' [1922/1923] 314-320).

Αξίζει να σημειωθεί, προκειμένου να αποτελέσει μέρος της παρούσας γνωμοδοτήσεως, το δηκτικό σχόλιο των εκδοτών του έγκριτου νομικού περιοδικού της εποχής εκείνης, της «Θέμιδος» των Αδελφών Αγγελλοπούλων, οι οποίοι αναφερόμενοι στις γνωμοδοτήσεις αυτές έκαναν λόγο για «*νομικά σαβανοσένδονα*» και σημείωναν ότι το Δημόσιον της Ελλάδος «*φιλεί και τους άρπαγάς του*» και «*κρυπτόμενον υπό την νομιμότητα της τουρκικής κτήσεως, και της διά αυτής εις αυτό, ως διάδοχον, περιελεύσεως, ζητεί να αφαιρέση, απ' αυτών των αγωνισθέντων, τα ένεκεν του απελευθερωτικού αγώνος αφαιρεθέντα απ' αυτών*

υπό του καθ' ου ο αγών δυνάστου», ενώ είναι απολύτως σαφής ο διαχωρισμός μεταξύ της ατομικής περιουσίας του Σουλτάνου προς εκείνην του τουρκικού δημοσίου (Θέμις ΛΕ' [1924/1925] 29-32).

3. Ο κωδικοποιημένος οθωμανικός Νόμος περί Γαιών (Kanunname-i-arazi) της 7ης Ramazan 1274 (1858), που διατηρήθηκε σε ισχύ, με βάση τον Ν. 147/1914 «Περί της εν ταις προσαρτωμέναις χώραις εφαρμοστέας Νομοθεσίας» (Ε.τ.Κ. φ. 25), στις περιοχές των Νέων Χωρών «που διατελούσαν τέως υπό την άμεση κυριαρχία του οθωμανικού κράτους» και προσαρτήθηκαν στην Ελλάδα μετά τους βαλκανικούς πολέμους, ο οποίος στη συνέχεια επεκτάθηκε και στη Θράκη με το Ν.Δ. της 26.10.1923 «περί επεκτάσεως εις Θράκην πάντων ανεξαιρέτως των Ελληνικών αστικών νόμων» (Ε.τ.Κ. φ. 325), προβλέπει στο άρθρο 122 αυτού για τις «έκπαλαι» σε κάποια Μονή προσαρτημένες γαίες (βλ. προσφάτως Εφετείου Θράκης 267/1990: Αρμενόπουλος 46 [1992] 496 επ.).

Σύμφωνα, λοιπόν με το άρθρ. 122 του οθωμανικού περί Γαιών νόμου, οι μοναστηριακές γαίες, ανεξαρτήτως της κατατάξεώς τους από τη θεωρία στις γαίες καθαρής ιδιοκτησίας (mülk, arazi-i-memlûke), στις αφιερωμένες γαίες (arazi-i-menkufe) για θρησκευτικούς ή κοινωφελείς σκοπούς ή στις μοναστηριακές γαίες (βλ. για τις διακρίσεις διεξοδικώς Γεωργίου Π. Νάκου, *Το νομικό καθεστώς των τέως δημόσιων οθωμανικών γαιών. 1821-1912*, Θεσσαλονίκη 1984, ιδίως σ. 74 επ., όπου και πλούσιες παραπομπές στις πηγές και την παλαιότερη βιβλιογραφία) χαρακτηρίζονταν αναπαλλοτρίωτες, υπαγόμενες στην κυριότητα των Ι. Μονών, γαίες, οι οποίες, παρότι δεν εξουσιάζονταν με «ταπίον» (tapu), είχαν ιδιαίτερη προστασία (βλ. Ν. Π. Ελευθεριάδη, *Μοναστηριακαί Γαίαι. Γαίαι και δάση ιερών Μονών Αγίου Όρους*, εν Αθήναις 1939, σ. 120 επ.· Φ. Γ. Φιλιππίδη, «*Το νομικόν καθεστώς των εν Ελλάδι κτημάτων των ιερών Μονών του Αγίου Όρους*», Κληρονομία 12 [1980] 329 επ., ιδίως σ. 339 επ.).

Η ακίνητη, λοιπόν, περιουσία των Ι. Μονών του Αγιωνύμου Όρους, το οποίο πρωτοστάτησε και στον υπέρ της εθνικής ανεξαρτησίας αγώνα, και ειδικώς εκείνη της Ι. Μονής Βατοπαιδίου επί της λίμνης Μπουρού και των παραλίμνιων εκτάσεων αυτής, εξομοιωνόταν, σύμφωνα με όσα πιο πάνω αναπτύχθηκαν, με βάση τις προνομιακές διατάξεις για το αναπαλλοτρίωτο της μοναστηριακής περιουσίας, με γαίες πλήρους κατά το οθωμανικό δίκαιο ιδιοκτησίας (mülk) (πρβλ. συμφώνους Ρακτιβάν - Παπούλια - Δίγκα - Σαριπόλου - Ράλλη, *Γνωμοδότησις*, όπ. π., σ. 334· Ν. Π. Ελευθεριάδη, *Μοναστηριακαί Γαίαι κ.λπ.*, όπ. π., σ. 120-122· Φιλιππίδη, όπ. π., σ. 343· Νάκο, *Το νομικό καθεστώς κ.λπ.*, όπ. π., σ. 78 επ.).

4. Πράγματι, η εκκλησιαστική και ειδικότερα η μοναστηριακή περιουσία

από πολύ ενωρίς έχει κηρυχθεί αναπαλλοτριώτη με διατάξεις τόσο της εκκλησιαστικής (βλ. κυρίως καν. 26 και 33 Καρχηδόνας, 24 Δ΄ Οικουμενικής, 49 Πενδέκτης [της εν Τρούλλω], 12 Ζ΄ Οικουμενικής) όσο και της πολιτειακής νομοθεσίας (βλ. κυρίως Νεαρά 120 Ιουστινιανού [έτ. 544] κεφ. I-II = Βασιλικά 5.2.1-13).

Ακριβέστερο είναι βεβαίως να γίνεται λόγος περί *κατ' αρχήν* ανεκποιήτου της μοναστηριακής περιουσίας, διότι η εκποίηση επιτρέπεται εξαιρετικώς, όταν συντρέχει εύλογη αιτία, άφευκτη ανάγκη ή προφανής ωφέλεια (βλ. από την πλούσια φιλολογία Jos. von Zhishman, *Das Stifterrecht in der morgenländischen Kirche*, Wien 1888 · A. Ferradou, *Des biens des monastères à Byzance*, Bordeaux 1896, ιδίως σ. 199 επ. · Κ. Μ. Ράλλης, *Το αναπαλλοτριώτον της εκκλησιαστικής περιουσίας κατά το δίκαιον της ορθοδόξου ανατολικής εκκλησίας*, 6΄ έκδ., εν Αθήναις 1903 · Γ. Κρόντς, *Η εκκλησιαστική περιουσία κατά τους οκτώ πρώτους αιώνας*, Αθήναι 1935, ιδίως σ. 147 επ. · Ν. Milasch, *Το εκκλησιαστικόν δίκαιον της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας* [μετάφραση Μελετίου Αποστολοπούλου], εν Αθήναις 1906 [ανατ. Αθήναι 1970], σ. 761 επ. · Ι. Μ. Κονιδάρη, *Το δίκαιον της μοναστηριακής περιουσίας κ.λπ.*, όπ. π., σ. 254 επ. · του ίδιου, *Νομική θεώρηση των μοναστηριακών τυπικών*, 6΄ έκδ., Αθήνα: Α. Ν. Σάκκουλας 2003, σ. 215 επ.).

Τούτο βεβαίως δεν σημαίνει απαγόρευση της αναγκαστικής απαλλοτριώσεως από μέρους της Πολιτείας μοναστηριακών και γενικώς εκκλησιαστικών κτημάτων, αλλά αντιθέτως, ήδη από τα νομοθετικά κείμενα της βυζαντινής εποχής, μεταξύ των λόγων που επιτρέπουν την *κατ' εξαίρεση* εκποίηση εκκλησιαστικών ακινήτων καταλέγεται και η ανάγκη ή η ωφέλεια της Πολιτείας (βλ. ήδη Νεαρά 7 Ιουστινιανού, κεφ. 2 § 1 [έτ. 535] · πρβλ. Ρακτιβάν - Παπούλια - Δίγκα - Σαριπόλου - Ράλλη, *Γνωμοδότησεις*, όπ. π., σ. 333).

Το αναπαλλοτριώτο της μοναστηριακής περιουσίας στο νεότερο ελληνικό κράτος γνώρισε και συνταγματική κατοχύρωση, αφού ήδη από τα πρώτα ελληνικά συντάγματα κατοχυρώθηκαν συνταγματικώς οι ιεροί κανόνες. Η παλαιά έρις της θεωρίας και της νομολογίας για την συνταγματική ισχύ όλων των ιερών κανόνων ή μέρους μόνον εξ αυτών (βλ. αντί πολλών Ι. Μ. Κονιδάρη, *Ιεροί Κανόνες και Σύνταγμα*, Ομιλία στον εορτασμό των Δικαστικών και Εισαγγελικών Ενώσεων [3.10.2003] επί τη μνήμη Αγ. Διονυσίου του Αρεοπαγίτου, Αθήνα 2004, σ. 28 επ., με περαιτέρω πλούσιες παραπομπές στη βιβλιογραφία και νομολογία) δεν έχει πλέον πρακτική σημασία.

Σήμερα γίνεται γενικώς δεκτό ότι συνταγματικώς κατοχυρώνονται όλοι οι ιεροί κανόνες με βάση προεχόντως τη διάταξη του άρθρου 13 § 2 Συ-

ντάγματος, διότι στα πλαίσια της δρασκευτικής ελευθερίας προστατεύεται και το εσωτερικό δίκαιο κάθε δρασκευτικής κοινότητας, άρα ασφαλώς και της επικρατούσας. Η δέση αυτή δεν αντιβαίνει, αντιθέτως ενισχύεται από τη στερεότυπη διατύπωση του άρθρου 3 § 1 Συντάγματος, το οποίο δεν κάνει διάκριση μεταξύ δογματικών και διοικητικών κανόνων, αλλά αντιθέτως επιτάσσει την απαρασάλευτη τήρηση γενικώς των ιερών κανόνων (βλ. όλως προσφάτως και την Ολομ. Αρείου Πάγου 17/2008: Νομοκανονικά 2/2008 σ. 172 επ.).

5. Το ελληνικό δημόσιο, το οποίο στην περιοχή της Θράκης εμφανίζεται μετά από το 1920 (βλ. πιο πάνω, υπό Α' V), δεν θα μπορούσε, όμως, ούτε κτήση κυριότητας με χρησικτησία επί των εκτάσεων αυτών να επικαλεσθεί, αφού πάντως δεν θα μπορούσε να έχει συμπληρωθεί ο απαιτούμενος προς τούτο χρόνο νομής.

Ήδη από την Ιουστινιάνεια νομοθεσία καθιερώνεται η προνομιακή μεταχείριση της περιουσίας των εκκλησιών και των μονών με την παραγραφή των δικαιωμάτων τους μετά από παρέλευση χρόνου μεγαλύτερου του συνηθισμένου. Η ρύθμιση αυτή διατρέχει ολόκληρη τη βυζαντινή νομοθεσία (βλ. Ι. Μ. Κονιδάρη, *Το δίκαιον της μοναστηριακής περιουσίας κ.λπ.*, όπ. π., § II: σ. 43 επ. με περαιτέρω παραπομπές στις πηγές και τη βιβλιογραφία) και εξακολουθεί, σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 51 ΕισΝΑΚ, να είναι και σήμερα εφαρμοστέο δίκαιο.

Η νεότερη ελληνική νομοθεσία μάλιστα σε μία προσπάθεια πληρέστερης διασφάλισης της ακίνητης μοναστηριακής περιουσίας καθιέρωσε με το άρθρο 21 του Ν.Δ. της 22.4/16.5.1926 «Περί διοικητικής αποβολής από των κτημάτων της Αεροπορικής Αμύνης, περί απαγορεύσεως λήψεως προσωρινών μέτρων κατά του Δημοσίου και της Αεροπορικής Αμύνης κ.λ.π.» (Ε.τ.Κ. Α' 155), που διατηρήθηκε σε ισχύ και μετά την εισαγωγή του ΑΚ σύμφωνα με το άρθρο 53 ΕισΝΑΚ, το अपαράγραπτο των δικαιωμάτων σε ακίνητα του Δημοσίου, της Αεροπορικής Άμυνας και των Ι. Μονών.

Η διάταξη αυτή, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 1 του Ν. ΓΧΞ' /1910 «περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως των περί αποσβεστικής παραγραφής διατάξεων του ισχύοντος δικαίου» και του Ν. ΔΞΗ' /1912 «περί αναστολής παραγραφών, προθεσμιών και δικαστικών εν γένει πράξεων εν καιρώ επιστρατεύσεως» ανεξαιρέτως και ορθώς ερμηνεύθηκε από τα δικαστήρια της ουσίας και τον Άρειο Πάγο πως σημαίνει, ότι για την κτήση κυριότητας με έκτακτη χρησικτησία σε ακίνητο Ι. Μονής και για την παραγραφή εμπράγματης αξιώσεως της Μονής σε ακίνητό της απαιτείται η συμπλήρωση νομής 40

ετών το αργότερο στις 12.9.1915, νομής η οποία θα πρέπει επομένως να έχει αρχίσει το αργότερο από τις 12.9.1875 (βλ. από τη νομολογία Αρείου Πάγου 1041/1977: Νομικό Βήμα 26 [1978] 925· Πρωτοδικείου Χαλκιδικής 72/1976: Αρμενόπουλος 31 [1977] 343· Ειρηνοδικείου Αθηνών 2105/1978: Νομικό Βήμα 27 [1979] 257· Εφετείου Αθηνών 5510/1982: Ελληνική Δικαιοσύνη 23 [1982] 598 επ. με αναλυτικά σχόλια Ι. Μ. Κονιδάρη· Εφετείου Αθηνών 8899/1992: Νομικό Βήμα 41 [1993] 723 επ.).

6. Τις υποστηριζόμενες στην παρούσα ανάπτυξη απόψεις δεν επηρεάζει, τέλος, ο τυχόν εντοπισμός στην επίδικη περιοχή αρχαιοτήτων. Πράγματι, σύμφωνα με το άρθρ. 73 § 2 Ν. 3028/2002 «για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (Ε.τ.Κ. Α' 153), οι ρυθμίσεις του εν λόγω νόμου δεν θίγουν τις ισχύουσες ειδικές διατάξεις περί του Αγίου Όρους, και ιδίως τις διατάξεις των άρθρων 90, 105, 110, 157 και 171 του Καταστατικού Χάρτη του Αγίου Όρους (βλ. το κείμενο του Κ.Χ.Α.Ο. σε Ιωάννη Μ. Κονιδάρη, *Θεμελιώδεις διατάξεις σχέσεων Κράτους-Εκκλησίας* [= Βιβλιοθήκη Εκκλησιαστικού Δικαίου. Σειρά Α': Πηγές, 1], 6' έκδ., Αθήνα - Κομοτηνή 2006, σ. 369 επ.), οι οποίες εξειδικεύουν το καθεστώς προστασίας των αρχαίων αθωνικών μνημείων.

Ο Κ.Χ.Α.Ο., ο οποίος λόγω του εκ του Συντάγματος (άρθρο 105) ειδικού τρόπου καταρτίσεώς του εμφανίζει επαυξημένη τυπική ισχύ, κατισχύει τόσο της κοινής αρχαιολογικής νομοθεσίας, όσο και της νομοθεσίας περί εκτελέσεως δημοσίων έργων (βλ. Αρ. Ι. Μάνεση - Κ. Δ. Κεραμέως, «*Αγιορειτική Αυτοδιοίκηση και κρατική μέριμνα για τις αρχαιότητες. Γνωμοδότηση*», Νομικό Βήμα 26 [1968] 1020-1022· Ευαγγέλου Φ. Δωρή, *Το δίκαιον του Αγίου Όρους*, τ. Α', Αθήνα - Κομοτηνή 1994, σ. 445 επ.· Χ. Κ. Παπαστάδη, «*Προστασία πολιτιστικών αγαθών και αυτοδιοίκηση Αγίου Όρους*» στον τόμο: *Η πολιτιστική κληρονομιά και το δίκαιο* (επιμ.: Ε. Τροβά), Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2004, σ. 509-517)

Η εφαρμογή του προνομιακού καθεστώτος προστασίας επεκτείνεται μάλιστα και επί των εκτός της αθωνικής χερσονήσου κτήσεων των Ι. Μονών (άρθρο 106 Κ.Χ.Α.Ο.). Συνεπώς, γενικώς τα κτήματα των Ι. Μονών του Αγίου Όρους, άρα για την ταυτότητα του νομικού λόγου και όσα εμφανίζουν αρχαιολογικό ενδιαφέρον, τελούν υπό την αιγίδα της αγιορειτικής αυτοδιοικήσεως και δεν υπόκεινται σε καμία μορφή εξαρτήσεως από οιαδήποτε κρατική υπηρεσία, είναι δε αδιάφορο εάν κείνται εντός ή εκτός της χερσονήσου του Άθω (πρβλ. Παπαστάδη, όπ. π., σ. 511).

Εξάλλου, το άρθρ. 73 § 1 Ν. 3028/2002 διασαφηνίζει ότι τα δικαιώματα

κυριότητας των αγιορειτικών Μονών σε «*αρχαία μνημεία θρησκευτικού χαρακτήρα, ακόμη κι αν χρονολογούνται μέχρι και το 1453, διατηρούνται*». Έτσι, από τον συνδυασμό των άρθρων 106 Κ.Χ.Α.Ο. και 73 §§ 1-2 Ν. 3028/2002 συνάγεται ότι το ειδικό καθεστώς προστασίας των αγιορειτικών αρχαιοτήτων εφαρμόζεται, αδιαφόρως εάν τα κτήματα, όπου εντοπίζονται οι εν λόγω αρχαιότητες, κείνται εντός ή εκτός της χερσονήσου του Άθω. Στην έννοια των κτημάτων (αστικών και αγροτικών), κατ' άρθρ. 106 Κ.Χ.Α.Ο., ανήκουν ασφαλώς και τα μετόχια των Ι. Μονών, όπου υπάρχουν κτιριακές εγκαταστάσεις και ναός με ιδιαίτερη κατά κανόνα πολιτιστική αξία.

Δεδομένης της προνομιακής εφαρμογής, σύμφωνα με το άρθρ. 73 § 2 Ν. 3028/2002 των ειδικών διατάξεων περί Αγίου Όρους, στην έννοια των «*ακινήτων*» του Ν. 1198/1981 «*Περί ρυθμίσεως θεμάτων αναγομένων εις την εκτός του Άθω ακίνητον περιουσίαν των Ι. Μονών του Αγίου Όρους και άλλων τινών διατάξεων*» (βλ. το κείμενο σε Ι. Μ. Κονιδάρη, *Θεμελιώδεις διατάξεις κ.λπ.*, όπ. π., σ. 369 επ.) υπάγονται και τα ακίνητα πολιτιστικά αγαθά. Συνεπώς, στη ρυθμιστική εμβέλεια του Ν. 1198/1981 εμπίπτει και το σύνολο της εκτός του Άθω ακίνητης περιουσίας των Ι. Μονών του Αγίου Όρους που παρουσιάζει αρχαιολογικό ενδιαφέρον και προστατεύεται προνομιακώς, κατά τα ανωτέρω, από τον Κ.Χ.Α.Ο.

Σημειώνεται, τέλος, ότι το άρθρ. 18 § 8 εδ. α' Ν. 3028/2002 προβλέπει ότι, ως προς τα ανά την επικράτεια ακίνητα μνημεία ή ακίνητα εντός των οποίων υπάρχουν μνημεία ή ακίνητα παρακείμενα σε μνημεία, «*εφόσον συναινεί ο ιδιοκτήτης, είναι δυνατή η ανταλλαγή ιδιωτικού ακινήτου με ακίνητο ίσης αξίας του Δημοσίου ή του Ο.Τ.Α. ή η αποζημίωση με άλλο νόμιμο τρόπο*». Εκ του συνδυασμού, λοιπόν, των διατάξεων των άρθρων 18 § 8 εδ. α', 73 §§ 1 και 2 Ν. 3028/2002, 105, 106, 181 Κ.Χ.Α.Ο. και 1 Ν. 1198/1981 η υπό προϋποθέσεις εκποίηση ή ανταλλαγή των εκτός του Άθω ακινήτων που ανήκουν σε Ι. Μονές του Αγίου Όρους και εμφανίζουν αρχαιολογικό ενδιαφέρον είναι απολύτως νόμιμη και σύμφωνη με τις διατάξεις των άρθρ. 18 § 1 και 24 §§1 και 6 του Συντάγματος.

7. Ενόψει αυτών, ο μόνος τρόπος ερμηνείας της Συμβάσεως του 1930 είναι ότι το Ελληνικό Δημόσιο, σε αντάλλαγμα των Μετοχίων Άγ. Μάμας και Σοφουλάρ, τα οποία «*κατά πλήρη κυριότητα, νομή και κατοχή*» έλαβε από την Ι. Μονή Βατοπαιδίου, σεβόμενο τη συμφωνία που περιλήφθηκε στο Ν.Δ. της 8.4.1924, απέδωσε στην Ι. Μονή την αποκλειστική κατοχή της Λίμνης Μπουρού με τα ιχθυοτροφεία της (Δαλλιάνη, Καραψέ, Ταουσταντζίκ κ.λπ.) «*μετά των παραρτημάτων και εγκαταστάσεων αυτών, ως έχουν σήμερα με τα ανέκα-*

δεν γνωστά όρια τούτων, παραιτούμενο πάσης αξιώσεως επί της λίμνης και των ιχθυοτροφείων». Συνεπώς το Δημόσιο αναγνώρισε επί της λίμνης Μπουρού και των ιχθυοτροφείων της, «με τα ανέκαθεν γνωστά όρια τούτων», τα υφιστάμενα απαράγραπτα δικαιώματα κυριότητας και αποκλειστικής εκμεταλλεύσεως της Ι. Μονής Βατοπαιδίου, όπως έκπαλαι υπήρχαν.

Σε αντίθετη περίπτωση, ενόψει όλων όσων ήδη εκτέθηκαν, η μη αναγνώριση εκ μέρους του ελληνικού Δημοσίου της κυριότητας της Ι. Μονής Βατοπαιδίου στη νυν επίδικη έκταση, συνιστά, πέραν όλων των άλλων, προφανώς ακραία αντιφατική συμπεριφορά, η οποία αποδοκιμάζεται στην ελληνική έννομη τάξη τόσο στο ιδιωτικό (αρχή τηρήσεως των επιταγών της καλής πίστεως) όσο και στο δημόσιο δίκαιο (αρχή της χρηστής διοικήσεως).

Διότι, πώς αλλιώς είναι δυνατόν να χαρακτηριστεί η στάση του ελληνικού Δημοσίου, το οποίο, όταν μετά από πιέσεις και δικαστική απόφαση (Σ.τ.Ε. 41/1929) προήλθε, τελικώς, συρόμενο, στην υπογραφή της μετά της Ι. Μονής Βατοπαιδίου συμβάσεως το 1930, σε εκτέλεση του Ν.Δ. της 8.4.1924, δέχθηκε ευχαρίστως να λάβει την πλήρη κυριότητα, νομή και κατοχή επί των «μετοχίων» Αγ. Μάμας και Σοφουλάρ, στηριζόμενο ακριβώς σε τίτλους ιδοκτησίας, τους οποίους το ίδιο στη συνέχεια αρνείται να δεχθεί προκειμένου για το αντάλλαγμα της ίδιας αυτής συμβάσεως, δηλ. προκειμένου για τη λίμνη Βιστωνίδα.

Πράγματι, όπως προκύπτει από την ενώπιον του συμβολαιογράφου Αθηνών Δ. Ιατρίδη υπ' αριθ. 2343/4.5.1930 σύμβαση μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της Ι. Μονής Βατοπαιδίου, η Μονή παραχώρησε και μεταβίβασε στο Δημόσιο κατά πλήρη κυριότητα, νομή και κατοχή τα δύο αγροκτήματά της στη Χαλκιδική, το Μετόχιο Σοφουλάρ και το Μετόχιο Αγ. Μάμας (βλ. πιο πάνω, Α' V.4). Σύμφωνα με το κείμενο της συμβάσεως, το Μετόχιο Άγιος Μάμας «ανήκει και εξουσιάζεται» υπό της Ι. Μονής Βατοπαιδίου δυνάμει χρυσοβούλλου του Αυτοκράτορος Σερβίας και Ρουμανίας Στεφάνου του έτους 1342, δωρητηρίου εγγράφου του Μεγάλου Δομεστικού Αλεξίου Λασκάρεως, σιγιλλίου γράμματος του Μ. Χαρτουλαρίου εκδοθέντων κατά διαταγήν του Αυτοκράτορος Εμμανουήλ (1391-1425) και επτά σουλτανικών φερμανίων, των ετών 1514, 1519, 1521, 1543 και 1567 «αναγνωριστικών της έκπαλαι κυριότητος της Μονής».

Άλλως οδηγείται κανείς να δεχθεί ότι η Ι. Μονή Βατοπαιδίου εξεχώρησε την πλήρη κυριότητα των δύο ιδιόκτητων μετοχίων της στην Χαλκιδική (Αγ. Μάμας και Σοφουλάρ), εκτάσεως συνολικώς περί τα 40.000 στρέμματα και προφανώς μεγάλης αξίας (τότε και σήμερα), με αντάλλαγμα την εκμετάλλευση ιχθυοτροφείων, πράγμα προδήλως παράλογο!

III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1. Η Ι. Μονή Βατοπαιδίου είχε στην ιδιοκτησία της, ήδη από τους βυζαντινούς χρόνους, μεγάλη κτηματική περιουσία στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης Βιστωνίδα που προερχόταν κυρίως από δωρεές, όπως προκύπτει από δωρητήρια έγγραφα, μικρό μόνο μέρος των οποίων έχει προφανώς σωθεί έως τις ημέρες μας. Την περιουσία αυτή μερικώς μόνο γνωρίζουμε από αυτοκρατορικά χρυσόβουλλα της εποχής, τα οποία παρέχουν φορολογική ατέλεια (εξκουσεία) στα κτήματα της Ι. Μονής.

2. Το αργότερο στα μέσα του 14ου αιώνα στην ιδιοκτησία της Ι. Μονής Βατοπαιδίου έχει περιέλθει και η λίμνη Πορού (αργότερα Μπουρού, σήμερα Βιστωνίδα) με την ευρύτερη περιοχή της, όπως μαρτυρεί χρυσόβουλλος λόγος του σέρβου Δεσπότη Ιωάννου Ούγκλεση (Ugleša) του έτους 1371.

3. Η συνεννόηση του Αγίου Όρους με τους Σουλτάνους, ήδη πριν από την κατάληψη της περιοχής από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, επέτρεψε την προστασία των δικαιωμάτων των Ι. Μονών του και τη διασφάλιση της περιουσίας τους, η οποία με τον τρόπο αυτό δεν κατέστη δημόσια, αλλά παρέμεινε καθ' όλη τη διάρκεια των πέντε αιώνων οθωμανικής κυριαρχίας ιδιωτική - μοναστηριακή περιουσία (mülk).

4. Στην περίοδο της βουλγαρικής κατοχής το μετόχιο της Ι. Μονής Βατοπαιδίου στη λίμνη Βιστωνίδα υπέστη δηώσεις, οι βατοπαιδινοί δε πατέρες εκδιώχθηκαν διά της βίας. Επανήλθαν ευδύς μετά από την εγκατάσταση της διασυμμαχικής διοικήσεως στην περιοχή και διεκδίκησαν τόσο με υπομνήματα στην ελληνική κυβέρνηση όσο και με παραστάσεις στη διασυμμαχική διοίκηση τα ιδιοκτησιακά τους δικαιώματα, τα οποία είχαν βαναύσως καταπατηθεί από τους Βουλγάρους.

5. Με πρωτοβουλία της Κυβερνήσεως Αλ. Παπαναστασίου και προσωπικώς του προέδρου της, που ήταν τότε και ο αρμόδιος Υπουργός Εξωτερικών, το Ελληνικό Δημόσιο προήλθε σε συμφωνία με την Ι. Μονή Βατοπαιδίου για την οριστική διευθέτηση του ανοικτού ζητήματος. Η συμφωνία προέβλεπε την ανταλλαγή δύο ιδιόκτητων κτημάτων της Ι. Μονής στη Χαλκιδική, συνολικής εκτάσεως 40.000 περίπου στρεμμάτων, με την παραίτηση του Ελληνικού Δημοσίου από κάθε αξιώσή του επί της λίμνης Μπουρού (Βιστωνίδα). Η συμφωνία περιβλήθηκε τον τύπο νομοθετικού διατάγματος, το οποίο ανέθετε στον Υπουργό Γεωργίας την υλοποίησή της.

6. Το Ελληνικό Δημόσιο, αφού έλαβε αμέσως από την Ι. Μονή τη χρήση των δύο μετοχίων της, στη συνέχεια, κατά παράβαση κάθε έννοιας χρηστής διοικήσεως, κωλυσιέργησε για την υλοποίηση της συμφωνίας και όταν, υπό

την πίεση ευνοϊκής για την Ι. Μονή ομόφωνης αποφάσεως της Ολομέλειας του Συμβουλίου Επικρατείας, κυριολεκτικώς εσύρθη στην υπογραφή της Συμβάσεως, επέβαλε όρους, οι οποίοι μετέβαλαν ουσιαστικώς τη φύση της και μετέτρεψαν το αντάλλαγμα του Δημοσίου, από παραίτηση κάθε αξιώσεώς του και συνεπώς αναγνώριση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της Ι. Μονής Βατοπαιδίου επί της λίμνης, σε παραχώρηση των δικαιωμάτων εκμεταλλεύσεως των ιχθυοτροφείων της λίμνης!

7. Η ιδιοκτησία της Ι. Μονής Βατοπαιδίου, ως περιουσία μοναστηριακή και μάλιστα Ι. Μονής του Αγίου Όρους προστατεύεται συνταγματικώς, το Δημόσιο δεν μπορεί να επικαλεσθεί ούτε χρησικτησία επί των εκτάσεων αυτών, ούτε επηρεάζεται το ιδιοκτησιακό καθεστώς της Ι. Μονής από τυχόν παρουσία αρχαιοτήτων στην επίδικη περιοχή. Τυχόν αναγκαστική απαλλοτρίωση της εκτάσεως για δημόσια ωφέλεια προϋποθέτει την πλήρη αποζημίωση της ιδιοκτήτριας Ι. Μονής, σύμφωνα με το άρθρο 17 του Συντάγματος.

8. Η Ι. Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους έχει ιδιοκτησιακά δικαιώματα επί της περιοχής της λίμνης Βιστωνίδας και των παραλίμνιων εκτάσεών της, που ερείδονται τελικώς σε νόμο της Ελληνικής Πολιτείας από το έτος 1924, ο οποίος δεσπίζει παραίτηση του Δημοσίου από κάθε αξίωσή του επί της εν λόγω λίμνης, ως αντάλλαγμα για την παραχώρηση της κυριότητας δύο αγροκτημάτων ιδιοκτησίας της Ι. Μονής στη Χαλκιδική.

XXVI
Γνωμοδότηση Ι. Σ. Σπυριδάκη
(18.9.2009)

ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Τέθηκαν υπόψη μου:

1. Η απόφαση 87/2008 του Πρωτοδικείου Ροδόπης.
2. Η από 5 Ιανουαρίου 2009 έφεση κατ' αυτής.
3. Διάφορα διαδικαστικά έγγραφα και γνωμοδοτήσεις.

Και ερωτήθηκα: 1) Ποιος έχει την κυριότητα του επιδίκου;

2) Έχει και σε ποια έκταση το επίδικο την ιδιότητα του κοινοχρήστου;

3) Αν έχει την ιδιότητα αυτή, μπορεί να δημιουργηθεί ζήτημα ως προς το δικαίωμα της κυριότητας και το μεταβιβάστο του επιδίκου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

1.Γενικά

1.1. Πρόκειται για την υπόθεση της λίμνης Βιστωνίδας (στα επόμενα «λίμνη» ή «Βιστωνίδα») και των παραλίμνιων εκτάσεων και την αντιδικία μεταξύ Ελληνικού Δημοσίου και της Ιεράς Μονής Βατοπεδίου του Αγίου Όρους (στα επόμενα «Μονή»).

1.2. Για την απάντηση στα ερωτήματα που μου τέθηκαν πρέπει να ερευνηθεί, αν οι έγγραφοι τίτλοι που επικαλείται η Μονή θεμελιώνουν την κυριότητά της (παράγωγη κτήση) ή απαιτείται χρησικτησία (πρωτότυπη κτήση).

Περαιτέρω πρέπει να ερευνηθεί, αν η κατάκτηση της περιοχής από τους Τούρκους επηρέασε το ιδιοκτησιακό καθεστώς, καθώς και η από το έτος 1924 και έπειτα δημιουργηθείσα κατάσταση στις σχέσεις Δημοσίου και Μονής.

1.3. Περιττό να σημειωθεί, ότι η έρευνα γίνεται με βάση τους κανόνες δικαίου και δεν συνδέεται ούτε με το γενικότερο κοινωνικο-πολιτικό ζήτημα της Εκκλησιαστικής περιουσίας ούτε με την πολιτική διαμάχη ως προς τον

χειρισμό του προβλήματος από τα κρατικά (διοικητικά) όργανα.

1.4. Όπως σε κάθε γνωμοδότηση, έτσι και στην παρούσα η γνώμη μου αναφέρεται σε καθαρά νομικά ζητήματα. Ενώ τα πραγματικά περιστατικά, που έχουν τεθεί υπόψη μου, θεωρούνται αληθή και αποδεικνυόμενα.

2 . Σύντομη επισκόπηση των πραγματικών περιστατικών

2.1. Η Μονή, επικαλούμενη τίτλους από την εποχή του Βυζαντίου («χρυσόβουλλους λόγους», «χρυσόβουλλα» αυτοκρατόρων) και σειρά διακατοχικών πράξεων στα επίδικα, άσκησε κατά του Δημοσίου αγωγή ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Ροδόπης (Ιανουάριος 2003), με την οποία ζητούσε να αναγνωρισθεί κυρία των επιδίκων.

Η ίδια Μονή είχε ασκήσει αγωγή κατά του Δημοσίου το έτος 1922, με την οποία ζητούσε την αναγνώριση της κυριότητας σε ορισμένα από τα επίδικα.

Είναι πρόδηλο, ότι αντικείμενο της δίκης είναι τα αναφερόμενα στην αγωγή του έτους 2003 ακίνητα και τα δικαιώματα της Μονής σ' αυτά, όχι δε τα αναφερόμενα στην αγωγή του έτους 1922 ακίνητα. Εξίσου πρόδηλο είναι, ότι δεν είναι δυνατό να αντληθεί επιχείρημα από το περιεχόμενο της αγωγής του έτους 1922, ότι δήθεν η Μονή δεν έχει δικαίωμα σε ακίνητα αναφερόμενα στην αγωγή του έτους 2003, εφόσον δεν αναφέρεται σ' αυτά και στην αγωγή του έτους 1922. Πρόκειται για δύο διαφορετικές αγωγές, με διαφορετική εν μέρει ιστορική βάση και διαφορετικό αίτημα (βλ. όμως αντίθετα Σταθόπουλο ΝοΒ 57.33/4).

2.2. Με την απόφαση 87/2008 του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Ροδόπης έγινε δεκτή η αγωγή της Μονής εν μέρει – και μάλιστα για τμήμα της νησίδας Αντά Μπουρού, για τη νησίδα Αγίου Νικολάου και για τη νησίδα Παναγίας Παντάνασσας, ενώ απορρίφθηκε για τις παραλίμνιες εκτάσεις.

Αντίθετα το μειοψηφήσαν μέλος του δικαστηρίου έκρινε, ότι η αγωγή έπρεπε να γίνει εν όλω δεκτή.

2.3. Τα επιχειρήματα της πλειοψηφήσασας γνώμης μπορεί να συνοψισθούν ως εξής:

(α) Τα χρυσόβουλλα δεν μεταβιβάζουν κυριότητα. Η κυριότητα μπορεί μόνο με χρησικτησία να αποκτηθεί.

(β) Οι παραλίμνιες εκτάσεις (τμήμα Α του τοπογραφικού) παραχωρήθηκαν με το χρυσόβουλλο του έτους 1371 ή του έτους 1357. Η Θράκη καταλήφθηκε (κατακτήθηκε) από τους Οθωμανούς το έτος 1375 και έκτοτε έως

την απελευθέρωσή της δεν υπήρχε δυνατότητα χρησικτησίας «δεδομένου ότι στο Οθωμανικό Δίκαιο ήταν άγνωστος ο θεσμός της κτητικής παραγραφής». Το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την απελευθέρωση της Θράκης έως την έναρξη ισχύος του Ελληνικού Δικαίου σ' αυτήν (1920) δεν λαμβάνεται υπόψη για χρησικτησία. Αφού στην Ελληνική Επικράτεια είχε νομοθετικά αποκλεισθεί, με αλληπάλληλα νομοθετήματα (που εκδόθηκαν σε εκτέλεση του ν. ΔΞΗ/1912) η απόκτηση κυριότητας σε δημόσια κτήματα με χρησικτησία.

Εξάλλου, μεγάλο μέρος των εκτάσεων αυτών ανήκαν στο Δημόσιο και κατά το νόμο 550/1915 και το ν. 116/1975.

(γ) Οι εκτάσεις του τμήματος Β, Γ, Ο και Ε του τοπογραφικού έχουν αποκτηθεί με χρησικτησία από τη Μονή.

2.4. Τα επιχειρήματα του μειοψηφήσαντος μέλους έχουν συνοπτικά ως εξής:

(α) Τα χρυσόβουλλα αποτελούν τίτλους μεταβιβαστικούς κυριότητας (παράγωγη κτήση).

(β) Το Οθωμανικό κράτος σεβάστηκε τα δικαιώματα της Μονής, που αποκτήθηκαν με βάση τα χρυσόβουλλα.

(γ) Τα δικαιώματα της Μονής επί των παραλίμνιων εκτάσεων συνεχονται με τα δικαιώματά της στη λίμνη.

(δ) Στο ν.δ. 8/10.4.1924 αναγνωρίζεται από το Δημόσιο η ιδιοκτησία της Μονής στη λίμνη με τα «ανέκαθεν γνωστά όριά» της (που περιλαμβάνει και τις παραλίμνιες εκτάσεις).

3. Η αγωγή του έτους 1922 και τα μετ' αυτήν

3.1. Η Μονή άσκησε την 1.5.1922 αγωγή κατά του Ελληνικού Δημοσίου, με την οποία ζητούσε την αναγνώριση της κυριότητάς της στη λίμνη και σε άλλες παρακείμενες εκτάσεις και την απόδοσή τους σ' αυτήν.

3.2. Σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς στα επίδικα δημοσιεύθηκαν, κατά τα έτη 1922-1924, δύο γνωμοδοτήσεις Καθηγητών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και άλλων νομομαθών (Θέμις ΛΓ' 158-160 και ΛΕ' 332-335, 349-351), καθώς και γνωμοδότηση του ειδικού Νομικού Συμβούλου του Υπουργείου Γεωργίας (Θέμις ΛΓ' 314-320) και του Νομικού Συμβούλου του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας (Θέμις ΛΕ' 29-32).

Οι γνωμοδοτήσεις των Καθηγητών και λοιπών νομομαθών καταλήγουν στο συμπέρασμα, ότι η Μονή έχει την κυριότητα των επιδίκων.

Αντίθετα, με τις γνωμοδοτήσεις των συμβούλων του Δημοσίου επιχειρείται αντίκρουση των υπέρ της Μονής γνωμοδοτήσεων και διατυπώνεται η άποψη ότι κυριότητα στην επίδικη έκταση έχει το Δημόσιο, ως διάδοχος του Οθωμανικού Κράτους – κατακτητή.

3.3. Είναι χαρακτηριστικό το σχόλιο της Συντάξεως της Θέμιδος κατά της συμπεριφοράς του Δημοσίου (Θέμις ΛΕ' 29επ.): «... μανθάνομεν ότι την λίμνην ταύτην κατέλαβεν ο Σουλτάνος τω 1821 εκδικούμενος την ην τότε οι καλόγηροι της Μονής Βατοπεδίου επεδείξαντο εύνοϊαν προς την ελληνικήν Επανάστασιν του 1821... και κατέστησεν αυτήν κτήμα της ιδιαιτέρας αυτού περιουσίας, μεθ' ο αυτή κατεστάλαξεν εις το Ελληνικόν Δημόσιον. Εις αυτά τα ολίγα λόγια γιγαντούται, διά τους έχοντας απλούστατον έμφυτον αίσθημα δικαίου, το οποίον είναι πάντοτε εντονώτερον και επιβλητικώτερον πολλαπλής σοφίας, μία σκληρά αλήθεια συντελεσθείσης αρπαγής υπό την οποίαν το διά των πανελληνίων αγώνων αναγεννηθέν και υπάρχον Δημόσιον της Ελλάδος, κρυπτόμενον υπό την νομιμότητα της τουρκικής κτήσεως, και της δι' αυτής εις αυτό, ως διάδοχον, περιελεύσεως, ζητεί ν' αφαιρέση, απ' αυτών των αγωνισθέντων, τα ένεκεν του απελευθερωτικού αγώνος αφαιρεθέντα απ' αυτών υπό του καθ' ου ο αγών δυνάστου, και εν τη συνεχεία αυτού είτα ανακτηθέντα. Ήγουν το ελληνικόν Δημόσιον εξηγέρθη κατά του δυνάστου και εκάλεσεν κατ' αυτού εις συναγερμόν τα παντοιοτρόπως κακοποιηθέντα και ληστευθέντα τέκνα του, αλλά ουχ ήττον φιλεί και τους άρπαγάς του και επιφυλάσσει υπέρ εαυτού τα προϊόντα των. Ίδε η ωμώς κατεσκληκυία αντίληψις του αισθήματος του δικαίου».

3.4. Με το ν.δ. της 8.4.1924 εξουσιοδοτήθηκε ο Υπουργός Γεωργίας να συνάψει «μετά της εν Αγίω Όρει Ιεράς Μονής του Βατοπεδίου σύμβασιν οριστικής παραχωρήσεως και μεταβιβάσεως εις την κυριότητα του Δημοσίου των εν Χαλκιδική κειμένων δύο αγροκτημάτων (Μετοχίων) αυτής Αγίου Μάμαντος και Σοφουλάρ, επί ανταλλάγματι παραίτησεως εκ μέρους του Δημοσίου πάσης αξιώσεως επί της εν Πορτολάγω της Ξάνθης λίμνης Μπορού μετά των ιχθυοτροφείων αυτής των παρά την νησίδα και στα στόμια της λίμνης κειμένων (Δαλλιάνι, Καρατζέ, Ταουσταντζίκ κλπ.) με τα ανέκαθεν γνωστά τούτων όρια αποδιδομένων τη αποκλειστική κατοχή της ειρηνένης Ιεράς Μονής και μεταβιβαζομένων εις αυτήν όλων των υπό του Δημοσίου ασκουμένων δικαιωμάτων, υπό τον πρόσθετον δε όρον, όπως η Μονή αυτή διά της αυτής συμβάσεως αναλάβη την υποχρέωσιν της συντηρήσεως, ίδια δαπάνη, της εν Αγίω Όρει Αθωνιάδος Σχολής, κατά τα υπό του Υπουργείου των Εκκλησιαστικών κανονισθησόμενα». Στο ίδιο ν.δ. προστίθεται ότι τους

όρους των συμβάσεων «δέλει κανονίσει ο Υπουργός της Γεωργίας».

3.5. Ο Υπουργός Γεωργίας καθυστέρησε να προβεί σε σύναψη της συμβάσεως και τελικά, μετά την απόφαση 41/1929 της Ολομέλειας του ΣτΕ (που τον υποχρέωνε σχετικά), υπογράφηκε η από 4.5.1930 συμβολαιογραφική σύμβαση μεταξύ Δημοσίου και Μονής. Με τη σύμβαση αυτή η Μονή μεταβιβάζει στο Δημόσιο δύο ακίνητα στη Χαλκιδική κυριότητάς της, εκτάσεως 35.000 στρεμμάτων περίπου, το δε Δημόσιο «αποδίδει διά του παρόντος εις την αποκλειστικήν κατοχήν της Ιεράς Μονής Βατοπεδίου την εν Πορτολάγω Ξάνδης λίμνην Μπουρού μετά των ιχθυοτροφείων αυτής των παρά την νησίδα και τα στόμια της Λίμνης κειμένων (Δαλλιάνι, Καρατζέ, Ταουσαντζίκ και λοιπά) μετά των παραρτημάτων και εγκαταστάσεων αυτών, ως έχουσι σήμεραν με τα ανέκαθεν γνωστά όρια τούτων με το δικαίωμα της εκμεταλλεύσεως της ιχθυοτροφίας και ιχθυοπαραγωγής κατά το ειδικώτερον κατώτέρω καθοριζόμενον».

Περαιτέρω στη σύμβαση περιέχεται και ο περί του Δημοσίου όρος ως «... διατηρούντος αμείωτα τα δημοσίου δικαίου δίκαια τα επί της λιμνοθάλασσης και των ιχθυοτροφείων αυτής εν σχέσει προς τα δικαιώματα και τας εξουσίας εν γένει του Κράτους και της Διοικήσεως επί των Λιμνών, Ιχθυοτροφείων και λοιπών».

3.6. Με γνωμοδοτήσεις του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας (26/1998, 17/2002, 46/2002) και εγκριτικής Υπουργικής Αποφάσεως αποδόθηκαν τα επίδικα στη Μονή (Πρωτόκολλα Παραλαβής και Παράδοσης από 11.12.2002 και 25.6.2002).

Οι εγκρίσεις αυτές ανακλήθηκαν «από της εκδόσεώς τους» με απόφαση του Υφυπουργού Οικονομικών της 3.10.2008.

4. Τα επί μέρους ερωτήματα

4.1. Από την προηγηθείσα έκθεση των πραγματικών περιστατικών ανακύπτουν τα ακόλουθα ερωτήματα:

(α) Πού θεμελιώνεται ή πού μπορεί να θεμελιωθεί η κυριότητα της Μονής;

(β) Πού θεμελιώνεται ή πού μπορεί να θεμελιωθεί η κυριότητα του Δημοσίου;

(γ) Ποια είναι η νομική κατάσταση της λίμνης ως πράγματος;

4.2. Ως προς το ερώτημα (α): Η κυριότητα της Μονής θα μπορούσε να θεμελιωθεί:

- Στα χρυσόβουλλα, ως τίτλους κυριότητας (αποκτηθείσας κατά παράγωγο τρόπο).

- Σε χρησικτησία, ως τίτλο κυριότητας (αποκτηθείσας κατά πρωτότυπο τρόπο).

4.3. Ως προς το ερώτημα (β): Η κυριότητα του Δημοσίου θα μπορούσε να δεμελιωθεί:

- Στη διαδοχή στα δικαιώματα του Σουλτάνου ή του Οθωμανικού Κράτους (ως παράγωγο τρόπο κτήσεως).

- Σε χρησικτησία (ως πρωτότυπο τρόπο κτήσεως).

- Στην ιδιότητα των επιδίκων ως αδεσπότες.

4.4. Ως προς το ερώτημα (γ): Η λίμνη ως πράγμα μπορεί να θεωρηθεί:

- Κοινόχρηστο πράγμα.

- Πράγμα σύνηδες, χωρίς την ιδιότητα του κοινοχρήστου.

4.5. Περαιτέρω ανακύπτουν και άλλα ερωτήματα, όπως π.χ.:

- Ποια η νομική φύση της Μονής;

- Χωρεί αποδυνάμωση του δικαιώματος κυριότητας στα επίδικα;

- Ποια η σημασία των διάφορων νομοθετικών ή διοικητικών ρυθμίσεων από το έτος 1924 και μετέπειτα;

Ειδικότερα:

5. Η κυριότητα της Μονής

5.1. Κατά τη γνώμη των νομομαθών που έδωσαν τις δύο πρώτες γνωμοδοτήσεις των ετών 1922 και 1924 (παραπάνω, αρ. 3.2) και του Καθηγητή του Εκκλησιαστικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Ι. Κονιδάρη (που διατυπώνεται ήδη το έτος 1979 στο βιβλίο του «Το Δίκαιον της Μοναστηριακής Περιουσίας» και σε γνωμοδότηση του έτους 2008), τα χρυσόβουλλα αποτελούν τίτλους μεταβιβαστικούς της κυριότητας, η οποία αποκτάται από τη Μονή παράγωγα.

Τη γνώμη αυτή αποδέχεται ως ορθή και ο γράφων.

Σχετικά παρατηρητέα και τα ακόλουθα:

(α) Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην υπόθεση Ιερές Μονές κατά Ελλάδος (NoB 1996.287επ.) αναγνώρισε τα χρυσόβουλλα (και άλλους έγγραφους τίτλους) ως τίτλους (παράγωγα) μεταβιβαστικούς κυριότητας.

Προστίθεται, μάλιστα, στην απόφαση αυτή πως, αν δεν σώζονται, λόγω παρόδου αιώνων, οι τίτλοι αυτοί, αρκεί για την παραδοχή κυριότητας η

άσκηση διακατοχικών πράξεων από τη Μονή.

(β) Και αποφάσεις ελληνικών δικαστηρίων ουσίας δέχονται τη λύση αυτή. (Μνημονεύονται στην έφεση και στις επ'αυτής προτάσεις της Μονής).

(γ) Το Δημόσιο αναγνώρισε τους τίτλους αυτούς με το ν.δ. του 1924 και τη σύμβαση του 1930, αφού δέχτηκε μεταβίβαση σ'αυτό εκτάσεων της Μονής, για τις οποίες η Μονή διέθετε τέτοιους τίτλους.

(δ) Το επιχείρημα, ότι τα χρυσόβουλλα αυτά ίσχυαν δήθεν μόνο για το χρονικό διάστημα της ζωής του εκδόντος Αυτοκράτορα, αφού μεταγενέστερα επαναλαμβάνεται η έκδοση χρυσοβούλλων για τις ίδιες εκτάσεις, δεν ευσταθεί, διότι:

i) Σε κάθε μεταγενέστερο χρυσόβουλλο περιέχονται διαφοροποιήσεις

ii) Η έκδοση νέου χρυσόβουλλου για ζήτημα καλυπτόμενο με παλαιότερο χρυσόβουλλο αποτελεί και εκδήλωση σεβασμού προς το πρόσωπο του νέου Αυτοκράτορος ή Ηγεμόνος που επαναλαμβάνει την έκδοση του χρυσοβούλλου.

iii) Δεν πρέπει να παροράται το συχνό και κατά τη βυζαντινή περίοδο και στη σύγχρονη Ελληνική Πολιτεία φαινόμενο το ίδιο ζήτημα να ρυθμίζεται κατά τον ίδιο τρόπο από περισσότερα νομοθετήματα.

(ε) Το επιχείρημα, ότι κατά την εποχή εκείνη οι Μονές δεν είχαν νομική προσωπικότητα και τα χρυσόβουλλα εκδίδονταν στο όνομα Ηγουμένου κλπ, δεν ευσταθεί. Διότι, για να χρησιμοποιήσουμε σύγχρονη ορολογία για δεσμούς που ήταν από παλαιά γνωστοί, οι Μονές μπορεί να μην είχαν *de jure* υπόσταση, όπως τα νομικά πρόσωπα, είχαν όμως *de facto*, «εν τοις πράγμασι» (υπόσταση), η δε «μεταβίβαση» στους ηγουμένους είχε τη μορφή της εμπιστεύσεως του μεταβιβαζομένου σ'αυτούς ως πρόσωπα καταπιστευτικώς συνδεόμενα με τη Μονή (εμπιστευμα/*fiducia*/ *trust*/*Treuhand*).

Άλλωστε, πώς οι υποστηρίζοντες το επιχείρημα της έλλειψης νομικής προσωπικότητας δέχονται δυνατότητα χρησικτησίας με χρησιδεσπόζουσα τη Μονή (έτσι π.χ. η πλειοψηφήσασα γνώμη στην υπό κρίση απόφαση);

(στ) Η κτήση της κυριότητας από τη Μονή έγινε σεβαστή και από το Οθωμανικό Κράτος (όπως αναλύεται στις άνω γνωμοδοτήσεις – γίνεται δε δεκτό και από την πλειοψηφήσασα γνώμη στην υπό κρίση απόφαση).

5.2. Στην γνωμοδότηση του Νομικού Συμβούλου του Δημοσίου Ν. Ελευθεριάδη (Θέμις ΛΓ' 314 επ.) υποστηρίζεται, ότι τα βεράτια του Σουλτάνου ήσαν «προσωπικά», δεσμευτικά μόνο γ'αυτόν και υπέρ του προσώπου για το οποίο εκδόθηκαν.

Η γνώμη όμως αυτή αναιρείται από τον ίδιο τον γνωμοδοτούντα. Ειδικό-

τερα:

(α) Κατά τον γνωμοδοτούντα, στις προσαρτηθείσες Νέες Χώρες διατηρήθηκε η οθωμανική νομοθεσία. Ο ίδιος αναφέρει (σελ. 317) σειρά σχετικών νομοθετημάτων της Ελληνικής Πολιτείας, μεταξύ των οποίων και τα νομοθετήματα σύμφωνα με τα οποία «εις τους έχοντας δικαίωμα εξουσιάσεως τεσσαρούφ επί ... των δημοσίων γαιών ... παραχωρείται ... δικαίωμα κυριότητος».

(β) Αν όμως το παραχωρούν το τεσσαρούφ θεράτιο είναι προσωπικό, έπαυσε να ισχύει με την προσάρτιση (ή με το θάνατο του Σουλτάνου). Με συνέπεια να μην υπάρχει και τεσσαρούφ, αν ακολουθηθεί η γνώμη του γνωμοδοτούντος.

(γ) Πώς όμως το μη υπάρχον τεσσαρούφ μετατρέπεται με νόμο σε δικαίωμα κυριότητος;

Η αντίφαση είναι προφανής.

5.3. Κατά τη βυζαντινή περίοδο υπήρχε δυνατότητα αποκτήσεως κυριότητος με χρησικτησία και σε δημόσια κτήματα (όπως ορδά γίνεται δεκτό και από την πλειοψηφήσασα γνώμη).

Κατά την οθωμανική περίοδο (όπως γίνεται δεκτό) δεν ήταν γνωστός ο δεσμός της χρησικτησίας.

Ανεξάρτητα από την ορθότητα της γνώμης αυτής, γνωστός ήταν και ο δεσμός της παραγραφής, αλλά και ο δεσμός της καταχρήσεως δικαιώματος (συνεπώς και ο συναφής με αυτούς δεσμός της αποδυναμώσεως δικαιώματος).

Σχετικά παρατηρητέα τα ακόλουθα:

(α) Αν υφίστανται ή όχι οι προϋποθέσεις της χρησικτησίας είναι ζήτημα πραγματικό και εκφεύγει από τα όρια της παρούσας έρευνας.

(β) Από την πλειοψηφήσασα γνώμη γίνεται δεκτό, ότι για ορισμένα από τα επίδικα είχε συμπληρωθεί ο χρόνος χρησικτησίας κατά τη διάρκεια της βυζαντινής περιόδου, ενώ για άλλα επίδικα δεν είχε συμπληρωθεί και, λόγω των ισχυόντων στο Οθωμανικό Δίκαιο, δεν μπορούσε ως προς αυτά να χωρήσει χρησικτησία.

(γ) Ως προς τα επίδικα της δεύτερης κατηγορίας όμως είχε χωρήσει η – και κατά το Οθωμανικό Δίκαιο γνωστή – παραγραφή των όποιων αγωγών κατά της Μονής.

(δ) Η Μονή, δηλαδή, βρίσκεται πλέον απέναντι σε οποιονδήποτε διεκδικούντα δικαιώματα στα επίδικα εξοπλισμένη με την ένσταση της αποδυναμώσεως δικαιώματος (ως δεσμού συναφούς τόσο με την παραγραφή όσο και

με την κατάχρηση δικαιώματος). Μάλιστα, ως κλασική περίπτωση αποδυναμώσεως δικαιώματος αναφέρεται ακριβώς η περίπτωση αντιμετώπισεως του Δημοσίου, του οποίου τα ακίνητα έχουν με την ειδική νομοθεσία εξαιρεθεί από τη χρησικτησία (βλ. Σπυριδάκη Γεν Αρχ Α', 2007, σελ.241 επ.).

5.4 Με βάση το διάταγμα του 1924 και τη σύμβαση του έτους 1930 (βλ. παραπάνω, αρ. 3.5) και ιδίως το γράμμα τους έχει υποστηριχθεί (βλ. Σταδόπουλο ΝοΒ 57.20 επ.), ότι η Μονή δεν έχει κυριότητα στα επίδικα και στη λίμνη. Επιχειρήματα της γνώμης αυτής είναι:

- Ενώ στο Δημόσιο μεταβιβάζεται κυριότητα, στη Μονή γίνεται «απόδοση της αποκλειστικής κατοχής» της λίμνης κλπ. και «μεταβίβαση όλων των υπό του Δημοσίου ασκουμένων δικαιωμάτων».

- Λόγω της προσθήκης του όρου «ασκουμένων», μεταβιβάζεται η άσκηση των δικαιωμάτων, όχι τα δικαιώματα.

- Στο σκεπτικό της αποφάσεως 41/1929 της Ολομέλειας του ΣτΕ γίνεται λόγος για «κυριότητα διοικητικού δικαίου» στη λίμνη, που ανήκει στο Δημόσιο, το οποίο ασκεί (όπως αναγράφεται άλλωστε και στη σύμβαση του 1930) «δημοσίου δικαίου» (και όχι ιδιωτικού δικαίου) δικαιώματα. Πρόκειται για εξουσίες που αρμόζουν στην λεγόμενη «δημόσια περιουσία» και όχι για ιδιωτικού δικαίου εξουσίες που αρμόζουν στο ιδιωτικού δικαίου δικαίωμα κυριότητας.

Σχετικά παρατηρητέα τα ακόλουθα:

(α) Από καθαρά γραμματική άποψη, «απόδοση κατοχής» στη Μονή από το Δημόσιο σημαίνει, ότι το Δημόσιο οφείλει να αποδώσει στη Μονή, ως δικαιούχο (νομής και κυριότητας), την κατοχή της λίμνης, την οποία αυτό παρακρατούσε αμέσως μετά το πέρας του Βουλγαρικής κατοχής. Το Δημόσιο δεν είχε αποκτήσει κυριότητα, αλλά μόνο τη φυσική εξουσία στην επίδικη έκταση. Αυτήν ακριβώς ορίζεται να αποδώσει, δεδομένου ότι δεν είχε κάτι άλλο εκτός από την κατά τα άνω «κατοχή» (βλ. και παρακάτω υπό δ).

(β) Μεταβίβαση όλων των ασκουμένων δικαιωμάτων γραμματικά σημαίνει, ότι μεταβιβάζονται όλα τα δικαιώματα που ασκούνται από τον μεταβιβάζοντα (όποια είναι αυτά).

(γ) Τα αναφερόμενα στην απόφαση του ΣτΕ ανήκουν στην κατηγορία των obiter dicta. Το ΣτΕ δεν αποφαινεται επί της διαφοράς, αλλά στο πλαίσιο της δικανικής του δράσης εκφράζει γνώμη, η οποία μόνο ως γνώμη – όχι ως δικαστική απόφαση – έχει αξία. Μάλιστα, επειδή είναι και αξιωματικά και σύντομα διατυπωμένη, δεν φαίνεται να είναι αποτέλεσμα ειδικότερης έρευνας.

(δ) Και περαιτέρω: Στο μεν Δημόσιο μεταβιβάζεται η κυριότητα από τη Μονή επί των μετοχίων στη Χαλκιδική, διότι αυτή πράγματι έχει την κυριότητα. Ενώ στη Μονή δεν μεταβιβάζεται η κυριότητα από το Δημόσιο, διότι το Δημόσιο δεν έχει κυριότητα, αλλά απλώς κατοχή. Δεν έχει δε την κυριότητα το Δημόσιο, διότι κυριότητα έχει η Μονή και σ' αυτήν ως δικαιούχο «αποδίδεται η κατοχή».

Εξάλλου, το Δημόσιο μεταβιβάζει και όλα τα ασκούμενα από αυτό δικαιώματα. Δεν μεταβιβάζει την κυριότητα, διότι απλούστατα δεν έχει κυριότητα, για να μεταβιβάσει.

Περιττό να λεχθεί, ότι η σύμβαση είναι προσεκτικά διατυπωμένη, ώστε αφενός μεν να μην εμφανίζεται ότι το Δημόσιο μεταβιβάζει στη Μονή την κυριότητα της λίμνης, την οποία είχε η Μονή, αφετέρου δε να στοιχεί προς το γράμμα και το πνεύμα του ν.δ. του 1924, υπό τους όρους του οποίου εξουσιοδοτήθηκε να υπογράψει τη σύμβαση για το Δημόσιο ο Υπουργός Γεωργίας, χωρίς, φυσικά, να αποστεί από αυτούς. Άρα και η ερμηνεία της σύμβασης πρέπει να είναι σύμφωνη με το άνω εξουσιοδοτικό νομοθετικό διάταγμα.

(ε) Ενόψει της καταστάσεως αυτής καθίσταται πρόδηλο, ότι το Δημόσιο αναγνωρίζει ως κυρία της λίμνης κλπ. την Μονή.

Η αναγνώριση αυτή δεν είναι δεκτική μεταγραφής, όπως αναλυτικά (και ορθά) αναπτύσσεται από την κατά τα άλλα αντικρουόμενη εδώ γνώμη (βλ. ΝοΒ 57, σελ. 25).

5.5 Από το διάταγμα του 1924 και από τη σύμβαση του 1930 προκύπτει περαιτέρω, ότι όχι μόνο τα τμήματα Β, Γ, Δ και Ε ανήκουν στη Μονή, όπως δέχεται η πλειοψηφήσασα άποψη στην πρωτόδικη απόφαση, αλλά και το επίδικο τμήμα Α του ίδιου τοπογραφικού. Βλ. τη φράση: «...με τα ανέκαθεν γνωστά τούτων όρια...».

5.6 Ως προς την (μη) εφαρμογή των νόμων 550/1915 και 116/1975 και την μη περιέλευση επιδίκων στη χερσαία ζώνη του λιμένου Λάγος (βλ. παραπάνω, αρ. 2.3. υπό β και γ) συμφωνώ πλήρως με την αναπτυσσόμενη στην έφεση επιχειρηματολογία.

6 . Η «κυριότητα» του Δημοσίου

6.1 Το Δημόσιο μόνο ως διάδοχος του Οθωμανικού Κράτους μπορεί να δεμελιώσει κυριότητα. (Αυτό ισχύει και για την περίπτωση της κτήσεως από το Δημόσιο των επιδίκων ως αδέσποτων ακινήτων. Αφού, αν αυτά ήταν αδέ-

στοτα, θα ανήκαν κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας στο Οθωμανικό Κράτος).

Όμως από τη διαδοχή αυτή εξαιρούνται όλα τα ακίνητα, τα οποία ανήκαν σε «ιδιώτες», όπως στην υπό κρίση περίπτωση είναι και η Μονή.

Συνεπώς ούτε ως διάδοχος του κατακτητή έχει δυνατότητα δεμελιώσεως κυριότητας το Δημόσιο.

6.2. Περιττό να παρατηρηθεί, ότι ούτε με χρησικτησία μπορεί να δεμελιώσει κυριότητα το Δημόσιο, αφού τα επίδικα είναι μοναστηριακά.

6.3. Αλλά και αν ακόμη υποτεθεί, ότι πράγματι είχε κυριότητα το Δημόσιο στα επίδικα και στη λίμνη, πάλι δεν μπορεί να επικαλεσθεί τέτοιο δικαίωμα πλέον.

Και αυτό, διότι κατά το ν.δ. του 1924 και με τη σύμβαση του 1930 έγινε μεταβίβαση στη Μονή «όλων των υπό του δημοσίου ασκουμένων δικαιωμάτων». Αν μεταξύ τω δικαιωμάτων αυτών του δημοσίου ήταν και η κυριότητα, αυτή μεταβιβάστηκε στη Μονή. Για το θέμα της μεταγραφής βλ., *mutatis mutandis*, Σταδόπουλο ΝοΒ 57 σελ. 25.

7. Το καθεστώς της λίμνης

7.1. Όλα όσα αναφέρονται παραπάνω ισχύουν και για τη λίμνη Βιστωνίδα.

Ζήτημα μπορεί να ανακύψει μόνο ως προς τα αν αυτή είναι ή όχι κοινόχρηστο πράγμα.

7.2. Και αν ήθελε θεωρηθεί, κατά ΑΚ 967, σήμερα η λίμνη κοινόχρηστο πράγμα, η ιδιότητα αυτή δεν επηρεάζει την κυριότητα της Μονής στη λίμνη. Ρητή και σαφής είναι η ρύθμιση του άρθρου 968 ΑΚ. Γενικά δε κρατούσα γνώμη είναι, ότι και σε ιδιώτη μπορεί να ανήκει κοινόχρηστο πράγμα. (Ως «ιδιώτης» εδώ θα θεωρηθεί και η Μονή).

7.3. Παρά το γράμμα του άρθρου 967 ΑΚ, δεν αποκλείεται μεγάλη λίμνη να υπάγεται στην αποκλειστική εξουσία ιδιώτη κυρίου.

Πρέπει, μάλιστα, να παρατηρηθεί πως και στη σύμβαση του 1930 το Δημόσιο θεωρεί τη λίμνη όχι κοινόχρηστο πράγμα, γι' αυτό και διατηρεί «αμείωτα τα δημοσίου δικαίου δικάιά» του (βλ. παραπάνω, αρ. 3.5). Αν το Δημόσιο θεωρούσε τη λίμνη κοινόχρηστο, δεν θα υπήρχε λόγος να προβεί στην παραπάνω επιφύλαξη. Αφού τα κοινόχρηστα υπάγονται στη διοικητική εξουσία του.

Τη λύση αυτή θεωρώ ορθότερη.

7.4. Και αν ακόμη θεωρηθεί η λίμνη κοινόχρηστο, δεν αποκλείεται η δυνατότητα μεταβιβάσεως της κυριότητας σ' αυτήν – πάντοτε όμως χωρίς να θίγεται η ιδιότητα / περιορισμός του κοινοχρήστου. Και αυτό γίνεται δεκτό από την γενικά κρατούσα γνώμη.

8. Συμπεράσματα

Με βάση όσα εκτίθενται παραπάνω, αβίαστα καταλήγω στα ακόλουθα συμπεράσματα / απαντήσεις στα τεθέντα ερωτήματα:

8.1. Η κυριότητα ανήκει στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου.

8.2. Η λίμνη δεν έχει την ιδιότητα του κοινοχρήστου.

8.3. Και αν ακόμη γίνει δεκτό, ότι έχει την ιδιότητα του κοινοχρήστου, η Μονή διατηρεί την κυριότητά της στη λίμνη, το δικαίωμά της δε αυτό είναι μεταβιβάσιμο (χωρίς, βέβαια, να θίγεται η ιδιότητα της λίμνης ως κοινόχρηστου πράγματος).

XXVI
Υπόμνημα Φ. Κρεμμύδα και Φ. Δωρή
(21.11.2008)

Ενώπιον της Εξεταστικής Επιτροπής της Βουλής των Ελλήνων
«για τη διερεύνηση του συνόλου της υπόθεσης της Μονής Βατοπαιδίου».

Επί του ζητήματος των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων της
Ιεράς Μεγίστης Μονής Βατοπαιδίου στη λίμνη Βιστωνίδα
και στις παραλίμνιες περιοχές αυτής.

I. Η I. Μονή Βατοπαιδίου στηρίζει τα ιδιοκτησιακά της δικαιώματα στη λίμνη Βιστωνίδα σε τίτλους αναγόμενους στη βυζαντινή περίοδο, όπως είναι άλλωστε ο κανόνας για όλες τις βυζαντινές Μονές. Ειδικότερα:

A. Όπως παρατηρεί ο Καθηγητής Εκκλησιαστικού Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και ιστορικός του δικαίου *I. Κονιδάρης* στην από 28/10/2008 εμπειριστατωμένη γνωμοδότησή του (σελ. 22 και 23), η οποία είναι συνημμένη στο παρόν υπόμνημα, τον σημαντικότερο παράγοντα για τη δημιουργία της μοναστηριακής περιουσίας κατά τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή περίοδο «αποτέλεσαν οι δωρεές» και γενικότερα οι «εξ ελευθεριότητος παροχές». Αυτές συνιστούν τη βασική αιτία κτήσεως μοναστηριακής περιουσίας με παράγωγο τρόπο (σελ. 22 της ως άνω γνωμοδότησης, με παραπομπή σε *I. Μ. Κονιδάρη*, Το δίκαιον της μοναστηριακής περιουσίας, 1979, § II, σελ. 54 επ.). Σε ό,τι αφορά τις πολύ συχνές στην ίδια περίοδο αυτοκρατορικές δωρεές προς Ιερές Μονές, «σε πολλές περιπτώσεις επρόκειτο», όπως επισημαίνει ο ίδιος συγγραφέας (σελ. 23), για μεγάλες εκτάσεις γης προς οικονομική στήριξη των Μονών και των εγκαταβιούντων σ' αυτές μοναχών, δηλαδή για «*σύνολα περιουσιακών στοιχείων, γνωστά με τους τεχνικούς όρους χωρία ή προάστεια*». Οι αυτοκρατορικές αυτές δωρεές, όπως παρατηρείται στην ίδια γνωμοδότηση (με περαιτέρω παραπομπές και στη διεθνή βιβλιογραφία), «*περιβάλλονταν κατά κανόνα τον τύπο του χρυσοβούλλου λόγου*». Τα χρυσόβουλλα αυτά είτε αναφέρονταν σε ήδη απο-

κτηθέντα στο παρελθόν και αναγνωριζόμενα με αυτόν τον τρόπο επισήμως ιδιοκτησιακά δικαιώματα των ευεργετούμενων με τα χρυσόβουλλα Μονών (με την παραχώρηση στις τελευταίες των αναγραφόμενων σε αυτά προνομίων), είτε συνιστούσαν αυτά τα ίδια τα χρυσόβουλλα πρωτογενώς δωρητήρια, που είχαν ως άμεση συνέπεια την παράγωγη κτήση του αντικειμένου της δωρεάς, το οποίο συνηθέστατα ήταν η κυριότητα γαιών (σελ. 23 της ως άνω γνωμοδότησης).

Β. Ειδικώς όσον αφορά την Ι. Μονή Βατοπαιδίου, αυτή, όπως αναγράφεται στην αυτή ως άνω γνωμοδότηση του Καθηγητή *Ι. Κονιδάρη* (με περαιτέρω παραπομπές στην ειδική για το Βατοπαίδιο βιβλιογραφία), «ιδρύθηκε πριν από το 985 από πλούσιους άρχοντες, με καταγωγή από την Ανδριανούπολη, και πολύ σύντομα απαντάται ως μία από τις πολυανθρωπότερες και ισχυρότερες Μονές του Αγίου Όρους» (σελ. 3 της γνωμοδότησης).

Τόσο η Μονή του Βατοπαιδίου όσο και οι λοιπές Μονές της Αγιορειτικής Κοινότητας – με πολλές εκατοντάδες μοναχών, εγκαταβιούντων και λειτουργούντων σε έναν χώρο που δεν είναι μόνο μοναστικός και λατρευτικός, αλλά και ένας ιδιαίτερος χώρος μνημείων μεγάλης αξίας – στηρίζονταν οικονομικά στα δεκτικά οικονομικής εκμετάλλευσης περιουσιακά στοιχεία που αποκτήθηκαν από τις Μονές κατά τη διάρκεια όλης της μακραίωνας ιστορίας τους, κατά κύριο λόγο από δωρεές (*Κονιδάρης*, ό.π. και ο ίδιος, *Εκκλησιαστικά Άτακτα*, 2000, 393 επ.).

Όπως παρατηρεί ο ίδιος συγγραφέας στη συνημμένη στο παρόν υπόμνημα Γνωμοδότησή του (σελ. 22, με περαιτέρω παραπομπές στην από το 1979 μελέτη του «Το Δίκαιον της Μοναστηριακής περιουσίας», § 37, σελ. 239 επ.), «τα περιουσιακά στοιχεία των μοναστικών καθιδρυμάτων μετά την κάλυψη των δαπανών για τη συντήρηση των μοναχών, ο οποίοι, ιδίως σε μεγάλα μοναστικά συγκροτήματα, όπως στο Άγιον Όρος, ανέρχονταν σε πολλές εκατοντάδες ανά μονή, των δαπανών για την τέλεση της λατρείας, των δαπανών για τη φιλοξενία και των δαπανών για τη συντήρηση και τη βελτίωση των κτιριακών εγκαταστάσεων, απέβλεπαν πρωτίστως στην εξυπηρέτηση έργων φιλανθρωπίας και κοινωνικής γενικότερης πρόνοιας».

Ένα σημαντικό περιουσιακό στοιχείο της Ι. Μονής Βατοπαιδίου είναι και η λίμνη Βιστωνίδα με τις παραλίμνιες περιοχές, συνολικής έκτασης 75.000 στρεμμάτων (48.000 + 27.000 αντίστοιχα). Σε όλη την έκταση αυτή ασκούσε έκπαλαι η Μονή, ως κυρία, πράξεις νομής, προβαίνοντας σε συστηματική εκμετάλλευση της λίμνης ως ιχθυοτροφείου, είτε η ίδια αμέσως είτε εμμέσως με την εκμίσθωση της λίμνης, ως ιχθυοτροφείου, σε τρίτους.

Γ. Όλοι οι τίτλοι κυριότητας της Μονής στη λίμνη Βιστωνίδα και στις παραλίμνιες περιοχές ανάγονται στη βυζαντινή περίοδο. Πρόκειται, όπως εκτίθεται πιο αναλυτικά παρακάτω και όπως αναπτύσσεται εμπειριστατωμένα στην ήδη μνημονευθείσα, από 28/10/2008 γνωμοδότηση του Καθηγητή του Εκκλησιαστικού Δικαίου και ιστορικού του δικαίου *I. Κονιδάρη*, για τρία αυτοκρατορικά χρυσόβουλλα (των βυζαντινών αυτοκρατόρων Νικηφόρου Γ. Βοτανειάτη, του έτους 1080 μ.Χ., Ανδρόνικου Γ΄ του Παλαιολόγου, του έτους 1329 μ.Χ. και Ιωάννη Ε΄ του Παλαιολόγου, του έτους 1356 μ.Χ.), για ένα ακόμη χρυσόβουλλο του Σέρβου δεσπότη Ιωάννη Ούγκλεση (εκ των διαδόχων του Στεφάνου Δουσάν), του έτους 1371 μ.Χ., καθώς επίσης για ένα αφιερωτήριο γράμμα (δωρεά) της Θεοδώρας Κομνηνής του έτους 1305.

Από τα ως άνω έγγραφα: α) Με το χρονικά πρώτο από αυτά (το χρυσόβουλλο του έτους 1080) αναγνωρίζονται (επί σκοπώ φοροαπαλλαγής) τα δικαιώματα της Μονής Βατοπαιδίου μεταξύ άλλων, και στο «κατά το Περιδεώριον...μετόχιον αυτής», το οποίο εντοπίζεται στο βόρειο άκρο της σημερινής λίμνης Βιστωνίδας. β) Με το αφιερωτήριο γράμμα (δωρεά) της Θεοδώρας Κομνηνής (1305 μ.Χ.) παραχωρείται, μεταξύ άλλων, «το εις το Καλαμίτζιον ευρισκόμενον μονύδριον...του Αγίου...Γεωργίου μετά πάσης της περιοχής και κατοχής αυτού», το οποίο εντοπίζεται επίσης στην ίδια περιοχή. γ) Στο αυτοκρατορικό χρυσόβουλλο του έτους 1329 μ.Χ. όπως επισημαίνει στη γνωμοδότησή του ο Καθηγητής *I. Κονιδάρης* (σελ. 6), μεταξύ των αναφερόμενων σ' αυτό ακινήτων, για τα οποία ρητά ορίζεται ότι «η δηλωθείσα σεβασμία Μονή καδέξει και νεμηθήσεται ταύτα εκτός πάσης και παντοίας επηρείας και διενοχλήσεως...εις παντελή ανενοχλησίαν...», περιλαμβάνεται και το «εις το Περιδεώριον μετόχιον εις το όνομα του Αγίου Γεωργίου μετά της νομής και περιοχής αυτού και της περί αυτού γης της επιλεγομένης του Σελαρίου». δ) Όμοιο περιεχόμενο, που επιβεβαιώνει τα ως άνω δικαιώματα της Μονής Βατοπαιδίου στην ίδια περιοχή έχει επίσης και το αυτοκρατορικό χρυσόβουλλο του 1356. ε) Τέλος, στο χρονολογικά τελευταίο από τα προαναφερθέντα χρυσόβουλλα (του έτους 1371) ορίζεται ότι ο εκδότης αυτού (ο δεσπότης Ιωάννης Ούγκλεσης), αναφερόμενος στις κτήσεις της *I. Μονής Βατοπαιδίου*, «προστάσσειται και ορίζει, ως αν κατέχωσιν από γε του νυν και εις το εξής» –έτσι κατά λέξη– «το κατά την λίμνην της Πορούς» (τη σημερινή λίμνη Βιστωνίδα) «ευρισκόμενον θιβάριον... τέλειον και ολόκληρον μετά πάσης της αρχαίας αυτού προνομής και περιοχής αυτού και της εκ παντός γένους θαλαπτίας αλιείας...».

Δ. Τα ως άνω δικαιώματα της Μονής Βατοπαιδίου στη λίμνη Βιστωνίδα

και στις παραλίμνιες αυτής περιοχές αναγνωρίστηκαν από τις οθωμανικές αρχές και κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας με φερμάνια αφορώντα στις Μονές του Αγίου Όρους. Γενικότερα επίσης θεσπίζονται προνόμια υπέρ της εκκλησιαστικής και μοναστηριακής περιουσίας, η οποία είναι αναπαλλοτρίωτη (βλ. εκτενώς τη γνωμοδότηση *Ι. Κονιδάρη*, όπου και περαιτέρω παραπομπές, σελ. 9 – 11). Τα ίδια δικαιώματα επιβεβαιώνονται ακόμη και από ένα μεγάλο αριθμό πατριαρχικών εγγράφων (τακριρίων, σιγιλλίων κλπ.), στα οποία διεξοδικά αναφέρεται η ίδια γνωμοδότηση (σελ. 11 -15).

Ε. Τα ως άνω δικαιώματα στη λίμνη Βιστωνίδα και στις παραλίμνιες περιοχές, τα οποία αποκτήθηκαν από τη Μονή Βατοπαιδίου κατά τη βυζαντινή περίοδο και διατηρήθηκαν και κατά την Τουρκοκρατία, δέλησε να ασκήσει η Μονή και μετά τη λήξη της βραχύχρονης βουλγαρικής κατοχής και την απόδοση της Δυτικής Θράκης στην Ελλάδα με τη Συνθήκη του Σαν Ρέμο, τον Μάιο του 1920. Το Ελληνικό Δημόσιο αμφισβήτησε όμως την ιδιοκτησία της Μονής και κατέλαβε τη λίμνη και τα ιχθυοτροφεία. Κατόπιν αυτού η Μονή άσκησε την από 1.5.1922 διεκδικητική αγωγή της κατά του Ελληνικού Δημοσίου. Υπέρ της Μονής και της κυριότητάς της στην επίδικη περιοχή τάχθηκαν τότε, όπως εκτίθεται αναλυτικά παρακάτω (υπό ΙΙ), οι πιο επιφανείς νομομαθείς της εποχής εκείνης (καθηγητές οι πλείστοι της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών) με δύο γνωμοδοτήσεις τους από 1.3.1922 (*Κ. Πολυγένης, Γ. Στρέιτ, Κ. Ράλλης, Δ. Παπούλιας*, δημοσιευμένη στη Θέμιδα ΛΓ΄, σελ. 158 επ.) και από 26.1.1923 (*Κ.Δ. Ρακτιβάν, Δ. Παπούλιας, Δ. Δίγκας, Ν.Ν. Σαρίπολος, Κ.Μ. Ράλλης*, δημοσιευμένη στη Θέμιδα ΛΕ΄, σελ. 332 και 349 επ.).

Κατόπιν των ανωτέρω το ζήτημα που ανέκυψε από την ως άνω διένεξη ετάμη από την τότε κυβέρνηση του Αλεξάνδρου Παπαναστασίου με το από 8/4/1924 νομοθετικό διάταγμα, στο οποίο ρητά γίνεται λόγος – έτσι κατά λέξη – περί «*παραιτήσεως εκ μέρους του Δημοσίου πάσης αξιώσεως επί της Πορτολάγω της Ξάνθης λίμνης Μπουρού μετά των ιχθυοτροφείων αυτής παρά την νησίδα και τα στόμια της λίμνης κειμένων... με τα ανέκαθεν γνωστά τούτων όρια αποδοδιζομένων τη αποκλειστική κατοχή της Ιεράς Μονής και μεταβιβαζομένων εις αυτήν όλων των υπό του Δημοσίου ασκουμένων δικαιωμάτων*» υπό δύο όρους εκπληρωτέους από τη Μονή: α) τον όρο της – έτσι κατά λέξη – «*οριστικής παραχωρήσεως και μεταβιβάσεως εις την κυριότητα του Δημοσίου των εν Χαλκιδική κειμένων δύο αγροκτημάτων (Μετοχίων) αυτής Αγίου Μάμαντος και Σοφουλάρ*», συνολικής εκτάσεως 35.000 στρεμμάτων περίπου για την εγκατάσταση προφύγων και β) τον όρο «*όπως η Μονή αυτή δια της*

αυτής συμβάσεως αναλάβη την υποχρέωσιν της συντηρήσεως, ιδία δαπάνη, της εν Αγίω Όρει Αθωνιάδος Ιερατικής Σχολής...».

Η ως άνω τομή δια του ν.δ. της 8/4/1924 ήταν οριστική, όπως αναπτύσσεται λεπτομερέστατα παρακάτω (υπό II. Βλ. επίσης για το ίδιο ζήτημα τη συνημμένη στο παρόν υπόμνημα Γνωμοδότηση του Καθηγητή *I. Κονιδάρη*, σελ. 17, όπου γίνεται μνεία του υπ' αριθμ. 2672/29-3-1924 εμπιστευτικού εγγράφου του Προέδρου της Κυβερνήσεως Αλ. Παπαναστασίου «*προς τον αντιπρόσωπον του Αγίου Όρους...*», με το οποίο γνωρίζεται ότι η απόφαση της δια νομοθετικού διατάγματος ρυθμίσεως είναι «*τελειωτική*» και παρακαλείται η Μονή να διαβιβάσει το ταχύτερον την κυβερνητική απόφαση στην *I. Κοινότητα του Αγίου Όρους*, προκειμένου να υπογραφεί «*η καταρτισθησομένη εν τω μεταξύ*» σύμβαση).

Με το ως άνω νομοθετικό διάταγμα του έτους 1924 το Ελληνικό Δημόσιο αναγνώρισε από τότε τα δικαιώματα της Μονής στην επίδικη περιοχή της Βιστωνίδας και απέκτησε την κυριότητα οριστικά και αμετάκλητα στα δύο μετόχια (συνολικής περίπου εκτάσεως 35.000 στρεμμάτων) που του παραχώρησε η Μονή, η οποία εξεπλήρωσε και τις υποχρεώσεις της για τη συντήρηση, με δικές της δαπάνες, της Αθωνιάδος Ιερατικής Σχολής. Από τη σκοπιά αυτή είναι φανερό ότι οι πολύ μεταγενέστερες (από το 1998 και ύστερα) γνωμοδοτήσεις του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και οι σχετικές υπουργικές εγκρίσεις (υπουργικές αποφάσεις αποδοχής των γνωμοδοτήσεων) δεν έχουν και δεν θα μπορούσαν να έχουν διαπλαστικό (δημιουργικό) χαρακτήρα, δεδομένου ότι το Ελληνικό Δημόσιο δεν είχε ιδιωτικού δικαίου (εμπράγματα) δικαιώματα στη λίμνη, ώστε να μπορεί να γίνει λόγος για εκ μέρους του παραχώρηση αυτών στη Μονή.

Με τις εν λόγω γνωμοδοτήσεις και υπουργικές εγκρίσεις επαναλήφθηκε στην πραγματικότητα ό,τι είχε αποφασιστεί οριστικά ήδη με το ν.δ. της 8/4/1924. Αναγνωρίστηκε δηλαδή και πάλι, όπως εξετάζεται αναλυτικότερα παρακάτω (υπό II Γ), η ήδη αναγνωρισμένη εκ μέρους του Ελληνικού Κράτους το έτος 1924 κυριότητα της Μονής στη λίμνη και στις παραλίμνιες περιοχές. Με τις πράξεις αυτές δεν έκανε, με άλλα λόγια, τίποτε άλλο το Ελληνικό Δημόσιο από το να επαναλάβει, στηριζόμενο στα ίδια δεδομένα, ό,τι είχε οριστικά και αμετάκλητα δηλώσει κατά το έτος 1924 με το ν.δ. της 8/4/1924: ότι δεν προβάλλει ιδιωτικού δικαίου αξιώσεις επί της λίμνης Βιστωνίδας και των παραλίμνιων περιοχών αυτής (αξιώσεις από κυριότητα), επειδή αναγνωρίζει ότι αυτή, ως ιδιωτικού δικαίου ιδιοκτησιακό δικαίωμα, ανήκει στην *I. Μονή Βατοπαιδίου* δυνάμει τίτλων αναγόμενων στη βυζα-

ντινή περίοδο, οι οποίοι αναγνωρίστηκαν ως υφιστάμενοι και δεσμευτικοί και κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας και οι οποίοι είναι οι και σήμερα ισχύοντες τίτλοι δυνάμει του άρθρου 51 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, το οποίο έχει κατά λέξη ως εξής: «*Η απόκτηση κυριότητας ή άλλου εμπράγματος δικαιώματος πριν από την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα κρίνεται κατά το δίκαιο που ίσχυε όταν έγιναν τα πραγματικά γεγονότα για την απόκτησή τους*».

II. Για την υποστήριξη της ως άνω (υπό I) βασικής θέσεως, θα εκτεθεί κατά πρώτον (παρακάτω υπό A) η επιχειρηματολογία που αναπτύχθηκε πριν από το ν.δ. της 8/4/1924 (κυρίως με τις αναφερθείσες ήδη γνωμοδοτήσεις από Μαρτίου 1922 και Ιανουαρίου 1923 των καθηγητών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών) με βάση το τότε (το προϊσχύσαν του Αστικού Κώδικα) δίκαιο, ώστε να αναδειχθεί, με βάση τα τότε πραγματικά και νομικά δεδομένα η οριστική τομή που γίνεται επίσημα για το εξεταζόμενο εδώ ζήτημα το 1924 από το Ελληνικό Κράτος, το οποίο υπόκειται σε ορισμένες θεμελιώδεις αρχές κατοχυρωμένες και συνταγματικά και με διεθνείς συμβάσεις. Οι αρχές αυτές είναι προεχόντως οι εξής : α) Η αρχή της προστασίας της εμπιστοσύνης του διοικουμένου στις πράξεις της ίδιας της Πολιτείας, που αποτελεί άλλωστε ειδικότερη εκδήλωση της γενικότερης αρχής του Κράτους Δικαίου, με την οποία κάθε κρατική εξουσία (και η νομοθετική) αυτοδεσμεύεται, υποκείμενη στους κανόνες του Συντάγματος και των ρυθμίσεων των διεθνών συμβάσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, β) Η «*non venire contra factum proprium*», που αποδοκιμάζει και σε επίπεδο δημόσιου και σε επίπεδο ιδιωτικού δικαίου την αντιφατική συμπεριφορά που πλήττει κεκτημένα δικαιώματα, πολύ περισσότερο μάλιστα όταν αυτά, όπως εν προκειμένω, προστατεύονται και συνταγματικά, όπως είναι και τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα [άρθρο 17 του Συντάγματος και άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) σε συνδυασμό και προς το άρθρο 28 παράγοντας § 1 του Συντάγματος]. γ) Η αρχή της χρηστής διοικήσεως.

Ακολουθώντας, στη δεύτερη (υπό B) ενότητα αυτού του υπομνήματος εξετάζεται το ζήτημα αν η λίμνη Βιστωνίδα και οι όχθες της συνιστούν κοινόχρηστο πράγμα, τόσο πριν από την έναρξη ισχύος του Αστικού Κώδικα όσο και υπό τη σημερινή ισχύ του εν λόγω Κώδικα και αν η εξεταστέα αυτή ιδιότητα της κοινοχρησίας έχει επίπτωση στην κυριότητα της Μονής επί της εν λόγω λίμνης και των οχθών της (υπό B.1). Στην ίδια αυτή ενότητα (B) εξετάζεται επίσης και το ζήτημα αν η κοινοχρησία – εφόσον φυσικά

ήθελε χαρακτηριστεί η λίμνη Βιστωνίδα ως κοινόχρηστη – απαγόρευε και τη μεταβίβαση της επ’ αυτής κυριότητας από την Ι. Μονή Βατοπαιδίου στο Ελληνικό Δημόσιο (υπό Β.2).

Τέλος, στην τελευταία (υπό Γ) ενότητα του υπομνήματος εξετάζεται και το ζήτημα αν οι γνωμοδοτήσεις του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων από το 1998 και ύστερα και οι υπουργικές αποφάσεις αποδοχής τους επέφεραν – λαβαίνοντας υπόψη την κατωτέρω υπό Β και Γ ανάλυση – μεταβολή ή όχι στο ιδιοκτησιακό καθεστώς επί της λίμνης Βιστωνίδας και των παραλίμνιων περιοχών της.

Επί των ως άνω ζητημάτων θα πρέπει να παρατηρηθούν ειδικότερα τα ακόλουθα (υπό Α, Β και Γ):

Α.

*Απέκτησε η Μονή κυριότητα νομίμως και δυνάμει ποιών τίτλων;
Αν απέκτησε κυριότητα, εξακολουθεί αυτή να υφίσταται και σήμερα;*

1. Με βάση το ισχύον σήμερα δίκαιο στη χώρα μας και ειδικότερα σύμφωνα με το άρθρο 51 Εισ.ν.ΑΚ, η κτήση της κυριότητας, αν αυτή έχει συντελεσθεί πριν από την εισαγωγή του ΑΚ (23/2/1946) «κρίνεται κατά το δίκαιο που ίσχυε όταν έγιναν τα πραγματικά γεγονότα για την απόκτησή τους» («κατά το δίκαιον, όπερ ίσχυεν εν ω χρόνω έλαβον χώραν τα προς κτήσιν αυτών πραγματικά γεγονότα», κατά το αρχικό, στην καθαρεύουσα, κείμενο της διάταξης). Πρόκειται, όπως ορθά παρατηρεί ο Μ. Καλλιμόπουλος (Ερμ.ΑΚ άρθρο 51 αρ. 1), για θεμελιώδη διαχρονική αρχή, την οποία υιοθέτησε και ο νομοθέτης του ΑΚ. Σύμφωνα με την αρχή αυτή – έτσι κατά λέξη – «η προ της εισαγωγής του ΑΚ έννοια (νομικός χαρακτηρισμός της σχέσεως και του πράγματος ως αντικειμένου αυτής) και άπασα η λειτουργία (κτήσεις, μετάδσεις, αλλοιώσεις, κατάργησις κ.λ.π.) πάντων των εμπραγμάτων δικαιωμάτων κρίνονται, και μετά την εισαγωγήν του ΑΚ, κατά το (παλαιόν) δίκαιον (βυζαντινορωμαϊκόν, Ιόνιον, Σαμιακόν, Κρητικόν Κώδικα, οθωμανικήν νομοθεσίαν, νεοελληνικήν νομοθεσίαν), όπερ ίσχυεν εν ω χρόνω έλαβον χώραν τα προς κτήσιν των εν λόγω δικαιωμάτων απαιτούμενα πραγματικά γεγονότα». Ο νομοδεδτικός λόγος της αρχής αυτής είναι, όπως παρατηρεί ο ίδιος συγγραφέας (ό.π., Εισαγ. άρθρ. 49 – 71, αρ. 18), ότι «ο νέος νόμος δεν πρέπει να δίγη εκείνο όπερ εγένετο (κτήσεις, απόσβεσις και εν γένει λειτουργία των παλαιών εννόμων σχέσεων) υπό το κράτος του παλαιού νόμου» (με περαιτέρω παραπομπές και στη διεθνή βιβλιογραφία). Μάλιστα, όπως ορθά επισημαίνεται στην ίδια θέση, «ειδικώς

ως προς τα υπό του άρθρου 17 του Συντάγματος προστατευόμενα εμπράγματα δικαιώματα, δεν θα ήτο συνταγματικώς δυνατή η ανατροπή αυτών ... άνευ τηρήσεως των όρων της αναγκαστικής απαλλοτριώσεως». (Βλ. σχετικά και ΑΠ 777/2001, αδημ.).

Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, αν η Ι.Μ. Μονή Βατοπαιδίου απέκτησε εγκύρως την κυριότητα επί της λίμνης Βιστωνίδα και των παραλίμνιων περιοχών σύμφωνα με τους κανόνες που ίσχυαν κατά τον χρόνο κτήσεως και η κυριότητα αυτή δεν έπαυσε να υφίσταται για κάποιον μεταγενέστερο νόμιμο λόγο (με βάση το ισχύον εκάστοτε δίκαιο), τότε αυτή εξακολουθεί να υφίσταται και σήμερα. Το δικαίωμα της κυριότητας, από τη στιγμή που εκτήθη, εξακολουθεί να υφίσταται αν δεν μεσολάβησε κάποιος μεταγενέστερος νομικός λόγος απώλειάς του.

2. Το ιστορικό της κτήσεως κυριότητας από την Ι.Μ. Μονή Βατοπαιδίου επί της λίμνης Βιστωνίδα και των παραλίμνιων περιοχών είναι δημοσιευμένο ήδη στη Θέμιδα ΛΓ' (των ετών 1922 – 1923), σελ. 158 και 159, σε γνωμοδότηση από Μαρτίου 1922 των τότε διαπρεπών τακτικών καθηγητών της Νομικής Σχολής Αθηνών Κ. Πολυγένους, Γ. Στρέιτ, Κ. Ράλλη και Δ. Παπούλια (σελ. 158 – 160 του ως άνω τόμου της Θέμιδος), που αναφέρονται διεξοδικά στα ιδιοκτησιακά δικαιώματα της Μονής στη λίμνη Βιστωνίδα και στις παραλίμνιες περιοχές. (Βλ. επίσης το αντίστοιχο ιστορικό στην υπ' αριθμ. 43479/27-6-1922 γνωμοδότηση του Ειδικού Νομικού Συμβούλου του Υπ. Γεωργίας Ν. Ελευθεριάδη, Θέμις ΛΓ', σελ. 314 και στην υπ' αριθμ. 46/29-9-1921 γνωμοδότηση του Νομικού Συμβούλου του Υπ. Γεωργίας Γ. Γεωργιάδη, Θέμις ΛΕ', σελ. 29 επ.). Οι τίτλοι της Μονής, όπως άλλωστε οι περισσότεροι τίτλοι των ιστορικών βυζαντινών Μονών (όπως λ.χ. οι Μονές του Αγίου Όρους, της Πάτμου και πολλές άλλες) ανάγονται στο Βυζάντιο: Είναι κατά κύριο λόγο αυτοκρατορικά χρυσόβουλλα [βλ. παραπάνω, υπό Ι.Α., και εκτενέστερα τη συνημμένη στο παρόν γνωμοδότησης του Καθηγητή Ι. Κονιδάρη, σελ. 4-8. Πρβλ. και την από 9/12/1994 απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, επί της υποθέσεως Ιερών Μονών κατά Ελλάδα (10/1993/405/483-484), ΝοΒ 1996, σελ. 287 επ., όπου ρητά γίνεται λόγος για «Βυζαντινούς ή Οθωμανικούς τίτλους κυριότητας» (σελ. 287) και για «έγγραφους τίτλους κυριότητας που αποκτήθηκαν κατά την διάρκεια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας» (σελ. 298)].

Το κείμενο των ως άνω χρυσοβούλλων είναι δηλωτικό είτε αναγνώρισης είτε παραχώρησης κυριότητας στη Μονή. Ετσι, ρητά αναγράφεται: α) στο

χρυσόβουλλο του 1080 ότι ο υπογράφων αυτό «... δωρείται τη... Σεβασμία Μονή του Βατοπαιδίου..., ωσάν δεσπόζη τούτων εις το εξής...», β) στο χρυσόβουλλο του 1329 ότι «την τοιαύτην... παράκλησιν αυτών προσεπιδεξαμένη η βασιλεία μου επιχορηγεί και επιβραβεύει αυτοίς τον παρόντα χρυσόβουλλον Λόγον δι' ον προστάσσει και διορίζεται κατέχειν και εις το εξής την δηλωθείσαν Σεβασμίαν Μονήν του Βατοπαιδίου πάντα τα ανωτέρω κατά μέρος δηλωθέντα κτήματα και μετόχια... και μετά πάσης της νομής και περιοχής και των δικαίων αυτών, αναφαίρετον αναποσπάστως και ανενοχλήτως...», γ) στο χρυσόβουλλο του 1357 ότι «... βούλεται και ευδοκεί και προστάσσει η βασιλεία μου, εις μόνιμον και διηνεκή την κατοχήν και κυριότητα κατέχειν και νέμεσθαι τα δηλωθέντα κατά μέρος εν διαφόροις τόποις κτήματα τους διαληφθέντας μοναχούς της σεβασμίας Μονής της βασιλείας μου του Βατοπαιδίου ανενοχλήτως παντάπασι και αδιασειστώως μηδεμίαν παρά μηδενός ευρίσκοντας την οϊανδήτινα επήρειαν ή διενόχλησιν...» και δ) στο χρυσόβουλλο του 1371 ότι «την του Βατοπαιδίου Ιεράν και Σεβασμίαν Μονήν... ευεργετεί η βασιλεία μου... και ορίζει ως αν κατέχουσιν από γε του νυν και εις το εξής το κατά την λίμνην της Πορούς ευρισκόμενον βιβάριον... τέλειον και ολόκληρον μετά πάσης της αρχαίας προνομής και περιοχής αυτού...».

3. Στηριζόμενοι στους ως άνω βυζαντινούς τίτλους οι αναφερθέντες τακτικοί καθηγητές της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών διατυπώνουν κατηγορηματικά την άποψή τους επί των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων της Μονής στην ως άνω, από Μαρτίου 1922 γνωμοδότησή τους (ό.π., σελ. 159) ως εξής: «Ουδεμιάς δυναμένης να υπάρξη αμφιβολίας περί της υπό της Μονής κτήσεως της επί της λίμνης κυριότητος δια της υπό του αυτοκράτορος Ιωάννου του Παλαιολόγου τω 1356 γενομένης παραχωρήσεως, επαναληφθείσης ύστερον τω 1371 δια Χρυσοβούλλου του Σέρβου δυνάστου, η περί ης ο λόγος λίμνη, κατέστη αντικείμενον εκκλησιαστικής περιουσίας και ως τοιαύτη εγένετο αναπαλλοτριώτος, συμφώνως προς τους το αναπαλλοτριώτον της εκκλησιαστικής περιουσίας δεσπίσαντας ιερούς κανόνας...».

Η ίδια ως άνω άποψη διατυπώνεται και στη νεότερη από 26 Ιανουαρίου 1923 γνωμοδότηση των τακτικών καθηγητών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και διαπρεπών νομομαθών της εποχής Δ. Παπούλια, Δ. Δίγκα, Ν.Ν. Σαριπόλου, Κ.Μ. Ράλλη και Κ.Δ. Ρακτιβάν, που είναι δημοσιευμένη στη Θέμιδα ΛΕ' (των ετών 1924 – 1925), σελ. 332 – 335 και 349 – 351. Με τη γνωμοδότηση αυτή αντικρούεται η επιχειρηματολογία που αναπτύσσει ο Ειδικός Νομικός Σύμβουλος του Υπ. Γεωργίας Ν.Π. Ελευθεριάδης στην υπ' αριθμ. 43479 από 27/6/1922 γνωμοδότησή του, που είναι

δημοσιευμένη στη Θέμιδα ΛΓ' (των ετών 1922 – 1923), σελ. 314 – 320. Η γενικότερη θέση, την οποία εκφράζουν οι προαναφερόμενοι διαπρεπείς νομομαθείς με την από 26/1/1923 ως άνω γνωμοδότησή τους και η οποία αναφέρεται στα ιδιοκτησιακά δικαιώματα των βυζαντινών Μονών κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, διατυπώνεται κατά λέξη (σελ. 334, υπό β', Ι) ως εξής: «*Εκ των ειρημένων συνάγεται ότι η επί Βυζαντινής εποχής νομίμως κεκτημένη μοναστηριακή περιουσία, ου μόνον παρέμεινε και μετά την τουρκικήν κατάκτησιν, ανήκουσα εις την κυριότητα των οικείων Μονών, αλλά και εξηρέθη της εφαρμογής του κοινού περί ακινήτων δικαίου*». (Εμπεριστατωμένη είναι η ανάπτυξη του ίδιου ζητήματος και στην ως άνω γνωμοδότηση του Καθηγητή Ι. Κονιδάρη, σελ. 9 -15).

Χαρακτηριστικά εκφράζει την ίδια ως άνω θέση και η ΕφΘεσ 155/1934, Θέμ. ΜΕ', σελ. 509 (510), στο σκεπτικό της οποίας αναγράφονται κατά λέξη για άλλη Μονή και τα εξής: «*Επειδή διώκουσα η αγωγή την αναγνώρισιν της κυριότητος της Μονής επί των επιδίκων δασών, άτινα το Δημόσιον βία από του έτους 1924 κατέλαβε και κατέχει και των οποίων την κυριότητα η Μονή εκτήσατο και κατείχε συνεχώς και αδιαλείπτως από της βυζαντινής εποχής μέχρι της θιαίας ως άνω αποβολής της, νεμομένη αυτά καλή τη πίστει και διανοία κυρίου δυνάμει δύο χρυσοβούλλων, εκδοθέντων του μεν εν έτει 1300 μ.Χ. υπό του Αυτοκράτορος του Βυζαντινού Ανδρονίκου του Παλαιολόγου, του δε εν έτει 1345 υπό του Κράλλη της Σερβίας Ούγκλεση, υιού και διαδόχου του Κράλλη Στεφάνου Δουσάν, γαμβρού του Αυτοκράτορος Ανδρονίκου του Παλαιολόγου, βάσιμος νόμω εστί, διότι και τα αυτοκρατορικά χρυσόβουλλα, κατά την εφαρμοστέαν εν προκειμένω οθωμανικήν νομοδεσίαν εν συνδυασμώ με τα κρατούντα σχετικώς προς τα προνόμια των Μονών και των Πατριαρχείων, αποτελούν... τίτλον ιδιοκτησίας...*». (Όμοια και η ΕφΘεσ 68/1971 Αρμ. 1971, σελ. 491).

Επί του ως άνω ζητήματος θα πρέπει να παρατηρηθούν ειδικότερα τα ακόλουθα:

α) Ο κατά τα ανωτέρω Ειδικός Νομικός Σύμβουλος του Υπ. Γεωργίας Ν. Ελευθεριάδης, υπό την ιδιότητά του ως υποστηρικτή των συμφερόντων του Δημοσίου, δεν αρνείται θεθαίως την ύπαρξη των βυζαντινών τίτλων της Μονής, ούτε τη συνήθη λειτουργία τέτοιου είδους τίτλων, υποστηρίζει όμως ότι τα παραχωρηθέντα δια των χρυσοβούλλων δικαιώματα αποσβήστηκαν κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Ο συντάκτης της εν λόγω γνωμοδότησης, αναφερόμενος στην τύχη του δικαιώματος κυριότητας της Μονής κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, εκφραζόμενος με ακραίο τρόπο (Θέμ. ΛΓ', σελ.

317) διατυπώνει αποφθεγματικά την άποψη ότι «μετά την τουρκική κατάκτησιν και την εισαγωγήν του Μουσουλμανικού δικαίου ... η κυριότης αύτη της Μονής ώχετο απιούσα. Καπνός ην και διελύθη, πομφόλυξ και διερράγη». Τα επιχειρήματα του Ελευθεριάδη αναπτύσσονται γύρω από τους ακόλουθους άξονες: αα) ότι «αι γαίαι των κατακτωμένων χωρών, αι ανήκουσαι πρότερον κατά κυριότητα εις ιδιώτας, καθίστανται εν γένει γαίαι δημόσiai ‘εραζήι μηριγιέ’ (ager publicus)» (σελ. 317), ββ) ότι επί της λίμνης δεν μπορούσαν, κατά το μουσουλμανικό δίκαιο, να υπάρξουν ιδιωτικού δικαίου δικαιώματα, επειδή πρόκειται, κατά το άρθρο 1327 του Οθωμ.ΑΚ, για πράγμα εκτός συναλλαγής (σελ. 315) και γγ) ότι πάντως μετά την κατά το 1821 αυθαίρετη κατάληψη της μοναστηριακής περιουσίας από τον Σουλτάνο συμπληρώθηκε ο χρόνος της κατά το μουσουλμανικό δίκαιο (άρθρα 1160 επ. του Οθωμανικού ΑΚ) «κτητικής παραγραφής» (σελ. 319).

β) Τα ως άνω (υπό 1, 2 και 3) επιχειρήματα του Ειδικού Νομικού Συμβούλου του Υπ. Γεωργίας Ν. Ελευθεριάδη αντικρούουν οι αντιθέτως γνωμοδοτήσαντες και ήδη αναφερθέντες διαπρεπείς νομομαθείς της εποχής εκείνης και καθηγητές της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών ως εξής:

αα) Σε ό,τι αφορά κατά πρώτον την τύχη της ιδιοκτησίας της Μονής Βατοπαιδίου μετά την κατάκτηση της περιοχής από τους Τούρκους

ι) Υπό Β' α' Ι της από 26/1/1923 γνωμοδότησης (Θέμις ΛΕ', σελ. 333) αναγράφονται κατά λέξη τα ακόλουθα: «Δεν είναι αληθές ότι κατά το Ιερών Μουσουλμανικόν Δίκαιον δια της κατακτήσεως απόλλυται πάσα τέως ιδιωτική κτήσις, καταλύεται και περιέρχεται η κυριότης τω Οθωμανικώ Δημοσίω. Εν τω Ιερώ Νόμω γίνεται πρώτον διάκρισις μεταξύ κατακτηθέντων λαών, εχόντων δεόπεμπτον βιβλίον (δηλ. Χριστιανών και Ιουδαίων) και πολυθείστων ... Μόνον των δευτέρων η περιουσία ολοκληρωτικώς δεσμεύεται. Ως προς τους Χριστιανούς γίνεται διάκρισις, αν δια πολέμου ή κατόπιν συνθήκης κατελήφθη η χώρα αυτών, εν τη δευτέρα δε περιπτώσει οι κάτοικοι διατηρούσι την ακίνητον περιουσίαν αυτών, υποβαλλόμενοι μόνον εις την καταβολήν φόρου υποτελείας» (με πλούσια ενημέρωση στην τότε για το μουσουλμανικό δίκαιο βιβλιογραφία, και μάλιστα με ρητή παραπομπή και σε μελέτες του Ν. Ελευθεριάδη). Δεν θα πρέπει άλλωστε να παραμείνει εδώ απαρατήρητο ότι σε περιοχές που κατακτήθηκαν ειρηνικά (χωρίς πόλεμο) από τους Τούρκους, όπως ήταν, μεταξύ άλλων, οι Κυκλάδες (λόγω της έχθρας των κατοίκων τους εναντίον των παλαιότερων κατακτητών, που ήταν οι Ενετοί και οι Γενουάτες), τα ακί-

νητα παρέμειναν στους ιδιοκτήτες που τα είχαν στην κυριότητά τους πριν από την τουρκική κατάκτηση, δυνάμει σχετικού προνομίου που παρεχώρησε ο Σουλτάνος. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο γίνεται παγίως δεκτό από τα ελληνικά δικαστήρια ότι οι ιδιωτικές γαίες στις Κυκλάδες παρέμειναν κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας «*γαίαι πλήρους ιδιοκτησίας (μουλκ)*», δεν περιήλθαν ποτέ στο τουρκικό Δημόσιο και επομένως δεν περιήλθαν ποτέ και στο Ελληνικό Δημόσιο, ως διάδοχο σε αυτές κράτος μετά την απελευθέρωση. [(Πρβλ. και την παλαιότερη αρεοπαγιτική απόφαση υπ' αριθμ. 199/1855, σύμφωνα με την οποία «*το Δημόσιον δικαίωματι πολέμου κατέστη κύριον των οθωμανικών κτημάτων, ουχί δε και των εις έλληνας ανηκόντων ...*»]. Το ζήτημα αυτό αναπτύσσει διεξοδικά, με πλούσια τεκμηρίωση από τη νομολογία, ο Γ. Νάκος, Αι «*Μεγάλοι Δυνάμεις*» και τα «*Εθνικά Κτήματα*» της Ελλάδος (1821 – 1832), στα Ακροδίνια Πέτρω Γ. Βάλληνδα, ιδιαίτερα σελ. 534 επ., με περαιτέρω παραπομπές στις υποσημ. 45-49].

Το ιστορικό ως άνω γεγονός της διαδοχής του Ελληνικού Δημοσίου, δικαίωματι πολέμου, μόνο στις γαίες που είχαν περιέλθει στην κυριότητα του Τουρκικού Δημοσίου χαρακτηρίζεται μάλιστα στη θεμελιώδη απόφαση υπ' αριθμ. 200/1934 του ΑΠ (ΕΕΝ Α', σελ. 467), σε ό,τι αφορά τις Κυκλάδες, ως «*πασίδηλον*» και λαμβάνεται γι' αυτό, με πάγιο τρόπο, αυτεπαγγέλτως υπόψη από τα δικαστήρια. (Όμοια επίσης η λίγο παλαιότερη γνμδ. του ΝΣΚ από 1/2/1926, Δνη Δ', σελ. 57. Βλ. περισσότερα για το ζήτημα αυτό στη γνμδ. του Α. Κιτσαρά, ΧρΙΔ 2003, σελ. 747 επ., ιδιαίτερα σελ. 755, όπου και περαιτέρω παραπομπές στην ελληνική νομολογία και θεωρία, μεταξύ των οποίων και στον Ν. Ελευθεριάδη: υποσημ. 55 – 60). Το ίδιο ακριβώς αυτό καθεστώς ισχύει και ως προς τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα των Μονών. (Πρβλ. σχετικά και ΕφΔωδ 22/1955, αδημ., η οποία εκδόθηκε επί αγωγής της Ι. Μονής Πάτμου). Όπως ρητά επισημαίνεται στην ίδια ως άνω (από 26/1/1923) γνωμοδότηση των καθηγητών της Νομικής Σχολής (Θέμις ΛΕ', σελ. 333), «*αι Μοναί του Αγίου Ορους, πολύ προ της αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως και ουχί συνεπεία πολεμικής κατακτήσεως εδήλωσαν υποτέλειαν προς το Τουρκικόν Κράτος, το μεν πρώτον προς τον Σουλτάνον Ορχάν (1326 – 1360) εις Προύσαν, είτα δε προς τον Σουλτάνον Μουράτ (1360 – 1389) εις Ανδριανούπολιν και αμφότεροι οι Σουλτάνοι ούτοι εξέδωκαν φερμάνια, δι' ων ανεγνώρισαν εις τας Μονάς του Αγίου Ορους όλα τα επί Βυζαντινών προνόμια αυτών και το δικαίωμα να νέμονται ελευθέρως τα κτήματά των*» (με παραπομπές σε επίσημα τουρκικά έγγραφα και σε βιβλιογραφία της εποχής, όπως, μεταξύ άλλων, και σε Ν. Ελευθεριάδου «*Ανατολικάί Μελέται*»,

Β Κεφ. ΙΙ § 16, σελ. 160 – 161). Το ίδιο επαναλαμβάνεται και σε μεταγενέστερα σουλτανικά βεράτια, όπως είναι, μεταξύ άλλων, και το αναφερόμενο στην πρώτη (από Μαρτίου 1922) γνωμοδότηση των καθηγητών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών Κ. Πολυγένη, Γ. Στρέιτ, Κ. Ράλλη και Δ. Παπούλια (Θέμ. ΛΓ', σελ. 159) σουλτανικό βεράτιο του έτους 1671, «*το δοθέν τω Πατριάρχη Διονυσίω Δ' Μουσελίμη τω Κομνηνώ*», το οποίο ορίζει κατά λέξη τα εξής (σελ. 159 και 160 της ίδιας γνωμοδότησης): «*Και κατέχη, τέλος, ο Πατριάρχης τας γαίας, τους αμπελώνας, τους κήπους, τα αγροκήπια, τους λειμώνας, τα καράβια, τους μυλώνας, τα μοναστήρια και τας κτήσεις της εκκλησίας αυτού, καθώς και τα ευσεβή κληροδοτήματα, όσα γίνονται χάριν των εκκλησιών. Και θέλει απολαμβάνει τσαούτην εκ των προνομίων τούτων ισχύν, όσσην απελάμβανον και οι προ αυτού κεκτημένοι ταύτα, ούτε θέλει δυναηδή να ταράξη τις αυτόν ή ν' ανησυχήση καθ' οιονδήποτε τρόπον. Έστω τούτο πάσι γνωστόν και δοθήτω πίστις εις την υψηλήν μου ταύτην υπογραφήν*». (Αντίστοιχου περιεχομένου είναι και τα λοιπά αναφερόμενα στην ίδια γνωμοδότηση μεταγενέστερα, έως το 1901, σουλτανικά βεράτια).

ii) Πέραν των ανωτέρω οι γνωμοδοτήσαντες κατά τα ανωτέρω διαπρεπείς νομομαθείς, αντικρούοντας τα επιχειρήματα του Ειδικού Νομικού Συμβούλου του Υπ. Γεωργίας, διαλαμβάνουν (2η γνωμοδότηση, από 26 Ιανουαρίου 1923, Θέμις ΛΕ', σελ. 333 και 334) κατά λέξη και τα εξής: «... η μοναστηριακή περιουσία κηρύσσεται ιερά και σεβαστή κατά τον Μουσουλμανικόν Νόμον και ουδεμίαν η κατάκτησις δύναται να έχη επ' αυτής συνέπειαν, αφού αυτός ο Προφήτης εν τη κατά το δεύτερον της Εγίρας έτος υπογραφείση υπ' αυτού συνθήκη του Ορους Σινά ανακηρύσσει ιεράν την περιουσίαν των Μονών, ρητώς ορίζων: 'Εγώ είμαι εν μέσω των (μοναχών) προστάτης και φύλαξ αυτών και όλων των πραγμάτων των με την ιδίαν μου ψυχήν'. Την δε υπόσχεσιν ταύτην δίδει ο προφήτης ως πρόσταγμα του Θεού, τα εξής επί λέξει τη Συνθήκη ορίζων: 'όστις εκ της φυλής μου και θρησκείας μου θέλει τυχόν παραβή τον όρκον και την υπόσχεσιν, όπου είναι εις την παρούσαν συμφωνίαν, παραβαίνει την υπόσχεσιν του Θεού και αρνείται τον όρκον του και εναντιούται εις το πρόσταγμα του Θεού, αναιρεί την πίστιν του (μη γένοιτο) και γίνεται άξιος του αναθέματος, ή Βασιλεύς (είναι ο τοιούτος) ή πτωχός και γενικώς όστις και αν είναι'. Αφορά δε η Συνθήκη του Σινά όχι μόνον τους Μοναχούς του Ορους Σινά, αλλ' ως εν τω προοιμίω αυτής ρητώς κηρύσσεται, αποτελεί 'στερεόν και βέβαιον τάξιμον και υπόσχεσιν δια το Έθνος των Ναζρανί (Χριστιανών), όπου και αν ευρίσκεται είτε εις τα πλησίον, είτε εις μακράν κείμενα μέρη ...Και δια τούτο προστάσω ουδείς από της θρησκείας μου θα τολμήση να κάμη το εναντίον ταύτης της

υποσχέσεως μέχρι της συντελείας του αιώνος' ... Την ύπαρξιν της αυθεντικότητος της συνθήκης ταύτης», της οποίας το κείμενο, όπως επισημαίνεται στην ίδια ως άνω γνωμοδότηση της 26/1/1923, είναι δημοσιευμένο στις σελίδες 97 επ. των Ανατολικών Μελετών του Ν. Ελευθεριάδου, «ανεγνώρισε σύμπας ο μουσουλμανικός κόσμος» (με παραπομπή στο ίδιο ως άνω κείμενο μελετών του Ν. Ελευθεριάδου σελ. 85 § 46). Στην ίδια γνωμοδότηση τονίζεται επίσης (σελ. 334) ότι «αι πράξεις και οι λόγοι του Προφήτου, ως γνωστόν, αποτελούσι μετά το Κοράνιον την δευτέραν πηγήν του Ιερού Μουσουλμανικού Νόμου» (με παραπομπές στην τότε ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία). «Ως τοιαύτην» –διευκρινίζεται περαιτέρω στην ίδια γνωμοδότηση της 26/1/1923– «εσεβάσθησαν την ειρημένην αρχήν της μοναστηριακής και εκκλησιαστικής ακινήτου περιουσίας πάντες οι μετά τον Μωάμεθ Χαλίφαι και οι Σουλτάνοι, μηδ' αυτού του Κατακτητού εξαιρουμένου και την περί τούτου διάταξιν του Ιερού Νόμου πανηγυρικώς επανέλαβον ως ιδίαν υπόσχεσιν υιοδετήσαντες, κατά την έκδοσιν των προς τους Πατριάρχας Βερατιών».

iii) Με αναφορά στην ως άνω (υπό αα και ββ) πειστική επιχειρηματολογία, που στηρίζεται στις πηγές που επικαλούνται, κατά τα ανωτέρω, οι γνωμοδοτήσαντες κατά τα έτη 1922 και 1923 διαπρεπείς νομομαθείς, επισημαίνεται περαιτέρω (Θέμ. ΛΕ', σελ. 334) ότι «οι νεώτεροι οθωμανικοί νόμοι, ευρόντες το καθεστώς τούτο, εσεβάσθησαν και ανεγνώρισαν αυτό. Ούτω α') ο μεν Νόμος περί Γαιών εν άρθρω 1 22 εξήρесе της εφαρμογής των διατάξεων αυτού τας έκπαλαι είς τι μοναστήριον ανηκούσας γαίας και εκήρυξεν αυτάς αναπαλλοτριώτους, θεωρήσας αυτάς ως αφιερωμένας και υπαγομένας εις την κυριότητα των Μονών ... ο δε Νόμος περί των εν Αγίω Ορει Μονών της 20 Ζιλχτισέ 1 294 εν άρθρω 52 επανέλαβε και ούτος το κατά τους Ιερούς κανόνας αναπαλλοτριώτον της μοναστηριακής περιουσίας».

Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω και κατά την Τουρκοκρατία – καταλήγει η ίδια γνωμοδότηση (Θέμ. ΛΕ', σελ. 334) – «αι επί των εν λόγω μοναστηριακών κτημάτων ειρημέναι σχέσεις εξηκολούθησαν διεπόμεναι υπό του πρότερον ισχύοντος δρυσκευτικού των Μονών δικαίου, όπερ είναι αυτό το Βυζαντινόν δίκαιον και αι σχετικαί διατάξεις των Ιερών και Αποστολικών κανόνων». (Βλ. και τη διεξοδική για το ίδιο ζήτημα ανάπτυξη του Καθηγητή του Εκκλησιαστικού Δικαίου Ι. Κοιιδάρη, στην αναφερθείσα ως άνω πλειστάκις γνωμοδότησή του: σελ. 31 -33).

iv) Τη στηριζόμενη σε βυζαντινούς τίτλους περιουσία των Μονών γενικώς, η οποία παρέμεινε αλώβητη και κατά την Τουρκοκρατία, κατοχύρωσε, όπως ήταν φυσικό, και το νεοσύστατο, μετά την απελευθέρωση, Ελληνικό

Κράτος, και μάλιστα με κανόνες αυξημένης τυπικής ισχύος: με το ίδιο το Σύνταγμα. Τούτο τονίζεται και στην ως άνω, από 26/1/1923 γνωμοδότηση των έγκριτων νομομαθών, οι οποίοι επικαλούνται ρητά, τόσο το άρθρο 2 όσο και το άρθρο 17 του τότε ισχύοντος Συντάγματος του 1911. Στο πρώτο από τα εν λόγω άρθρα ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι «*η Ορθόδοξος Εκκλησία της Ελλάδος ... είναι αυτοκέφαλος ... τηρούσα απαρασαλεύτως ... τους τε ιερούς Αποστολικούς και Συνοδικούς Κανόνας ...*». Με το δεύτερο εξ άλλου από τα άρθρα αυτά η Ελληνική Πολιτεία, αυτοδεσμευόμενη κατ' εφαρμογήν της αρχής του κράτους δικαίου, εγγυάται ως ατομικό δικαίωμα κάθε ιδιοκτησία (άρα και τη μοναστηριακή), ορίζοντας κατά λέξη ότι «*ουδείς στερείται της ιδιοκτησίας του, ειμή δια δημοσίαν ανάγκην, προσηκόντως αποδεδειγμένην, όταν και όπως ο νόμος διατάσσει, πάντοτε δε προηγουμένης αποζημίωσης*». Επομένως και η ιδιοκτησία της Μονής Βατοπαιδίου, η οποία αποκτήθηκε ήδη κατά τη βυζαντινή περίοδο με τίτλους της εποχής εκείνης και διατηρήθηκε αλώβητη και κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, κατά τα ανωτέρω (υπό αα, ββ και γγ), κατοχυρώνεται συνταγματικά από το νεότερο Ελληνικό Κράτος με το άρθρο 17 του τότε Συντάγματος του 1911 (όμοιου στον πυρήνα του και με το άρθρο 17 του σήμερα ισχύοντος Συντάγματος). Αφαίρεσή της συνεπώς δεν είναι ούτε δια νόμου δυνατή, δεδομένου ότι αυτή θα προσέκρουε ευθέως στον υπέρτερο γενικό συνταγματικό κανόνα που προστατεύει κάθε ιδιοκτησία, επιτρέποντας την αφαίρεσή της μόνο με αναγκαστική απαλλοτρίωση, ύστερα από πλήρη αποζημίωση, και μόνο για «*δημόσια ωφέλεια*» («*δημόσια ανάγκη*» κατά τη διατύπωση του τότε Συντάγματος του 1911), ρητά προβλεπόμενη στον νόμο («*όταν και όπως ο νόμος διατάσσει*») και «*προσηκόντως αποδεδειγμένη*», στο πλαίσιο μιας διαδικασίας που παρέχει εχέγγυα ασφαλείας στον ιδιοκτήτη.

Στο παραπάνω συμπέρασμα, το στηριζόμενο αβίαστα στα προαναφερόμενα άρθρα 2 και 17 του τότε ισχύοντος Συντάγματος του 1911, καταλήγει και η από 26/1/1923 γνωμοδότηση των νομομαθών (καθηγητών ως επί το πλείστον της Νομικής Σχολής Αθηνών). Όπως διαλαμβάνεται κατά λέξη σε αυτήν (Θέμις ΛΕ', σελ. 332 και 333), «*το Ελληνικόν Σύνταγμα εν άρθρω 2, ασφαρίζει την 'απαρασάλευτον' τήρησιν των Ιερών Αποστολικών και Συνοδικών κανόνων, είτε εις το δόγμα είτε εις την διοίκησιν της Εκκλησίας αφορώσιν ούτοι, κατά την κρατήσασαν παρ' ημίν ερμηνείαν*» (με ρητή παραπομπή όχι μόνο στην πλούσια επί του θέματος βιβλιογραφία της εποχής, αλλά ρητά επίσης και στην υπ' αριθμ. 15 της 14ης Φεβρουαρίου 1909 απόφαση της Ολομέλειας του ΑΠ). «*Κατά ταύτα*» – συμπεραίνουν οι γνωμοδοτούντες

καθηγητές (ό.π., σελ. 334) – «το αναπαλλοτρίωτον της εκκλησιαστικής περιουσίας, δεσπισθέν υπό των Ιερών Κανόνων, αποστολικών τε και συνοδικών» (σε αυτούς αναφέρεται διεξοδικά η πρώτη, από Μαρτίου 1922, γνωμοδότηση των καθηγητών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών: Θέμις ΛΓ', σελ. 159, υπό ΙΙ), «εφ' όσον δεν προσκρούει εις διάταξιν τινα του Συντάγματος, υπερισχύει παντός αντιθέτου νόμου, όστις, αντιβαίνων εις τους σχετικούς κανόνας, αντίκειται και προς το άρθρον 2 του Συντάγματος και δέον να μη εφαρμόζηται ως αντισυνταγματικός υπό των δικαστηρίων. Συγκεκριμένως» – υπογραμμίζεται στη γνωμοδότηση – «το Ελληνικόν Δημόσιον δεν θα ηδύνατο να επικαλεσθή ελληνικόν νόμον ορίζοντα καθ' υπόδεσιν την δήμευσιν Μοναστηριακών κτημάτων». Επιτρεπτή θα ήταν – κατά την ίδια γνωμοδότηση [με παραπομπή στον Γ' τόμο του Συνταγματικού Δικαίου του εκ των γνωμοδοτούντων, καθηγητή της Νομικής Σχολής Αθηνών, Ν.Ν. Σαριπόλου (έκδ. 1923), σελ. 205, υποσημ. 2 (όμοια επίσης σελ. 310 – 313, όπου και περαιτέρω παραπομπές: «Πάντες δι' οι Κανόνες ούτοι ... εφ' όσον δεν αντιβαίνουν εις τας διατάξεις του Συντάγματος, δέον να τηρώνται, κατά το άρθρον 2 του Συντάγματος, απαρασαλεύτως ...»)] – μόνον «η κατά το άρθρον 17 και υπό τας εγγυήσεις αυτού αναγκαστική απαλλοτρίωσις, ην ορίζει αυτό το Σύνταγμα και ήτις άλλως τε, γενομένη δια λόγους κοινής ωφελείας και επί ισαξίω ανταλλάγματι, δύναται να θεωρηθή υπαγομένη και εις τας εξαιρέσεις καθ' ας επιτρέπεται των μοναστηριακών η απαλλοτρίωσις».

Αλλά και πέραν της ως άνω εμπειριστατωμένης αποκρούσεως κάθε άμεσης προσβολής των συνταγματικώς (με το άρθρο 2 του Συντάγματος του 1911) κατοχυρωμένων Ιερών Αποστολικών και Συνοδικών Κανόνων, οι γνωμοδοτούντες καθηγητές – νομομαθείς αποκρούουν, ορδά, με την ίδια ως άνω (από 26 Ιανουαρίου 1923) γνωμοδότησή τους και κάθε έμμεση προσβολή των εν λόγω κανόνων. Όπως αναγράφεται κατά λέξη στην γνωμοδότησή τους (Θέμις ΛΕ', σελ. 333), «ως αποκλείεται η άμεσος των κανόνων προσβολή, ούτως αποκλείεται και η έμμεσος τούτων παραβίασις, του Ελληνικού Κράτους μη δυναμένου π.χ. ως διαδόχου του Οθωμανικού Δημοσίου να επικαλεσθή τίτλον κυριότητος στηριζόμενον εις Οθωμανικόν Νόμον» (και αν ακόμη δηλαδή υφίστατο ένας τέτοιος νόμος), «αντιβαίνοντα εις τους Ιερούς, Αποστολικούς, Συνοδικούς κανόνας, ων την 'απαρασάλευτον' απολύτως τήρησιν εν Ελλάδι ασφαλίξει το άρθρον 2 του Συντάγματος». Η θέση αυτή συμπλέει ουσιαστικά και με τα εύστοχα – αιχμηρά για την επίσημη γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Υπ. Γεωργίας – σχόλια της Σύνταξης του περιοδικού, που είναι δημοσιευμένα στις σελίδες 29 – 32 της Θέμιδος ΛΕ' (κάτω από την

υπογραφόμενη από τον Νομικό Σύμβουλο του Υπ. Γεωργίας Γ. Γεωργιάδη αντίθετη, υπ' αριθμ. 46/22-9-1921, γνωμοδότηση), για τα οποία βλ. και παρακάτω, υπό ββ.

ββ) Σε ό,τι αφορά την αυθαίρετη κατά το έτος 1821 κατάληψη της ιδιοκτησίας της Μονής Βατοπαιδίου από τον Σουλτάνο

Στο ιστορικό της πρώτης (από Μαρτίου 1922) γνωμοδότησεως των καθηγητών της Νομικής Σχολής (Θέμις ΛΓ', σελ. 158) αναγράφονται κατά λέξη και τα εξής: «Ούτως είχαν τα πράγματα» (έτσι δηλαδή όπως εκτέθηκε παραπάνω, υπό αα) «μέχρι της μεγάλης ημών Επανάστασεως του 1821, καθ' ην Αγιορίται Μοναχοί έλαβον μέρος εις ταύτην και ο Σουλτάνος, μένεα πνέων, κατέλαβε και διήρπασε βία την ειρηνένην περιουσίαν της Μονής, καταστήσας ταύτην κτήμα του ιδιαιτέρου θησαυροφυλακίου του». Στην ίδια δέση ιστορείται επίσης ότι «ένεκα των επανειλημμένων διαμαρτυριών του Πατριάρχου, ο Σουλτάνος δεν απέπεμψε τους εν τω μονιδρίω πατέρας, αλλ' αφήκεν αυτούς εις Μπουρού, επιτρέψας αυτοίς να αλιεύωσι ..., επέβαλε και εις τους εκάστοτε ενοικιαστάς της λίμνης να παραχωρώσιν εις τους πατέρας άρτον, έλαιον και πάσαν άλλην τροφήν, μη παύσας ούτω να αναγνωρίζη τα επί της λίμνης δικαιώματα της Μονής. Κατά τα έτη 1912 και 1913 κατά τον κατά της Τουρκίας πόλεμον, καταληφθέντων των μερών εκείνων υπό του Ελληνικού Στρατού, έσπευσε και αύδις και κατέλαβε δια μοναχών τα ιχθυοτροφεία η Μονή, πλην κηρυχθέντος του ελληνοβουλγαρικού πολέμου και μετά την Συνθήκην του Βουκουρεστίου παραχωρηθέντων των μερών εκείνων εις τους Βουλγάρους, ούτοι εξέβαλον τους μοναχούς δια της βίας και κατέλαβον τα πάντα, μηδέ του ναϊδρίου εξαιρουμένου, εκδιώξαντες τον εκεί αντιπρόσωπον και ιερομόναχον Κασσιανόν. Μόλις ως δια της Συνθήκης του Νείγυ η Δυτική Θράκη παρεχωρήθη εις τους συμμάχους και εγκατεστάθη Διασυμμαχική Διοίκησις, έσπευσεν η Μονή και απέστειλε τον εκδιωχθέντα αντιπρόσωπόν της Κασσιανόν εις το Μονιδριον, δι' ετέρων δε αντιπροσώπων της προέβη εις τα κατάλληλα διαβήματα παρά τω Υπουργείω των Εξωτερικών και ταις Διασυμμαχικαίς Αρχαίς, δια την παραχώρησιν της λίμνης και του ιχθυοτροφείου. Ως εκ της προσωρινότητος της διασυμμαχικής κατοχής αι αρμόδια ελληνικά Αρχαί και αι διασυμμαχικά ανέλαβον τον διακανονισμόν του ζητήματος και την ουσιαστικήν αυτού εξέτασιν».

Μέσα στο παραπάνω πλαίσιο, όπως αναγράφεται στη συνέχεια στο ιστορικό (ό.π., σελ. 158 και 159), «προκηρυχθείσης εκμισθώσεως παρά των γαλλικών Αρχών διαρκούσης της διασυμμαχικής κατοχής, δια δέκα κατ' αρχάς έτη, επετεύχθη δια των αλληπαλλήλων διαμαρτυριών της δια του Υπουργείου των

Εξωτερικών, να περιορισθή ο χρόνος εις τρία μόνον έτη και κατά την εκμίσθωσιν εξαπέστειλεν αντιπροσώπους, οίτινες, με πλήρη και ακεραία επιφύλαξιν των δικαιωμάτων της επί της λίμνης και των ιχθυοτροφείων της, επλειοδότησε και κατεκυρώθη εις αυτήν δι' ιδίου εγγράφου της Διευθύνσεως των Οικονομικών Υπηρεσιών υπό τις επιφυλάξεις της ως προς την κυριότητα της λίμνης και των ιχθυοτροφείων». (Ακολουθεί εξιστόρηση πράξεων νομής των μοναχών).

Με αναφορά στο παραπάνω ιστορικό, οι συντάκτες της ως άνω από 26/1/1923 γνωμοδοτήσεως, καθηγητές – νομομαθείς Δ. Παπούλιας, Δ. Δίγκας, Ν.Ν. Σαρίπολος, Κ.Μ. Ράλλης και Κ.Δ. Ρακτιβάν αντικρούουν τις θέσεις του Ειδικού Νομικού Συμβούλου του Υπ. Γεωργίας Ν. Ελευθεριάδη, εστιάζοντας σε δύο κεφαλαίωδη ζητήματα: το πρώτο αφορά στις δεσμεύσεις του Σουλτάνου έναντι των υπηκόων του, όπως ήταν, κατά το έτος 1821, και οι μοναχοί του Αγίου Ορους (παρακάτω, υπό i) και το δεύτερο αφορά στην αναστολή της παραγραφής των αξιώσεων των ιδιοκτητών που αποστερήθηκαν διαίως από την εξουσία τους επί των ιδιοκτησιακών τους αντικειμένων (παρακάτω, υπό ii). Ειδικότερα:

i) «Είναι αληθές», όπως αναγράφεται ρητά στη γνωμοδότηση (Θέμις ΛΕ', σελ. 349), «ότι εν τη μουσουλμανική Πολιτεία ο ανώτατος Αρχων και Χαλίφης συγκεντροί εν τω προσώπω αυτού απάσας τας εξουσίας. Δεν έπεται όμως εκ τούτου ότι πάσα πράξις του Σουλτάνου, όσον σεβαστή και αν είναι» (de facto) «δια τους υπηκόους, αποτελεί δίκαιον και νομικήν διάταξιν, όπως φέρεται εν τη γνωμοδοτήσει» του Ειδικού Νομικού Συμβούλου του Υπ. Γεωργίας. Όπως τονίζεται στην καθηγητική γνωμοδότηση, ακόμη «και οσάκις νομοθετεί ο Σουλτάνος, το δικαίωμα αυτού είναι περιορισμένον» και «δεν δύναται να διατάξη τι αντίθετον προς τας διατάξεις του Ιερού Μουσουλμανικού Νόμου ή να τροποποιήση τον Νόμον τούτον, όστις αποτελεί το θείον και αναλλοίωτον δίκαιον πάσης μουσουλμανικής Πολιτείας» (με παραπομπές όχι μόνο στη διεθνή βιβλιογραφία, αλλά και σε επιστημονικά κείμενα του αντιθέτως γνωμοδοτήσαντος, υπό την ιδιότητα του Ειδικού Νομικού Συμβούλου του Υπ. Γεωργίας, Ν. Ελευθεριάδη: Ανατολικά Μελέται. Τα προνόμια του Οικονομικού Πατριαρχείου Β' κεφ. III § 21 σελ. 170). «Επομένως» – συνάγεται το συμπέρασμα στην ως άνω καθηγητική γνωμοδότηση (ό.π.) – «η κατά το 1821 βιαία αφαιρέσεις παρά του Σουλτάνου από των χειρών της Μονής Βατοπαιδίου της νομίμως υπ' αυτής κεκτημένης επιδίκου περιουσίας, είτε ως διάταξις υπό τύπον νόμου θεωρηθή είτε ιδιωτική ή διοικητική πράξις, αποτελεί παράνομον ως αντικειμένη εις τας διατάξεις του Ιερού Μουσουλμανικού Νόμου, επιβαλλούσας, ως είρηται, ... την αναγνώρισιν και προστασίαν της

μοναστηριακής περιουσίας».

ii) Συναφές προς το ως άνω (υπό i) ζήτημα είναι και εκείνο της πραγματικής δυνατότητας που είχε η Μονή, υπό τις τότε κρατούσες συνθήκες, να ζητήσει δικαστική προστασία και της εξ αυτού του λόγου αναστολής της παραγραφής κατά τις διατάξεις του τότε ισχύοντος μουσουλμανικού δικαίου. Επί του ζητήματος αυτού η γνωμοδότηση διαλαμβάνει κατά λέξη (Θέμις ΛΕ', σελ. 349 και 350) και τα εξής: «*Η παράνομος αφαιρέσεις ιδιωτικού ακινήτου δύναται να γίνη είτε παρ' ιδιώτου ασκούντος φυσικήν βίαν ... είτε παρά τινός διαχειριζομένου πολιτικήν τινά ... εξουσίαν εν τη χώρα και παρανόμως χρησιμοποιούντος ταύτην προς καταπίεσιν του κατόχου του ακινήτου ...*» (με παραπομπή στο άρθρο 21 του Οθωμανικού Νόμου περί Γαιών). «*Εν τη δευτέρα περιπτώσει*» – επισημαίνεται ορθά στην καθηγητική γνωμοδότηση – «*καδίσταται αδύνατος η άσκησις αγωγής προς αποκατάστασιν του προσβληθέντος δικαίου ... διότι ο παδών φοβείται τον παρανομήσαντα αντίδικον λόγω της ισχύος ην κέκτηται και της εξουσίας ην ασκεί. Την κατάστασιν αυτήν θεωρεί ο νόμος ως δεδικαιολογημένην απραξίαν αγωγής και ορίζει ότι αναστέλλεται η παραγραφή εφ' όσον χρόνον το προς έγερσιν αγωγής κώλυμα εξακολουθεί υφιστάμενον ... Επομένως το ζητητέον εν προκειμένω*» – επισημαίνουν ορθά οι γνωμοδοτούντες νομομαθείς (ό.π., σελ. 350) – «*δεν είναι αν ο Σουλτάνος είναι δυνατόν ή ού να θεωρηθή μουτεγαλίπ*» («*καταδυναστεύων*», κατά την έννοια των οικείων οθωμανικών διατάξεων), «*αλλ' αν υπήρχε πραγματική και εξ ευλόγου αιτίας αδυναμία εγέρσεως αγωγής εκ μέρους της Μονής κατά του Σουλτάνου. Τοιαύτη δ' αδυναμία προδήλως υπήρχε καθ' όλον τον από του 1821 μέχρι της καταλύσεως της τουρκικής κυριαρχίας εν Θράκη χρόνον ή τουλάχιστον μέχρι το 1908, οπότε ετέθη εις εφαρμογήν το Οθωμανικόν Σύμβαμα ...*».

Πρόκειται για δεμελιώδεις αξιολογήσεις κάθε έννομης τάξης, οι οποίες, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την Ελληνική Πολιτεία, συναρτώνται με το ατομικό δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας και ανήκουν στη δημόσια τάξη αυτής και δεν θα μπορούσε να τις παρακάμψει οποιαδήποτε ελληνική δημόσια εξουσία με την επίκληση της ιδιότητας του Ελληνικού Κράτους ως διαδόχου του Οθωμανικού. Τα κριτικά σχόλια της Σύνταξης της Θέμιδος επί του ζητήματος αυτού κατά της απόψεως που υποστήριξε το Υπ. Γεωργίας με τους νομικούς του συμβούλους το 1922 είναι απολύτως εύστοχα (Θέμις ΛΕ', σελ. 30). Αυτά στηρίζονται στη διαπίστωση ότι «*κατά τα δεδομένα εν τω θέματι, δεν πρόκειται καν περί πολεμικής κατακτήσεως ... Πρόκειται περί αρπαγής συντελεσθείσης τω 1821 κατ' ιδίων της άρπαγος Πολιτείας αναγκα-*

στικών υπηκόων της», για την οποία εφαρμοστέες είναι οι διατάξεις «των άρθρων 1663 και 1664 του Οθωμανικού Αστικού Κώδικος και του άρθρου 20 του περί Γαιών Νόμου, κατά τα οποία ρητώς αναγνωρίζεται, όπως και παρ' όλαις ταις νομοθεσίαις, και παρά τη ημετέρα, η αναστολή πάσης παραγραφής κτητικής ή αποσβεστικής, εφ' όσον χρόνον διαρκεί η ανωτέρα βία ...» (ό.π., σελ. 30). Ο κανόνας αυτός – επισημαίνεται περαιτέρω (σελ. 31) – ίσχυε «και κατ' αυτό το ρωμαϊκό δίκαιο» υπό «μίαν μόνην προϋπόθεσιν ..., να σώζηται η μνήμη περί του παλαιού ιδιοκτήτου», η οποία στην προκείμενη περίπτωση είναι πρόδηλο ότι συντρέχει. Επομένως – καταλήγει με δικαιολογημένα αιχμηρό τρόπο η Σύνταξη της Θέμιδος (ό.π., σελ. 31) – η υπό του Ελληνικού Κράτους προβολή του ισχυρισμού ότι δεν παρέμεινε κυρία της ως άνω έκτασης η Μονή, επειδή αυτή αποκτήθηκε από το Ελληνικό Δημόσιο ως διάδοχο του Τουρκικού Κράτους, «σημαίνει ότι δύναται να ισχύσωσι εν Ελλάδι νόμοι αντικείμενοι εις την δημοσίαν αυτής τάξιν, οία θα ήτο η επιδεικνυομένη αντίληψις μιας ασυστόλου αρπαγής ... την οποίαν ... συντελεσθείσαν υπό το κάλυμμα του πολέμου και της εξ αυτού κατακτήσεως, είναι αυτόχρονα αίσχος να συνεχίση κατά των ιδίων, παρ' ων αφηρέθη το αρπαγέν ήδη υπηκόων του, το ελληνικόν Κράτος, κρυπτόμενον υπό την αμφιλαφή σκέπην της τουρκικής αυθαιρεσίας και προδουμοποιούμενον να δείξη ότι γίνεται αντάξιον διάδοχον της ουχί τέλος κατ' εχθρών, αλλά κατά των ομοεθνών υπηκόων του αρπαγής».

iii) Το τελικό συμπέρασμα της δεύτερης (από 26/1/1923) γνωμοδότησης των μεγάλου κύρους καθηγητών και νομομαθών της εποχής, που την υπογράφουν, είναι τούτο: «ότι εάν αι εν τη γνωμοδοτήσει του κ. Ελευθεριάδου διατυπούμεναι γνώμαι ήθελον επικρατήσκει και ανεγνωρίζοντο υπό της Ελληνικής Πολιτείας και υπό των ημετέρων δικαστηρίων ως βάσιμοι, θα είχαν τα εξής δεινότατα επακολουθήματα:

A) Εν ταις Νέαις Χώραις δεν θα υπήρχη εκκλησιαστική περιουσία, καθότι αυτή περιήλθεν εις το Οθωμανικόν Δημόσιον, κατά το ιερόν μουσουλμανικόν δίκαιον, δια της κατακτήσεως, και είτε εις το Ελληνικόν Δημόσιον.

B) Η Ελληνική Κυβέρνησις δεν θα ηδύνατο να διαμαρτυρηθή δια δημεύσεις κ.λ.π. εκκλησιαστικής περιουσίας παρά Πολιτείας, αίτινες διεδέχθησαν την Τουρκίαν, διότι έδει ν' αναγνωρίση ότι αύται έχουσι την πλήρη κυριότητα π.χ. των μοναστηριακών κτημάτων».

4. Υπό τα ως άνω δεδομένα (ιστορικά και νομικά) η Ι. Μονή Βατοπαιδίου, όπως ρητά αναγράφεται στη γνωμοδότηση του Ειδικού Νομικού Συμβούλου του Υπ. Γεωργίας Ν. Ελευθεριάδη (Θέμις ΛΓ', σελ. 324), «ήγειρε την από 1 Μαΐου 1922 ενώπιον των εν Αθήναις Πρωτοδικών διεκδικητικήν της

αγωγή εναντίον του Ελληνικού Δημοσίου». Με την αγωγή αυτή συναρτώνται οι αναφερθείσες ήδη ως άνω (υπό 2 και 3) γνωμοδοτήσεις αφενός μεν των Νομικών Συμβούλων του Υπ. Γεωργίας Ν. Ελευθεριάδη (Θέμις ΛΓ', σελ. 314) και Γ. Γεωργιάδη (Θέμις ΛΕ', σελ. 29 επ.), αφετέρου δε των καθηγητών της Νομικής Σχολής Αθηνών και νομομαδών Κ. Πολυγένη, Γ. Στρέϊτ, Κ. Ράλλη και Δ. Παπούλια από Μαρτίου 1922 (Θέμις ΛΓ', σελ. 158 επ.) και Κ.Δ. Ρακτιβάν, Δ. Παπούλια, Δ. Δίγκα, Ν.Ν. Σαριπόλου και Κ.Μ. Ράλλη από 26/1/1923 (Θέμις ΛΕ', σελ. 332 επ. και 349 επ.), καθώς επίσης τα καυστικά σχόλια της Σύνταξης της Θέμιδας, με τα οποία ασκήθηκε δριμεία κριτική κατά των θέσεων των Νομικών Συμβούλων του Υπ. Γεωργίας (Θέμις ΛΕ', σελ. 29 επ.).

Κατόπιν των ανωτέρω και ύστερα από αίτηση της Ι. Μονής Βατοπαιδίου από 23 Μαΐου 1923, επήλθε συμβιβασμός μεταξύ των διαδίκων, το περιεχόμενο του οποίου αποτυπώνεται στο από 25 Μαρτίου 1924 νομοθετικό διάταγμα και ειδικότερα στην παράγραφο β' του Ιου άρθρου αυτού, η οποία έχει κατά λέξη ως εξής:

«Εξουσιοδοτείται ο Υπουργός της Γεωργίας να υπογράψη τας ακόλουθους δύο συμβάσεις: ... β) Μετά της εν Αγίω Ορει Ιεράς Μονής του Βατοπαιδίου σύμβασιν οριστικής παραχωρήσεως και μεταβιβάσεως εις την κυριότητα του Δημοσίου των εν Χαλκιδική κειμένων δύο αγροκτημάτων (Μετοχίων) αυτής Αγίου Μάμαντος και Σοφουλάρ, επί ανταλλάγματι παραιτήσεως εκ μέρους του Δημοσίου πάσης αξιώσεως επί της εν Πορτολάγω της Ξάνθης λίμνης Μπουρού μετά των ιχθυοτροφείων αυτής των παρά την νησίδα και τα στόμια της λίμνης κειμένων (Δαλλιάνι Καραπέ Ταουσσαντζίκ κ.λ.π.) με τα ανέκαθεν γνωστά τούτων όρια αποδιδομένων τη αποκλειστική κατοχή της ειρημένης Ιεράς Μονής και μεταβιβαζομένων εις αυτήν όλων των υπό του Δημοσίου ασκουμένων δικαιωμάτων, υπό τον πρόσδετον δε όρον, όπως η Μονή αύτη δια της αυτής σύμβάσεως αναλάβη την υποχρέωσιν της συντηρήσεως, ιδία δαπάνη, της εν Αγίω Ορει Αδωνιάδος Σχολής, κατά τα υπό του Υπουργείου των Εκκλησιαστικών κανονισθησόμενα». Στο τέλος αυτής της β' παραγράφου του Ιου άρθρου του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος προστίθεται και το αφορών και στις δύο παραγράφους (α' και β') ακόλουθο εδάφιο: «Τους όρους αμφοτέρων των ειρημένων συμβάσεων θέλει κανονίσει ο Υπουργός της Γεωργίας». Είναι πρόδηλο ότι το νόημα του τελευταίου αυτού εδαφίου δεν είναι βεβαίως ότι ο Υπουργός της Γεωργίας έχει δικαίωμα να υπερβεί το πλαίσιο της νομοθετικής εξουσιοδότησης που τίθεται δεσμευτικά γι' αυτόν, για την πρώτη μεν σύμβαση με την παράγραφο α', για τη δεύτερη δε σύμβαση με την παρά-

γραφο β'. Η διαμόρφωση δηλαδή των όρων καθεμιάς από τις εν λόγω συμβάσεις ανατίθεται μεν στον Υπουργό Γεωργίας, οφείλει όμως αυτός να μην υπερβεί τα τιθέμενα με τις §§ α' και β' (εν προκειμένω με την § β') όρια. Αν τα υπερβεί, ενεργεί εκτός νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως και η απόφασή του είναι φανερό ότι δεν έχει καμία ισχύ.

Το ως άνω νομοθετικό διάταγμα (από 25/3/1924) αποτυπώνει με ακρίβεια το περιεχόμενο του συμβιβασμού που επήλθε μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της Ι. Μονής Βατοπαιδίου για να καταργηθεί η μεταξύ τους εκκρεμής δίκη μετά την αγωγή της τελευταίας από 1/5/1922 ενώπιον του Πρωτοδικείου Αθηνών. Στο εν λόγω νομοθετικό διάταγμα, το οποίο υπογράφηκε από τον Αντιβασιλέα Π. Κουντουριώτη και τον Πρόεδρο της Κυβερνήσεως Αλ. Παπαναστασίου για το Υπουργικό Συμβούλιο, γίνεται ρητά λόγος για ανταλλαγή μεταξύ των δύο διαδίκων, έτσι ώστε η μεν Μονή να μεταβιβάσει στο Ελληνικό Δημόσιο την κυριότητά της επί των αναγραφόμενων στο νομοθετικό διάταγμα δύο μετοχίων της, συνολικού εμβαδού 35.000 περίπου στρεμμάτων, το δε Δημόσιο να παραιτηθεί από κάθε αξίωσή του επί της λίμνης και των παραλίμνιων περιοχών. Δεν πρόκειται για ανταλλαγή κυριότητας της Μονής με κυριότητα του Δημοσίου, επειδή τέτοια κυριότητα δεν είχε αποκτήσει επί της λίμνης (κατά τα ανωτέρω, υπό 1, 2 και 3) το Ελληνικό Δημόσιο.

Οι ισχυρισμοί των Νομικών Συμβούλων του Υπ. Γεωργίας ότι το Ελληνικό Δημόσιο απέκτησε την κυριότητα της επίδικης περιοχής ως διάδοχο του Βουλγαρικού και του Τουρκικού Κράτους ήταν αβάσιμοι, δεδομένου ότι η επίδικη περιοχή ουδέποτε περιήλθε στην κυριότητα του Οθωμανικού Κράτους (ούτε και του Βουλγαρικού Κράτους για το μικρό χρονικό διάστημα που είχαν καταλάβει οι Βούλγαροι την περιοχή), όπως πειστικά προκύπτει από τις ως άνω (υπό 2 και 3) γνωμοδοτήσεις των καθηγητών και νομομαδών από Μαρτίου 1922 και 26 Ιανουαρίου 1923 αντίστοιχα και από τα κριτικά σχόλια της Συντάξεως της Θέμιδος επί της θέσεως του Υπ. Γεωργίας. Κατά συνέπειαν, εφόσον η επίδικη περιοχή παρέμεινε στην κυριότητα της Μονής, όπως αναπτύχθηκε (παραπάνω, υπό 2 και 3), και κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, δεν κατέστη ποτέ «πολεμική λεία», περιελθούσα «δικαιώματι πολέμου» στο νεοσύστατο Ελληνικό Κράτος με την απελευθέρωση της περιοχής.

Την ως άνω ακριβώς πραγματικότητα εκφράζει και ο δια του νομοθετικού διατάγματος της 25/3/1924 συμβιβασμός των διαδίκων. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο κείμενο της § β' του άρθρου 1 του εν λόγω νομοθετικού

διατάγματος η μεταβίβαση στο Δημόσιο της κυριότητας των δύο μετοχίων της Μονής στη Χαλκιδική (προς αποκατάσταση προσφύγων) γίνεται «*επί ανταλλάγματι*» όχι βεβαίως μεταβιβάσεως άλλης κυριότητας από την πλευρά του Ελληνικού Δημοσίου, την οποία, όπως ήδη αναπτύχθηκε, δεν είχε αυτό στην επίδικη περιοχή, αλλά «*επί ανταλλάγματι*» (ρητώς) «*παραίτησεως εκ μέρους του Δημοσίου πάσης αξιώσεως*» στην επίδικη περιοχή της λίμνης Βιστωνίδας, των ιχθυοτροφικών της εγκαταστάσεων και των παραλίμνιων περιοχών «*με τα ανέκαθεν*» – έτσι κατά λέξη στο κείμενο του ν.δ. – «*γνωστά τούτων όρια*», που αποδίδονται «*τη αποκλειστική κατοχή της ειρημένης Ιεράς Μονής*», η οποία θα έχει εφεξής ανενόχλητη, ως κυρία, και τον φυσικό εξουσιασμό επί της επίδικης περιοχής. Αυτή μάλιστα η ρητή στο νομοθετικό διάταγμα αναγνώριση του δικαιώματος να έχει ανενόχλητη η Μονή και τον φυσικό εξουσιασμό της επίδικης περιοχής, χωρίς να παρεμποδίζεται και από το Ελληνικό Δημόσιο, συνοδεύεται ρητά και από την επιταγή προς τον εξουσιοδοτούμενο Υπουργό Γεωργίας να μεταβιβάσει στην Μονή όλα τα τυχόν ασκούμενα από το Δημόσιο δικαιώματα: «*μεταβιβαζομένων εις αυτήν όλων των υπό του Δημοσίου ασκουμένων δικαιωμάτων*». Είναι δηλαδή και πάλι χαρακτηριστικό ότι στο κείμενο του νομοθετικού διατάγματος γίνεται πολύ προσεκτικά λόγος όχι για δικαιώματα που είχε το Δημόσιο στην επίδικη περιοχή (τέτοια, ιδιωτικού δικαίου δικαιώματα, όπως είναι η κυριότητα, δεν είχε το Δημόσιο στην επίδικη περιοχή), αλλά για δικαιώματα που τυχόν ασκούσε σε αυτήν, τα οποία προκάλεσαν και τη δικαστική έριδα.

5. Η ως άνω σύμβαση μεταξύ του Δημοσίου και της Ι. Μονής Βατοπαιδίου, την οποία εξουσιοδοτήθηκε με το αναφερθέν ήδη (παραπάνω, υπό 4) νομοθετικό διάταγμα να υπογράψει για το Ελληνικό Δημόσιο ο Υπουργός Γεωργίας, καθυστέρησε επί 6 έτη παρά την άμεση εκ μέρους της Μονής παράδοση των αναφερόμενων στο ν.δ. δύο μετοχίων της, για να εγκατασταθούν σε αυτό πρόσφυγες. Η καθυστέρηση αυτή συνομολογείται ήδη από τα συμβαλλόμενα μέρη (πρώην διαδίκους επί της από 1/5/1922 αγωγής της Μονής κατά του Ελληνικού Δημοσίου) στο από 4/5/1930 συμβόλαιο του Συμβολαιογράφου Αθηνών Διονυσίου Ευθ. Ιατρίδη, το οποίο στο προοίμιό του παραδέτει κατά λέξη και το κείμενο της δεύτερης παραγράφου (6^η) του άρθρου 1 του αναφερθέντος νομοθετικού διατάγματος, που αφορά στο καθορισθέν με αυτό (κατά τα ανωτέρω, υπό 4) περιεχόμενο της επίμαχης σύμβασης. Ειδικότερα, στο προοίμιό της σύμβασης αναγράφονται κατά λέξη και τα εξής: «*Μη υπογραφείσης εγκαίρως της συμβάσεως ταύτης, η Ιερά Μονή Βατοπαιδίου προσέφυγεν εις το Συμβούλιον της Επικρατείας, το οποί-*

ον δια της υπ' αριθμ. 41 του έτους 1929 αποφάσεώς του, δεχθέν την αίτησιν της Μονής, παρέπεμψε την υπόθεσιν προς τον Υπουργόν Γεωργίας ίνα προβή εις την εκτέλεσιν της οφειλομένης νομίμου ενεργείας δια τον καθορισμόν των όρων και υπογραφήν της υπό του ειρημένου Νομοθετικού Διατάγματος προβλεπομένης ως είρηται συμβάσεως κατά τα εν τω σκεπτικώ της αυτής αποφάσεως οριζόμενα». Το σκεπτικό της εν λόγω αποφάσεως του Συμβουλίου της Επικρατείας, που μνημονεύεται ρητά στο ως άνω συμβόλαιο, διαλαμβάνει μεταξύ άλλων (προτελευταία σκέψη πριν από το διατακτικό της απόφασης) τα εξής: «... εκ του φακέλλου της υποθέσεως επίσης καταδήλως συνάγεται, ότι η άρνησις της διοικήσεως προς υπογραφήν της συμβάσεως, έχουσα ως αιτίαν και σκοπόν την διατήρησιν της λίμνης, λόγω της οικονομικής αυτής αξίας, ου μόνον δεν αφορά εις το γενικόν συμφέρον και εξέρχεται του σκοπού του Ν.Δ., αλλά και αντιτίθεται εις την έννοιαν της καλής διοικήσεως, εφόσον το Δημόσιον απέκτησε κατ' ουσίαν τα παρά του Αγίου Ορους και της Μονής Βατοπαιδίου υποσχεθέντα ανταλλάγματα, τα οποία δεν προσφέρεται καν να επιστρέψη ή κατ' άλλον τρόπον να διακανονίση».

Το γεγονός ότι το από 4/5/1930 συμβόλαιο ανταλλαγής του συμβολαιογράφου Αθηνών Διονυσίου Ευθ. Ιατριδης υπογράφεται – κατά τη ρητή διατύπωση της υπ' αριθμ. 41/1929 απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας, που αναφέρθηκε ήδη αμέσως παραπάνω – «εις εκτέλεσιν οφειλομένης» (εκ μέρους του Δημοσίου) «νομίμου ενεργείας» δυνάμει του άρθρου 1, § 6' του από 8/4/1924 νομοθετικού διατάγματος, καθιστά επιβεβλημένη την ερμηνεία της εν λόγω (από 4/5/1930) μεταβιβαστικής (ανταλλακτικής) σύμβασης σε εναρμόνιση προς το εν λόγω νομοθετικό διάταγμα. Όπως επισημάνθηκε ήδη παραπάνω (υπό 4), το κατά την § 6' του άρθρου 1 του από 8/4/1924 νομοθετικού διατάγματος ανταλλάγμα του Δημοσίου για την προς αυτό μεταβίβαση της κυριότητας των οριζόμενων με την ίδια ρύθμιση δύο μετοχίων της Μονής ήταν η έναντι αυτής παραίτηση του Ελληνικού Δημοσίου από «πάσης αξιώσεως αυτού» στην επίδικη περιοχή της λίμνης Βιστωνίδας και των παραλίμνιων εκτάσεων «με τα ανέκαθεν γνωστά τούτων όρια», έτσι ώστε να ασκεί εφεξής η Μονή ανενόχλητη την επί της εν λόγω περιοχής εξουσία της. Αυτό ακριβώς συμφωνείται μεταξύ των αναφερθέντων συμβαλλομένων (Δημοσίου και Μονής) και με τη μεταξύ τους σύμβαση από 4/5/1930: Στη Μονή Βατοπαιδίου, που ήταν κυρία της επίδικης έκτασης, αντικείμενο μεταβίβασης μπορούσε να είναι, όχι βεβαίως η κυριότητα της επίδικης έκτασης, την οποία είχε, αλλά μόνο η κατοχή (ο φυσικός εξουσιασμός) επί της εκτάσεως αυτής. Υπέρ της Μονής αναγνωρίστηκε δηλαδή ότι έχει αυτή

δικαίωμα να ασκεί διακατοχικές πράξεις, χωρίς να παρενοχλείται από το Ελληνικό Δημόσιο, το οποίο δεσμεύτηκε με τον δια του προαναφερθέντος διατάγματος συμβιβασμό του με τη Μονή να παραιτηθεί από κάθε αξίωσή του στην επίδικη περιοχή και να αφήσει απαρηνόχλητη τη Μονή να ασκεί τις προσιδιάζουσες στην επίδικη περιοχή διακατοχικές πράξεις. Αυτό ακριβώς το εναρμονιζόμενο με τη ρύθμιση της § 6' του άρθρου 1 του από 8/4/1924 νομοθετικού διατάγματος περιεχόμενο της από 4/5/1930 σύμβασης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της Ι. Μονής Βατοπαιδίου, αποτυπώνεται ρητά στην εν λόγω σύμβαση ως εξής: «*Εξ άλλου δε το Δημόσιον, εις αντάλλαγμα των ανωτέρω παροχών της Μονής αποδίδει δια του παρόντος εις την αποκλειστικήν κατοχήν της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου την εν Πορτολάγω Ξάνθης λίμνην Μπουρού μετά των ιχθυοτροφείων αυτής, των παρά τη νησίδα και τα στόμια της Λίμνης κειμένων (Δαλλιάνι, Καρατζέ, Ταουσαντζίκ και λοιπά), μετά των παραρτημάτων και εγκαταστάσεων αυτών, ως έχουσι σήμεραν με τα ανέκαθεν γνωστά όρια τούτων ...*».

Έτσι στη Μονή περιέρχεται και «το δικαίωμα εκμεταλλεύσεως της ιχθυοτροφίας και ιχθυοπαραγωγής», το οποίο δικαιούται αυτή να ασκεί στο πλαίσιο των δημοσίου δικαίου ρυθμίσεων της εκάστοτε κείμενης για τις λίμνες νομοθεσίας. Αυτό είναι και το νόημα του όρου της ίδιας σύμβασης που προβλέπει ότι το Δημόσιο «*διατηρεί αμείωτα τα δημοσίου δικαίου δίκαια*» (δικαιώματα) επί της λίμνης Βιστωνίδας και μόνον αυτά, δεδομένου ότι με το από 8/4/1924 νομοθετικό διάταγμα ρητά ορίζεται ότι το Δημόσιο, αναγνωρίζον ότι δεν έχει ιδιωτικού δικαίου δικαιώματα επί της Λίμνης και των παραλίμνιων περιοχών, δηλώνει συνακόλουθα ότι, και αν ασκούσε οποιαδήποτε προσιδιάζουσα σε ιδιωτικό δικαίωμα εξουσία στην επίδικη περιοχή, παραιτείται από αυτήν ρητά, ώστε να ασκεί απαρηνόχλητη εφεξής η Μονή τις προσιδιάζουσες στην φύση της επίδικης περιοχής διακατοχικές πράξεις. Το Δημόσιο, κατά τη ρητή διατύπωση στη σύμβαση, όπως ήδη αναφέρθηκε, «*διατηρεί αμείωτα*» μόνον τα «*δημοσίου δικαίου δικαιώματά του*» επί της λίμνης και των οχθών της, που αφορούν στη ρύθμιση της χρήσης της λίμνης (ιχθυοκαλλιέργεια, αλιεία κλπ.).

Αντίθετη ερμηνευτική προσέγγιση του περιεχομένου της ως άνω (από 4/5/1930) σύμβασης, έτσι ώστε στη Μονή να περιερχόταν μόνο ένα περιορισμένο δικαίωμα χρήσης της λίμνης (χωρίς δικαίωμα κυριότητας επ' αυτής), θα υπερέβαινε τα όρια της νομοθετικής εξουσιοδότησης, όπως αυτά ορίζονται στο ν.δ. της 25/3/1924, δεδομένου ότι με το εν λόγω διάταγμα οριζόταν ότι το Δημόσιο παραιτείται από κάθε ιδιωτικού δικαίου αξίωσή του επί της

λίμνης. Η υπέρβαση από τον εξουσιοδοτηθέντα κατά τα ανωτέρω Υπουργό των ορίων που του έδετε για το περιεχόμενο της σύμβασης το ως άνω νομοθετικό διάταγμα, θα καθιστούσε ανίσχυρη την εν λόγω σύμβαση. Είναι πρόδηλο όμως ότι ένα τέτοιο αποτέλεσμα (ανισχύρου της σύμβασης) δεν θα ανταποκρινόταν και στα κρίσιμα για την ερμηνεία των συμβάσεων κριτήρια των άρθρων 173 και 200 ΑΚ (δικαιοπρακτική βούληση των μερών και καλή πίστη). Με βάση τα κριτήρια αυτά είναι φανερό ότι τα μέρη δεν θα ήθελαν να υπογράψουν μια ανίσχυρη σύμβαση. Ισχυρή σύμβαση είναι όμως δυνατή μόνο με περιεχόμενο που δεν υπερβαίνει τα όρια της νομοθετικής εξουσιοδότησης του υπογράφαντος τη σύμβαση Υπουργού, όπως αναπτύχθηκε ήδη παραπάνω και όπως άλλωστε διαλαμβάνει και το ερμηνευτικό ν.δ. 271/1941, για το οποίο βλ. τη γνωμοδότηση του Ι. Κονιδάρη (σελ. 21).

B.1.

Αποτελεί η λίμνη Βιστωνίδα κοινόχρηστο πράγμα και, αν ναι, έχει επίπτωση η ιδιότητά της αυτή στα ιδιοκτησιακά δικαιώματα της Μονής επί της λίμνης και των οχθών της;

Επί του ως άνω ερωτήματος θα πρέπει να παρατηρηθούν τα ακόλουθα:

α) Οι εφαρμοστέες διατάξεις

Με το άρθρο 49 του Εισ.ν.ΑΚ καταργήθηκε ρητά ο νόμος «περί διακρίσεως κτημάτων» της 21-6/10-7-1837, ο οποίος περιείχε διατάξεις και για τα πράγματα τα «*ανηκόντα εις την δημοσίαν κτήσιν*», στα οποία ενέπιπταν και τα κοινόχρηστα. Με τη ρητή κατάργηση του εν λόγω νόμου ισχύουν πλέον από της εισαγωγής του ΑΚ οι διατάξεις αυτού για τα «*εκτός συναλλαγής πράγματα*» (ΑΚ 966 – 971), στα οποία περιλαμβάνονται και τα κοινόχρηστα (βλ. σχετικά Ηλ. Καμπίση, Ερμ.ΑΚ, άρθρο 49 Εισ.ν.ΑΚ αρ. 5 επ., ιδιαίτερα αρ. 10 και 11). Ως εκ τούτου η λειτουργία της κοινοχρησίας και οι δεσμεύσεις της κυριότητας από την κοινή χρήση διέπονται από την έναρξη ισχύος του ΑΚ από τις διατάξεις αυτού (άρθρα κυρίως 967 και 968). Αυτό ορίζεται ρητά και στο άρθρο 55 Εισ.ν.ΑΚ, σύμφωνα με το οποίο «*το δικαίωμα κυριότητας, που υπάρχει κατά την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα, διέπεται στο εξής ως προς την έκταση, το περιεχόμενο, τη δυνατότητα μεταβίβασης, την προστασία και την απόσβεσή του από τις διατάξεις του Κώδικα*» (εδ. α').

Πριν όμως από τον χαρακτηρισμό της λίμνης Βιστωνίδα και των οχθών της ως κοινόχρηστου ή όχι πράγματος με βάση τις ισχύουσες σήμερα διατάξεις, αναγκαία είναι η επισκόπηση των σχετικών για τα εκτός συναλ-

λαγής πράγματα ρυθμίσεων (μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και τα κοινόχρηστα) και στο πριν από την εισαγωγή του ΑΚ δίκαιο. Τούτο είναι αναγκαίο επειδή, όπως παρατηρεί ορδά ο Ηλ. Καμπίσης (ΕρμΑΚ, άρθρο 49 Εισ.ν.ΑΚ, αρ. 13), «πρέπει να εξετάζεται εκάστοτε, αν και μέχρι ποίου σημείου αι ... διατάξεις του ΑΚ, αι αντιστοιχούσαι προς τον καταργηθέντα» (με το άρθρο 49 Εισ.ν.ΑΚ) «νόμον περί διακρίσεως κτημάτων», όπως είναι και οι διατάξεις των άρθρων 966 επ. ΑΚ για τα εκτός συναλλαγής πράγματα, «ανατρέχουν» (ή όχι) «εις το παρελθόν. Ειδικότερον» – επισημαίνει εύστοχα ο ίδιος συγγραφέας (ό.π.) – «οσάκις εκ της εφαρμογής αυτών» (των διατάξεων δηλαδή του ΑΚ, όπως είναι και εκείνες των άρθρων 966 επ. για τα εκτός συναλλαγής πράγματα) «επηρεάζεται η κτήσις εμπραγμάτου δικαιώματος», όπως εν προκειμένω της κυριότητας, «τότε αύται δεν εφαρμόζονται επί των προ της εισαγωγής του ΑΚ κτηθέντων δικαίων». Το ίδιο επισημαίνει και ο Μιχ. Καλλιμόπουλος (ΕρμΑΚ, άρθρο 51 Εισ.ν.ΑΚ, αρ. 1): Το άρθρο 51 Εισ.ν.ΑΚ, σύμφωνα με το οποίο «η προ της εισαγωγής του Αστικού Κώδικος επελθούσα κτήσις κυριότητος ή άλλου εμπραγμάτου δικαιώματος κρίνεται κατά το δίκαιον, όπερ ίσχυεν εν ώ χρόνω έλαβον χώραν τα προς κτήσιν αυτών πραγματικά γεγονότα», δεν περιορίζεται μόνο στην «κτήσιν, ως παρωχημένον γεγονός», αλλά «έχει την ευρύτεραν σημασίαν ότι η προ της εισαγωγής του ΑΚ έννοια» του κτηθέντος δικαιώματος, επομένως και το δυνατό «αντικείμενον αυτής ... και άπασα η λειτουργία» των εν λόγω (εμπράγματων) δικαιωμάτων (εν προκειμένω της κυριότητας) «κρίνονται», προκειμένου να ελεγχθεί η νόμιμη κτήση και υπόστασή τους κατά τον πριν από την έναρξη ισχύος του ΑΚ χρόνον, «κατά το παλαιόν δίκαιον».

Ειδικότερα:

αα) Το ζήτημα της κοινοχρησίας κατά το προϊσχύσαν του ΑΚ δίκαιο

ι) Στο σκεπτικό πρόσφατης απόφασης του ΑΠ (της ΑΠ 1870/2007 ΧρΙΔ 2008, σελ. 621 επ.), που αφορά επίσης σε λίμνη υπό το προϊσχύσαν του ΑΚ δίκαιο, αναγράφεται, μεταξύ άλλων, κατά λέξη ότι «... από τις συνδυασμένες διατάξεις περί υδάτων του Βυζαντινορωμαϊκού Δικαίου, που ίσχυε πριν από τον Αστικό Κώδικα, των νόμων 112, Πανδ. (50, 16), 1 § 4, 7 Πανδ. (43, 14), 13 § 7, Πανδ. (47, 10), 23 § 1, Πανδ. (8, 3), 69 Πανδ. (18, 1) και 4 § 6, Πανδ. (50, 15), συνάγεται ότι κατά το Β.Ρ. Δίκαιο οι λίμνες διακρίνονταν σε δημόσιες (*Iacus publici*), δηλαδή κοινής χρήσεως λίμνες, και σε ιδιωτικές (*Iacus privati*). Δημόσιες λίμνες, σύμφωνα με τις ίδιες διατάξεις, θεωρού-

νται εκείνες που σχηματίζονται από δημόσιους ποταμούς, δηλαδή εκείνες στις οποίες εκβάλλουν ελεύθερες και αέναες ροές υδάτων. Οι λίμνες αυτές», οι δημόσιες δηλαδή λίμνες, υπό την αναφερθείσα προϋπόθεση του σχηματισμού τους από αενάως ρέοντες δημόσιους ποταμούς και όχι χειμάρρους, «αποτελούν» – σύμφωνα με την ίδια πρόσφατη αρεοπαγίτικη απόφαση – «την προέκταση και το τέρμα της αέναης ροής υδάτων και επομένως, όπως και αυτά (ύδατα), έτσι και εκείνες ως προς το ύδωρ και την κοίτη ή τις όχθες είναι κοινής χρήσεως πράγματα».

Η παραπάνω αρεοπαγίτικη απόφαση υιοθετεί την άποψη του Μπαλή (ΓενΑρχ § 205, σελ. 533), ο οποίος, με επίκληση των αυτών ως άνω διατάξεων του βυζαντινορωμαϊκού δικαίου, συμπεραίνει αναφορικά με τις *Iacus publici* ότι «ορθότερον αλλά και συνεπέστερον προς τας περί υδάτων διατάξεις του ρωμαϊκού δικαίου είναι ως *Iacus publici* να θεωρηθώσιν αι σχηματιζόμεναι εκ δημοσίων ποταμών (*flumina publica*), ήτοι εκείναι εις ας εκβάλλουσιν αένααι ροαί», δεδομένου ότι, όπως παρατηρεί ο ίδιος συγγραφέας (ό.π., § 205, αρ. 4, σελ. 532), «πάσα τοιαύτη ελευθέρα και αέναος ροή, προσλαβούσα κοίτην τινά, αποτελεί τον ποταμόν είτε πλευστός (ή πλεύσιμος) είναι ούτος είτε μη, είτε μέγας είτε μικρός (ρούαξ, ρυάκιον)», αρκεί να μην είναι δηλαδή χείμαρρος, οπότε δεν υφίσταται η προϋπόθεση της αέναης ροής. «Το προϊσχύσαν ρωμαϊκόν δίκαιον» – καταλήγει ο Μπαλής (ό.π.) με επίκληση των πηγών νόμ. 1 §§ 1 – 3 Πανδ. (43, 12) – «τον ποταμόν τούτον, ανεξαρτήτως, μεγέθους ονομάζει δημόσιον (*flumen publicum*), δηλαδή κοινής χρήσεως». Με συνέπεια σε αυτή την οριζόμενη ρητά στο ρωμαϊκό δίκαιο προϋπόθεση της αέναης ροής για την αναγνώριση κοινοχρησίας επί του ύδατος, θεωρεί ο συγγραφέας την προϋπόθεση αυτή ως κριτήριο και για τις δημόσιες λίμνες (*Iacus publici*), δηλαδή λίμνες σχηματιζόμενες «εκ δημοσίων ποταμών (*flumina publica*)» κατά την ως άνω έννοια. Το κριτήριο αυτό της αέναης ροής αντιπαραθέτει ο συγγραφέας προς το κριτήριο του «αυτόδι αναβλύζοντος ύδατος», ως κριτήριο σχηματισμού των ιδιωτικών λιμνών. «Ως *Iacus privati* και ως μη υπαγόμεναι εις τα κοινής χρήσεως πράγματα» – κατά τη διατύπωση του Μπαλή (ό.π., αρ. 5, σελ. 533) – θεωρούνται στο προϊσχύσαν βυζαντινορωμαϊκό δίκαιο «αι λίμναι αι σχηματιζόμεναι εντός του ακινήτου (ενός ή πλειόνων) εκ του αυτόδι αναβλύζοντος ύδατος», οι οποίες «ανήκουσιν εις τους ιδιοκτήτας του εδάφους».

ii) Σε εγχειρίδια Γενικών Αρχών και Εμπράγματος Δικαίου που εκδόθηκαν στη χώρα μας κατά τον 19ο αιώνα και στις αρχές του 20ου αιώνα, γίνεται αναφορά στο «ελευθέρως και αενάως ρέον ύδωρ», χωρίς όμως περαιτέρω

αναπτύξεις σε ό,τι αφορά τις λίμνες. Έτσι, στη 6^η έκδοση (1935) των Γενικών Αρχών του Regelsberger, Β' τόμος (σε μετάφραση Χρ. Πράτσικα), και ειδικότερα στην § 117, σελ. 90, υπό IV, αναγράφονται κατά λέξη τα εξής: «*Λίμνες και τέλματα είναι επιδεκτικά κυριότητας. Εάν υπάγονται εις την κυριότητα του Δημοσίου, κοινότητας, ή και ιδιώτου, τούτο κρίνεται εκ των συνήθων τρόπων κτήσεως κυριότητος. Κοινή επ' αυτών χρήσις είναι δυνατή, όχι όμως και κατά νόμον αναγκαία*» [με παραπομπές στις πηγές του ρωμαϊκού δικαίου και σε παλαιότερη (του τέλους του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα) νομολογία (υποσημ. 17 στη σελίδα 90)]. Συναφώς επίσης στο Εγχειρίδιο των Γενικών Αρχών του Αστικού Δικαίου του Β. Οικονομίδου (τόσο στη Β' έκδοση του 1893, όσο και στη Γ' έκδοση του 1925) και ειδικότερα στο Β' Κεφάλαιο, § 26, υποσημ. 8 αυτού, υπό δ (σελ. 106 στη Β' έκδοση και σελ. 84 στη Γ' έκδοση) αναγράφεται ότι στα δημόσια πράγματα εντάσσονται μόνον οι «*πλευστοί ποταμοί*», οι οποίοι, μαζί με τις όχθες τους, χαρακτηρίζονται «*κοινής χρήσεως*» (με παραπομπές στις πηγές του ρωμαϊκού δικαίου), χωρίς οποιαδήποτε περαιτέρω αναφορά στις λίμνες.

iii) Αντανακλώντας τις κατά τα ως άνω αντιλήψεις που κρατούσαν στο προϊσχύσαν του ΑΚ δίκαιο για τα λεγόμενα (κατά την ορολογία του νόμου «περί διακρίσεως κτημάτων» της 21ης Ιουνίου / 10 Ιουλίου 1837) «*δημόσια πράγματα*», στην οποίαν ενέπιπταν και τα κοινόχρηστα, διακρίνουν και τα σχέδια του ΑΚ τα εν λόγω πράγματα αφενός μεν στα «*προωρισμένα δια δημόσιον σκοπόν ή κοινήν χρήσιν*», αφετέρου δε σε εκείνα τα οποία «*ανήκουσιν εις την περιουσίαν του Δημοσίου*» (άρθρο 20 τόσο του Προσχεδίου του Εισηγητή του Εμπράγματος Δικαίου όσο και του Σχεδίου της Συντακτικής Επιτροπής). Σε ό,τι αφορά ειδικότερα την κυριότητα και τα λοιπά εμπράγματα δικαιώματα επί των υδάτων στο άρθρο 22 τόσο του Προσχεδίου του Εισηγητή του Εμπράγματος Δικαίου όσο και του Σχεδίου της Συντακτικής Επιτροπής ορίζεται ότι «*τα ρέοντα ύδατα, αι ανεπίδεκτοι καλλιεργείας ως και αι βαλτώδεις εκτάσεις ..., εφόσον δεν αποδεικνύεται ιδιωτική επ' αυτών ιδιοκτησία, ανήκουσιν εις το Δημόσιον*». Ρητά δηλαδή αναγνωρίζεται και με τα σχέδια του ΑΚ η δυνατότητα ιδιωτικής κυριότητας και επί των εν λόγω πραγμάτων, για τα οποία, όπως άλλωστε και με το ισχύον άρθρο 968 ΑΚ, τεκμαίρεται απλώς κυριότητα υπέρ του Δημοσίου, αν αυτή δεν αποδεικνύεται ότι ανήκει σε κάποιον Δήμο ή Κοινότητα ή ιδιώτη (φυσικό ή νομικό πρόσωπο). Αντίθετα, αν αποδεικνύεται ότι υφίσταται ιδιωτική κυριότητα επί των εν λόγω πραγμάτων, τότε ο χαρακτήρας τους ως «*δημόσιων*» (μεταξύ αυτών και ως κοινόχρηστων πραγμάτων) δεν επάγεται, όπως ήδη ανα-

πτύχθηκε, απόσβεση της κυριότητας αυτής και αυτοδίκαιη κτήση της από το Δημόσιο. Η κοινοχρησία επιβαρύνει (περιορίζει) δηλαδή τις εξουσίες του κυρίου, χωρίς να τις καταργεί.

Ομοια προς την παραπάνω ρύθμιση είχε δεσπιστεί και με τον «Ελληνικόν Αστικόν Κώδικα» του 1945 (α.ν. 777/1945). Ειδικότερα, με το άρθρο 1004 του ΑΚ 1945, που ήταν η πρώτη διάταξη του Β' κεφαλαίου του Εμπράγματος Δικαίου, το οποίο έφερε τον τίτλο «Δημόσια πράγματα», οριζόταν ότι «τα κοινής χρήσεως πράγματα, εφ' όσον ο νόμος δεν ορίζει άλλως, ανήκουν κατά κυριότητα εις το Δημόσιον». Συναφώς επίσης, με την αμέσως επόμενη διάταξη (άρθρο 1005), που αναφερόταν σε ενδεικτικώς απαριθμούμενα κοινόχρηστα πράγματα, οριζόταν, μεταξύ άλλων, ότι «κοινής χρήσεως πράγματα είναι ιδία ... αι πηγαί και αι λίμναι, εξ ων αναβλύζουν οι πλωτοί ποταμοί, ως και αι λίμναι, εις ας ούτοι εκβάλλουν, αι μεγάλαι λίμναι και αι όχθαι αυτών». Η διατύπωση αυτή, απηχώντας προδήλως αντιλήψεις κρατούσες στο προϋσχύσαν του ΑΚ δίκαιο, είναι φανερό ότι θέτει περιοριστικές προϋποθέσεις για τον χαρακτηρισμό λίμνης ως κοινόχρηστης.

iv) Ειδικώς όσον αφορά τον χαρακτήρα της λίμνης Βιστωνίδας και των οχθών της ως κοινόχρηστου ή όχι πράγματος, με όμοιες προς τις παραπάνω (υπό α, β και γ) σκέψεις προσήγγισαν το ζήτημα και οι Κ.Δ. Ρακτιβάν, Δ. Παπούλιας, Δ. Δίγκας, Ν.Ν. Σαρίπολος και Κ.Μ. Ράλλης στην από 26 Ιανουαρίου 1923 γνωμοδότησή τους (Θέμις ΛΕ', σελ. 332 επ. και 349 επ.). Η αναγνώριση της σημασίας της γνωμοδότησης αυτής, καθώς και της δημοσιευμένης στη Θέμιδα ΛΓ', σελ. 158 επ., λίγο προγενέστερης (από Μαρτίου 1922) γνωμοδότησης των καθηγητών της Νομικής Σχολής Αθηνών Κ. Πολυγένης, Γ. Στρέϊτ, Κ. Ράλλη και Δ. Παπούλια, ως βασικών στην ελληνική βιβλιογραφία κειμένων για το εξεταζόμενο εδώ ζήτημα, ήταν τόσο διαδεδομένη στην ελληνική θεωρία, ώστε να παραπέμπονται αυτές και σε μεταγενέστερα εγχειρίδια του Εμπράγματος Δικαίου, όπως του *Ανδρέα Τούση* (βλ. γ' έκδ., 1966, § 13, σελ. 87, υποσημ. 37, στην οποία ρητά αναγράφονται και τα εξής: «*Δια την κυριότητα της λίμνης Πόρτο Λάγο προβλ. Πολυγένην – Παπούλιαν κ.λ.π. εν Θέμ. ΛΓ 158, ΛΕ 332 επ., 349 επ. ...*»).

Στη δεύτερη από τις ως άνω γνωμοδοτήσεις (από 26/1/1923) οι γνωμοδοτούντες διαπρεπείς πέντε νομομαθείς της εποχής εκείνης, αναφερόμενοι στο άρθρο 1237 του ισχύοντος έως την απελευθέρωση της περιοχής Οθωμανικού Αστικού Κώδικος, διαλαμβάνουν μεταξύ άλλων (Θέμις ΛΕ, σελ. 335) και τα εξής: «*Το άρθρον 1237 του Οθωμανικού Αστικού Κώδικος, αναγράφον τας μεγάλας λίμνας μεταξύ των κοινής χρήσεως πραγμάτων, εν*

παρατάξει προς τας θαλάσσας, εννοεί προδήλως τας μεγάλας εκείνας λίμνας, αίτινες, ως εκ της εκτάσεως αυτών είναι ανεπίδεκτοι πραγματικής εξουσιάσεως υπό ιδιώτου και διά τούτο αφήνει εκτός του κύκλου του αντικειμένου αυτού τας μικράς λίμνας, ως επιδεκτικάς τοιαύτης. Του νόμου μηδέν παρέχοντος κριτήριον προς διάκρισιν των μεν από των δε, αποτελεί ζήτημα πραγματικόν η εκτίμησις του γεγονότος αν δεδομένη λίμνη ως εκ του μεγέθους της δύναται ν' αποτελέση αντικείμενον ιδιωτικής δεσποτείας. Αλλ' εν προκειμένω αμφιβολία τις δεν δύναται να γεννηθή ότι πρόκειται περί τοιαύτης λίμνης, αφού επί αιώνας ολοκλήρους η Μονή ήσκησεν αποκλειστικά δικαιώματα κυριότητος ... Η επίδικος λίμνη Μπουρού» – διαλαμβάνεται στην ίδια γνωμοδότηση (ό.π., σελ. 349) – είναι «υπερμέγεδές τι ιχθυοτροφείον, άτε αποτελουμένη από αβαθή υδροσκεπή έκτασιν αποφρασσομένην εις το προς την θάλασσαν στόμιόν της διά τεχνικών έργων, ανοιγομένων καθ' ωρισμένας εποχάς του έτους (Απρίλιον – Ιούνιον), όπως επιτρέψωσι την εκ θαλάσσης αδρόαν είσοδον ιχθύων, κλεισμένων δ' έπειτα όπως αποκωλυθή η εις την ανοικτήν θάλασσαν επάνοδος των ιχθύων και επιτευχθή η εν τω περικλείστω και φυλασσομένω χώρω εκτροφή αυτών προς αλιείαν ... Η έκτασις της επιφανείας αυτής», όπως αναφέρεται στην ίδια γνωμοδότηση (ό.π., σελ. 349), «δεν αίρει το νόμιμον του επ' αυτής αποκλειστικού δικαιώματος αλιείας της Μονής, διότι ο Οθωμανικός Νόμος περί αλιείας ουδεμίαν ποιείται διάκρισιν μεταξύ μικρών ή μεγάλων ιχθυοτροφείων. Αλλά και κατά την ειρημένην ορδήν έννοιαν του άρθρου 1 237 του Οθωμανικού Κώδικος δεν πρόκειται περί μεγάλης λίμνης κοινής χρήσεως, αφού είναι δυνατή η άσκησις αποκλειστικών δικαιωμάτων παρ' ιδιώτου (κατέχοντος τα τεχνικά έργα και φυλάσσοντος την λίμνην προς αποκλειστικήν αλιείαν) τοιαύτα δε δικαιώματα κέκτηται η Μονή του Βατοπεδίου και επί αιώνας ήσκει ...».

Μάλιστα στην ίδια γνωμοδότηση αναφέρεται ρητά και παράδειγμα ακόμη μεγαλύτερης λίμνης στην τουρκική επικράτεια, η οποία είχε χαρακτηρισθεί ιδιωτική. Συγκεκριμένα, όπως αναγράφεται ρητά στην εν λόγω γνωμοδότηση (ό.π. σελ. 349), «ετέρα ομοία λίμνη εν Τουρκία η παρά την Κων/πολιν του Κιουτσούκ Τζεκμετζέ, ομοίως συγκοινωνούσα προς την θάλασσαν δια μικρού στομίου και αποφρασσομένη διά τεχνικών έργων, αποτελεί επίσης ιδιωτικόν ιχθυοτροφείον, ανήκουσα κατά κυριότητα ... εις ιδιώτας δύναμει τίτλων του Αυτ. Κτηματολογίου [Σενέδι Χακανί] ρητώς αναγραφόντων «Γκιολιβέ Δαλλιάν» «Λίμνη και Ιχθυοτροφείον». Η λίμνη αύτη μάλιστα του Κιουτσούκ Τσεκμετζέ είναι καθ' έκαστον μεγαλειτέρα της επιδίκου έχουσα περίμετρον 25 μιλλίων, ενώ η του Μπουρού έχει περίμετρον μόνον 17 μιλίων. Και η Λίμνη του Κιουτσούκ Τσεκμετζέ είναι επίσης ιδιωτική».

Ανεξαρτήτως πάντως του χαρακτήρα της επίδικης τότε λίμνης Μπορού (Βιστωνίδας) ως «μεγάλης» ή «μικρής» δυνάμει του ισχύσαντος επί μεγάλο χρονικό διάστημα οθωμανικού δικαίου, το δίκαιο αυτό αναγνώριζε ιδιωτικά δικαιώματα, όπως επισημαίνεται στην ως άνω γνωμοδότηση, και σε μεγάλες λίμνες. Σε ό,τι αφορά τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα της Μονής επί της λίμνης Βιστωνίδας και των οχθών της κατά την Τουρκοκρατία (βλ. σχετικά και παραπάνω, υπό Α, 3, β, αα, ι, ιι και ιιι), γεγονός είναι ότι, όπως ρητά αναγράφεται στην ίδια ως άνω γνωμοδότηση (ό.π., σελ. 334) «η επί Βυζαντινής εποχής νομίμως κεκτημένη μοναστηριακή περιουσία, ου μόνον παρέμεινε και μετά την τουρκικήν κατάκτησιν, ανήκουσα εις την κυριότητα των οικείων Μονών, αλλά και εξηρέθη της εφαρμογής του κοινού περί ακινήτων δικαίου», δεδομένου ότι (έτσι ρητά στη σελίδα 333 της γνωμοδότησης) «η μοναστηριακή περιουσία κηρύσσεται ιερά και σεβαστή κατά τον Μουσουλμανικόν Νόμον και ουδεμίαν η κατάκτησις δύναται να έχη επ' αυτής συνέπειαν». Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, όπως επισημαίνεται με την ίδια γνωμοδότηση (ό.π., σελ. 334), «οι νεώτεροι οθωμανικοί νόμοι, ευρόντες το καθεστώς τούτο, εσεβάσθησαν και ανεγνώρισαν αυτό. Ούτω ... ο Νόμος περί Γαιών εν άρθρω 1 22 εξήρесе της εφαρμογής των διατάξεων αυτού τας έκπαλαι εις τα μοναστήρια ανηκούσας γαίας και εκήρυξεν αυτάς αναπαλλοτριώτους».

ββ) Το ζήτημα της κοινοχρησίας υπό τον ΑΚ

ι) Μεταξύ των ενδεικτικά απαριθμούμενων στο άρθρο 967 ΑΚ κατηγοριών κοινόχρηστων πραγμάτων ρητά κατονομάζονται και «οι μεγάλες λίμνες και οι όχθες τους». Κριτήριο για τη διαφοροποίηση των «μεγάλων λιμνών» από τις λοιπές λίμνες, που δεν είναι κοινόχρηστα πράγματα, δεν παρέχει η κείμενη νομοθεσία. Υποστηρίζεται γι' αυτό (έτσι Παππάς στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταδόπουλου, άρθρο 967 αρ. 54) ότι «ελλείπει ορισμού απόκειται στο δικαστή να κρίνει ποιες είναι μεγάλες (λίμνες) ή όχι, λαμβάνοντας υπόψη την περίμετρο της λίμνης, την ποσότητα του περιεχόμενου νερού, το βάθος και τη σχέση της λίμνης προς εκβάλλοντες σ' αυτήν ή αρχόμενους τυχόν από αυτήν ποταμούς» (με περαιτέρω παραπομπές στους Στασινόπουλο, Τα κοινόχρηστα, σελ. 18 και Δαγτόγλου, ό.π., αρ. 1188). Ο ίδιος πάντως συγγραφέας θεωρεί ως εύλογο κριτήριο για τις «μεγάλες λίμνες» το κριτήριο που χρησιμοποιεί ο Μπαλής και οι ακολουθούντες αυτόν συγγραφείς και αποφάσεις (κρατούσα γνώμη στην Ελλάδα), το κριτήριο δηλαδή αν οι εν λόγω λίμνες «σχηματίζονται από την εκβολή αέναων ροών», δεδομένου ότι «τα νερά που

τρέχουν ελεύθερα και αδιάκοπα είναι κοινόχρηστα» και στον χώρο που απολήγουν (λίμνη). (Ομοια και Παπαστερίου, στην όλως πρόσφατη, 2008, έκδοση του Εμπράγματος Δικαίου, τόμ. Ι, § ΙΙ αρ. 66). Κατά τη διατύπωση του Μπαλή (ό.π., § 205, σελ. 532), «εφ' όσον και υπό τον κώδικα το ελευθέρως και αενάως ρέον ύδωρ είναι κοινής χρήσεως, συνεπές είναι και η εκ τοιαύτης ελευθέρως και αενάως ροής σχηματιζόμενη λίμνη, ως συνέχεια και επέκτασις εκείνης, να φέρη ομοίως χαρακτήρα κοινής χρήσεως. Εξ άλλου το μόνον ασφαλές αντικειμενικόν κριτήριον του μεγέθους και της γενικωτέρας χρησιμότητος της λίμνης είναι ο σχηματισμός αυτής εκ της εκβολής τοιούτων ελευθέρων και αενάων ροών». Το ίδιο κριτήριο χρησιμοποιείται και από την ΑΠ 1806/2006 (NoB 2007, σελ. 354 επ.), καθώς και από την πιο πρόσφατη ΑΠ 1870/2007 (ό.π.): «Εφόσον δε τα νερά που ρέουν με ελεύθερη και αέναη ροή είναι κοινής χρήσεως, και οι λίμνες που σχηματίζονται ως συνέχεια και επέκταση αυτών έχουν τον χαρακτήρα μεγάλης λίμνης και συνεπώς είναι κοινής χρήσεως».

Σε αντιπαράθεση προς τις ως άνω κοινόχρηστες λίμνες («μεγάλες λίμνες» κατά την ΑΚ 967, «δημόσιες λίμνες» κατά το προϊσχύσαν του ΑΚ δίκαιο), παγίως γίνεται δεκτό ότι δεν είναι κοινόχρηστα πράγματα οι λίμνες που σχηματίζονται από αναβλύζοντα νερά ή από νερά χειμάρρων [βλ. σχετικά Μπαλή, ό.π., σελ. 532, Παππά, ό.π., αρ. 54, Γεωργιάδη, ό.π., με περαιτέρω παραπομπές στη σελ. 123, υποσημ. 17. Ειδικά για τους χειμάρρους βλ. και ΑΠ 1731/2006, ΝΟΜΟΣ (419603). Σε ό,τι αφορά τα αναβλύζοντα νερά ορθά παρατηρεί ο Παπαστερίου, ΕμπρΔ, τόμ. Ι., 2008, § ΙΙ αρ. 57, σελ. 208, ότι δεν είναι κοινής χρήσεως τα υπόγεια νερά και η πηγή, τα οποία κατά το νόμο (ΑΚ 954 § 1, περίπτ. 3) κρίνονται συστατικά του ακινήτου στο οποίο βρίσκονται. Με συνέπεια στην ορθή αυτή δέση του υποστηρίζει ο ίδιος συγγραφέας (ό.π., § ΙΙ αρ. 66, σελ. 211) ότι «δεν είναι μεγάλες λίμνες, κατά την έννοια του νόμου αυτές που σχηματίζονται από νερό που αναβλύζει σε συγκεκριμένο ακίνητο, με αποτέλεσμα οι ίδιες λίμνες να μην είναι πράγμα κοινής χρήσης και να ανήκουν κατά κυριότητα στον κύριο του συγκεκριμένου ακινήτου». Κατά συνέπειαν, ο χαρακτηρισμός της λίμνης Βιστωνίδας, ως «μεγάλης» ή «μικρής» κατά την έννοια του άρθρου 967 ΑΚ εξαρτάται, σύμφωνα με την κρατούσα γνώμη, από το αν συντρέχουν τα προσιδιάζοντα στη «μεγάλη» (κοινόχρηστη) ή «μικρή» λίμνη κριτήρια, που ήδη αναφέρθηκαν.

ii) Αλλά και αν ακόμη ήθελε χαρακτηρισθεί η λίμνη Βιστωνίδα «μεγάλη λίμνη» κατά την έννοια του άρθρου 967 ΑΚ και άρα κοινόχρηστο πράγμα, και πάλι ο χαρακτηρισμός αυτός δεν θα είχε επίπτωση στα ιδιοκτησιακά δικαιώματα της Μονής επί της λίμνης για τους ακόλουθους λόγους:

Η κυριότητα της Ι. Μονής Βατοπαιδίου επί της λίμνης Βιστωνίδα και των παραλίμνιων περιοχών είχε αποκτηθεί ήδη υπό το προϋσχύσαν του ΑΚ δίκαιο. Επομένως, όπως επισημάνθηκε ήδη παραπάνω (υπό Β.Ι.α), η κυριότητα επί της λίμνης δεν χάνεται ως δικαίωμα συνεπεία τυχόν χαρακτηρισμού της λίμνης ως κοινόχρηστου πράγματος κατ' εφαρμογήν της νεότερης (ισχύουσας σήμερα) νομοθεσίας περί κοινοχρήστων του ΑΚ, δεδομένου ότι αυτό θα οδηγούσε σε ανεπίτρεπτη συνταγματικώς στέρηση της Μονής από την ιδιοκτησία της, χωρίς κίνηση της διαδικασίας αναγκαστικής απαλλοτρίωσης και αποζημίωσής της.

Αλλά και υπό τις ισχύουσες σήμερα διατάξεις για τα κοινόχρηστα, η έννοια της κοινοχρησίας δεν είναι ασύμβατη προς κυριότητα ανήκουσα σε ιδιώτη. Τυχόν χαρακτηρισμός της λίμνης Βιστωνίδα ως κοινόχρηστης κατά τις διατάξεις του ΑΚ δεν είναι ασύμβατος προς ιδιοκτησιακά δικαιώματα της Μονής επί της λίμνης, όπως είναι κατά κύριο λόγο η κυριότητα, δεδομένου ότι κατά τον κανόνα του άρθρου 968 ΑΚ, η κυριότητα επί των κοινοχρήστων, όπως γίνεται παγίως δεκτό στη νομολογία και στη θεωρία κατά την ερμηνεία της εν λόγω διάταξης, μπορεί να ανήκει και σε ιδιώτη. Με άλλα λόγια η κοινοχρησία δεν είναι ασύμβατη προς την ιδιωτική ιδιοκτησία. Την ίδια διατύπωση επιλέγει και η πρόσφατη ΕιρηνΜυλοπ 1/2005 («... της βαρυνούσης τούτο κοινοχρησίας μη ούσης ασυμβιβάστου προς την έννοια της ιδιοκτησίας και της νομής ...»). Η ίδια απόφαση παραπέμπει στην ΑΠ 298/1969, ΝοΒ 17, σελ. 1098 (1099), η οποία διαλαμβάνει με σαφήνεια στο σκεπτικό της ότι «είναι δυνατή κυριότης επί των κοινής χρήσεως πραγμάτων, υπηρετούσα συνάμα την τοιαύτην χρήσιν των» και ότι γι' αυτόν ακριβώς το λόγο «ο παραχωρήσας ταύτην αρχικός ιδιοκτήτης δεν στερείται του δικαιώματος να επιφυλάξη εαυτώ την κυριότητα».

Σε μια τέτοια περίπτωση ο ιδιώτης εξακολουθεί να είναι κύριος του ακινήτου που κατέστη κοινόχρηστο, η κυριότητά του όμως υφίσταται το βάρος της κοινοχρησίας. Η ιδιότητα του κοινοχρήστου δεν επάγεται, με άλλα λόγια, στέρηση της υφιστάμενης κυριότητας, η οποία θα ήταν δυνατή μόνο με αναγκαστική απαλλοτρίωση, ύστερα από πλήρη αποζημίωση (17 Σ). Το κράτος έχει βεβαίως δημόσια εξουσία ρύθμισης της κοινοχρησίας, όπως παρατηρεί όμως εύστοχα ο Δαγτόγλου (Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, 3η έκδ., 1992, αρ. 1221), «κυριότητα και δημόσια ρυθμιστική εξουσία επί του δημοσίου πράγματος» (εν προκειμένω του κοινοχρήστου), η οποία αποδίδεται συχνά με τον όρο δημόσια κτήση, «διαφέρουν βασικά: η πρώτη είναι δεσμός του ιδιωτικού, η δεύτερη του δημοσίου δικαίου. Η ρυθμιστική εξουσία» – επιση-

μαίνει ο Δαγτόγλου (ό.π.) – μπορεί να «περιορίζει σημαντικά την κυριότητα», ως ιδιωτική εξουσίαν επί πράγματος, «αλλά δεν την μετατρέπει σε δημόσια κυριότητα, ποιοτικά και λογικά διάφορη από την ιδιωτική κυριότητα» [με περαιτέρω παραπομπές στην υποσημ. 2. Ομοια και Παπαστερίου, ό.π., αρ. 73, σελ. 214: «Η κυριότητα των κοινής χρήσεως πραγμάτων, όπως γίνεται δεκτό, δεν διαφέρει εννοιολογικά από την κυριότητα του Αστικού Δικαίου, όπως αυτή ρυθμίζεται στα ΑΚ 999 επ.» (με περαιτέρω παραπομπές στην υποσημ. 101). Η λεγόμενη «δημόσια κτήση» δεν αποκλείει την ιδιωτική κυριότητα σε «δημόσιο πράγμα», όπως είναι λόγου χάρη το κοινόχρηστο. «Δημόσια κτήση» και «ιδιωτική κυριότητα» είναι δύο ριζικά διαφορετικές έννοιες, που εμπίπτουν σε δύο διαφορετικούς κλάδους δικαίου: του δημόσιου δικαίου η πρώτη, του ιδιωτικού δικαίου η δεύτερη. Η «δημόσια κτήση» είναι έννοια συσχετισμένη με την κοινή χρήση και την δια της κοινοχρησίας ικανοποίηση του δημόσιου συμφέροντος, που είναι η ratio της δημόσιας εξουσίας της Πολιτείας, όπως παρατηρεί ο ίδιος Παπαστερίου (ό.π., αρ. 76), «να ρυθμίζει την κοινή χρήση με ποικίλες διατάξεις» δημοσίου δικαίου. Οι διατάξεις αυτές αφορούν αποκλειστικά στη ρύθμιση της κοινής χρήσης, στην οποίαν, όπως ορδά επισημαίνεται, «δεν ανήκει η κερδοσκοπική εκμετάλλευση» του κοινόχρηστου πράγματος (Παπαστερίου, ό.π., αρ. 71, με περαιτέρω παραπομπές σε Βαβούσκο, ΕμπρΔ, σελ. 43 αρ. 39 και Απ. Γεωργιάδη, ΕμπρΔ I, § 13 αρ. 20)].

iii) Σύμφωνα με τα παραπάνω, η ιδιότητα του κοινοχρήστου επιβαρύνει βεβαίως την επί του πράγματος κυριότητα με το βάρος της κοινοχρησίας, δεν μεταβάλλει όμως μια ιδιωτική έκταση σε δημόσια. Αντίθετη εκδοχή θα οδηγούσε, όπως επισημαίνει ορδά ο Δαγτόγλου (ό.π., αρ. 1222), σε «αντισυνταγματική στέρηση ιδιοκτησίας». Τα κοινόχρηστα πράγματα – παρατηρεί ο ίδιος συγγραφέας (αρ. 1221) – «είναι δυνατόν να ανήκουν αρχικώς ή η κυριότητά τους να περιέλθει μεταγενεστέρως σε ιδιώτη, υπό την προϋπόθεση ότι δεν ματαιώνεται ούτε παραβλάπτεται η λειτουργικότητά τους» ως κοινόχρηστων πραγμάτων. Πρόκειται για συνέπεια που συνάγεται, κατά παγίαν ερμηνεία, από το άρθρο 968 ΑΚ, το οποίο έχει κατά λέξη ως εξής: «Τα κοινόχρηστα πράγματα, εφόσον δεν ανήκουν σε δήμο ή κοινότητα ή ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά, ανήκουν στο Δημόσιο». Ηδη το γράμμα της διάταξης αυτής καθιστά σαφές ότι ο νόμος μπορεί να «ορίζει διαφορετικά», να ορίζει δηλαδή ότι το κοινόχρηστο πράγμα δεν ανήκει σε δήμο ή κοινότητα και ότι δεν καταλαμβάνεται από το κατά την ΑΚ 968 τεκμήριο υπέρ του Δημοσίου, επειδή ανήκει σε ιδιώτη. Με άλλα λόγια η ιδιωτική ιδιοκτησία δεν είναι ασύμβατη

προς την ιδιότητα του πράγματος, επί του οποίου αυτή υφίσταται, ως κοινοχρήστου. «Αυτό σημαίνει», όπως παρατηρεί ο Δαγτόγλου (ό.π., αρ. 1221), «πως ούτε η ιδιωτική κυριότητα ενός πράγματος εμποδίζει τον χαρακτηρισμό του ως δημόσιου» (εν προκειμένω ως κοινής χρήσεως), «ούτε η ιδιότητα ενός πράγματος ως δημόσιου» (εν προκειμένω ως κοινής χρήσεως) «εμποδίζει καθ' εαυτήν την μεταίτασή του σε ιδιώτη». Ομοια ο Γεωργιάδης (ό.π., αρ. 24), ερμηνεύοντας το άρθρο 968, τονίζει ότι «η ιδιότητα ενός πράγματος ως κοινοχρήστου συνεπάγεται βέβαια κάποιον αντίστοιχο περιορισμό της κυριότητας πάνω σ' αυτό, δεν σημαίνει όμως ότι το πράγμα δεν ανήκει σε κανένα ή ότι είναι ανεπίδεκτο κυριότητας». Τα κοινόχρηστα πράγματα – παρατηρεί ο ίδιος συγγραφέας (ό.π.) – ανήκουν μεν κατά κανόνα στο Δημόσιο λόγω του υπέρ του Δημοσίου τεκμηρίου κυριότητας του άρθρου 968 ΑΚ, «μπορούν όμως και να ανήκουν σε δήμο ή σε κοινότητα ή ακόμη και σε ιδιώτη».

Ο κατά το άρθρο 968 ΑΚ «νόμος», ο οποίος μπορεί να ορίζει ότι κοινόχρηστο πράγμα ανήκει σε ιδιώτη, είναι νόμος ο οποίος ισχύει τώρα ή ίσχυσε στο παρελθόν. Σε κάθε περίπτωση κρίσιμος είναι ο χρόνος κτήσης της κυριότητας επί του εν λόγω πράγματος, που μπορεί να είναι είτε μεταγενέστερος είτε και προγενέστερος της έναρξης ισχύος του Αστικού Κώδικα (βλ. παραπάνω, υπό Α 1). Όπως ρητά αναγράφεται στο άρθρο 51 ΑΚ, «η απόκτηση κυριότητας ή άλλου εμπράγματος δικαιώματος πριν από την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα κρίνεται κατά το δίκαιο που ίσχυε όταν έγιναν τα πραγματικά γεγονότα για την απόκτησή τους». (Βλ. σχετικά και ΟΛΑΠ 485/1982 ΝοΒ 31, 55, καθώς επίσης Μιχ. Καλλιμόπουλο στην ΕρμΑΚ, άρθρο 51 Εισ.ν.ΑΚ, αρ. 1, 3 και 5).

Η δύναμη των διατάξεων αυτών (του προϊσχύσαντος δικαίου) κτηθείσα κυριότητα, η οποία εξακολουθεί υφιστάμενη, υπόκειται όμως στους κανόνες που ισχύουν σήμερα για τα κοινόχρηστα πράγματα σύμφωνα με το άρθρο 55 Εισ.ν.ΑΚ. Αυτό το διαχρονικού δικαίου ζήτημα, και μάλιστα ειδικά ως προς τις λίμνες που είναι κοινόχρηστες κατά τους όρους του άρθρου 967 ΑΚ, εξετάζει ο Μπαλής (ό.π., § 205, σελ. 522 επ.), ο οποίος παρατηρεί με σαφήνεια τα εξής: «Η διάταξις του άρθρου 967 έχει εφαρμογήν και επί της κατά την εισαγωγήν του κώδικος υφισταμένης κυριότητος επί λιμνών, διότι η ιδιότης του πράγματος ως εκτός συναλλαγής κρίνεται – και δια το ήδη υφιστάμενον δικαίωμα κυριότητος – κατά τον εκάστοτε νεώτερον νόμον, αρχή άλλως τε παραδεδεγμένη εν τη επιστήμη και περιεχομένη εν τω άρθρω 55 του Εισαγωγικού Νόμου. Επομένως και αι ήδη υφιστάμεναι λίμναι διέπονται εφεξής υπό του άρθρου 967, χωρίς όμως τούτο να συνεπάγεται δια τον μέχρι της ει-

σαγωγής του κώδικος ιδιοκτήτην (ιδιώτην, δήμον, κοινότητα) και απώλειαν της κυριότητας, δηλαδή αφαιρέσιν αυτής και μετάστασιν εις το δημόσιον (968)». (Ομοια η Παντελίδου, σε γνωμοδότησή της με θέμα «Κυριότητα Λίμνης στα Επτάνησα», ΝοΒ 2008, σελ. 1136: «...η κυριότητα διατηρείται με την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα, ακόμη και αν κατά τον Αστικό Κώδικα το ίδιο ακίνητο ανήκει στα εκτός συναλλαγής πράγματα»).

Σύμφωνα με τα παραπάνω η κτηθείσα δυνάμει κανόνων του προϊσχύσαντος β.ρ.δ. (51 Εισ.ν.ΑΚ) κυριότητα επί της λίμνης Βιστωνίδας (Μπουρού) και των οχθών αυτής ανήκει κατά κυριότητα στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου και αν ακόμη ήθελε θεωρηθεί ότι η Βιστωνίδα εμπίπτει σήμερα στην κατηγορία των κατά την έννοια της ΑΚ 967 «μεγάλων λιμνών» και αποτελεί εξ αυτού του λόγου κοινόχρηστο πράγμα. Οι διατάξεις του προϊσχύσαντος δικαίου, δυνάμει των οποίων αποκτήθηκε κυριότητα από τη Μονή, χωρίς αυτή να απωλεσθεί μεταγενεστερως δυνάμει διατάξεων που ίσχυσαν έως την έναρξη ισχύος του ΑΚ, αποτελούν «νόμον» κατά την έννοια του άρθρου 968 ΑΚ, που καθιστά συμβατό το ιδιωτικό αυτό δικαίωμα κυριότητας με την επί του πράγματος τυχόν υφιστάμενη κοινοχρησία, η οποία περιστέλλει απλώς τις εξουσίες του κυρίου. Δεν τις καταργεί, δεδομένου ότι τούτο θα συνιστούσε απαγορευμένη και κατά το Σύνταγμα (άρθρο 17) και κατά τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Διεθνούς αυτής Σύμβασης). Ο μόνος επιτρεπτός τρόπος αφαίρεσής της είναι η αναγκαστική απαλλοτρίωση ύστερα από καταβολή πλήρους δικαστικώς καθορισμένης αποζημίωσης.

β. Συμπερασματική τοποθέτηση

Συμπερασματικά, επί του Β.1 ερωτήματος, που αφορά, κατά το πρώτο αυτού σκέλος, στο ζήτημα αν εμπίπτει ή όχι η λίμνη Βιστωνίδα (τόσο κατά το προϊσχύσαν του ΑΚ δίκαιο, όσο και κατά το ισχύον δίκαιο) στην κατηγορία των κοινόχρηστων πραγμάτων, η απάντηση που αρμόζει με βάση τις εφαρμοστέες κατά τα ως άνω διατάξεις, εξαρτάται από το κριτήριο που είναι κρίσιμο για την υπαγωγή της εν λόγω λίμνης, σε ό,τι μεν αφορά το προϊσχύσαν δίκαιο στις «*lacus publici*», σε ό,τι δε αφορά το ισχύον δίκαιο του ΑΚ στις κατά το άρθρο 967 ΑΚ «*μεγάλες λίμνες*». Όπως αναπτύχθηκε, η κρατούσα και κατά το προϊσχύσαν και κατά το ισχύον δίκαιο άποψη δέχεται ότι κρίσιμο είναι εν προκειμένω το κριτήριο του σχηματισμού της λίμνης από την αέναη ροή υδάτων, δηλαδή πρακτικά από το αν εκβάλλουν σε αυτήν

ποταμοί (μεγάλοι ή μικροί) με αέναη ροή και όχι απλώς χείμαρροι. Αλλά και αν ακόμη ήθελε θεωρηθεί η Βιστωνίδα «μεγάλη λίμνη», κατά την έννοια της ΑΚ 967, και άρα κοινόχρηστη, αυτό δεν θα ήταν λόγος απόσβεσης της επ' αυτής κυριότητας, την οποία η Μονή είχε, κατά τα προδιαληφθέντα, ήδη πριν από την έναρξη ισχύος του Α.Κ. Άλλωστε και υπό το ισχύον δίκαιο του Α.Κ., είναι νομικά δυνατή, όπως ήδη αναπτύχθηκε, ιδιωτική κυριότητα επί κοινοχρήστου πράγματος. Όπως προκύπτει από την ΑΚ 968, η ιδιωτική κυριότητα είναι συμβατή προς την κοινοχρησία. Απλώς σε μια τέτοια περίπτωση η ιδιωτική κυριότητα περιορίζεται από την κοινοχρησία.

Η κοινοχρησία, με άλλα λόγια, και αν υφίσταται, δεν αποτελεί λόγον αποσβέσεως της κυριότητας που αποκτήθηκε κατά τον χρόνο ισχύος ενός προγενέστερου δικαίου (εν προκειμένω του βυζαντινορωμαϊκού δικαίου). Η κτηθείσα κατά τον χρόνο αυτόν κυριότητα επί της λίμνης Βιστωνίδα, αν δεν καταργήθηκε αυτή για κάποιον νομικό λόγο μεταγενέστερα (κατά την Τουρκοκρατία ή μετά την απελευθέρωση), εξακολουθεί να υφίσταται και σήμερα, έστω και αν ήθελε χαρακτηριστεί η εν λόγω λίμνη κοινόχρηστη. Η κυριότητα αυτή, ως ιδιοκτησιακό δικαίωμα, είναι πρόδηλο ότι προστατεύεται συνταγματικά, μη δυνάμενη να αφαιρεθεί παρά μόνο με αναγκαστική απαλλοτρίωση, ύστερα από πλήρη αποξημίωση (άρθρο 17 και άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ).

B.2.

Εμπόδιζε η κοινοχρησία τη συντελεσθείσα μεταβίβαση της κυριότητας επί της λίμνης Βιστωνίδα και των οχθών της από τη Μονή στο Ελληνικό Δημόσιο;

α) Σύμφωνα με το άρθρο 966 ΑΚ τα κοινόχρηστα πράγματα, στα οποία περιλαμβάνονται κατ' ΑΚ 967, όπως ήδη αναπτύχθηκε (παραπάνω, υπό Β), και «*οι μεγάλες λίμνες και οι όχθες τους*», ανήκουν στην ευρύτερη κατηγορία των «*εκτός συναλλαγής πραγμάτων*». Ποιο είναι το νόημα του όρου «*εκτός συναλλαγής πράγματα*» δεν ορίζεται νομοθετικά. Στο άρθρο 966 ΑΚ χρησιμοποιείται απλώς ο όρος «*εκτός συναλλαγής πράγματα*» και κατονομάζονται, περιοριστικώς απαριθμούμενες, οι ευρύτερες κατηγορίες των εκτός συναλλαγής πραγμάτων, μία από τις οποίες είναι και τα κοινόχρηστα. Ο όρος αυτός («*εκτός συναλλαγής πράγματα*») αντιστοιχεί στον ακριβέστερο (και στενότερο) στις πηγές του ρωμαϊκού δικαίου όρο «*extra commercium*», δηλαδή «*εκτός εμπορίου*» (βλ. σχετικά Μπαλή, ΓενΑρχ., § 202, ο

οποίος αναγόμενος ρητά στο προϊσχύσαν βυζαντινορωμαϊκό δίκαιο, ρητά αναφέρει τους ισοδύναμους μεταξύ τους όρους «*res extra commercium*» και «*res quarum commercium non est*»).

Ο κατά τα ως άνω όρος «πράγματα εκτός συναλλαγής», όπως ορδά επισημαίνεται (Παππός στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταδόπουλου, εισαγ. παρατηρήσεις στα άρθρα 966 – 971, αρ. 2) «δεν κυριολεκτεί, δεν σημαίνει δηλαδή ότι πρόκειται για πράγματα οπωσδήποτε ανεπίδεκτα οποιασδήποτε συναλλαγής». Πράγματι, αν εξαιρέσει κανείς την κατηγορία των λεγόμενων «κοινών σε όλους» («κοινών τοις πάσιν»), που είναι μόνον – κατά τη διατύπωση του Γεωργιάδη (ΕμπρΔ § 13 αρ. 5) – «ο ατμοσφαιρικός αέρας στην ελεύθερή του κατάσταση και η ανοιχτή θάλασσα», που όμως, όπως παρατηρεί ο ίδιος συγγραφέας (ό.π.), «εφόσον δεν είναι» (στο σύνολό τους) «δεκτικά εξουσίας, δεν έχουν καν τον χαρακτήρα του πράγματος» κατά τον ορισμό της ΑΚ 947, στις άλλες δύο κατηγορίες των εκτός συναλλαγής πραγμάτων, δηλαδή, όπως ρητά ορίζεται στην ΑΚ 966, α) στα «κοινόχρηστα» και β) στα «προορισμένα για την εξυπηρέτηση δημόσιων, δημοτικών, κοινοτικών ή θρησκευτικών» («δημοσιολογικών», γενικότερα «σκοπών», όπως έχει επικρατήσει να λέγεται στη νομική θεωρία) «δεν πρόκειται κατ' ακρίβεια για πράγματα εκτός συναλλαγής αλλά για πράγματα περιορισμένης συναλλαγής» (έτσι, ρητά, Γεωργιάδης, ό.π., αρ. 7). Την ίδια άποψη είχε εκφράσει άλλωστε παλαιότερα και ο Μπαλής (ό.π., § 202): «Τουναντίον», δηλαδή με εξαίρεση την κατηγορία των «κοινών τοις πάσιν» («*res omnium communes*»), «τα των δύο άλλων κατηγοριών» πράγματα «είναι επιδεκτικά κυριότητας, αλλ' ένεκα του προς κοινήν χρήσιν προορισμού αυτών, ο νόμος την επί τούτων κυριότητα και συναλλαγήν υποβάλλει εις περιορισμούς».

Κατά τρόπο ανταποκρινόμενο στις ως άνω επισημάνσεις γίνεται σήμερα παγίως δεκτό (πρόκειται, με άλλα λόγια, για την απολύτως κρατούσα άποψη) ότι «πράγματα εκτός συναλλαγής είναι» εκείνα «τα οποία, επειδή ακριβώς προορίζονται στην άμεση εξυπηρέτηση ορισμένου δημόσιου συμφέροντος, δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο συναλλαγής, παρά μόνο κατά το μέτρο που δεν παρεμποδίζεται το εξυπηρετούμενο δημόσιο αυτό συμφέρον ...» (έτσι, κατά λέξη, Παππός στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταδόπουλου, Εισαγ. παρατηρήσεις στα άρθρα 966 – 971, αρ. 12). Ειδικώς όσον αφορά τα κοινόχρηστα, με απολύτως αντίστοιχο πνεύμα παρατηρεί ο Γεωργιάδης (ό.π., § 13 αρ. 24, υποσημ. 29) ότι «όταν η κυριότητα του κοινοχρήστου ανήκει σε ιδιώτη, η κοινή χρήση δεν συνεπάγεται κατ' αρχήν απαγόρευση διάθεσης. Δηλαδή κατά κανόνα δεν σημαίνει ότι ο ιδιοκτήτης κωλύεται να μεταβιβάσει την κυριότητα σε

άλλον ...». Την ίδια αυτή θέση, χρησιμοποιώντας πάντως ορολογία δημόσιου δικαίου, εκφράζει και ο Δαγτόγλου στο εγχειρίδιό του «Γενικό Διοικητικό Δίκαιο» (3η έκδ., 1992, αρ. 1221). Ειδικότερα, αναφερόμενος ο Δαγτόγλου στα λεγόμενα, στο πεδίο κυρίως του δημόσιου δικαίου, «δημόσια πράγματα», στα οποία περιλαμβάνονται τόσο τα κοινόχρηστα όσο και τα εξυπηρετούντα δημοσιολογικό σκοπό, και μάλιστα ανεξαρτήτως αν αυτά ανήκουν κατά κυριότητα στο Δημόσιο ή σε άλλο ν.π.δ.δ. ή σε ιδιώτη, παρατηρεί ορθά (ό.π., αρ. 1221) και τα εξής: «Τα δημόσια πράγματα ανήκουν κατά κανόνα στο κράτος (δημόσιο) ή άλλο δημόσιο οργανισμό. Είναι όμως δυνατόν να ανήκουν αρχικώς ή η κυριότητά τους να περιέλθει μεταγενεστέρως σε ιδιώτη, υπό την προϋπόθεση ότι δεν ματαιώνεται ούτε παραβλάπτεται η λειτουργικότητά τους. Αυτό σημαίνει πως ούτε η ιδιωτική κυριότητα ενός πράγματος εμποδίζει τον χαρακτηρισμό του ως δημόσιου», δηλαδή ως υποκειμένου στη «δημόσια ρυθμιστική εξουσία επί του δημόσιου πράγματος» (απόρροια μιας τέτοιας «δημόσιας ρυθμιστικής εξουσίας» αποτελούν λ.χ. και οι νομοθετικές ή άλλου είδους κανονιστικού περιεχομένου ρυθμίσεις για τις «μεγάλες λίμνες», ως κοινόχρηστα πράγματα) «ούτε η ιδιότητα ενός πράγματος ως δημόσιου» (λ.χ. ως κοινοχρήστου) «εμποδίζει καθ' εαυτήν» – παρατηρεί, ορθά, ο ίδιος συγγραφέας – «την μεταβίβασή του σε ιδιώτη».

Εμφороούμενος από το ίδιο ως άνω πνεύμα ο Αρειος Πάγος, απεφάνθη με την πρόσφατη υπ' αριθμ. 1178/2006 απόφασή του (ΑρχΝ 2007, σελ. 581), με ρητή αναφορά στα εκτός συναλλαγής πράγματα κατ' ΑΚ 966, ότι – έτσι κατά λέξη – «προς την έννοια αυτή των εκτός συναλλαγής πραγμάτων, δεν είναι ασυμβίβαστη η δημιουργία εννόμων σχέσεων του ιδιωτικού δικαίου, εφόσον αυτές δεν προσκρούουν στον υπηρετούμενο» με το εκτός συναλλαγής πράγμα «σκοπό» και ότι «επομένως, η μεταβίβαση της κυριότητας αυτών, ως μη αντιτιθεμένη στον θεραπευτέο δημοσιολογικό σκοπό τους, δεν είναι κατά νόμον απαγορευμένη και συνεπώς άκυρη, κατά τα άρθρα 174 και 175 ΑΚ». Στην περίπτωση που απασχόλησε τον ΑΠ επρόκειτο για εκτός συναλλαγής πράγμα που εξυπηρετούσε δημοσιολογικό σκοπό (για ιερό ναό). Συγκεκριμένα, ο ΑΠ έκρινε (ό.π.) ότι «η ιδιότητα του ανωτέρω ναού, ως εκτός συναλλαγής πράγματος, δεν αποκλείει τη μεταβίβασή του και τη μετάδοση του εμπράγματος δικαιώματος της επ' αυτού κυριότητας σε άλλο πρόσωπο».

β) Με βάση όλα όσα ήδη αναπτύχθηκαν (παραπάνω, υπό 1), είναι φανερό ότι η μεταβίβαση της κυριότητας επί της λίμνης Βιστωνίδα και των οχθών της από την Ι. Μονή Βατοπαιδίου στο Ελληνικό Δημόσιο δεν εμποδιζόταν από τον ενδεχόμενο χαρακτηρισμό αυτής ως «μεγάλης λίμνης» κατά

την έννοια της ΑΚ 967 και ως εμπίπτουσας εξ αυτού του λόγου στα κοινόχρηστα και άρα στα εκτός συναλλαγής πράγματα. Η μεταβίβαση και της ανήκουσας στη Μονή ιδιωτικής κυριότητας επί της λίμνης και των οχδών της (βλ. παραπάνω, υπό Α) στο Ελληνικό Δημόσιο, είχε ως αποτέλεσμα να ενωθεί στο πρόσωπο του τελευταίου η ανήκουσα ήδη σε αυτό «δημόσια ρυθμιστική εξουσία», που έχει γενικώς αυτό επί των «μεγάλων λιμνών» (ως κοινόχρηστων πραγμάτων), με το ιδιωτικού δικαίου δικαίωμα κυριότητας, το οποίο περιήλθε σε αυτό με την ανταλλαγή. Με το έννομο αυτό αποτέλεσμα όχι μόνο δεν τίθεται σε κίνδυνο η κοινοχρησία επί της λίμνης, αλλά αντίθετα αυτή ενδυναμώνεται, αφού το Δημόσιο, ως φορέας της «δημόσιας ρυθμιστικής εξουσίας», κατέστη με την ανταλλαγή φορέας και του περιελθόντος σε αυτό ιδιωτικού δικαιώματος της κυριότητας επί της λίμνης, που ανήκε έκπαλαι στη Μονή.

Γ.

Επέφεραν μεταβολή στο ιδιοκτησιακό καθεστώς επί της λίμνης Βιστωνίδας και των παραλίμνιων περιοχών αυτής οι γνωμοδοτήσεις του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων από το 1998 και ύστερα και οι υπουργικές πράξεις αποδοχής τους;

1. α) Όπως αναπτύχθηκε ήδη παραπάνω (υπό Α), η Ι. Μονή Βατοπαιδίου δεν στηρίζει την κυριότητά της σε παραχώρηση εκ μέρους του Ελληνικού Δημοσίου. Η κυριότητά της στη λίμνη Βιστωνίδα και στις παραλίμνιες περιοχές στηρίζεται, όπως είναι το σύνηδες άλλωστε με όλες τις βυζαντινές Μονές, σε τίτλους αναγόμενους στην περίοδο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, οι οποίοι έγιναν σεβαστοί και κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Σε αυτούς τους τίτλους στήριξε η Μονή και την από 1/5/1922 αγωγή της, η οποία οδήγησε και στον μεταξύ της Μονής και του Ελληνικού Δημοσίου συμβιβασμό, που συντελέστηκε με την έκδοση του από 25/3/1924 νομοθετικού διατάγματος.

Όπως επισημάνθηκε ήδη στην παραπάνω θέση (υπό Α 4), στο κείμενο της § 6' του άρθρου 1 του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος η μεταβίβαση στο Δημόσιο της κυριότητας των συνολικού εμβαδού 35.000 περίπου στρεμμάτων δύο μετοχίων της Μονής στη Χαλκιδική (προς αποκατάσταση προσφύγων) έγινε «επί ανταλλάγματι», όχι βεβαίως μεταβιβάσεως άλλης κυριότητας από την πλευρά του Ελληνικού Δημοσίου, την οποία δεν είχε αυτό στην επίδικη περιοχή, αλλά «επί ανταλλάγματι παραιτήσεως εκ μέρους του

Δημοσίου πάσης αξιώσεως» στην επίδικη περιοχή, η οποία αποδίδεται «τη αποκλειστική κατοχή της ειρημένης Ιεράς Μονής», έτσι ώστε αυτή να ασκεί εφεξής ανενόχλητη κάθε φυσική εξουσία επ' αυτής δυνάμει των τίτλων της. Το νομοθετικό διάταγμα ενέχει δηλαδή αναγνώριση των αγωγικών αξιώσεων της Μονής, τις οποίες αυτή στηρίζει στους τίτλους που επικαλείται. Αυτό και μόνο το νόημα έχει η ρητά αναγραφόμενη στο κείμενο του νομοθετικού διατάγματος «*παραίτησις εκ μέρους του Δημοσίου από πάσης αξιώσεως*» αυτού στην επίδικη περιοχή.

β) Η ακολουθήσασα το ως άνω (υπό α) ν.δ. σύμβαση (το από 4/5/1930 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Αθηνών Διονυσίου Ευδ. Ιατρίδη), και μάλιστα ύστερα από αδικαιολόγητη εκ μέρους του Δημοσίου καθυστέρηση 6 ετών, την οποία επισημαίνει ρητά το Συμβούλιο της Επικρατείας με την 41/1929 απόφασή του, με την οποία επιτάσσεται το Ελληνικό Δημόσιο να συνάψει την εν λόγω σύμβαση «*εις εκτέλεσιν οφειλομένης νομίμου ενεργείας*», που ανελήφθη με το αναφερθέν νομοθετικό διάταγμα, καδιστά επιβεβλημένη την ερμηνεία της, όπως αναπτύχθηκε ήδη παραπάνω (υπό Α 5), εναρμονισμένα προς το προηγηθέν της συμβάσεως νομοθετικό διάταγμα. Στο από 4/5/1930 συμβόλαιο Ιατρίδη αναγράφεται ρητά το κείμενο του νομοθετικού διατάγματος, το οποίο και εφαρμόζεται δια της συμβάσεως.

Γι' αυτό και ρητά αναγράφεται στη σύμβαση αφενός μεν ότι η Μονή μεταβιβάζει στο Ελληνικό Δημόσιο προς αποκατάσταση προσφύγων τα αναγραφόμενα σε αυτήν δύο μετόχιά της στη Χαλκιδική, συνολικής εκτάσεως 35.000 περίπου στρεμμάτων, με αντάλλαγμα να παραμείνει αυτή απαρενόχλητη στην κατοχή της επίδικης περιοχής, στην οποία αφορούν οι τίτλοι της, ασκούσα τις αρμόζουσες στα δικαιώματά της διακατοχικές πράξεις, χωρίς να παρενοχλείται από το Ελληνικό Δημόσιο, το οποίο περιορίζεται μόνο – έτσι ρητά στη σύμβαση – στα «*δημοσίου δικαίου δικαιώματά του*», τα οποία είναι, όπως ήδη αναπτύχθηκε (παραπάνω, υπό Β 1 ββ), η «*δημόσια ρυθμιστική εξουσία του*» επί της λίμνης. Η εν λόγω σύμβαση, επαναλαμβάνοντας δηλαδή όσα το ως άνω νομοθετικό διάταγμα επέτασσε, ενέχει αναγκαίως συμμόρφωση προς τις βασικές αυτού παραδοχές, που είναι η ρητή παραίτηση του Δημοσίου από κάθε τυχόν αξίωσή του κατά της Μονής, η οποία θα πρέπει να παραμένει απαρενόχλητη κατά την άσκηση των διακατοχικών πράξεων που προσήκουν στα ιδιωτικού δικαίου δικαιώματά της επί της λίμνης και των παραλίμνιων περιοχών της.

γ) Με βάση όσα εκτέθηκαν ήδη (υπό α και β), εξηγείται και η προσεκτική διατύπωση του κειμένου του νομοθετικού διατάγματος (και κατ' αντανάκλα-

ση και της συμβάσεως), στο οποίο, ενώ γίνεται λόγος περί «*οριστικής παραχωρήσεως και μεταβιβάσεως εις την κυριότητα του Δημοσίου των εν Χαλκιδική δύο αγροκτημάτων (Μετοχίων) της Μονής*», δεν επιλέγεται η ίδια διατύπωση για την αντιπαροχή του Δημοσίου προς τη Μονή, που δεν μεταβιβάσει κυριότητα στη λίμνη και τις παραλίμνιες περιοχές για τον απλούστατο λόγο ότι δεν είχε τέτοια κυριότητα στην επίδικη περιοχή. Το αντάλλαγμα του προς τη Μονή, η οποία στηρίζει την κυριότητά της σε βυζαντινούς τίτλους, που παρέμειναν ανέπαφοι και κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας και ούτε με το ως άνω ν.δ. ούτε με τη σύμβαση της 4/5/1930 αμφισβητούνται, είναι – έτσι κατά λέξη στο άρθρο 1, β του ν.δ. – αντάλλαγμα «*παραιτήσεως εκ μέρους του Δημοσίου πάσης αξιώσεως επί της εν Πορτολάγω της Ξάνθης λίμνης Μπουρού*», έτσι ώστε η Μονή να μπορεί να ασκεί τις προσήκουσες στα δικαιώματά της διακατοχικές πράξεις στην επίδικη περιοχή χωρίς παρενόχληση του Δημοσίου.

Γι' αυτό ακριβώς καλείται το τελευταίο με το ν.δ. της 5/3/1924 να αποδώσει την επίδικη περιοχή «*τη αποκλειστική κατοχή της ειρημένης Μονής και μεταβιβαζομένων εις αυτήν όλων των υπό του Δημοσίου ασκουμένων δικαιωμάτων*». Αυτή η ρητή παραίτηση του Δημοσίου από όσα δικαιώματα ασκούσε στην επίδικη περιοχή, ενέχει ασφαλώς την αναγκαία για τον επελθόντα συμβιβασμό υποχώρηση του Δημοσίου έναντι των δικαιωμάτων που επικαλείται η Μονή στην από 1/5/1922 αγωγή της, που αποτέλεσε την αφετηρία για τον συμβιβασμό αυτό.

2. Την ίδια ως άνω (υπό 1) προσεκτική διατύπωση του ν.δ. της 25/3/1924 και του από 4/5/1930 συμβολαίου του συμβολαιογράφου Αθηνών Διονυσίου Ευθ. Ιατρίδη ακολούθησαν και όλες οι αφορώσες στην υπόθεση γνωμοδοτήσεις του κατά το άρθρο 90 του π.δ. 284/1988 «*Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας*». Τόσο οι γνωμοδοτήσεις αυτές όσο και οι υπουργικές αποφάσεις αποδοχής τους δεν έχουν δικαιοπραγωγική (διαπλαστική) λειτουργία. Δεν παρέχεται δηλαδή με αυτές στη Μονή Βατοπαιδίου δικαίωμα που ανήκε στο Ελληνικό Δημόσιο. Πρόκειται, κατά την προσήκουσα στο περιεχόμενό τους διατύπωση, για γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις περί «*της μη προβολής δικαιωμάτων του Δημοσίου*» στην επίδικη περιοχή. Κοινή αιτία τους είναι η αναγνώριση δικαιωμάτων στην επίδικη περιοχή υπέρ της Μονής Βατοπαιδίου, ύστερα από εξιστόρηση και εκτίμηση των τίτλων και των νομικά σημαντικών γεγονότων επί των οποίων στηρίχθηκαν και οι καθηγητές της Νομικής Σχολής Αθηνών και διαπρεπείς νομομαθείς της εποχής εκείνης για τη διατύπωση των από Μαρτίου 1922

και 26/1/1923 γνωμοδοτήσεών τους, που οδήγησαν στο ν.δ. της 25/3/1924 και στο από 4/5/1930 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Αθηνών Διονυσίου Ευθ. Ιατρίδη.

Συμπερασματικά:

Οι ως άνω γνωμοδοτήσεις του κατά το άρθρο 90 του π.δ. 284/1988 Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας και οι υπουργικές αποφάσεις αποδοχής τους δεν προβαίνουν σε οποιαδήποτε τομή πέραν αυτής που έγινε ήδη με το ν.δ. της 25/3/1924 και το από 4/5/1930 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Αθηνών Διονυσίου Ευθ. Ιατρίδη, όπως αυτό πρέπει να ερμηνευθεί σε εναρμόνιση και προς το ως άνω νομοθετικό διάταγμα, που εμπεριέχει τη νομοθετική εξουσιοδότηση προς τον υπογράψαντα τη σύμβαση Υπουργό. Περιεχόμενό τους είναι η παραίτηση από τις ίδιες αξιώσεις του Ελληνικού Δημοσίου κατά της Ι. Μονής Βατοπαιδίου, από τις οποίες είχε αυτό παραιτηθεί, αμέσως μετά την απελευθέρωση της Ξάνθης από την τουρκική και τη βουλγαρική κατοχή (με το ν.δ. της 25/3/1924), και μάλιστα με το ίδιο σκεπτικό: την αναγνώριση των δικαιωμάτων της Μονής στη λίμνη Βιστωνίδα και τις παραλίμνιες περιοχές με βάση τους τίτλους που αυτή επικαλείται.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ
ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΒΙΣΤΩΝΙΔΑΣ

Εισαγωγικό σημείωμα

Στην εισαγωγή του ανά χείρας τόμου αναφέρεται ότι παρουσιάζονται με αυτόν δύο ομάδες τεκμηρίων αναφορικός προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς της Λίμνης Βιστωνίδας. Η πρώτη, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνει, τις Γνωμοδοτήσεις του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας υπ' αριθ. 26/1998 (αριθ. XVIII, σ. 121), 17/2002 (αριθ. XX, σ. 145), 46/2002 (αριθ. XXI, σ. 155) και 26/2004 (αριθ. XXII, σ. 165).

Για την πληρότητα της ενημερώσεως του αναγνώστη θα πρέπει να αναφερθεί ότι όλες οι ανωτέρω Γνωμοδοτήσεις του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας έγιναν αποδεκτές δυνάμει των με αριθ. αποφάσεων 1007690/610/A0010/5-2-1999, 1064538/5298/A0010/5-8-2002, 1051266/10611/A0010/ΠΕ/4-6-2003 και 1046300/3944/A0010/7.6.2004 του Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών. Πλην οι τρεις πρώτες ανεκλήθησαν δυνάμει της υπ' αριθ. 1098315/6443/A0010/3.10.2008 αποφάσεως του Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών (αριθ. I παρόντος Παραρτήματος). Με την ίδια απόφαση ανεκλήθησαν και τα από 11-12-2002 και 25-6-2003 πρωτόκολλα παραδόσεως και παραλαβής, που εξεδόθησαν κατ' εφαρμογή του άρθρου 12 του α.ν. 1539/1938, και εις εκτέλεσιν των ανωτέρω υπουργικών αποφάσεων και με τα οποία είχε οριστικοποιηθεί η μεταβίβαση από το Δημόσιο στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου των εκτάσεων που αναφέρονται στις παραπάνω γνωμοδοτήσεις και υπουργικές αποφάσεις.

Επισημαίνεται ότι η εν λόγω ανακλητική του Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών απόφαση ουδόλως επηρεάζει το ιδιοκτησιακό καθεστώς της λίμνης και των παραλίμνιων εκτάσεων καθόσον, όπως γίνεται δεκτό, πρόκειται για μονομερή διοικητική πράξη, η οποία παράγει έννομα αποτελέσματα, αλλά δεν αποβλέπει στη θεραπεία συγκεκριμένου δημόσιου σκοπού, αφού εκδίδεται στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Δημοσίου και ενός ιδιώτη και αφορά στην ύπαρξη και την αναγνώριση εμπράγματος δικαιώματος επί ακινήτου έναντι του Ελληνικού Δημοσίου (άρθρο 8 § 1 α.ν. 1539/1938). Η σχετική δε διαφορά χαρακτηρίζεται ως ιδιωτική και υπάγεται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων. Μάλιστα το Ελληνικό Δημόσιο παρά την

Παράρτημα

έκδοση της άνω ανακλητικής αποφάσεως ακόμη και σήμερα εξακολουθεί να αναγνωρίζει την κυριότητα της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου επί της Λίμνης και παραλίμνιων εκτάσεων δεδομένης της μη ανακλήσεως και διατηρήσεως της υπ' αριθ. 1046300/3944/A0010/7-6-2004 αποφάσεως του Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών περί αποδοχής της με αρ. 26/2004 Γνωμοδοτήσεως του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας.

Ανεξαρτήτως όμως της ανωτέρω παραδοχής η υπ' αριθ. 1098315/6443/A0010/3-10-2008 ανακλητική απόφαση του Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών πάσχει ακυρότητα, για τον λόγο δε αυτό ασκήθηκε η από 20-11-2008 αίτηση ακυρώσεως της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου, απευθυνομένη ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, για την ακύρωσή της.

Περαιτέρω θα πρέπει να αναφερθεί ότι όλες οι άνω γνωμοδοτήσεις του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας υπ' αριθ. 26/1998, 17/2002, 46/2002 και 26/2004, καθώς και υπ' αριθ. 15/2004 Γνωμοδότηση του ΝΣΚ (αριθ. XXII, σελ. 175), ελήφθησαν υπ' όψιν για την έκδοση της υπ' αριθ. πρωτ. 3822/25-1-2005 αποφάσεως Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων ως και της υπ' αριθ. πρωτ. 1665/26-7-2006 κοινής αποφάσεως Υπουργών Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Οικονομίας και Οικονομικών περί αναδέσεως στην Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου της διαδικασίας ανταλλαγής ακινήτων.

Οι γνωστές εξελίξεις στην υπόθεση της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου οδήγησαν στην έκδοση της υπ' αριθ. 312/2009 Γνωμοδοτήσεως του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (Ολομ.). Με την γνωμοδότηση αυτή, η οποία έγινε δεκτή με την από 4 Σεπτεμβρίου 2009 απόφαση Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, κρίνεται νόμιμη η πρόταση της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου να επιστρέψει στο Ελληνικό Δημόσιο ακίνητά του, που περιήλθαν σ' αυτή, κατόπιν ανταλλαγών με τη Λίμνη Βιστωνίδα και τις παραλίμνιες εκτάσεις με την διατυπωθεία εκ μέρους της επιφύλαξη διεκδικήσεως της κυριότητας επί της Λίμνης και των παραλίμνιων εκτάσεων. Η τελευταία όμως ανακλήθηκε με την πρόσφατη και από 12 Φεβρουαρίου 2010 απόφαση επίσης του Υπουργού Οικονομικών και πλέον το όλο ζήτημα εκκρεμεί.

I
Ανακλητική απόφαση του
Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ Α΄

Αθήνα 3 Οκτωβρίου 2008
Αριθ.Πρωτ.:1098315/6443/Α0010

Όπως ο Π.Δ.

ΠΡΟΣ:

Ταχ. Δ/ση : ΚΟΛΩΝΟΥ 2
Ταχ. Κωδ. : 104 37 ΑΘΗΝΑ
Πληροφορίες : Μ. Θεοδωροπούλου
Τηλέφωνο : 210-5233446
FAX : 210-5237417

ΑΠΟΦΑΣΗ
Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις των άρθρων 21 του ν. 2690/1999 (Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας), 8, 9, 10, 11, 12 και 25 του α.ν. 1539/1938 «περί προστασίας δημοσίων κτημάτων».

2. Την αριθμ. 42362/Υ252/28-9-2007 (ΦΕΚ 1948/3-10-2007) απόφαση των Πρωθυπουργού και Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών περί καθορισμού αρμοδιοτήτων των Υφυπουργών Οικονομίας και Οικονομικών.

3. Τις υπ' αριθμ. 1007690 / 610 / Α0010 / 5-2-1999, 1064538 /5928 /Α0010 / 5/8/2002 και 1051266/10611/Α0010/ΠΕ/4/6/2003 αποφάσεις του Υφυπουργού Οικονομικών, καθώς και τις 26/1998, 17/2002 και 46/2002 γνωμοδοτήσεις του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας.

Παράρτημα

4. Τα από 11-12-2002 και 25-6-2003 πρωτόκολλα παράδοσης και παραλαβής του άρθρου 12 του α.ν. 1539/1938.

5. Το γεγονός ότι από την αντιπαραβολή και τον έλεγχο του περιεχομένου των ανωτέρω αποφάσεων, γνωμοδοτήσεων και πρωτοκόλλων δεν προκύπτει η έλλειψη της κυριότητας του Δημοσίου και αντίστοιχα η κυριότητα της Μονής Βατοπαιδίου επί των αναφερομένων στις ανωτέρω αποφάσεις εκτάσεων, ενόψει και της ασάφειας και αοριστίας ως προς τον ακριβή προσδιορισμό των ακινήτων, της έκτασης, των ορίων τους, αλλά και του χαρακτήρα τους και ιδίως της ιδιότητάς τους ως κοινοχρήστων ή παραλίμνιων ή παρόχθιων εκτάσεων ή εκτάσεων επί νησίδων της λίμνης Βιστωνίδας.

6. Επειδή λόγοι προστασίας της δημόσιας περιουσίας επιβάλλουν, όπως οι πράξεις περί αναγνώρισης της ελλείψεως οποιουδήποτε εμπράγματος δικαιώματος του Δημοσίου και αντίστοιχα της αναγνώρισης των δικαιωμάτων τρίτων επί αμφισβητούμενων εκτάσεων, στηρίζονται σε αδιαμφισβήτητα στοιχεία ως προς την έλλειψη δικαιωμάτων του Δημοσίου, ενώ αυτό δεν συμβαίνει εν προκειμένω.

7. Επειδή κατ' ακολουθία συντρέχουν προφανείς και σοβαροί λόγοι δημοσίου συμφέροντος που επιβάλλουν την ανάκληση όλων των ανωτέρω αναφερόμενων πράξεων.

8. Τα λοιπά στοιχεία του φακέλου.

Για τους λόγους αυτούς

ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΥΜΕ

1. Ανακαλούνται, από της εκδόσεώς τους:

α) Η υπ' αριθμ. 1007690/610/A0010/5-2-1999 απόφαση του Υφυπουργού Οικονομικών, η οποία απεδέχθη την 26/1998 γνωμοδότηση του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας, με την οποία είχε κριθεί ότι το Ελληνικό Δημόσιο δεν δικαιούται να προβάλει δικαιώματα κυριότητας επί της νησίδας «Άντα Μπουρού» της λίμνης Βιστωνίδας Νομού Ξάνθης, εκτός του αιγιαλού, με την αιτιολογία ότι ανήκει στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου, και η οποία σημειώθηκε την 19/11/2002 στα βιβλία μεταγραφών του Υποθηκοφυλακείου Ξάνθης στον τόμο 1084 με αυξ. αριθμ. 47.

β) Η υπ' αριθμ. 1064538/5298/A0010/5-8-2002 απόφαση του Υφυπουργού Οικονομικών, η οποία, απεδέχθη την 17/2002 γνωμοδότηση του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας, με την οποία είχε κριθεί ότι το Ελληνικό Δημόσιο δεν δικαιούται να προβάλει

δικαιώματα κυριότητας επί των τοπογραφημένων παραλιμνίων εκτάσεων, εμβαδού 25.000 στρεμμάτων, και των δύο νησίδων Αγίου Νικολάου και Παναγίας Παντάνασσας στη λίμνη Βιστωνίδα, με την αιτιολογία ότι ανήκουν στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου, και η οποία σημειώθηκε την 19/11/2002 στα βιβλία μεταγραφών του Υποθηκοφυλακείου Ξάνθης στον τόμο 1084 με αυξ. αριθμ. 48, καθώς και την 12/9/2005 στα βιβλία μεταγραφών του Υποθηκοφυλακείου Ροδόπης στον τόμο 1571 και με αυξ. αριθμ. 87.

γ) Η υπ' αριθμ. 1051266/10611/A0010/ΠΕ/4-6-2003 απόφαση του Υφυπουργού Οικονομικών, η οποία, απεδέχθη την 46/2002 γνωμοδότηση του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Δημοσίων Κτημάτων και Ανταλλάξιμης Περιουσίας, με την οποία είχε κριθεί ότι το Ελληνικό Δημόσιο δεν δικαιούται να προβάλλει δικαιώματα κυριότητας επί της λίμνης Βιστωνίδας, όσης έκτασης και αν είναι και των οχθών αυτής, με την αιτιολογία ότι ανήκουν στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου, και η οποία σημειώθηκε την 25-6-2003 στα βιβλία μεταγραφών του Υποθηκοφυλακείου Ξάνθης στον τόμο 1091 με αυξ. αριθμ. 120.

δ) Τα από 11-12-2002 και 25-6-2003 πρωτόκολλα παράδοσης και παραλαβής τα οποία εκδόθηκαν, κατ' εφαρμογή του άρθρου 12 του α.ν. 1539/1938, σε εκτέλεση των παραπάνω υπουργικών αποφάσεων και με τα οποία οριστικοποιήθηκε η μεταβίβαση από το Δημόσιο στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου των εκτάσεων που αναφέρονται στις παραπάνω γνωμοδοτήσεις και υπουργικές αποφάσεις.

2. Εντέλλονται τα αρμόδια όργανα του Ελληνικού Δημοσίου και της Κτηματικής Εταιρείας του Δημοσίου (ΚΕΔ) να προβούν σε όλες τις νόμιμες ενέργειες για την εκτέλεση της απόφασης αυτής και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του Δημοσίου επί των εκτάσεων αυτών.

Η απόφαση αυτή να σημειωθεί με αίτηση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών στα βιβλία μεταγραφών των αρμοδίων Υποθηκοφυλακείων ή (και) να καταχωρηθεί στα αντίστοιχα βιβλία των οικείων Κτηματολογικών Γραφείων.

Ακριβές Αντίγραφο

Η Προϊστάμενη της Γραμματείας

Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΠΕΖΑΣ

ISBN: 978-960-99218-0-0

Εξώφυλλο: Χάρτης με τη λίμνη της Βιστωνίδας και τις παραλίμνιες εκτάσεις της. Αρχείο Ι. Μ. Μονής Βατοπαιδίου.

Οπισθόφυλλο: Αεροφωτογραφία του διαύλου της λίμνης Βιστωνίδας προς τη θάλασσα και οι νησίδες Αγίου Νικολάου και Παντάνασσας.